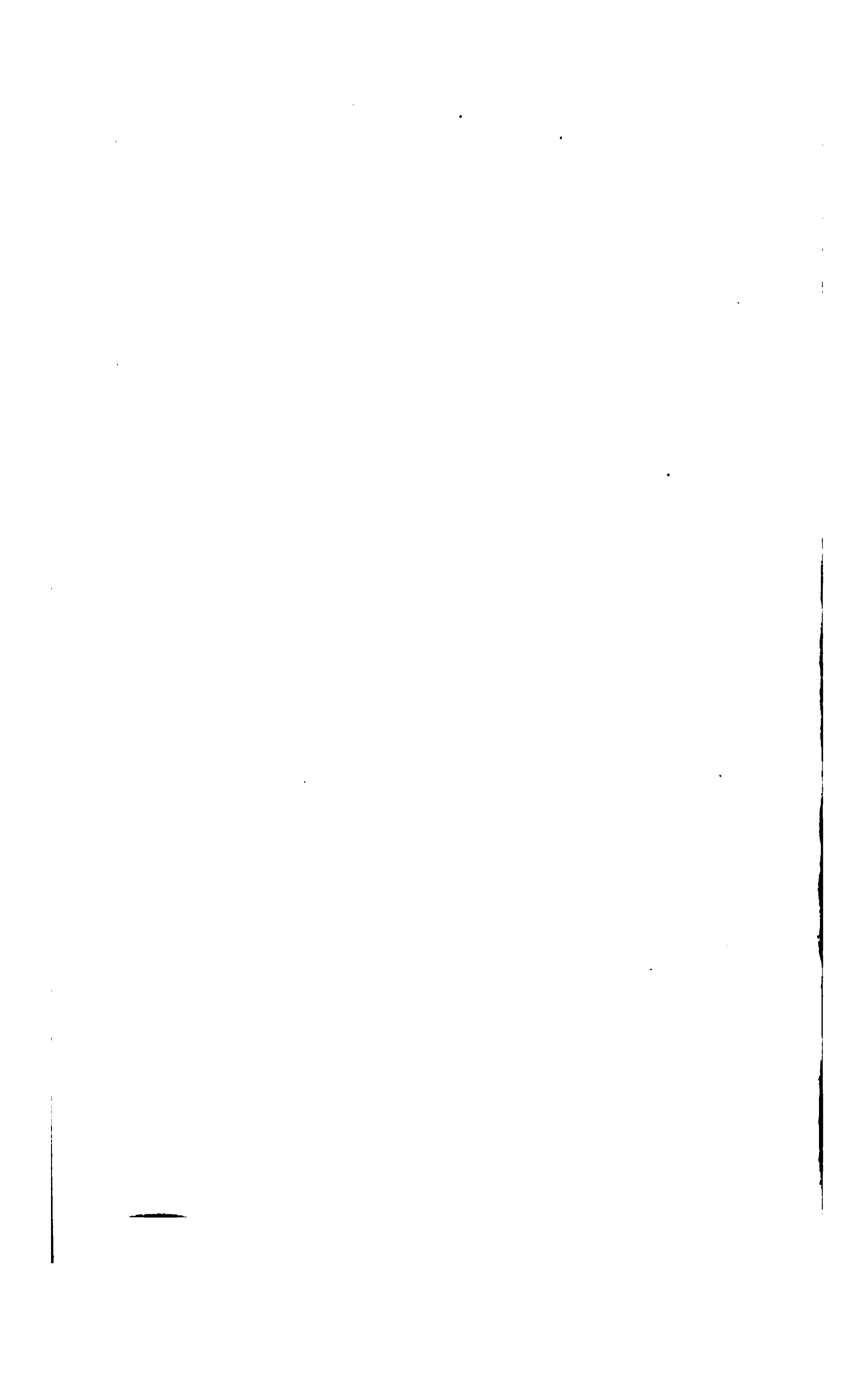

Historiske Aarbøger,

til Oplysning og Veiledning i Nordens, særdeles Danmarks Historie.

Udgivne

ved den danske historiske Forening,

af

C. Molbech.

Tredie Deel.

Kiøbenhavn.

Trykt i det Schultziske Officin.

1851.

Historiske Aarbøger,

til Oplysning og Veiledning i Nordens,
særdeles Danmarks Historie.

Udgivne

ved den danske historiske Forening,

af

C. Molbech.

Tredie Deel.

Kjøbenhavn.

Trykt i det Schultziske Officin.

1851.

Forerindring.

I vor historiske Literatur har man ved mange Leiligheder savnet, saavel en egentlig dansk Bispekrønike for den catholske Tid, som, i Mangel af denne, en chronologisk Ledetraad, eller Fortegnelse over de catholske Biskopper i Rigets samtlige Stifter, med Angivelse af deres rigtige Følge, deres Embedsaar, Levetid, Fødsels- og Dødsaar, m. m. saavidt en saadan med kritisk Nøiagtighed kan bringes tilveie. Hverken Hvitfeldts Bispekrønike, eller E. Pontoppidans Kirkehistorie, besidde overalt en saadan Nøiagtighed i de chronologiske Data; og da vi, siden den sidstnævnte flittige og fortiente Samlers Tid, i over hundrede Aar have savnet en fuldstændig dansk Kirkehistorie, der kunde være for Midten af det 19de Aarhundrede, hvad Pontoppidans var for Midten af det 18de — eller en Bog af saadan Art, at den, (som Dr. Reuterdahls udmærkede Arbeide over den svenske Kirkehistorie) kunde tilfredsstille baade den lærde Forskers Tarv, og enhver Elsker af grundig historisk Kundskab;

ansaae man det for ønskeligt, at kunne i disse historiske Aarbøger i det mindste meddele en saadan Chronologie over de catholske Bisskopper, som Hr. Adjunkt Kønigsfeldt, ved omhyggelig Benyttelse af Kilderne, her har leveret.

Man troede imidlertid, efterat dette Arbeide var udført efter en Maalestok, passende til en chronologisk Fortegnelse, at Endeel uden Tvivl vilde finde det ønskeligt, at see den udstrakt ogsaa til de evangeliske Bisskopper, om hvis Levnetsomstændigheder ingen Efterretninger findes samlede undtagen i Pontoppidans ovennævnte Værk, hvilket allerede ikke er almindeligt, derfor ogsaa i temmelig høi Priis, og hvor de meddeelte biographiske Noticer om Bisskopperne, efter Bogens Indretning, maa søges paa mange Steder i fire Quartbind; hvortil kommer, at Værket ender med det 17de Aarhundrede. Da Hr. Kønigsfeldt var villig til at udarbeide et lignende Arbeide over de danske Bisskopper i den lutherske Tid, ordnede efter Stifterne, med Indbegreb af Island, meente han: det vilde svare til de Flestes Ønske, at man her, hvor Tiden ligger os saameget nærmere og rækker ned til de sildigste Dage, tog en noget videre Maalestok, end for den catholske Bispe-Chronologie, hvor man overhovedet maatte være meget kort, for ikke at udsætte sig for at blive langt vidtløftigere, end her kunde være Sted til. Undertegnede var heri ganske enig med Hr. Kønigsfeldt; denne Anskuelse fandt ligeledes Bifald hos den historiske Forenings Bestyrelse;

og de allerfleste af Selskabets Medlemmer ville uden Tvivl ikke ugierne modtage en, skiøndt endnu meget kortfattet, dog fuldstændig biographisk Chronologie over samtlige 167 danske og islandske Biskopper fra Reformationens Indførelse til vore Dage; med Angivelse af Kilderne til Enhvers Levnet.

Da nu denne Deel af Aarbøgerne allerede var bleven noget større, end det var beregnet, maatte dens Indhold indskrænkes til de to angivne chronologisk-biographiske Bidrag til Danmarks Kirkehistorie, som vi ønske maa findes svarende til Hensigten. En fierde Deel af disse historiske Aarbøger haaber Undertegnede, i Fald Livet dertil skienkes, og Hielp af yngre Kræfter, i Løbet af et Par Aar at kunne udgive.

Kiøbenhavn, 28. Jun. 1851.

C. Molbech.

Indhold.

5.

De catholske Erkebiskopper og Biskopper
i
Danmark.

Af

J. P. F. Konigsfeldt.

De hamborg-bremiske Erkebiskopper, som havde Opsyn med den nordiske Kirke indtil Aar 1104.

1. **Ansgar**, „Nordens Apostel", begyndte at prædike Christendommen i de nordiske Lande 826, blev indviet til Erkebiskop 831, † 3 Febr. 865.
2. **Rembert**, † 11 Jun. 888.
3. **Adalgar**, † 9 Mai 909.
4. **Hoger**, † 20 Dec. 915.
5. **Unni**, † i Sept. 936.
6. **Adaldag**, † 28 Apr. 988.
7. **Lievizo ell. Libentius I.**, † 4 Jan. 1013.
8. **Unvan**, † 27 Jan. 1029.
9. **Libentius II.**, † 25 Aug. 1032.
10. **Herman**, † 28 Sept. 1035.
11. **Bezelin Alebrand**, † 15 Apr. 1043.
12. **Adelbert**, † 16 Marts 1072.
13. **Liemar**, † 16 Mai 1101.
14. **Humbert** — 1104.

I.

Biskopper og Erkebiskopper i Lund.

Biskopper.

1. **Henrik**, skal have været Kong Knud d. Stores Capellan (sacellarius) i England og Biskop paa Orkenøerne; blev indsat af Kong Svend Estridsen til første Biskop i Lund 1048 [1]); var forfalden til Drik og overdaadigt Levnet, † 21 Aug. 1060 [2]).

2. **Egino**, indviet af den bremiske Erkebiskop Adelbert til Biskop i Dalby 1048, blev Biskop i Lund 1060, hvorved det dalbyske Stift forenedes med det lundske; † 19 Oct. 1072 [3]).

3. **Richvald**, Biskop 1072 ell. 1073, nævnes i Kong Knud d. Helliges Gavebrev til Lunds Domkirke af 21 Mai 1085 [4]); † 26 Mai 1089 [5]).

4. **Asker**, en Søn af Svend Trundsen, af en fornem, med Kongehuset beslægtet Familie, indviet til Biskop 18 Nov. 1089 [6]). Han blev af Kong Erik Eiegod indsat til Rigsforstander, tilligemed Kongens Søn Harald Kesia, ved hans Bortreise til det hellige Land 1103 [7]).

---

[1]) Suhms Danm. Hist. IV. 183. [2]) S. R. D. III. 454. Suhm IV. 275. At Drikfældighed var Aarsag til hans Død, berettes af Adam. Brem. og Saxo (ed. Müller, p. 548—49). [3]) S. R. D. III. 249 not. a, 460. Suhm IV. 418. [4]) Suhm IV. 781. [5]) S. R. D. III. 447. Suhm IV. 752. [6]) S. R. D. III. 463. Suhm IV. 752. [7]) Suhm V. 96.

Erkebiskopper.

1. **Asker**, Biskop i Lund, indviedes til Erkebiskop af den pavelige Legat, Cardinal **Alberik**, 1104, og fik Overopsyn over Kirken i alle tre nordiske Riger [8]). Han indviede Krypten under Lunds Domkirke 30 Jun. 1123, † 5 Mai 1137 [9]), begravet i Domkirken.

2. **Eskil**, Askers Brodersøn, forhen Biskop i Roeskilde, blev Erkebiskop, efter en Strid derom med den slesvigske Biskop Ricco, 1137 eller 1138 [10]); holdt et Concilium i Lund 8 Aug. 1139; stiftede Cistercienserklostret Herisvad i Skaane 1144, og indviede Lunds Domkirke (St. Laurentii Kirke) 1 Sept. 1145 [11]). Han tog Kong **Knud Magnussens** Partie imod **Svend Eriksen** (Grathe), og blev fangen af denne; men snart løsladt, og sluttede 1149 et fordeelagtigt Forlig, hvorved Erkesædet fik store Besiddelser i Skaane og paa Bornholm; stiftede Cistercienserklostret Esrom c. 1150; mistede Overopsynet over den norske Kirke, da Norge fik sin egen Erkebisp 1152; giorde en Reise til Rom, og blev paa Tilbagereisen overfaldet og fængslet 1157; holdt et Concilium i Roeskilde og kronede der Kong **Valdemar I.** i Slutningen af s. A.; kom i Strid med Kongen 1161; gav 1162 den skaanske Kirkeret, og forlod Danmark (reiste til Frankrige og Jerusalem), blev Sverrigs Primas 1164, da dette Land fik sin egen Erkebiskop i Upsala, **Stephan**, som han s. A. indviede i Sens; kom tilbage til Danmark 1168, og var s. A. med paa Toget til Rygen; kronede Kong Valdemars Søn **Knud** (VI.) i Ringsted-Klosterkirke 25 Jun.

---

8) Suhm V. 137. 9) S. R. D. III. 446, 512. Suhm V. 505.
10) Suhm V. 507, 532-33. 11) S. R. D. III. 455. Suhm V. 624.

1170; reiste atter til Frankrig (til Klostret Clairvaux) 1173, og kom tilbage 1176; holdt et Concilium i Lunds Domkirke 1177, paa hvilket han resignerede og foreslog Absalon til sin Eftermand; forlod sidste Gang Danmark 1178, og begav sig til Clairvaux, hvor han døde som Munk 6 Sept. 1182 [12]), begravet i Klosterkirken sammesteds [13]).

3. **Absalon**, siden 1158 Bisp i Roeskilde, blev paa Conciliet i Lund 1177 valgt til Erkebiskop i Lund, og indviet af den pavelige Legat Galandus 1178; maatte kæmpe med Oprør i Skaane 1180—1181 (i Anledning af Kirkens Fordringer, især Tienden) og 1182 (i Anledning af Kongeskiftet); afslog paa Kong Knud VI.s Vegne Keiser Frederik Barbarossas Opfordring til at tage Danmark til Lehn af Keiseren 1183; vandt en stor Seier tilsøes over den pommerske Hertug Bugislav 1184; holdt et Concilium i Lund 1187 for at tilveiebringe Eensformighed i Gudstienesten over hele Erkestiftet; † 21 Marts 1201 i Sorø-Kloster, og blev der begravet i Klosterkirken [14]).

4. **Andreas Sunesen**, en Søn af Absalons Fætter Sune Ebbesen, var Provst i Roeskilde og Kong Knud VI.s Cantsler (han havde holdt theologiske Forelæsninger i Paris og var bekiendt for sin Lærdom); blev Erkebiskop 1201; kronede Kong Valdemar II. i Lunds Domkirke 25 Dec. 1202; holdt et Concilium i Odense i Apr. 1206; deeltog i Toget til Esthland 1219, og holdt Bøn under Slaget 15 Jun., hvortil Sagnet om Danebrogsfanen knytter sig;

---

[12]) S. R. D. III. 547. Suhm VIII. 11. [13]) S. R. D. II. 621.
[14]) Absalon, af P. T. Wandal. (Mindesm. paa Jægerspriis. I. 95—148.) H. F. J. Estrup; Absalon som Helt, Statsmand og Bisp, Sorø 1826.

resignerede 1222 eller 1223 formedelst Legemsfsvaghed, og tilbragte sine sidste Aar paa Øen Ivø i Skaane, hvor han døde 24 Juni 1228, begravet i Lunds Domkirke [15].

5. **Peder (I.) Saxesen**, Domprovst i Lund, blev valgt til Erkebiskop 1223; fik Pallium 1224; † 10 Juli 1228 [16].

6. **Uffo Thrugotsen**, valgt til Erkebiskop 1228, og indviet af den pavelige Legat, Cardinal Otto 1230; kronede Kong Valdemar II.s Søn Erik til Konge i Lund 30 Mai 1232; holdt et Concilium i Kallundborg 1237 og et andet i Odense i Febr. 1245; † 15 Dec. 1252 [17].

7. **Jakob (I.) Erlandsen**, forhen Biskop i Roeskilde, blev Erkebiskop i Lund 1254 [18]; vilde strax foretage Forandringer i den skaanske Kirkelov, og kom derved i Strid med Skaaningerne, som fandt Medhold hos Kong Christoffer I.; holdt et Concilium i Veile, medens Kongen holdt Danehof i Nyborg, i Marts 1256, og udstedte der 6. Marts Constitutionen „Cum ecclesia Daciana", hvorpaa han begav sig med de andre Prælater til Danehoffet, hvor Kongen fremførte heftige Klager imod ham; sluttede s. A. Forlig med Kongen i

[15]) P. E. Müller: Vita Andreæ Sunonis archiep. Lund., Haun. 1830. (Om Opdagelsen af hans Huus paa Ivø: C. G. Brunius: Skånes Konsthistoria i Medeltiden. 1850. p. 377. 78.) [16]) S. R. D. I. 287, IV. 50; men den ældre lundske Gavebog (S. R. D. III. 533) har 11 Julii; Suhm (IX. 571) antager derfor, at han er død Natten imellem disse Dage. Petr. Olai (S. R. D. I. 183) har ved en Forverling: die Kanuti ducis (ɔ: 7 Jan.) istedetfor Kan. regis (10 Jul.). [17]) S. R. D. III. 575. Suhm X. 224. [18]) Suhm X. 258.

Lund, men kom fort Tid derefter igjen i Strid med ham; forbød 1258 Bisopperne under Bandstraf at krone Prinds Erik; blev i Febr. 1259 paa Kongens Foranstaltning tagen til Fange og sat i Lænker paa Hagenskov i Fyen, hvorpaa Interdictet ifølge Veile-Constitutionen forkyndtes i Erkestiftet, samt i Roeskilde- og Odense-Stifter; blev løsladt efter Kong Christoffers Død s. A.[19]), indtraadte i Franciscanerordenen 1260[20]), og kom s. A. paa ny i Strid med Kongen (Erik Glipping); blev 1262 sat i Ban af en pavelig Nuntius, men vedblev desuagtet at bestyre sit Embede; modtog 1264 en haard Skrivelse fra Pave Urban IV., hvori han befaledes at nedlægge Embedet; begav sig 1265 til Rom til den nye Pave Clemens IV.; blev 1266 af den pavelige Legat, Cardinal Guido, tildømt en stor Pengesum i Skadeserstatning af Kongen; reiste atter til Rom 1268, og fulgte 1273 med Pave Gregor X. til Conciliet i Lyon, hvor han udsonede sig med Kongen paa den Betingelse, at han skulde gjenindsættes i sit Embede og have 15000 Mark Sølv i Skadeserstatning. † 18 Febr. 1274[21]) paa Rygen, paa Tilbagereisen til Danmark, og blev begravet i Franciscanerklostrets Kirkechor i Lund[22]).

8. **Erland Erlandsen**, den forrige Erkebiskops Broder, tidligere Erkedegn i Lund, blev valgt til Erkebiskop

---

[19]) Reg. dipl. I. Nr. 1038 og 1040; jfr. Suhm X. 394—96; det er altsaa urigtigt, at Hvitfeldt og Andre lade Erkebispen sidde fangeset i 2 Aar og først blive løsladt 1261. [20]) S. R. D. V. 517. [21]) S. R. D. I. 271. III. 480. IV. 31. V. 517. Suhm X. 701. [22]) S. R. D. II. 264. V. 517. Suhm X. 702.

15 Apr. 1274[23]); † 28 Aug. 1276[24]) uden at være indviet[25]).

9. **Thrugot Thorstensen**, Kannik i Lund, blev valgt til Erkebiskop 1276; maatte selv reise til Rom for at hente Pallium, og blev indviet der af Pave Nicolaus III. 27 Dec. 1277; holdt et Concilium i Veile i Febr. 1279; † 2 Mai 1280[26]) i Lund, begravet sammesteds.

10. **Johan** (I.) **Dros**, Kannik i Lund, blev valgt til Erkebiskop 1280, indviet 1282[27]), stadfæstede 1287 tilligemed samtlige danske Biskopper den over Kong Erik Glippings Mordere paa Danehoffet i Nyborg afsagte Dom; kronede Kong Erik Menved i Lunds Domkirke 25 Dec. s. A. † 29 Jan. 1289[28]).

11. **Johan** (II.) eller **Jens Grand**[29]), en Søstersøn af den roeskildske Biskop Peder Bang og Søsterdattersøn af Erkebiskop Jakob Erlandsen (beslægtet med Flere af Kong Erik Glippings Mordere); var Dr. juris canon. og Domprovst i Roeskilde; blev valgt til Erkebiskop 1289, og reiste derpaa til Rom, hvor han blev indviet og fik Pallium af Pave Nicolaus IV. Han kom allerede 1290 i Strid med Kong Erik Menved, da han vægrede sig ved at yde Lehnstieneste mod Norge og fornye Bannet mod

---

23) S. R. D. I. 371. 24) S. R. D. III. 543. IV. 53. Suhm X. 728. 25) I de citerede lundske Gavebøger kaldes han derfor „Archielectus". Om hans foregivne Fængsling i Tydskland og Klage derover: jfr. Suhm X. 718. 26) S. R. D. I. 372. III. 511. IV. 40. Suhm X. 802. 27) Suhm X. 802, 850. 28) S. R. D. III. 482. IV. 30. Suhm XI. 66; nogle Krøniker have urigtigt 1290. 29) Han kaldes Johannes II. i den yngre lundske Gavebog (S. R. D. IV. 67).

Kongemorderne, som han endog tillod at anlægge en befæstet Borg Hunehals i Halland. Han holdt 3 Apr. 1291 et Concilium i Roeskilde, hvor Veile-Constitutionen blev fornyet; blev 9 Apr. 1294 paa Kongens Foranstaltning ved List tagen til Fange i Lund af dennes Broder **Christoffer**, og hensat i Lænker i et Taarn paa Søborg-Slot; undkom af Fængslet Natten imellem 13 og 14 Dec. 1295 ved Hielp af en Kok, og flygtede til Bornholm, begav sig 1296 til Pave **Bonifacius** VIII. i Rom, hvor en vidtløftig Proces nu førtes imellem Erkebiskoppen og Kongen (ved hans Fuldmægtige), hvem Paven 1298 dømte til at betale Erkebispen og hans Kirke 49,000 Mark Sølv i Erstatning. **Jens Grand** forlod s. A. Rom, og tog sit Ophold i Lybek, medens den pavelige Nuntius **Isarn** drog til Danmark og 6 Febr. 1299 belagde Riget med Interdict, da Kongen ikke kunde betale den idømte Sum; begav sig s. A. fra Lybek til Hammershuus, og derfra i Jun. efter et af Kongen udstedt Leidebrev til Kiøbenhavn for at føre sin Sag mod Kongen; vendte i Sept. s. A. tilbage til Hammershuus, hvorfra han 1302 begav sig til Norge; blev s. A. af Pave Bonifacius VIII. beskikket til Erkebiskop i Riga, men vilde ikke modtage dette Stift; reiste 1303 til Paris, hvor han opholdt sig til 1307, da han af Paven blev udnævnt til Erkebiskop i Bremen. Han havde ogsaa i dette Stift idelige Stridigheder, † 30 Mai 1326 i Avignon[30]) under et Besøg hos Paven, og blev begravet i Marie-Kirken sammesteds.

---

[30]) S. R. D. III. 522, Hvitf. Danm. Krøn. S. 333, Suhm XII. 144; i S. R. D. IV. 44 forekommer 30 Mai 1327, i III. 270 28 Apr. 1327, i I. 301 29 Mai 1327.

12. **Isarn**, en Franskmand eller Italiener, var Erkepræst i Carcassonne, og blev som pavelig Nuntius sendt til Danmark i Erkebiskop Jens Grands Sag, blev derpaa Erkebiskop i Riga, og 1302 af Pave Bonifacius VIII. udnævnt til Erkebiskop i Lund, hvor han ankom i Octob. s. A.[31]); reiste 1303 til Rom for at hente Pallium og blive indviet; † 18 Sept.[32]) 1310[33]); begravet i Krypten under Lunds Domkirke.

13. **Esger Juul**, forhen Biskop i Aarhuus, blev Erkebisp i Lund 1310[34]); var tilstede paa det almindelige Concilium i Vienne i Oct. 1311; holdt et Concilium i Kallundborg i Sept. 1314; forlod 1317 Skaane under en Strid med Kong **Erik Menved**, som var bleven bilagt ved et Forlig 1316, men kort efter igien udbrød, og begav sig til Hammershuus, hvorpaa samtlige danske Biskopper toge Partie med Kongen, og Capitlet i Lund appellerede til Paven imod Erkebispen. Han drog fra Bornholm til Greifswalde, og forbandt sig med Kongens Broder, Hertug **Christoffer**, og hans øvrige Fiender, kom til Sverrig 1318, og fulgte med de Svenske paa deres Indfald i Skaane s. A.; opholdt sig 1320 ved Pavens Hof i Avignon; vendte 1321 tilbage til Danmark; kronede Kong **Christoffer** II. og hans Søn **Erik** i Vordingborg-Kirke 1324; † 17 Jan. 1325[35]), og blev begravet i Lunds Domkirke.

---

[31]) Suhm XI. 415. [32]) S. R. D. III. 552, IV. 56. [33]) Suhm XI. 643; nogle Krøniker lade ham urigtigt døe som Erkebiskop af Salerno. [34]) Han er bleven valgt i Tidsrummet imellem 18 Oct. og 18 Nov.; jfr. Suhm XI. 644—45, Reg. dipl. I. Nr. 1737 og 1738. [35]) S. R. D. III. 479. IV. 29. V. 537. Suhm XII. 105.

14. **Carl den Røde**, tidligere Provst i Lund, blev Erkebiskop 1325; fik 1326 Bornholm (som Kong Erik Menved havde besat 1319, under Striden med hans Formand) tilbage til Erkestiftet; byggede 1330 St. Dionysii Capel ved Lunds Domkirke; overgav 1332 i Spidsen for de skaanske Prælater og Adelen Skaane og Bleking, som Holstenerne havde i Pant, til den svensk-norske Konge **Magnus Eriksen** (Smek); † 16. Mai 1334 [36]), begravet i det af ham opbyggede Capel ved Domkirken.

15. **Peder** (II.) **Johansen**, tidligere Decanus i Lund, blev Erkebiskop 1334, og reiste derpaa til Avignon for at indvies af Paven, udstedte 12. Oct. 1336 i Lund et skarpt Brev mod dem, der fornærmede Geistligheden; stadfæstede tilligemed de svenske Prælater 18. Nov. 1343 i Varberg Skaanes bestandige Forening med Sverrige, holdt et Concilium i Helsingborg i Mai 1345; † 16 Apr. 1355 [37]); begravet i Lunds Domkirke.

16. **Jakob** (II.) **Nielsen Kyrning**, valgt til Erkebiskop 1355, hvorpaa han reiste til Avignon for at indvies af Paven, blev Natten til 5. Febr. 1359 tagen til Fange i Aahus af den svenske Konge **Erik Magnussen**, men undkom af Fængslet, og begav sig til Bornholm. † 23. Jan. 1361 [38]) paa Hammershuus; begravet i Lunds Domkirke.

---

[36]) S. R. D. III. 517. IV. 42. VI. 645. Suhm XII. 248. [37]) S. R. D. III. 506; paa hans Ligsteen findes 15 Apr.; jfr. S. R. D. VI. 645. Brunius: Histor. och arkitekton. beskrifn. öfver Lunds domkyrka S. 134. Suhm antager derfor (XIII. 314), at han er død Natten imellem 15 og 16 Apr. [38]) S. R. D. VI. 645. Hvitf. Bispekrøn. S. 76. Suhm XIII. 439.

17. **Niels Jonsen,** tidligere Kannik i Roeskilde[39]), valgt til Erkebiskop 14 Marts 1361 og indviet af Paven i Avignon; fik 1362 af Kong Valdemar Atterdag Bornholm (som Kongen 1360 havde taget i Besiddelse) tilbage til Erkestiftet paa den Betingelse, at Den paa Forlangende skulde tilbagegives Kronen; har skrevet en Krønike over de lundske Erkebisper[40]); † 5 Febr. 1379[41]) paa Hammershuus; begravet i Lunds Domkirke imellem begge Taarnene under Orgelet.

18. **Magnus Nielsen,** tidligere Decanus i Lund, valgt til Erkebiskop i Mai 1379 og indviet i Rom; holdt et Concilium i Malmø i Apr. 1383; † 2. Marts 1390[42]) ved et Fald fra Vindebroen paa Aahus-Slot; begravet i Lunds Domkirke.

19. **Peder** (III.) **Jensen,** valgt til Erkebiskop 1390 og indviet i Rom; † 31 Dec. 1391 i Helsingborg[43]).

20. **Jakob** (III.) **Geertsen,** valgt til Erkebiskop i Jan. 1392[44]), var tilstede paa Rigsdagen i Calmar 1397,

---

[39]) Lib. dat. Roskild. (S. R. D. III. 272). Petr. Olai (S. R. D. I. 192). Hamsf. (S. R. D. I. 310). S. R. D. VI. 645; efter Andre (Hvitf., Pontopp., Suhm) var han Kannik i Lund. [40]) Indført med Fortsættelse i S. R. D. VI. 621—39. [41]) Lib. dat. Rosk. (S. R. D. III. 272). Petr. Ol. (S. R. D. I. 192; men urigtigt med Aar 1375). Hamsfort. (S. R. D I. 314). S. R. D. VI. 593, 646; jfr. Suhm XIV. 70; derimod har Lib. dat. Lund. (S. R. D. III. 485) 9 Febr. S. R. D. VI. 533 og Hvitf. Danm. Kr. S. 565 d. 23. Nov., Necrol. Lund. (S. R. D. III. 464) 6 Dec. [42]) S. R. D. I. 316. VI. 631, 646. Hvitf. Bispekrøn. S. 80. Suhm. XIV. 263. [43]) S. R. D. I. 316. VI. 632, 646. Hvitf. Bispekrøn. S. 80. Suhm XIV. 288. Lib. dat. Lund. (S. R. D. III. 579) har 30 Dec. [44]) Suhm XIV. 300, 304.

hvor han 17 Jun. tilligemed Erkebiskop **Henrik** af Upsala kronede **Erik af Pommern** til Konge over de tre nordiske Riger, og Margrete-Dag (13 eller 20 Jul.) undertegnede Documentet om Rigernes Forening; † 18 Apr. 1410[45]) i Lund, begravet i Domkirken.

21. **Peder** (IV.) **Kruse,** blev valgt til Erkebiskop 1410. Under denne Erkebiskop blev den største Deel af den lundske Kirkeskat, da den skulde bringes til Slesvig, hvor han vilde holde en Messe, opsnappet af Sørøvere. † 1418[46]), og er begravet i Lunds Domkirke.

22. **Peder** (V.) **Lykke,** forhen Biskop i Ribe, valgt til Erkebiskop 1418; holdt et Concilium i Odense i Oct. 1419 og et andet i Kiøbenhavn i Juli 1425, hvor vigtige Bestemmelser fastsattes for at overholde Kirkefreden og reformere Geistlighedens fordærvede Sæder; byggede Vor Frue- (senere St. Jørgens-) Capel ved Lunds Domkirke; † 1436[47]), og blev begravet i det af ham opbyggede Capel.

23. **Johan** (III.) **Laxmand,** tidligere Decanus i Lund, valgt til Erkebiskop 1436; kronede Kong **Christoffer af Baiern** i Ribe 1 Jan. 1443; † 30 Mai s. A.[48])

---

45) S. R. D. I. 321, VI. 632, 646. Brunius Lunds domkyrka S. 147. 46) Efter Hamsfort (S. R. D. I. 323) døde han 4 Apr.; men efter den lundske Erkebispekrøn. (S. R. D. VI. 632) Magnus Matth. Series episcop. Lund. p. 179, Hvitf. Bispekrøn. S. 83, blev hans Efterfølger valgt denne Dag. 47) S. R. D. I. 329. VI. 647. Hvitf. Danm. Krøn. S. 797 og Bispekr. S. 84. 48) S. R. D. I. 332. VI. 633, 647.

paa Slottet Flyinge; begravet i Vor Frue-Capel ved Domkirken i Lund.

24. Thue (Tuvo) Nielsen, født i Viborg, Dr. theol., tidligere Erkedegn i Lund, valgt til Erkebiskop 7 Jun. 1443 [49]); kronede Kong **Christian** I. i Kiøbenhavn 28 Oct. 1449; forsvarede tappert sin Residents i Lund under den svenske Konge **Carl Knudsens** Indfald i Skaane 1452; lod siden samme omgive med en Muur, og ligeledes 1463 Helsingborg-Slot stærkere befæste. † 7 Apr. 1472 [50]), og blev begravet i Vor Frue-Capel ved Domkirken.

25. Johan (IV.) **Brostorp,** en Siællænder, Baccalaureus decretorum, tidligere Erkedegn i Lund og Kong **Christian** I.s Cantsler; valgt til Erkebiskop i Apr. 1472, viede den udvalgte Prinds **Hans** og Prindsesse **Christine** af Sachsen i Frue-Kirke i Kiøbenhavn 6 Sept. 1478; udstedte 1479 Statuter for det nylig stiftede Universitet i Kiøbenhavn; kronede Kong **Hans** og Dronning **Christine** i Kiøbenhavn 18 Mai 1483; † 3 Jun. 1497 [51]) paa Slottet Flyinge af Pest; begravet i Vor Frue-Capel ved Domkirken.

26. Birger Gunnersen, født i Landsbyen Lindberg i Nørre-Halland af fattige Forældre, var Mag., Kannik i Lund, Erkedegn i Roeskilde og Præst i Kallundborg, samt Enkedronning **Dorotheas** og efter hendes Død Dronning **Christines** Cantsler. Han blev valgt til Erkebiskop

---

[49]) S. R. D. I. 332, VI. 633, Hvitf. Bispekr. S. 85. [50]) S. R. D. VI. 635. [51]) S. R. D. VI. 636-37.

7 Jun. 1497[52]); bragte adskilligt Gods, som hans Formand havde afhændet, tilbage til Kirken; restaurerede den forfaldne Kryptkirke under Domkirken, og stiftede der en egen Gudstieneste; kronede Kong Christian II. i Frue-Kirke i Kiøbenhavn 11 Jun. 1514; viede Kongen og Prindsesse Elisabeth 12 Aug. 1515 og kronede Dronningen s. D.; erklærede 30 Mai 1517 som Sverriges Primas og Pavens Legat i Norden den svenske Rigsforstander Steen Sture og hans Tilhængere i Ban for hans Angreb paa den upsalske Erkebiskop Gustav Trolle; † 10 Dec. 1519[53]), og blev begravet i Krypten under Domkirken.

27. **Jørgen Skotborg**, Mag., Kong Christian II.s Secretair og Erkedegn i Aarhuus, blev Erkebiskop paa Kongens Foranstaltning 5 Jan. 1520 (skiøndt Capitlet havde valgt sin Decanus Aage Sparre); men kom allerede 1521 i Strid med Kongen, som giorde Fordring paa Bornholm, hvorpaa han flygtede fra Kiøbenhavn og begav sig til Rom, hvor han kiøbte Pallium (for 6000 Ducater, som han laante af nederlandske Kiøbmænd), og blev indviet af Pave

---

[52]) S. R. D. VI. 637—38. [53]) Hans Gravskrift (hos Brunius S. 206) har „1519 sabbato post festum Annæ viduæ" o: 10 Dec. jfr. Hvitf. Bispekr. S. 91; Magn. Matth. Series episc. Lund. p. 220, og S. R. D. VI. 638 not. g, hvor der tilføies, at han blev begravet 12 Dec.; i S. R. D. II. 567 og VI. 648 findes 23 Nov. som Erkebispens Dødsdag; Schlegel (Gesch. der Könige v. Dänem. aus dem Oldenb. St., S. 110) har 30 Juli, som er Løverdagen efter en anden Annæ-Dag (26 Juli), men urigtigt; thi Erkebispens Testament (Pontopp. Ann. II. 397—400) er af 8 Nov. 1519.

Clemens VII. 1525 paa Kong Frederik I.s Anbefaling. Han kom dog ikke i Besiddelse af Stiftet, da Kongen snart skiftede Mening, men blev siden Kannik ved St. Gereons-Kirken i Cøln, hvor han † 15 Dec. 1551[54]), og blev begravet sammesteds i St. Gereons-Kirken.

28. **Diderik Slaghöek**, en westphalsk Magister[55]), som ved Sigbrit fik stor Indflydelse hos Kong Christian II., der efter det stokholmske Blodbad udnævnte ham til Biskop af Skara, og giorde ham til Medlem af den Regierings-Commission, som han efterlod i Stokholm; blev efter Jørgen Skotborgs Flugt 1521 af Kongen udnævnt til Erkebiskop i Lund (hvorpaa der søgtes og erholdtes Stadfæstelse af Paven), og tog 25 Nov. s. A. Erkestiftet i Besiddelse; men blev allerede 24 Jan. 1522 i en pavelig Nuntius's Nærværelse hængt, og derpaa brændt paa Gammel-Torv i Kiøbenhavn som Ophavsmand til to svenske Biskoppers Henrettelse i det stokholmske Blodbad[56]).

29. **Johan** (V.) **Waes**, en tydsk Adelsmand fra Wesel i Hertugdømmet Cleve[57]), blev udnævnt til Erkebiskop 2 Febr. 1522 ved Kong Christian II., hvis Secretair han dengang var; forlod Danmark tilligemed Kongen i

---

[54]) Efter hans Gravskrift (Hvitf. Bispekrøn. S. 94, Magn. Matth. Series episc. Lund. p. 229, Pontopp. Ann. II. 402). [55]) Om den ældre Beretning, at han var Barbeer: see Behrmanns Kong Christian II.s Histor. II. S. 56. [56]) Jfr. Behrmann l. c. I. S. 276—76. [57]) Han kaldes derfor Vesalius; forøvrigt skrives Navnet forskielligt: Waes, Wez, Wezen o. s. v.

Apr. 1523, og medtog Domkirkens Skatte; blev siden Biskop i Costnitz, og † 13 Jun. 1548 [58]).

30. **Aage Jakobsen Sparre**, en dansk Adelsmand, Mag. og Decanus i Lund, var allerede strax efter Erkebiskop Birgers Død 16 Dec. 1519 bleven valgt af Capitlet til hans Efterfølger; men maatte vige for Jørgen Skotborg og de to følgende af Kong Christian II. indsatte Erkebisper, og kom først efter Kongens Flugt 1523 i Besiddelse af Erkestiftet, uden dog at blive stadfæstet eller indviet af Paven [59]). Han modsatte sig forgieves den lutherske Læres Fremgang, som blev prædiket i Malmø 1527 af **Claus Mortensen Tøndebinder** og almindeligt antagen der 1529; resignerede i Jul. 1532, og blev atter Decanus, samt Prior for Bosø- og St. Peders Nonnekloster i Lund [60]); † 1533 [61]).

31. **Torbern Bilde**, tidligere Decanus i Lund, valgt til Erkebiskop 27 Jul. 1532; blev 12 Aug. 1536 fængslet i Kiøbenhavn [62]) paa Kong **Christian** III.s Foranstaltning, men løsladt efter nogle Maaneders Fangenskab i Vordingborg, imod at han forpligtede sig til ikke at tragte efter sin forrige Værdighed eller modsætte sig den imid-

[58]) Efter hans Gravskrift i det schweizerske Kloster Kungsfeld; jfr. Magnus Matth. Series episc. Lund. p. 233. Pontoppidan Ann. II. 408—9. [59]) Aage Sparre og hans Eftermand Torbern Bilde, som heller ikke var stadfæstet af Paven, kaldes derfor kun Archielecti. [60]) Hvitf. Bispekrøn. S. 95. [61]) S. R. D. VI. 650. [62]) Efter Chron. Skib. i S. R. D. II. 600; i S. R. D. VI. 650 og Hvitf. Danm. Krøn. S. 1487 ansættes Fængslingen til den 20. Aug.

lertid over hele Riget indførte lutherske Reformation; fik til sin Underholdning Indtægterne af det lundske Decanat, og forlehnedes med Bosø-Kloster; † 27 Dec. 1552 [63]), begravet i Lunds Domkirke.

---

63) Efter denne Erkebiskops Gravskrift (Hvitf. Bispekr. S. 96; Brunius Lunds domkyrka S. 211—12) døde han 27 Dec. 1553; men Aarets Begyndelse er her — hvad ogsaa Magn. Matth. og Hvitf. have bemærket — regnet fra 25 Dec. (som man undertiden har giort; jfr. Chron. Skib. i S. R. D. II. 586, hvor Billedstormen i Frue-Kirke i Kiøbenhavn ansættes til 27 Dec. 1531 ɔ: 1530); thi han blev begravet 21 Jan. 1553.

II.

BisKopper i Roeskilde.

1. **Gerbrand**, en Englænder, indviet efter Kong Knud d. Stores Befaling til Biskop i Roeskilde af Erkebiskop Ethelnoth af Canterbury c. 1022. [1]) † 1030 [2]).

2. **Avaco** eller **Aage**, Biskop 1030. [3]) † 1048 [4]).

3. **Wilhelm**, en Englænder, som havde været Knud d. Stores Cantsler og Capellan, blev Biskop 1048. Han var en Ven af Kong Svend Estridsen; begyndte Roeskilde-Domkirkes (St. Lucii Kirkes) Bygning; † 8 Mai 1076 i Topshøis Skov ved Kongens Liig [5]); begravet i Domkirken.

4. **Svend Norbagge**, Wilhelms Efterfølger, fuldførte og indviede Roeskilde-Domkirke, og stiftede Benedictinerklostret i Ringsted; † 1088 paa Rhodus paa en Reise til det hellige Land [6]).

5. **Arnold**, tidligere Kong Knud d. Helliges Capellan, blev Biskop 1088 eller 1089; † 24 Mai 1124 [7]).

---

[1]) Suhm III. 573; Münter: Kirchengesch. von Dänem. u. Norwegen I. 417. [2]) S. R. D. VII. 155. [3]) Suhm III. 677. Navnet skrives ogsaa Avoco og Avachus. [4]) Suhm IV. 181. [5]) S. R. D. I. 270, Suhm IV. 468; om hans Dødsaar (1076 ell. 1074) herster samme Uvished som om Kongens. Fortællingen om hans Død findes hos Saxo lib. XI. (ed. Müller, p. 567). [6]) Suhm IV. 749. [7]) Suhm V. 256; jvf. S. R. D. I. 380. III. 447, 521. VII. 157.

6. **Peder** (I.), forhen Prinds *Magnus Nielsens* Capellan, blev Biskop 1124; faldt tilligemed denne i Slaget ved Fodvig 4 Jun. 1134 [8]).

7. **Eskil Christiernsen,** en Brodersøn af Erkebiskop Asker og Biskop Svend i Viborg, forhen Provst i Lund, blev Biskop i Roeskilde 1134; stiftede St. Peders Kloster i Næstved 1135 [9]); opvakte en Opstand i Siælland mod Kong *Erik Emun* 1137; blev valgt til Erkebiskop i Lund s. A. [10]).

8. **Ricco,** forhen Biskop i Slesvig, blev — istedetfor Erkebiskop, hvortil Kong *Erik Emun* og hans Efterfølger *Erik Lam* søgte at faae ham udnævnt 1137 — Biskop i Roeskilde 1138 [11]); anførte den siællandske Almue imod Kronprætendenten *Oluf Haraldsen*, og blev dræbt af denne i Ramløse ved Arresø 18 Oct. 1139 [12]).

9. **Herman,** tidligere Biskop i Odense og derpaa i Slesvig, blev Biskop i Roeskilde 1139; fordrevet under en Opstand af Almuen 1140 [13]); † 16 Jan. 1159 i Lund, hvor han var Kannik [14]); begravet i Kryptkirken under Lunds Domkirke.

---

[8]) Suhm V. 438. Han er forskiellig fra *Peder Bodilsen*, en fornem Verdslig paa samme Tid, som Hvitf. og Fl. have forvexlet med ham, men som levede flere Aar efter Slaget ved Fodvig; jfr. S. R. D. I. 380. Suhm kalder denne Biskop *Peder Adolfsen*. [9]) Reg. dipl. I. Nr. 176. [10]) Suhm V. 507. [11]) Suhm V. 507, 532—33. jfr. S. R. D. VII. 166, 172. [12]) S. R. D. III. 460, Suhm V. 557. [13]) Suhm V. 569. [14]) S. R. D. III. 435, Suhm VII. 51 (Febr. er en Trykfeil for Jan.). Hans Gravsteen i Kryptkirken er beskreven hos Brunius S. 44.

10. **Asker**, forhen Kong Erik Lams Capellan, var Biskop i Roeskilde 1145, da han overværede Indvielsen af Lunds Domkirke[15]; † 18 Apr. 1158[16]; begravet i Roeskilde-Domkirke.

11. **Absalon** (egentlig Axel), en Søn af Asker Ryg og Sønnesøn af Skialm Hvide, født 1128 paa Gaarden Fienneslevlille ved Sorø. Han blev Biskop i Roeskilde 1158; var Anfører paa de danske Tog mod Venderne under Kong Valdemar I.; fuldendte og indviede Sorø-Kloster 1161; ledsagede Kong Valdemar paa hans Reise til Conciliet i St. Jean de Laune i Burgund 1162; erobrede 1168 Arkona og hele Rygen, som christnedes og ved en pavelig Bulle lagdes under Roeskilde-Stift; fik paa samme Tid af Kong Valdemar Byen Hafn (Kiøbenhavn) med en Deel af det omliggende Herred og Øen Amager, som han igien overlod Roeskilde-Stift efter sin Død; gav den sællandske Kirkeret i Ringsted 21 Jul. 1171; blev imod sit Ønske valgt til Erkebiskop i Lund 1177, men vedblev, efter Pavens Anordning, tillige at være Biskop af Roeskilde indtil 1191, da han frasagde sig dette Stift[17].

12. **Peder** (II.) **Sunesen** (d. Ældre), en Søn af Absalons Fætter Sune Ebbesen, og Kong Knud VI.s Cantsler, blev Biskop i Roeskilde 1191, indviet 1192[18]; anførte den danske Hær paa Toget mod Markgrev Otto af Brandenburg 1198, men tabte et Slag, hvori han blev saaret og fangen; undveg af Fængslet 1199, og

[15]) Suhm V. 626, Reg. dipl. I. Nr. 193. [16]) S. R. D. VII. 157, Suhm VII. 11. [17]) Jfr. Estrups Absalon, et biograph. Forsøg. Sorøe. 1826. [18]) S. R. D. II. 622, Suhm VIII. 266.

kom tilbage til Danmark; deeltog i Toget til Sverrig 1208, og undslap fra Nederlaget ved Lena, hvor to af hans Brødre faldt; † 29 Oct. 1214[19]).

13. **Peder** (III.) **Jakobsen** (d. Yngre), den foregaaende Bisps Brodersøn, valgt til Bisp 1215[20]); † 18 Mai 1225[21]) paa en Pilegrimsreise til Jerusalem i Klostret Dam i Flandern, og blev begravet sammesteds.

14. **Niels** (I.) **Stigsen**, var ogsaa af den absalonske Slægt og en Efterkommer af Skialm Hvide (see Tab.); valgt til Bisp 1225 og indviet 1226[22]); var Kong Erik Plogpennings Cantsler, men kom i Strid med Kongen og flygtede til Frankrig 1245; tog sit Ophold i Clairvaux-Kloster, hvor han døde 23 Sept. 1249[23]), og blev begravet i Klosterkirken.

15. **Jakob** (I.) **Erlandsen**, en Søsterdattersøn af den lundske Erkebisp Andreas Sunesen, tidligere Domprovst i Lund og affendt paa den danske Kirkes Vegne til det almindelige Concilium i Lyon 1245; udnævnt af Pave Innocents IV. til Bisp i Roeskilde 1249; gav Kiøbenhavn dens første Stadsret 13 Marts 1254;

---

19) S. R. D. VI. 374. VII. 153, 159. Suhm IX. 240. 20) Suhm IX. 261. Hvitf. i Bispekr., Pontopp. og Fl. indskyde urigtigt imellem Peder d. Ældre og Peder d. Yngre en Peder III. (Peder Saxesen, ved en Forvexling med Erkebispen af dette Navn; saal. i Danske Magaz. III. S. 353), og faae derved 6 Bisper i Roeskilde af Navnet Peder. 21) S. R. D. V. 457. VII. 159. Pontoppid. Ann. I. 566; jfr. Suhm IX. 503. X. 62. 22) S. R. D. V. 457. VII. 153, 159. Suhm IX. 505; jfr. Reg. dipl. I. Nr. 708. 23) Suhm X. 121, hvor 29 Sept. er en Trykfeil for 23 Sept., som de eiterede lundske Gavebøger (S. R. D. III. 535, IV. 56) have.

blev s. A. imod Kong Christoffers Villie valgt til Erkebiskop i Lund[24].

16. **Peder (IV.) Bang**, en Søstersøn af Jakob Erlandsen[25], valgt til Biskop i Roeskilde 1254; var en ivrig Tilhænger af Erkebiskoppen, og forkyndte efter hans Fængsling i Febr. 1259 Interdictet i sit Stift, hvorpaa han forlod Danmark og begav sig til Fyrst Jaromar paa Rygen; giorde tilligemed denne i Apr. s. A. et Anfald paa Siælland, og indtog Kiøbenhavns Slot; erklærede 1260 Kong Erik Glipping, Enkedronningen og Flere af Rigets Fornemme i Ban, hvorpaa han igien forlod Landet. Han forligede sig med Kongen i Mai 1274, og kom derpaa atter tilbage til sit Stift; † 23 Jun. 1277[26].

17. **Stigot**, tidligere Provst i Randers og Kannik i Aarhuus[27], blev Biskop i Roeskilde 1277, indviet i Lunds Domkirke af Erkebiskop Thrugot 1278; † 11 Sept. 1280[28].

18. **Ingvar Hiort**, tidligere Decanus i Roeskilde, blev Biskop 1280; tildømte sin Kok Johan Gaarden Siøthorp i hans Strid med Sorø-Kloster, som giorde Fordring paa samme; † 23 Apr.[29] 1290[30].

---

24) Suhm X. 253 f. 25) S. R. D. V. 529. Hvitf. Danm. Krøn. S. 231; jfr. Nyerups Anm. i Suhm X. 255. Peder Bang var den 6te roeskildske Biskop i Rad af Skialm Hvides Slægt. 26) S. R. D. I. 371. III. 266. VII. 153, 160. 27) S. R. D. VI. 425. 28) S. R. D. III. 266. VII. 153, 160. Suhm X. 802. 29) S. R. D. VI. 378. VII. 153, 160. Hvitf. Danm. Krøn. S. 302; i S. R. D. IV. 306 findes 24 Apr. 30) S. R. D. I. 249. IV. 25. V. 571. VII. 153, 160; jfr. Suhm XI. 87; Andre have 1289.

19. **Johan** (I.) **Krag**, tidligere Decanus i Roeskilde, blev Bisko 1290; gav Kiøbenhavn en ny Stadsret 29 Jan. 1294; † 5 Aug. 1300[31]), begravet i Sorø-Klosterkirke.

20. **Oluf** (I.), Mag., valgt til Bisko i Roeskilde 1301, efterat Valget af **Florentius**, som Capitlet først havde udnævnt, var casseret; reiste derpaa til Rom for at blive indviet, da Erkebiskoppen, **Jens Grand**, opholdt sig landflygtig paa Bornholm; kom først tilbage til sit Stift 1304; stiftede 1315 et nyt Prælatur, Cantoratet, ved Roeskilde-Domkirke, og byggede Vor Frue-Capel; † 10 Marts 1320, begravet i det af ham byggede Capel ved Domkirken[32]).

21. **Johan** (II.) **Hind**, tidligere Decanus i Roeskilde, valgt til Bisko 1321 og indviet af Erkebisko **Esger Juul** 1322[33]); † 24 Marts 1330 i Stralsund paa en Visitatsreise til Rygen[34]); hans Liig blev af hans Klerke bragt til Roeskilde og der begravet.

22. **Johan** (III.) **Nyborg**, en Franciscanermunk, blev Bisko i Roeskilde 1330; udstedte 9 Sept. 1336 en Anordning om Bansstraf over dem, som begik Voldsomheder imod Geistlige; overlod 1341 Kong **Valdemar Atterdag** Kiøbenhavn og Amager m. m. paa to Aar, og fik til Sikkerhed Søborg-Slot og 5 Herreder i det nordlige Siælland; † 23 Jan. 1344[35]).

---

31) S. R. D. I. 295. III, 269. VII. 153, 160. Suhm XI. 363. 32) Jfr. om denne Biskop Danske Magaz. IV. S. 225—37. 33) Hvitf. Bispekr. S. 47, Pontopp. Ann. II. 58. 34) S. R. D. III. 270, VII. 154, 161, Suhm XII. 216. 35) S. R. D. III. 271. VII. 161; Suhm XIII. 103.

23. Jakob (II.) **Paulsen,** tidligere Decanus i Roeskilde, blev Bisp 1344[36]); † 1350[37]).

24. Henrik Geertsen, Mag., tidligere Provst i Roeskilde, blev Bisp 1350, og overlod s. A. med Capitlets Samtykke Kong Valdemar Kiøbenhavn for sin Levetid; døbte 1353 Kongens Datter **Margrete,** Nordens berømte Dronning; indviede 12 Sept. 1357 Høierup-Kirke paa Stevns Klint; † 18 Oct. 1368[38]), begravet i Roeskilde-Domkirke.

25. Niels (II.) **Ipsen** (**Jakobsen**), blev Bisp 1368, stiftede St. Laurentii Capel ved Domkirken; † 18 Jan. 1395[39]), begravet i St. Laurentii Capel.

26. Peder (V.) **Jensen Lodehat,** forhen Bisp i Aarhuus, valgt til Bisp i Roeskilde 1395; stiftede 1405 St. Sigfrids Capel ved Domkirken; lod i Julius 1413 sin Velynderindes, Dronning **Margretes** Lig med Magt borttage fra Sorø-Klosterkirke og bisætte i Roeskilde-Domkirke; afsagde 29 Jul. s. A. paa Rigsdagen i Nyborg som Danmarks Riges Cantsler den bekiendte Dom, hvorved Hertugdømmet Slesvig tilkiendtes

---

[36]) Han var allerede valgt inden 20 Febr., jfr. Suhm l. c.
[37]) S. R. D. VI. 525, VII. 154, 161; 13 Mai 1350 gjorde han sit Testament (jfr. Suhm XIII. 234—36) i Stralsund, hvor Suhm derfor antager, at han er død (af Pesten); Hvitf. og Pontopp. have urigtigt 1349. [38]) 18 Oct. ell. Evangelisten Lucas's Dag angives af de Fleste (S. R. D. I. 312, VII. 154, 161, Pontopp. Ann. II. p. 59, Suhm XIII. 633); i Lib. dat. Rosk. (S. R. D. III. 272) findes 17 Sept., som ogsaa i S. R. D. VII. 154, 161 urigtigt føies til den anden Angivelse af St. Lucas's Dag. [39]) S. R. D. I. 317, III. 273, VI. 373, VII. 154, 161, Suhm XIV. 333.

Kong Erik og det danske Rige; † 18 Oct. 1416, og blev begravet i det af ham opbyggede St. Sigfrids Capel[40].

27. Johan (IV.) eller **Jens Andersen**, den foregaaende Bispops Broderson, tidligere Provst i Odense og Kong Eriks Cantsler, blev Bisp i Roeskilde 1416. Han kom i Strid med Kong Erik om Kiøbenhavn, som forblev i Kongens Besiddelse; ombyggede 1420 Choret i Roeskilde-Domkirke, og stiftede de 10,000 Ridderes Capel; nævnes oftere (1419—1423) i Documenter som „Danmarks Riges øverste Cantsler"; havde (1421) til Vicarius en titulair Bisp Jacob af Garde; † 15 Jul. 1431, begravet i Domkirken[41].

28. Johan (V.) eller **Jens Pedersen**, en Slægtning af de to foregaaende Bispopper[42], blev Bisp i Roeskilde 1431. Under denne Bisp afbrændte Domkirken tilligemed den største Deel af Byen 14 Mai 1443; † 13 Sept. 1448[43]; begravet i Domkirken.

29. Oluf (II.) **Daa**, valgt til Bisp i Roeskilde 1449; † 13 Febr. 1461, begravet i Domkirken[44].

---

40) Jfr. om denne Bisp Danske Magaz. III. S. 353—56. IV. 309—318, 353—65. V. 36—43, 66—75. 41) Jfr. om denne Bisp Danske Magaz. V. 257—60, 280—304, 321—33. 42) Han er forskiellig fra den Jens Pedersen (Johannes Petri), som var Erkedegn i Roeskilde og Kong Eriks Cantsler (Danske Magaz. I. 99, II. 36, V. 322), og som døde 1484 (S. R. D. I. 328, III. 274, Hvitf. S. 772); men som forvexles med ham i Hvitf. Bispekrøn. S. 47; Pontopp. Ann. II. 414; Behrmanns Roeskilde-Domkirkes Hist. og Beskriv. S. 31. 43) S. R. D. VII. 154, 168. 44) Jfr. om denne Bisp Danske Mag. III. S. 225—29.

30. **Oluf (III.) Mortensen**, Mag., tidligere Provst i Roeskilde og Kongerne Christoffer af Baierns og Christian I.s Cantsler, blev Biskop i Roeskilde 1461; indviede den restaurerede Domkirke tilligemed det af Kong Christian I. og Dronning Dorothea stiftede Helligtrekongers-Capel 1464; byggede St. Birgitte-Capel ved Domkirken; blev 1478 Cantsler for Kiøbenhavns Universitet, hvilken Værdighed blev forbunden med Roeskilde-Bispestol; † 28 Aug. 1485[45]), begravet i det af ham opbyggede Capel ved Domkirken.

31. **Niels (III.) Skave**, Kong Hans's Cantsler, blev valgt til Biskop i Roeskilde 1485 efter Kongens Ønske; † i Nov. 1500[46]), begravet i Domkirken.

32. **Johan** (VI.) eller **Jens Ipsen** af Ravensberg, tidligere Kannik i Roeskilde, Provst i Dalby og Kong Hans's Cantsler, valgt til Biskop i Roeskilde 1500 eller 1501[47]); blev 1502 sendt op til Norge tilligemed Ridder Henrik Krummedig for at dæmpe det der udbrudte Oprør, og havde en Sammenkomst med Hovedmanden for samme, Knud Alfsen, under hvilken denne blev dræbt; var en lærd, veltalende og statsklog, men tillige ødsel og udsvævende Biskop; resignerede 1512 til

[45]) S. R. D. III. 275. VII. 154, 162; hans Gravskrift (Pontopp. Ann. II. 415, Marm. Dan. I. S. 18) har 25 Jul. [46]) S. R. D. VII. 155, 162, Suhms Saml. til den danske Hist. I. B. 2. H. S. 169 (Dagen angives forskielligt); det samme Aar har Chron. Skib. (S. R. D. II. 562) og Hvitf. (Danm. Krøn. S. 1034, Bispekrøn. S. 47). 1493 i hans Gravskrift (Pontopp. Ann. II. 415, Marm. Dan. I. S. 18) er urigtigt; thi Diplomer vise, at han levede de følgende Aar. [47]) I S. R. D. VII. 162 1500, men p. 155 9 Mai 1501.

Fordeel for Lage Urne; † 15 Apr. s. A.[48]) paa det bispoppelige Slot Hiortholm ved Fuursøen; begravet i Roeskilde-Domkirke.

33. **Lage Urne**, Dr. decretorum, Kannik og Cantor i Roeskilde, blev Bisp 1512 og indviet i Jan. 1513 i Ribe af Bisp Iver Munk i Kong Hans's og Dronning Christines Nærværelse; var tillige Danmarks Riges (øverste) Cantsler, besørdrede den første Udgave af Saxo Grammaticus's Danmarks Historie (udkom i Paris 1514); modtog Kong Christian II.s Brud, Prindsesse Elisabeth, ved hendes Landgang i Siælland ved Hvidør 10 Aug. 1515 med en latinsk Tale; begav sig i Marts 1523, da de jydske Bispopper og verdslige Rigsraader havde opsagt Kongen Huldskab og Troskab, til Jylland af Frygt for Sigbrit, og tilsendte Kongen et Opsigelsesbrev; † 29 Apr. 1529 paa Bispegaarden Bistrup ved Roeskilde, begravet i St. Laurentii Capel ved Domkirken[49]).

34. **Joachim** (egentl. Jakob) **Rønnow**, en Brodersøn af Bisp Carl Rønnow i Odense, havde opholdt sig ved Kong Frederik I.s Hof, og var bleven sendt paa to Gesandtskabsreiser til Frankrig; blev Bisp i Roeskilde 1529[50]),

---

[48]) S. R. D. III. 275; i VII. 155 og 162, Suhms Saml. I. 2. S. 170 14 Apr.; hans Gravskrift (Pontopp. Ann. II. 419, Marm. Dan. I. S. 19) har urigtigt 1518. [49]) P. E. Müller: Vita Lagonis Urne, episc. Roskild., p. I.—II., Haun. 1831—33. [50]) Han blev stadfæstet 11 Jun. 1529 af Kong Frederik I., hvem denne Ret tilkom ifølge Bestemmelserne paa Herredagen i Odense 1527 (efter at være lovformelig udvalgt af Capitlet, fik han et nyt Stadfæstelsesbrev 24 Jun. s. A.), og maatte betale Kongen 6000 Gylden

og var tillige Rigets øverste Cantsler; antog i Mai 1530, eftersom han ikke var indviet, Franciscanermunken Vincents, Titulair-Bisp af Grønland, til Vicarius; indgav s. A. et Reformations-Forslag til Kongen og Rigsraadet, blev i Jul. 1533 beskyttet af Hans Tausen mod de kiøbenhavnske Borgeres Forbittrelse, i Anledning af den over Tausen af Rigsraadet fældede Dom, og tillod ham i Aug. s. A. at vende tilbage og prædike i Kiøbenhavn; blev under Grevens Feide i Jun. 1534 afsat af Grev Christoffer af Oldenborg, men fik kort efter, da han havde hyldet Greven, sit Stift tilbage imod at udbetale en stor Pengesum; flygtede 1535 til Jylland til den udvalgte Konge Christian III., som han tilsvoer Lydighed, og vendte i Jul. s. A., da Kongen havde giort Landgang i Siælland, tilbage til Stiftet; blev 12 Aug. 1536 fængslet i Kiøbenhavn paa Kongens Foranstaltning, og af ubekiendte Grunde holdt i Fangenskab, ogsaa efterat de andre Bisper vare løsladte, paa forskiellige Steder (Kiøbenhavns Slot, Dragsholm, Krogen, Visborg paa Gulland og atter Kiøbenhavns Slot); † 1 Mai 1544 paa Kiøbenhavns Slot, og blev begravet i Helliggeistes Kirke i Kiøbenhavn [51]).

---

for Stiftet; derimod opnaaede han aldrig at faae pavelig Stadfæstelse, uagtet samtlige danske Bispers Bestræbelser for ham i denne Retning, og kaldes derfor blot Electus. [51]) H. Knudsen: Joachim Rønnow, udvalgt Bisp til Roeskilde Kiøbenh. 1840.

III.

Biskopper i Odense.

1. **Othinkar Hvide d. Ældre** synes at have været den første Biskop [1]). Bispedømmet i Odense nævnes første Gang i den tydske Konge Otto III.s Diplom af 18 Marts 988, hvorved det begavedes med Privilegier [2]).

2. **Reiner** (I.), rimeligviis en Englænder, og indviet til Biskop af Erkebispen af Canterbury c. 1022 [3]).

3. **Eilbert,** Biskop c. 1048 [4]); † 1072 [5]). Efter hans Død var Bispesædet en Tid lang ubesat.

4. **Hubald,** en engelsk Benedictinermunk og Kannik i Lund, nævnes som Biskop i Odense ved Kong **Knud d. Helliges** Skriinlæggelse 1101 [6]); † 14 Oct..... [7]).

5. **Herman,** forhen Capellan hos Biskop **Eskil** af Roeskilde, blev Biskop i Odense c. 1136 [8]); Biskop i Slesvig ved **Riccos** Forflyttelse til Roeskilde 1138 [9]).

6. **Nicolf,** Biskop 1138; † 1163 [10]).

---

[1]) Suhm III. 185, Münter: Kirchengesch. von Dänem. u. Norw. I. 384. [2]) Reg. dipl. I. Nr. 28. [3]) Suhm III. 574. [4]) Suhm IV. 182. [5]) S. R. D. I. 270, VII. 218, Suhm IV. 418. [6]) S. R. D. III. 385, 388 (hvor han kaldes Humbald), VII. 218, Suhm V. 68. [7]) S. R. D. III. 460, 561; Aaret er aldeles uvist; jfr. Suhm V. 221, 234, 495. [8]) Suhm V. 495. [9]) Suhm V. 542. [10]) S. R. D. I. 277. VII. 220. Suhm VII. 148.

7. **Livo eller Livus**, tidligere Provst i Odense, indviet til Bisp af den schismatiske Pave Victor IV. paa et Concilium i Burgund 1162 eller 1163, men blev ikke erkiendt derfor af Erkebiskop Eskil[11]).

8. **Simon**, tidligere Provst i Lund, var Bisp i Odense 1170, da han var tilstede ved Hertug Knuds Skriin-læggelse i Ringsted[12]); † 13 Mai[13]) 1186[14]).

9. **Johan** (I.) **Jensen**, tidligere Kannik i Lund, blev Biskop i Odense 1186; † 23 Apr.[15]) 1213[16]).

10. **Lojus**, tidligere Abbed i Ringsted, blev Bisp i Odense 1213, bivaanede Conciliet i Slesvig 1222; † 1236[17]).

11. **Iver**, var Biskop i Odense 1240[18]); havde, formodentlig paa Grund af Svaghed, en Coadjutor, Mag. Petrus Dacus, som paa hans Vegne bivaanede Conciliet i Odense 1245[19]); † s. A.[20]).

12. **Niels** (I.), tidligere Provst i Odense, var Biskop 1245—1247[21]).

13. **Jakob**, Biskop i Odense 1247; † 1252[22]).

14. **Reiner** (II.), en tydsk Franciscanermunk, blev ved Kong Abels Hielp Biskop i Odense 1252, skiøndt Capitlet havde valgt en anden Franciscanermunk Peder; var paa

---

[11]) S. R. D. VII. 220, Suhm VII. 131, 148. [12]) Suhm VII. 324. [13]) S. R. D. III. 516. [14]) S. R. D. VII. 221, Suhm VIII. 124. [15]) S. R. D. III. 444, 509. [16]) S. R. D. I. 181, III. 263, Suhm IX. 220. [17]) Pontopp. Ann. I. 571. [18]) Suhm IX. 108. [19]) Pontopp. Ann. I. 571, 657. [20]) Hvitf. Danm. Kr. S. 214. [21]) Suhm X. 51, 67. [22]) Suhm X. 209, hvor Kilderne citeres.

Erkebisskop **Jakob Erlandsens** og Bisskop **Peder Bangs** Side i Striden med Kongerne **Christoffer** I. og **Erik Glipping**; † 1267 [23].

15. **Peder** (I.), Franciscanermunk, allerede 1252 valgt til Bisskop, men fortrængt af Reiner, blev indviet i Lybek 1267 af den pavelige Legat, Cardinal **Guido**; † 1276 [24].

16. **Johan** (II.), Bisskop 1277 [25], † 6 Jul. 1286 [26].

17. **Gisico**, tidligere Dominikanernes Subprior i Odense, blev Bisskop 1286 og indviet af Erkebisskop **Johan Dros**; gienopbyggede St. **Knuds Kirke** og **Kloster** i Odense, som havde lidt stor Skade ved Ildebrand, og stiftede en Skole ved Bisperesidentsen; † 1300 [27], begravet i St. Knuds Kirke i Odense.

18. **Peder** (II.) **Pagh**, en Franciscanermunk, nævnes som Bisskop i Odense 1305 [28]. Ved hans Valg havde der været Strid imellem Knudsbrødrene og de Geistlige ved Frue-Kirke, hvilke sidste uretmæssigt havde valgt en

---

[23]) J. M. Velschow: De Regnero episcopo, qui per annos 1252—1267 dioecesi Othiniensi præfuit, Haun. 1825 (udg. paa Dansk i Geneal. og biogr. Arch. S. 353—88); Forf. har i denne Afhandling viist, at den Jens Bang, som Pontopp. (Ann. I. 572) og efter ham Suhm indsætte imellem Bisskopperne Regner og Peder, og som de giøre til den roskildske Bisskop Peder Bangs Broder, aldrig har existeret. [24]) Pontopp. Ann. I. 574. Suhm X. 732. [25]) Suhm X. 744. [26]) S. R. D. V. 554. Suhm X. 926. [27]) S. R. D. II. 636. Hvitf. Danm. Kr. S. 316. Pontopp. Ann. I. 575. II. 61; efter Hamsfort (S. R. D. VII. 226) døde han først 1307. jfr. Suhm XI. 364, 549; men i et Diplom af 5 Dec. 1305 nævnes hans Eftermand Peder som Bisskop (S. R. D. VI. 489). [28]) Jfr. Anm. 27. Efter Pontopp. Ann. II. 62 tiltraadte han Embedet 1301.

Dominicanermunk Peder Pigard. † 21 Dec. 1339 [29]), begravet i St. Knuds Kirke i Odense.

19. **Niels** (II.) **Jonsen**, en Franciscanermunk, valgt til Biskop i Odense 1340, efterat ogsaa denne Gang Valget var giort Knudsbrødrene stridigt af andre Geistlige [30]); † 1362 [31]).

20. **Erik Johansen Krabbe**, Munk i St. Knuds Kloster i Odense, valgt til Biskop 1362 [32]) og sendt af Knudsbrødrene til Avignon for at stadfæstes af Paven [33]); stadfæstede og udvidede 14 Aug. 1365 Knudsbrødrenes Privilegier; † 1376 [34]).

21. **Valdemar Podebusk**, en Søn af Drosten Henning Podebusk, blev Biskop i Odense 1376; havde Peder, titulair Biskop af Holum, og Præsten Andreas til Vicarier; † 20 Apr. 1392 paa Alevad i Lolland [35]), begravet i Franciscanerklostrets Kirke i Nysted.

22. **Teze Podebusk**, den foregaaende Biskops Brodersøn, blev Biskop i Odense 1392; havde til Vicarier Titulair-Bisopperne Jakob af Constanz og Johan af Christopolis; † 1400 [36]).

23. **Johan** (III.) eller **Jens Ovesen** (Johannes Avonis), blev Biskop i Odense 1400; havde en Vicarius

29) S. R. D. I. 303. VII. 230. Hvitf. Bispekr. S. 40. Suhm XII. 312. 30) S. R. D. VII. 230. Hvitf. Bispekr. S. 40. Suhm XII. 329—30. 31) S. R. D. VII. 231 „obiit anno, quo Valdemarus cum urbibus maritimis bellum gessit acerrime". Suhm XIII. 91; han levede endnu 16 Oct. 1362. jfr. Suhm XIII. 469. 32) S. R. D. VII. 232. Pontopp. Ann. II. 63. 33) Han skrev sig derfor „Sedis apostolicæ gratia episcopus". jfr. Suhm XIII. 563. 34) S. R. D. VII. 232. Suhm XIV. 34. 35) S. R. D. I. 316. V. 517, VII. 233. Suhm XIV. 304. 36) S. R. D. VII. 233.

Severinus, som skrev sig „episcopus Tranquilliensis“, † 1420 [37]), begravet i St. Knuds Kirke i Odense.

24. **Navne Jensen**, af en sjællandsk Adelsfamilie, var først Biskop i Westeraas, og blev ved Erkebiskop Peder Lykkes Bestræbelser valgt til Biskop i Odense om Efteraaret 1421; † 1440 [38]).

25. **Henneke Torkilsen Ulfeld**, Mag. og Degn i Odense, valgt til Biskop 1440; † 1460 [39]).

26. **Mogens Krasse**, Mag., Kannik i Lund og Kong Christian I.s Cantsler, blev 1458 udnævnt til den gamle Biskop Hennekes Medhielper og Eftermand, og blev Biskop ved hans Død 1460; forskiønnede St. Knuds Kirke i Odense, og tilbyggede 1466 et Capel; † 1474, begravet i det af ham byggede Capel [40]).

27. **Carl Rønnow**, en Søn af Marsken Claus Rønnow, blev Biskop i Odense 1474; † 1501 [41]).

28. **Johan** (IV.) eller **Jens Andersen Beldenak** (o: den Skaldede), Søn af en fattig Skomager i Landsbyen Brøndum ved Liimfiorden; var Mag. og ansat i Kong Hans's Cancellie, og var 1499 bleven sendt

---

[37]). S. R. D. I. 324. VII. 234. Hvitf. Danm. Krøn. S. 679. Aaret 1416 i Bispekrøn. S. 42 og Pontopp. Ann. II. 431 er urigtigt; thi Diplomer vise, at han levede de følgende Aar (1419 var han med i Kiøbenhavn at forsegle Forbundet imellem Kong Erik og den polske Konge Wladislav). [38]) Jfr. om denne Bisp Danske Magaz. III. S. 257—68. [39]) S. R. D. VII. 235. Suhms Saml. I. 1. S. 38, Pontopp. Ann. II. 434. [40]) Jfr. om denne Bisp Danske Magaz. II. S. 1—25. [41]) S. R. D. VII. 236. Suhms Saml. I. 1. S. 38, Pontopp. Ann. II. 436.

paa en Gesandtskabsreise til Rusland; valgt til Biskop i Odense 1501 og stadfæstet af Pave Alexander VI.; blev tilligemed Hans Rantzau sendt til Lybek i Apr. 1503 for at underhandle om Fred, og sluttede en Tractat med Lybekkerne, ifølge hvilken Kongen skulde betale dem en stor Pengesum, for hvilken han tilligemed de andre Freds-Commissairer gik i Caution; kom 1517 i Strid med Kong Christian II., der fordrede, at han skulde erstatte 80,000 Gylden, som han i ovennævnte Tractat havde forpligtet Kronen til at betale Lybekkerne, og paa hans Vægring lod ham fængsle i Dec. s. A.; hvorpaa han først blev overgivet Erkebiskop Birger i Forvaring, og siden sat fangen paa de kongelige Slotte Vordingborg og Engelborg i Lolland. Under hans Fangenskab bestyredes hans Embede af en Franciscanermunk fra Nederlandene, Vincents, Titulair-Biskop af Grønland og Enkedronning Christines Secretair[42]. Han blev i Apr. 1520 forliigt med Kongen, i det han ydmygede sig for ham, og overlod ham to Trediedele af Stiftets Indtægter i Erstatning. Han fulgte s. A. med Kongen paa Toget til Sverrig, og holdt i en Forsamling paa Brunkebierget udenfor Stokholm 1 Nov. en Tale, hvori han viste Kongens Ret til den svenske Krone; blev efter det stokholmske Blodbad af Kong Christian udnævnt til Biskop af Strengnæs, og efterlodes efter Kongens Afreise i Stokholm som Medlem af det svenske Rigsraad; vendte 1521 tilbage til Danmark, hvor han snart igien kom i

42) Om Biskop Vincents, som ogsaa 1530 var Vicarius for den roeskildske Biskop Joachim Rønnow, see Grönlands historiske Mindesmærker, III. S. 193—98.

Strid med Kongen, som atter lod ham fængsle. Han blev i Aug. 1522 befriet af Lybekkerne, som indtoge Hammershuus, hvor han sad fangen; kom efter Christian II.s Flugt 1523 atter i Besiddelse af sit Stift; resignerede 14 Marts 1529; blev i en Proces med Familien Rønnow dømt til Tremarksmand 1530; blev overfaldet paa Taasinge 1533 af en holsteensk Adelsmand, **Christoffer Rantzau**, og under mange Mishandlinger ført omkring i Holsteen fra eet Sted til et andet; † 20 Jan. 1537 i Lybek, og er begravet sammesteds[43]).

29. Knud Gyldenstierne, en Søn af Ridder **Henrik Gyldenstierne**, og født paa Iversnæs (nu Wedelsborg) i Fyen, var Mag. og Domprovst i Viborg; blev Bisp i Odense 1529, ifølge en Overeenskomst med Bisp Jens Andersen af 1527, hvilken Kong Frederik I. havde stadfæstet. Han blev 1532 sendt med en Flaade til Norge, og udstedte 1 Jul. s. A. et Leidebrev for Kong **Christian II.** at komme til Kiøbenhavn for at underhandle med sin Farbroder, hvilket dog ikke blev overholdt. Samme Aar udgav han den første danske Oversættelse af Luthers lille Catechismus, fordansket af **Jørgen Jensen Sadolin**, som han havde kaldet til Prædikant i Odense[44]). Under Grevens Feide blev han 1534 fortrængt af Lybekkerne, som indsatte den fordrevne svenske Erkebiskop Gu-

[43]) C. Paludan-Müller: Jens Andersen Beldenak, Biskop i Fyen, Odense 1837. [44]) Den findes trykt i Nord. Tidsskr. for christel. Theol., III. S. 209—37. Jvf. om denne Bog (længe bekiendt under Navn af „Knud Gyldenstiernes Catechismus") J. P. Mynster „Om de danske Udgaver af Luthers Catechismus", 2den Udgave. Kbh. 1837. S. 7—12.

stav Trolle til Bisköp i Fyen, men kom atter i Besiddelse af Stiftet 1535; blev 1536 paa samme Tid, som de andre Biskopper, fængslet i Odense af Claus Daa, og sat i Bevogtning, først paa Dragsholm og derpaa i Vordingborg, men snart løsladt, imod at han frasagde sig Bispeembedet. Han antog siden den lutherske Religion, og giftede sig med Jytte Podebusk; blev i Febr. 1559 forlehnet med Ørum-Slot og Vestervig-Kloster, hvor han døde 8 Dec. 1560; begravet i Aarhuus-Domkirke [45]).

---

[45]) Pontopp. Ann. II. 453 og Marm. Dan. II. 87 angiver urigtigt Aar 1568; hans Enke blev 1561 forlehnet med Vestervig-Kloster, jfr. Dangaards Klosterhistorie S. 348.

IV.

Bisskopper i Slesvig.

1. **Harald** eller **Ored** nævnes som første Bisskop (indviet af den hamborg-bremiske Erkebisskop Adaldag) 948, da han var nærværende ved Conciliet i Ingelheim [1]); † 958 [2]).

2. **Henrik** eller **Erik**, † 963 [3]).

3. **Marcus**, indtil 965 [4]).

4. **Egvard**, † c. 971 [5]).

5. **Poppo**, Bisskop c. 972 [6]); † c. 999 [7]).

6. **Eggehard** eller **Esico**, † 2 Aug. 1026 [8]).

7. **Rudolf** (I.), tidligere Klerk i Cøln, blev Bisskop 1026 [9]).

8. **Rudolf** (II.), indviet til Bisskop af den hamborg-bremiske Erkebisskop Bezelin 1039 [10]); † 1061 [11]).

9. **Sivard**, udnævnt til Bisskop af Kong Svend Estridsen imod Erkebisskop Adelberts Villie [12]); indtil 1063 eller 1064 [13]).

10. **Rudolf** (III.), en af Erkebisskop Adelberts Klerke, blev Bisskop i Slesvig 1063 eller 1064 [14]).

---

1) Suhm III. 42—44, Regesta dipl. I. Nr. 24. 2) Suhm III. 70. 3) Suhm III. 88. 4) Suhm III. 93. 5) Suhm III. 93—94. 6) Suhm III. 112. 7) Suhm III. 307. 8) Suhm III. 605. 9) Suhm l. c. 10) Suhm IV. 29. 11) S. R. D. I. 270, Suhm IV. 293. 12) S. R. D. I. 270. VII. 172. Suhm IV. 293. 13) Suhm IV. 304, 318. 14) Som denne Bisskop Rudolfs Dødsaar ansætter Cypræus (Annales episc. Slesvic., p. 126) 1072; men efter

11. **Gunner**, indviet til Biskop af den lundske Erkebiskop Asker c. 1104[15]); † 23 Apr. ....[16]).

12. **Albert** (Alberus) ell. **Adelbert**, var Biskop 1125[17]); byggede mange Kirker i Sønder-Jylland; blev saaret i Slaget ved Fodvig 1134; † 1135[18]).

13. **Ricco**, forhen Kong Erik Emuns Capellan og Kannik i Lund, Biskop i Slesvig 1135; blev Biskop i Roeskilde 1138[19]).

14. **Herman**, forhen Biskop i Odense, blev Biskop i Slesvig 1138[20]), men efter Riccos Mord forflyttet til Roeskilde 1139[21]). Han kaldes dog Biskop af Slesvig 1145, da han var tilstede ved Indvielsen af Lunds Domkirke[22]).

15. **Occo**, Biskop 1140[23]); opgav Stiftet 1154[24]).

16. **Esbern**, Biskop 1154; kom i Strid med Statholderen i Slesvig Nicolaus Kazi Søn, som blev dræbt af Biskoppens Folk, hvorpaa han forlod Danmark 1161[25]).

Occo kom atter i Besiddelse af Stiftet 1161; † 1167[26]).

17. **Frederik**, Biskop 1167; druknede 3 Mai 1179[27]) i

Hamsfort (S. R. D. VII. 172) levede han endnu under Kong Erik Eiegod, og Cypræus tilstaaer selv, at hans Efterfølger blev indviet af Asker. [15]) S. R. D. VII. 166, 172, Suhm V. 148. [16]) S. R. D. III. 444; Aaret er aldeles uvist. jfr. Suhm V. 148. [17]) S. R. D. I. 272. [18]) S. R. D. I. 382—83, VII. 166, Suhm V. 439, 483. [19]) S. R. D. VII. 166, 172. Suhm V. 533; i S. R. D. I. 384 kaldes han Ruco. [20]) Suhm V. 542. [21]) Suhm V. 558. [22]) S. R. D. III. 455, Suhm V. 624, Reg. dipl. I. Nr. 193 og 195. [23]) Suhm V. 558; jfr. Reg. dipl. I. Nr. 186. [24]) Suhm VI. 190 efter Cypræus (Ann. p. 176). [25]) S. R. D. VII. 166. Suhm VII. 94 f. [26]) Cypræi Ann. p. 184. Suhm VII. 239. [27]) S. R. D. III. 511. Suhm VII. 550.

Østersøen paa Kong Valdemars sidste Tog til Venden. Hans Liig blev først fundet 20 Mai (Pintsedag), da det drev op til Siællands Kyst, og blev paa Erkebiskop Absalons Foranstaltning begravet i Sorø-Klosterkirke [28].

18. **Valdemar**, en uægte Søn af Kong Knud V., født 1157, nævnes første Gang som udvalgt Biskop i Slesvig 1182; blev af Kong Knud VI. indsat til Statholder i Sønder-Jylland under Prinds Valdemars Mindreaarighed; indviet til Biskop i Slutningen af 1187 eller Begyndelsen af 1188; modtog Ditmarskernes Underkastelse 1188; blev 1191 eller 1192 valgt til Erkebiskop af Bremen, men kom ikke i Besiddelse af Stiftet. Han stiftede 1192 Cistercienklostret Guldholm i Nærheden af Slesvig; flygtede s. A. til den norske Konge Sverre; landede i Sønder-Jylland 1193, og antog Kongenavn, men blev 2 Aug. s. A. tagen til Fange paa Slottet Brønlund ved Apenrade, og sat i et haardt Fængsel paa Nordborg, hvorfra han 1198 blev flyttet til Søborg i Siælland; løsladt 1206 og sendt til Rom; blev anden Gang valgt til Erkebiskop af Bremen 1207; undveg fra Rom, og tog Erkestiftet i Besiddelse 1208, hvorfor han blev banlyst af Pave Innocents III.; maatte forlade Bremen 1209, giorde i de næstfølgende Aar flere forgieves Forsøg paa at trænge sig ind i Stiftet; gik endelig 1218 i Cistercienserklostret Lockum i det Calenbergske, hvor han døde i høi Alder som Munk 1236 og blev begravet i Klosterkirken [29].

[28]) Saxo lib. XV. (ed. Müller p. 926.) S. R. D. I. 280 (XIII. Kal. Jan. er en Trykfeil for Jun.), VII. 167. Jfr. F. F. Wendelboe: Beskriv. af Mindesmærker i Sorø-Academies Kirke, udg. af Estrup, S. 55.

[29]) A. Crone: Valdemar Knudsen, Biskop i Slesvig og Erkebiskop i Bremen. Odense 1848.

19. **Nicolaus** (I.), bestyrede rimeligviis det slesvigske Stift under Biskop Valdemars Fangenskab, og blev først Biskop 1209 [30]); var Kong **Valdemar** II.s Cantsler; deeltog i Toget til Esthland 1219; † 2 Jul. 1234 [31]).

20. **Tyge** (Tacho), tidligere Provst i Slesvig, blev Biskop 1234; † 1238 [32]).

21. **Johan** (I.), tidligere Cantor i Slesvig, blev Biskop 1238; † 1244 [33]), begravet i Slesvig-Domkirke.

22. **Eskil den Sorte**, tidligere Provst i Slesvig, blev Biskop 1244 og indviet af Erkebiskop **Gerhard** af Bremen; fordrevet af Kong **Erik Plogpenning** 1248, men gienindsat af Kong **Abel** 1250; kronede Kong **Christoffer I.** i Lunds Domkirke 25 Dec. 1252; blev ved Slesvigs Indtagelse af Holstenerne 1253 fangen og ført til Segeberg; løsladt 1254; † 1 Apr. 1255 [34]), begravet i Slesvig-Domkirke.

23. **Nicolaus** (II.), tidligere Provst i Slesvig, blev Biskop 1255 og indviet 16 Mai (Pintsedag) s. A. i Slesvig af Erkebiskop **Jakob Erlandsen** [35]); blev 1256 tagen til Fange i sin Bispegaard om Natten af en Adelsmand **Timm** (ell. **Tyge**) **Lille**, og maatte løskiøbe sig ved at love at udbetale 1000 Mark Sølv; var paa Kongerne

---

[30]) Suhm IX. 150. Crone l. c. S. 39, 53. [31]) Suhm IX. 639; Dagen efter Petr. Olai, som har Aar 1233 (S. R. D. I. 184); Aaret efter S. R. D. III. 91, IV. 228 o. fl. Krøn. [32]) S. R. D. II. 261. [33]) S. R. D. I. 184. VII. 167. Hvitf. Danm. Krøn. S. 212. Suhm X. 35; Hamsfort og Stral (S. R. D. I. 288, III. 311) have 1245; men hans Eftermand Eskil var allerede Biskop i Febr. s. A., da han var tilstede paa Conciliet i Odense. [34]) S. R. D. I. 185; Cypr. (Ann. p. 276) har 1257. [35]) Suhm X. 267.

Christoffer I.s og Erik Glippings Partie i Striden med Erkebiskop Jakob Erlandsen; blev tilligemed Kong Erik Glipping fangen af Hertug Erik af Sønder-Jylland i Slaget paa Lohede 1261; undkom af Fangenskabet ved Hielp af Feltherren Iver Tagesen 1262, men blev atter tagen til Fange af Hertugen 1263; løsladt efter Freden 1264; † 1265 i Vordingborg, begravet sammesteds[36]).

24. **Bondo**, tidligere Cantor i Slesvig, blev Biskop 1265 og indviet af den pavelige Legat, Cardinal Guido, 1266[37]); blev s. A. af denne beskikket til Dommer i Striden imellem Biskop Tyge af Aarhuus og Munkene i Øm-Kloster, og dømte 3 Aug. 1267 Biskoppen i Bansstraf, og til at betale Sagens Omkostninger; † 1282[38]).

25. **Jakob**, tidligere Provst i Slesvig, blev Biskop 1282; var Kong Erik Glippings Cantsler; † 1287[39]).

26. **Berthold**, tidligere Erkedegn i Slesvig (født i Kiøbenhavn), blev Biskop 1287; † 23 Dec. 1307[40]), begravet i Slesvig-Domkirke.

27. **Johan** (II.) **Bockholt**, tidligere Kannik i Slesvig og Decanus i Lybek, af en adelig Slægt i Holsteen,

---

[36]) S. R. D. I. 169, V. 571, Suhm X. 543; i S. R. D. VII. 167, 174, Hvitf. Danm. Kr. S. 265 og Pontopp. Ann. I. 579 findes Aar 1263; men et Diplom (S. R. D. V. 287) viser, at han endnu levede 26 Nov. 1264; Hamsf. og Stral (S. R. D. I. 291, III. 313) have 1267. [37]) S. R. D. VII. 167. [38]) Suhm X. 851, hvor Kilderne anføres. [39]) Efter Hamsf. (S. R. D. VII. 168) døde han 17 Apr.; men efter Stral (S. R. D. III. 314) blev hans Eftermand valgt 16 Apr. s. A. [40]) S. R. D. VII. 168, 174; i S. R. D. I. 296 17 Dec.

valgt til Biskop i Slesvig 1308[41]; † 6 Mai 1332[42]), begravet i Slesvig-Domkirke.

28. **Helimbert,** blev Biskop 1332; forkyndte 9 Marts 1341 Ban over dem, der begik Voldsomheder mod Geistlige; ansøgte 21 Nov. 1342, paa Grund af Svagelighed og Fortrædeligheder i sin Embedsførelse, Paven om Tilladelse til at resignere; † 31 Mai 1343 i Lybek, begravet i St. Catharine-Kirke sammesteds[43]).

29. **Nicolaus (III.) Brun,** blev rimeligviis Biskop 1343[44]); levede endnu 1367[45]).

30. **Henrik (I.),** blev Bisko i Slesvig efter 1367; reiste som pavelig Nuntius omkring i Danmark, Norge og Sverrig for at indsamle Penge til Pavens Casse; † 1373[46]).

31. **Johan (III.) Skondelev,** Dr. theol., blev Bisko 1373; kom 1395 i Strid med de holsteenske Grever, som indtoge hans Slot Schwabstedt, og nødte ham til at betale en Sum Penge; maatte siden pantsætte Slottet til Dronning Margrete; tog de Danskes Partie i Striden med de holsteenske Grever, og blev derfor 17 Febr. 1410 overfaldet i Flensborg og mishandlet af nogle holsteenske Adelsmænd, der bortslæbte ham som Fange; begav sig,

---

[41]) Contin. Annal. Alb. Stad. ed. Hoier, p. 48. Suhm XI. 572. [42]) S. R. D. VII. 168, 174. Pontopp. Ann. II. 66. [43]) Efter en Inscription i Kirken, meddeelt Langebek af Gebhardi. jfr. Suhm XIII. 91; men efter S. R. D. I. 307, VII. 168, 174, Cypr. Ann. p. 335, Pontopp. Ann. II. 66, skal han først have resigneret 1350. [44]) Suhm XIII. 91. [45]) S. R. D. I. 311, jfr. Suhm XIII. 582—83. [46]) Suhm XIII. 718; Hamsfort, Hvitfeldt, Cypræus og Pontoppidan lade ham urigtigt døe 1372.

Christoffer I.s og Erik Glippings Partie i Striden med Erkebiskop Jakob Erlandsen; blev tilligemed Kong Erik Glipping fangen af Hertug Erik af Sønder-Jylland i Slaget paa Lohede 1261; undkom af Fangenskabet ved Hielp af Feltherren Iver Tagesen 1262, men blev atter tagen til Fange af Hertugen 1263; løsladt efter Freden 1264; † 1265 i Vordingborg, begravet sammesteds[36]).

24. **Bondo,** tidligere Cantor i Slesvig, blev Biskop 1265 og indviet af den pavelige Legat, Cardinal **Guido,** 1266[37]); blev s. A. af denne beskikket til Dommer i Striden imellem Biskop Tyge af Aarhuus og Munkene i Øm-Kloster, og dømte 3 Aug. 1267 Biskoppen i Bandsstraf, og til at betale Sagens Omkostninger; † 1282[38]).

25. **Jakob,** tidligere Provst i Slesvig, blev Biskop 1282; var Kong Erik Glippings Cantsler; † 1287[39]).

26. **Berthold,** tidligere Erkedegn i Slesvig (født i Kiøbenhavn), blev Biskop 1287; † 23 Dec. 1307[40]), begravet i Slesvig-Domkirke.

27. **Johan** (II.) **Bockholt,** tidligere Kannik i Slesvig og Decanus i Lybek, af en adelig Slægt i Holsteen,

---

[36]) S. R. D. I. 169, V. 571, Suhm X. 543; i S. R. D. VII. 167, 174, Hvitf. Danm. Kr. S. 265 og Pontopp. Ann. I. 579 findes Aar 1263; men et Diplom (S. R. D. V. 287) viser, at han endnu levede 26 Nov. 1264; Hamsf. og Stral (S. R. D. I. 291, III. 313) have 1267. [37]) S. R. D. VII. 167. [38]) Suhm X. 851, hvor Kilderne anføres. [39]) Efter Hamsf. (S. R. D. VII. 168) døde han 17 Apr.; men efter Stral (S. R. D. III. 314) blev hans Eftermand valgt 16 Apr. s. A. [40]) S. R. D. VII. 168, 174; i S. R. D. I. 296 17 Dec.

valgt til Biskop i Slesvig 1308[41]); † 6 Mai 1332[42]), begravet i Slesvig-Domkirke.

28. **Helimbert,** blev Biskop 1332; forkyndte 9 Marts 1341 Ban over dem, der begik Voldsomheder mod Geistlige; ansøgte 21 Nov. 1342, paa Grund af Svagelighed og Fortrædeligheder i sin Embedsførelse, Paven om Tilladelse til at resignere; † 31 Mai 1343 i Lybek, begravet i St. Catharine-Kirke sammesteds[43]).

29. **Nicolaus (III.) Brun,** blev rimeligviis Biskop 1343[44]); levede endnu 1367[45]).

30. **Henrik (I.),** blev Biskop i Slesvig efter 1367; reiste som pavelig Nuntius omkring i Danmark, Norge og Sverrig for at indsamle Penge til Pavens Casse; † 1373[46]).

31. **Johan (III.) Skondelev,** Dr. theol., blev Biskop 1373; kom 1395 i Strid med de holsteenske Grever, som indtoge hans Slot Schwabstedt, og nødte ham til at betale en Sum Penge; maatte siden pantsætte Slottet til Dronning Margrete; tog de Danskes Partie i Striden med de holsteenske Grever, og blev derfor 17 Febr. 1410 overfaldet i Flensborg og mishandlet af nogle holsteenske Adelsmænd, der bortslæbte ham som Fange; begav sig,

---

41) Contin. Annal. Alb. Stad. ed. Hoier, p. 48. Suhm XI. 572. 42) S. R. D. VII. 168, 174. Pontopp. Ann. II. 66. 43) Efter en Inscription i Kirken, meddeelt Langebek af Gebhardi. jfr. Suhm XIII. 91; men efter S. R. D. I. 307, VII. 168, 174, Cypr. Ann. p. 335, Pontopp. Ann. II. 66, skal han først have resigneret 1350. 44) Suhm XIII. 91. 45) S. R. D. I. 311, jfr. Suhm XIII. 582—83. 46) Suhm XIII. 718; Hamsfort, Hvitfeldt, Cypræus og Pontoppidan lade ham urigtigt døe 1372.

efter at være løsladt, til Rom for at klage for Paven; blev 1414 sendt tilligemed Bisp Peder Lykke af Ribe til det almindelige Concilium i Costnitz; † 17 Aug. 1421 [47]) efter at have beklædt Bispestolen i 48 Aar; begravet i Slesvig-Domkirke.

32. **Henrik** (II.) **von See**, tidligere Provst i Slesvig og de holsteenske Grevers Cantsler, blev Bisp 1422 [48]) (den holsteenske Grev Henrik, Bisp i Osnabrück, havde indtrængt sig i Stiftet 1421, men var død s. A.); var en ivrig Tilhænger af Holstenerne, hvorfor den lundske Erkebisp i lang Tid vægrede sig ved at stadfæste hans Valg; resignerede 1429 [49]).

33. **Nicolaus** (IV.) **Wulf**, født i Rendsborg af borgerlig Herkomst, var Dr. decretorum, blev Bisp i Slesvig 1429; udraabte 2 Marts 1460 i Ribe Kong Christian I. som Hertug af Slesvig og Greve af Holsteen, og viste sig denne Konge meget hengiven; resignerede 1474 [50]) efter at have beklædt Bispestolen med megen Berømmelse i 45 Aar; † 27 Jan. 1481 [51]); begravet i Slesvig-Domkirke.

---

[47]) Efter hans Gravskrift, saaledes som den anføres i Cypræi Ann. p. 354. [48]) S. R. D. VII. 168. Hvitf. Bispekrøn. S. 13. [49]) Cypræi Ann. p. 363, 368. [50]) Reg. diplom. I. Nr. 4501. jfr. Cypr. Ann. p. 368 „episcopatui quadraginta quinque annos præfuit“ og p. 385—88, hvor et Pavebrev til hans Efterfølger Helrik som „electus Slesvicensis“ af A. 1474 er aftrykt; p. 384 forekommer urigtigt 1477, hvilket Aar ogsaa findes i S. R. D. VII. 169; Hvitf. Bispekrøn. S. 13, og Pontopp. Ann. II. 457. [51]) S. R. D. VII. 169, 175; Hvitf. l. c. har urigtigt 1491.

34. **Helrik von der Wisch**, blev Bifkop i Slesvig 1474; † 19 Apr. 1488[52]) i Lybek, begravet i Slesvig-Domkirke.

35. **Eggert Durkop**, Dr. jur., var Pavens Capellan og Auditor ved det pavelige Hof, blev af Pave Innocents VIII. udnævnt til Bifkop i Slesvig 1488; men, da nogle Domherrer imidlertid havde valgt Domprovsten i Slesvig Enwald Sovenbroder[53]), kom han først i Febr. 1493 i Besiddelse af Stiftet[54]); begav sig atter 1495 til Rom[55]), og vendte ikke mere tilbage; † 6 Nov. 1499 i Rom[56]).

36. **Ditlev Pogwisch**, en holsteensk Adelsmand, valgt til Bifkop af Domcapitlet 20 Dec. 1499[57]) (Pave Alexander VI. havde strax overdraget Stiftet til en Cardinal Johan de Castro, Bifkop af Agrigent[58]), som dog lod sig affinde med en aarlig Pengesum);

---

[52]) Cypræi Ann. p. 389; i S. R. D. VII. 169 og Hvitf. Bispekrøn. S. 13 findes 7 Apr. [53]) Jfr. om denne Geistlige Nye danske Magaz. I. S. 289—307. [54]) Cypr. Ann. p. 394—95. [55]) Efter Cypr. p. 397 og Hvitf. Bispekrøn. S. 14 maatte man antage, at han allerede var reist 1494; men et af ham i Haderslev 12 Aug. 1495 udstedt Diplom (S. R. D. VIII. 211) viser, at han først kan være reist i d. A. [56]) Cypr. Ann. p. 398. Christiani Gesch. der Herzogth. Schlesw. u. Holst. unter dem Oldenburg. Hause, I. S. 173. [57]) Cypr. Ann. p. 401. [58]) Cardinalerne udfærdigede allerede 8 Nov. en Skrivelse derom til det slesvigske Domcapitel, som er aftrykt hos Cypr. p. 399. Aarstallet 1498 maa være en Skriv- eller Trykfeil for 1499; thi af Diplomer veed man, at Eggert Durkop endnu levede 1499; jfr. Westphalen Monumenta inedita, IV. p. 3110, 3132.

maatte betale Stadfæstelsen af Paven med 3000 rhinske Gylden; † 15 Jan. 1507[59]) i Flensborg.

37. **Gotskalk Ahlefeld**, Dr. decretorum og Domprovst i Slesvig, blev valgt til Bisp af Domcapitlet 1507 og stadfæstet f. A. af Pave **Julius II.**; sendtes 1514 af Kong **Christian II.** tilligemed to verdslige Rigsraader til Keiser **Maximilian I.** for at frie til den keiserlige Prindsesse **Isabella**; var den sidste catholske Bisp i Slesvig, og maatte see Reformationen almindelig indført i Hertugdømmet længe før sin Død; † 25 Jan. 1541[60]) paa sit Arvegods Bollingstedt; begravet i Slesvig-Domkirke.

---

[59]) Cypræi Ann. p. 400. Christiani l. c. S. 231; S. R. D. VII. 169 har urigtigt 24 Jan. 1517, og Hvitf. Bispekrøn. S. 14 ligeledes Jan. 1517; hans Efterfølger nævnes som Electus til Slesvig i et Document af 17 Jun. 1507 (Reg. dipl. I. Nr. 5350). [60]) S. R. D. VII. 169, 176, Marm. Dan. II. 10. Hvitf. (Bispekr. S. 14) kalder urigtigt denne Bisp Godske Ranzau.

V.

Biskopper i Ribe.

1. **Leofdag**, en Friser, nævnes som den første Biskop (indviet af den hamborg-bremiske Erkebiskop Adaldag) 948, da han var tilstede ved Conciliet i Ingelheim [1]; blev dræbt af Hedningerne paa Flugten over Ribe-Aa [2]; begravet paa Kirkegaarden, og siden henflyttet i Domkirken.

2. **Fulbert** nævnes som Leofdags Eftermand [3]; han levede under Svend Tveskiægs Regiering.

3. **Othinkar Hvide den Yngre**, blev Biskop over hele Nørre-Jylland c. 1012 [4], † 1043 [5].

4. **Val**, en Friser, Biskop over hele Nørre-Jylland; † 1065 [6]. Ved hans Død deelte Kong Svend Estridsen Nørre-Jylland i 4 Stifter [7].

5. **Oddo**, Biskop i Ribe 1065 [8].

6. **Christiern** (I.), en Søn af Biskop Othinkar d. Yngre, rimeligviis den samme, som tidligere var Biskop i Aarhuus [9].

---

[1]) S. R. D. VII. 184—85. Suhm III. 42—44. Reg. dipl. I. Nr. 24. [2]) Efter Hvitfeldts Bispekrøn. S. 16 Aar 950, men vistnok for tidligt; jfr. Suhm III. 50. [3]) Saxo lib. X. (ed. Müller p. 506), S. R. D. VII. 184—86, Suhm III. 51, 185. [4]) Suhm III. 393. Efter Hvitfeldt var han en Søstersøn af Kong Knud d. Store (jfr. S. R. D. VII. 185), hvilket ikke godt passer med Tiden. [5]) Suhm IV. 101. [6]) Suhm IV. 321. [7]) S. R. D. VII. 186, Suhm l. c. [8]) Suhm l. c., jfr. S. 404. [9]) S. R. D. VII. 186, 211. Suhm IV. 321.

7. **Gerold** eller **Jareld**, tidligere Kong **Knud den Helliges** Capellan, var Biskop i Ribe 1109 [10]), og nævnes i et Diplom 1113 [11]).

8. **Thuro**, blev Biskop c. 1114 [12]); begyndte at bygge Ribe-Domkirke; faldt i Slaget ved Fodvig 4 Jun. 1134 [13]).

9. **Rothold**, tidligere Capellan hos **Peder Bodildsen**, blev Biskop i Ribe 1134 [14]), var tilstede paa Conciliet i Lund 1139 [15]).

10. **Asker** [16]); † 1142 [17]).

11. **Elias**, en Flamlænder, tidligere Provst i Eggeslev, blev Biskop 1142 [18]); stiftede et Kannikekloster ved Ribe-Domkirke 1145; tilveiebragte det Forliig, hvorved Danmark deeltes imellem de tre Konger, **Svend**, **Knud** og **Valdemar**, 1157; var tilstede paa Conciliet i Pavia 1160 [19]); † 1 Marts 1166 [20]), og blev begravet i Ribe-Domkirke ved Siden af den første Biskop, St. Leofsdag.

12. **Radulf**, en Englænder, forhen Kong **Valdemar I.s** Cantsler, blev først efter 4 Aars Forløb indviet af Erkebiskop **Eskil**, der var utilfreds med hans Valg; † 14 Febr. 1171 [21]); begravet i Ribe-Domkirke.

13. **Stephan**, forhen Abbed i Herisvad, fuldendte Stiftelsen

---

10) Suhm V. 166. 11) Reg. dipl. I. Nr. 164. 12) Suhm V. 169. 13) Suhm V. 438. 14) S. R. D. I. 380, 383, Suhm V. 464. 15) S. R. D. VII. 157, Suhm V. 560. 16) S. R. D. VII. 187. Hvitf. Bispekr. S. 18, Suhm V. 584. 17) S. R. D. I. 274. 18) S. R. D. I. 274, VII. 187, Suhm V. 584. 19) Suhm VII. 82. Reg. dipl. I. Nr. 228. 20) S. R. D. IV. 580. Suhm VII. 199, jfr. S. 147. 21) S. R. D. I. 278, VII. 189. Suhm VII. 388.

af Cistercienserklostret Lygum, der var begyndt af hans Formand, 1173; † 30 Jul. 1177[22]), begravet i Ribe-Domkirke.

14. **Orm** eller **Omer** (Homerus), tidligere Kong Valdemar I.s Capellan, indviet til Biskop i Ribe af Erkebiskop Absalon i Lunds Domkirke, Dagen efter Erkebispens egen Indvielse 1178[23]); skienkede Ribe-Domkirke store Gaver og Lygum-Kloster vigtige Rettigheder; † 22 Jul.[24]) eller 7 Oct.[25]) 1204, begravet i Lygum-Kloster.

15. **Oluf** (I.), tidligere Kongens Notarius, blev Bisköp 1204; † 29 Apr. 1214[26]); begravet i Lygum-Kloster[27]).

16. **Tuvo**, tidligere Erkedegn, valgt til Bisköp 1214[28]) af Capitlet imod Kongens Villie; drog 1222 til Esthland, og opholdt sig hele Vinteren i Reval for at omvende Hedningerne; blev fangen i Slaget ved Bornhøved 1227 og udløst for 700 Mark Sølv; † 26 Febr.[29]) 1230[30]); begravet i Ribe-Domkirkes Chor.

---

[22]) S. R. D. I. 280, IV. 583. Suhm VII. 506 (VIII. 33 henføres hans Død urigtigt til 1183). [23]) Saxo ed. Müller p. 925, Suhm VII. 525; han er altsaa forskiellig fra den Orm, der 1179 og 1183 nævnes som Bisköp af Børglum; jfr. S. 67 Anm. 9. [24]) S. R. D. I. 181. III. 262, 535. IV. 227. [25]) S. R. D. IV. 585 (Lygum-Klosters Necrolog.) VII. 191. [26]) Suhm IX. 242; Dagen efter Hamsfort (S. R. D. VII. 191, men med Aar 1213; jfr. I. 285); A. 1214 har S. R. D. I. 165, 181. II. 625. III. 263. [27]) S. R. D. IV. 576. [28]) Suhm IX. 260; jfr. Reg. dipl. I. Nr. 611; Hvitf. og flere Krøniker have 1215. [29]) Necrol. Rip. (S. R. D. V. 541). [30]) S. R. D. I. 183, Hvitf. Danm. Krøn. S. 197, Suhm IX. 698.

17. **Gunner**, Mag., blev Bisp 1230, † 1245 [31]), begravet i Lygum-Kloster.

18. **Esger**, var Bisp i Ribe i Jun. 1246, da han udstedte et Diplom [32]); var paa Kongerne **Christoffer I.s** og **Erik Glippings** Partie i Striden med Erkebiskop **Jakob Erlandsen**, som derfor satte ham i Ban 1260, hvorpaa Capitlet appellerede til Paven; havde Stridigheder med Hertug **Erik** af Sønder-Jylland, som bilagdes ved et Forliig 1265; † 14 Febr. 1273 [33]); blev begravet i Lygum-Kloster.

19. **Tyge** (Tucho), Bisp i Ribe 1273 eller 1274; indviede Franciscanerklostret i Odense 1279; † 4 Marts 1288 [34]).

20. **Christiern** (II.), tidligere Erkedegn i Ribe, af en rig og adelig Slægt, blev Bisp 1288; stiftede 1298 en lærd Skole i Ribe for 20 Disciple, som han anviste rigelig Underholdning; † 1 Jun. 1313 [35]); begravet i Ribe-Domkirkes Chor.

21. **Johan** (I.) **Hee**, blev Bisp i Ribe 1313 og indviet af Erkebiskop **Esger Juul**; forøgede Domkirkens

---

[31]) Hvitf. Danm. Krøn. S. 214; efter Diplomer maa han være død imellem 16 Sept. 1245 og 19 Jun. 1246. Jfr. Suhm X. 54—55, 65; Hamsfort (S. R. D. I. 289, VII. 193) har 24 Jul. 1249, hvilket Aar ogsaa findes i S. R. D. I. 185 og i Necrol. Rip. (S. R. D. V. 564 under Dagen 21 Oct.). [32]) Suhm X. 65. [33]) Necrol. Rip. (S. R. D. V. 539); Lygum-Klosters Necrol. (S. R. D. IV. 579) har 16 Febr. [34]) S. R. D. V. 542, Suhm XI. 32—33. [35]) S. R. D. V. 551, VII. 194. Suhm XI. 711.

Bibliothek med mange af ham selv afskrevne Bøger; † 13 Jan. 1327[36]).

22. **Jakob Splitaf**, Mag., blev Bisp i Ribe 1327; modsatte sig kraftigt den holsteenske Grev Geert, og hialp tilligemed Bisp Svend af Aarhuus Kong Christoffer II. til igien at komme i Besiddelse af Riget 1329; † 2 Febr. 1345[37]); begravet i Ribe-Domkirkes Chor, paa den søndre Side af Bisp Christiern.

23. **Peder** (I.) **Thuresen**, Mag., blev Bisp i Ribe 1345, og var i Mai d. A. tilstede paa Conciliet i Helsingborg; † 22 Decbr. 1364[38]), begravet i Ribe-Domkirkes Chor.

24. **Magnus**, blev Bisp 1364 eller 1365; † 1369[39]).

25. **Johan** (II.) **Mikkelsen**, forhen Bisp i Børglum, valgt til Bisp i Ribe 1369[40]); † 5 Dec. 1388[41]); begravet i Ribe-Domkirkes Chor.

26. **Eskil**, blev Bisp i Ribe 1388 eller 1389; fik 1400 af Dronning Margrete Slottet Trøiborg med Lyherred i Pant for en Sum Penge; søgte ved Love at reformere Geistlighedens Sæder og overholde Kirketugten i sit Stift; † 1409[42]); begravet i Ribe-Domkirkes Chor paa den nordre Side af Bisp Christiern.

---

[36]) S. R. D. V. 536, VII. 195, Suhm XII. 157. [37]) S. R. D. V. 538, VII. 195, Suhm XIII. 139. [38]) S. R. D. V. 569. [39]) S. R. D. VII. 196. Suhm XIII. 651. [40]) Suhm XIII. 652. [41]) S. R. D. V. 568, Suhm XIV. 222; i S. R. D. VII. 196 og Hvitf. Bispekrøn. S. 27 findes 6 Dec. [42]) S. R. D. VII. 197. Hvitfeldts Bispekrøn. S. 28.

27. Peder (II.) Lykke, blev Biskop i Ribe 1409; afsendt af Kong **Erik** tilligemed Biskop **Johan Skondelev** af Slesvig til det almindelige Concilium i Costnitz 1414; valgt til Erkebiskop i Lund 1418[43]).

28. Christiern (III.) Hemmingsen, blev Biskop i Ribe 1418; † 21 Jan. 1455[44]).

29. Henrik Stangberg, tidligere Kannik og Provst i Barvit-Sysfel, blev Biskop 1455; føiede nogle nye Bestemmelser til Biskop **Eskils** Kirkelove; † 25 Apr. 1465[45]); begravet i Capellet Bethlehem ved Domkirken.

30. Peder (III.) Nielsen, skal tidligere have været Præst i Roager ved Ribe (ell. maaskee rettere Erkedegn i Ribe); blev Biskop 1465. Han blev 1474 beskyldt af sit Capitel for grove Laster[46]); † 1483[47]), begravet i St. Andreas' Capel ved Domkirken.

31. Hartvig Juul, blev Biskop i Ribe 1483; resignerede 1499; † 17 Marts 1500[48]); begravet i Ribe-Domkirke.

32. Iver Munk, den foregaaende Biskops Søstersøn, blev Biskop i Ribe 1499; sang sin første Messe i Jan. 1513 i den kongelige Families Nærværelse, ved hvilken Leilighed han ogsaa indviede den roeskildske Biskop **Lage Urne**; deeltog med de andre jydske Rigsraader

43) S. R. D. VII. 198, Hvitf. Danm. Krøn. S. 673, Bispekrøn. S. 28. 44) S. R. D. VII. 199, Hvitf. Bispekrøn. S. 31. 45) S. R. D. VII. 200—1 „a. D. 1465 quinta feria ante dominicam, in qua cantatur Misericordia Domini". 46) Capitlets Klagebrev til Biskoppen er meddeelt af Bisk. Daugaard i Kirkehist. Samlinger I. S. 255—60. 47) S. R. D. VII. 201. Hvitf. Bispekrøn. S. 32. 48) See Anm. 47.

i Opstanden imod Kong Christian II. 1523; resignerede 1533 ell. 1534 til Fordeel for sin Brodersøn; † 9 Febr. 1539 i Ribe-Bispegaard, hvormed han efter Reformationens Indførelse var bleven forlehnet; begravet i Ribe-Domkirke[49].

33. **Oluf (II.) Munk**, en Søn af Rigsraad **Mogens Munk** og den forrige Bispops Brodersøn, tidligere Cantor i Domcapitlet, valgtes til Bispop i Ribe 1533 ell. 1534; blev 12 Aug. 1536 paa Kong **Christian III.s** Befaling fængslet i Kiøbenhavn, men løsladt paa samme Betingelser som de andre Bispopper, og mod den særegne Forpligtelse, at gifte sig; blev s. A. forlehnet med Tvis-Kloster ved Holstebro (som han siden kiøbte), og efter nogle Aars Forløb atter optaget i Rigsraadet. Han giftede sig med en holsteensk Dame, **Drude Rantzau**, og erhvervede sig efterhaanden store Besiddelser; † 24 Nov. 1569, og blev begravet i Hierm-Kirke[50].

---

[49]) Jvf. om Bispop Iver Munk J. H. Begtrups Afhandl. om Familien Munk i Genealogisk og biographisk Archiv S. 14—32.
[50]) Jfr. om denne Bispop nysnævnte Afhandl. i Geneal. og biogr. Arch. S. 193—214.

VI.

Biskopper i Aarhuus.

1. **Reginbrand** nævnes som den første Biskop (indviet af den hamborg-bremiske Erkebiskop Adaldag) 948, da han var tilstede ved Conciliet i Ingelheim [1]). Bispedømmet blev stadfæstet og begavet med Privilegier af Keiser Otto I. ved Diplom af 26 Juni 965 [2]).

2. **Poppo**, en Tydsker, som ved sine Mirakler bragte Mange til at antage Christendommen, nævnes som Reginbrands Efterfølger; blev siden Biskop i Slesvig [3]).

3. **Albert**, Biskop c. 990 [4]). Bispesædet i Aarhuus ophørte derpaa for en Tid [5]).

4. **Christiern**, blev Biskop i Aarhuus 1065 [6]); deeltog i Toget til England 1069 [7]); er rimeligviis den samme, der siden blev Biskop i Ribe [8]).

5. **Ulkil** [9]); faldt i Slaget ved Fodvig 4 Juni 1134 [10]).

6. **Illug**, blev Biskop i Aarhuus 1134 [11]).

7. **Eskil**, var Biskop 1157 [12]); † 1166 paa et Tog mod Rygen [13]).

8. **Svend** (I.), blev fraværende i England valgt til Biskop 1166; skaffede f. A. Cistercienserne det gamle Benedictiner-

[1]) S. R. D. VII. 210. Suhm III. 42—44. Reg. dipl. I. Nr. 24. [2]) Reg. dipl. I. Nr. 27. [3]) S. R. D. VII. 210, jfr. Suhm III. 95—97. [4]) Suhm III. 199. [5]) S. R. D. l. c., Suhm l. c. [6]) S. R. D. VII. 211. Hvitfeldts Bispekrøn. S. 99. Suhm IV. 321, 495. [7]) Suhm. IV. 393, 401. [8]) S. R. D. VII. 211. Suhm. IV. 321. [9]) Efter Hvitf. Bispekrøn. S. 99 var Ulkil Biskop 1102. [10]) Suhm V. 438. [11]) S. R. D. I. 383, Suhm V. 464. [12]) Suhm VII. 5. [13]) Suhm VII. 210; jfr. S. 147.

Kloster Veng, hvorfra de snart flyttede til Kalø, og derfra til Øm; deeltog i Toget til Rygen 1168; var i hele sin Embedstid en stor Ynder af Cistercienserne, navnlig af Munkene i Øm, som han skienkede rige Gaver[14]; † 30 Oct. 1191 paa Østhorp, begravet i Øm-Kloster[15].

9. **Peder (I.) Vognsen**[16], en Slægtning af Erkebiskop **Absalon** (see **Tab.**), født paa Pedersborg ved Sorø, var Kannik i Lund, og blev Biskop i Aarhuus 1191 eller 1192[17]; begyndte at bygge Aarhuus-Domkirke (St. Clemens Kirke) 1201, og skienkede den 1203 betydelige Gaver; † 11 Apr. 1204[18], og blev begravet i Aarhuus-Domkirke[19].

10. **Skialm Vognsen**, den foregaaende Biskops Broder, Kannik i Lund og Provst i Aarhuus, blev valgt til Biskop 1204[20]; † 1215[21], begravet i Sorø-Klosterkirke[22].

---

[14]) Jfr. Øm-Klosters Historie i S. R. D. V. 254. [15]) S. R. D. V. 256—57. Suhm VIII. 230. [16]) Rimeligviis den samme som **Peder Ingridsen** (see Tab.), der af Hamsfort (S. R. D. VII. 211), Hvitf. (Bispekr. S. 100), Pontoppid. (Ann. I. 333) o. Fl. sættes imellem denne Biskop og Svend; jfr. Suhm VIII. 269 f. IX. 54, 100. [17]) Det sidste Aar antager Suhm (VIII. 269). [18]) Efter Indskriften paa Laaget af hans Kiste; jfr. Nord. Tidsskr. for Oldkynd. I. S. 207—9. Schyttes Beskriv. over Aarhuus-Domkirke S. 88. [19]) Hans Grav blev opdaget 1830, indtil hvilken Tid man antog, at han laae begravet i Sorø-Klosterkirke ved Siden af Absalon, jfr. Indskriften paa den Marmorsteen, som 1536 blev lagt over Absalons Grav (Estrups Absalon S. 181); maaskee er han først bleven begravet i Sorø, og Liget siden, da Domkirken var bleven færdig, flyttet derhen. [20]) S. R. D. I. 181. III. 262. [21]) S. R. D. II. 525. IV. 288. VII. 211. Hvitf. Danm. Kren. S. 183. Suhm IX. 259. [22]) Ved Siden af hans Slægtning, Erkebiskop Absalon. S. R. D. IV. 541. Estrups Absalon S. 181.

11. **Ebbe**, blev Bisp 1215; deeltog i Toget til Esthland 1219[23]), resignerede 1224[24]).

12. **Peder** (II.) **Elaffen**, var Bisp 1238[25]); † 1246, begravet i Øm-Kloster[26]).

13. **Peder** (III.) **Ughœtsen**, tidligere Erkedegn i Aarhuus og affendt paa den danske Kirkes Vegne tilligemed **Jakob Erlandsen** til det almindelige Concilium i Lyon 1245, blev indviet til Bisp i Aarhuus 1249[27]); havde idelige Stridigheder med Munkene i Øm-Kloster; † 1260[28]).

14. **Tyge** (I.), Mag., valgt til Bisp 1260; nogle Kanniker valgte den som Kongemorder mistænkte **Arnfast**, Abbed i Rye-Kloster, som ogsaa blev indviet af Erkebiskop **Jakob Erlandsen**, men ikke kom i Besiddelse af Stiftet. **Tyge** blev indviet i Rom af Pave **Urban** IV., og forfattede under sit Ophold der St. Clemens Levnet; var ligesom hans Formand paa Kongens Partie i Striden med Erkebispen; havde 1263—1267 heftige Stridigheder med Munkene i Øm-Kloster, hvis Abbeder **Boetius** og **Thuro** appellerede til Paven[29]); forestod efter Pavens Anordning tillige Roskilde-Stift under Bisp **Peder Bangs** Fraværelse, og indviede 1264 St. Agnetes Kloster i Roeskilde; † 1272[30]).

15. **Peder** (IV.), tidligere Erkedegn i Aarhuus, valgt til

---

[23]) S. R. D. I. 182. Suhm IX. 331—332. [24]) Suhm IX. 478 flg.; men S. 682 antager han 1237. [25]) Suhm IX. 682. [26]) S. R. D. V. 261. Suhm X. 64. [27]) S. R. D. V. 261. Suhm X. 126. [28]) Suhm X. 404. [29]) S. R. D. V. 267—300. [30]) S. R. D. II. 527. Hvitf. Danm. Krøn. S. 274. Suhm X. 675.

Bisköp i Jan. 1273[31]); underskrev et Diplom paa Conciliet i Lyon 29 Mai 1274[32]).

16. **Tyge** (II.), nævnes som Biskop i Aarhuus 1276, da han indviede tre Altere i Franciscanernes Kirke i Lund[33]); † 1288[34]).

17. **Johan** (I.) **Afkersen**, blev Biskop 1288[35]); † 1 Apr. 1306[36]), begravet i Aarhuus-Domkirke.

18. **Esger** (I.) **Juul**, tidligere Kannik i Ribe og 1299 beskikket af Kong Erik Menved til hans Fuldmægtig i Sagen mod Erkebiskop Jens Grand, blev Biskop i Aarhuus 1306; valgt til Erkebiskop i Lund 1310[37]).

19. **Esger** (II.) **Bonde**, nævnes første Gang som Biskop i Oct. 1312[38]); † c. 1325[39]).

20. **Svend** (II.), var udvalgt Biskop i Aarhuus 1326[40]); hialp tilligemed Biskop Jakob Splitaf af Ribe Kong Christoffer II. til igien at komme i Besiddelse af Riget 1329; opholdt sig under Interregnet efter Kongens Død hos Prinds Valdemar i Tydskland[41]), og vendte tilbage til Danmark, da denne havde besteget Thronen 1340; udstedte 1342 tilligemed sit Capitel en Anordning

---

[31]) S. R. D. VI. 414—15, Suhm X. 688. [32]) Pontopp. Ann. I. 735—37, Suhm X. 704. [33]) S. R. D. V. 512, Suhm X. 729. [34]) S. R. D. I. 294, III. 315; jfr. Suhm XI. 23. [35]) Suhm XI. 41. [36]) Suhm XI. 512, 523. [37]) Suhm XI. 644. [38]) Suhm XI. 687. [39]) Dette Aar angives i Pontopp. Ann. II. 74; jfr. S. R. D. VI. 501—2. [40]) Suhm XII. 124, 135, 137. [41]) Han undertegnede 10 Juni 1338 i Greifswalde et af Valdemar udstedt Document (Suhm XII. 295, 404—6) og 23 Apr. 1340 Forliget i Spandau, hvorved Valdemar erkiendtes for Danmarks Konge (Hvitf. Danm. Krøn. S. 469—71).

om Bansstraf over dem, der begik Voldsomheder mod Geistlige; blev 1343, tilligemed den roeskildske Decanus (siden Bisкop) **Jakob Paulsen**, tagen til Fange i Siælland (formodentlig af Holstenerne) og sat i Forvaring paa Vadeborg, hvorpaa Interdict forkyndtes over Riget; blev løsladt 1344; levede endnu 1352 [42]).

21. Paul, nævnes første Gang som Biskop i Aarhuus 1 Jul. 1354, da han var tilstede paa Danehoffet i Nyborg [43]); † efter 1366 [44]).

22. Oluf, Biskop 1371 [45]); † 1386 [46]).

23. Peder (V.) **Jensen Lodehat**, tidligere Kannik i Roeskilde og Dronning Margretes Secretair, derpaa Domprovst i Aarhuus, blev Biskop 1386; var 10 Aug. 1387 med at hylde Margrete i Lund som regierende Dronning i Danmark (den eneste danske Biskop, som nævnes i Hyldingsbrevet); blev valgt til Biskop i Roeskilde 1395 [47]).

24. Bo (Boetius) **Magnussen Porse**, blev Biskop i Aarhuus 1395; † 23 Dec. 1424 [48]), begravet i Aarhuus-Domkirke.

---

[42]) Efter Pontopp. Ann. II. 75 og Suhm XIII. 240 skulde han være død 1350 under Pesten; men 27 Nov. 1351 undertegnede han et Document i Kiøbenhavn (jfr. Reg. dipl. Nr. 2351), og 1352 var han tilstede paa en Forsamling i Kallundborg (jfr. den samtidige Krønike, som ender med 1357, i S. R. D. VI. 526. Hvitf. Danm. Krøn. S. 506). [43]) S. R. D. VI. 527. Hvitf. S. 508. Suhm XIII. 295. [44]) Suhm XIII. 579. [45]) S. R. D. I. 312, VII. 212. Hvitf. Bispekr. S. 101. [46]) Danske Magaz. IV. S. 293. [47]) Jfr. om denne Biskop Danske Magaz. III. S. 353—56; IV. 289—313, 353—65; V. 36—43, 66—75. [48]) S. R. D. I. 325, VII. 213, Hvitf. Danm. Krøn. S. 712.

25. **Ulrik Stygge**, blev Biskop i Aarhuus 1424, og havde strax derefter en Strid med Dronning **Philippa** om sin Formands Efterladenskaber, i hvilken Erkebiskop **Peder Lykke** med flere Rigsraader fældede Dom i Lund 13 Febr. 1425 [49]); † 8 Jun. 1449 [50]); begravet i Aarhuus-Domkirke ved Siden af Biskop Bo.

26. **Johan** (II.) eller **Jens Iversen Lange**, Licent. juris, tidligere Erkedegn i Aarhuus og affendt tilligemed Biskoppen af Ribe til det almindelige Concilium i Basel [51]); blev Biskop i Aarhuus 1449; anvendte megen Omhu paa Domkirkens Forskjønnelse, og tilbyggede Vor Frue-Capel (Synodal-Capellet eller Landemodssalen); † 9 Mai 1482 [52]); begravet i det af ham byggede Capel ved Domkirken.

27. **Eiler Madsen Stygge**, tidligere Erkedegn, blev Biskop Jens Iversens Eftermand og indviet 1483 [53]); maatte formedelst Ubuelighed resignere 1491 [54]), og forbeholdt sig blot Silkeborg, hvor han døde 16 Apr. 1501 [55]), begravet i Aarhuus-Domkirke.

---

[49]) S. R. D. VI. 513—14, Hvitf. Danm. Krøn. S. 713. [50]) „Dominica Trinitatis 1449". Jfr. Pontopp. Marm. Dan. II. 85, Ann. II. 473; Hvitf. (Bispekrøn. S. 102) lader ham urigtigt leve endnu 1461. [51]) Chron. Skib. i S. R. D. II. 559. [52]) S. R. D. VII. 213; Marm. Dan. II. 86; Hvitfeldt (Danm. Krøn. S. 962) kalder ham **Hans Jensen** og Dr. juris (i Bispekrøn. S. 102 taler han kun om Jens Iversen), og Pontopp. (Ann. II. 473—74) gjør deraf to forskiellige Personer. Jfr. forøvrigt Schyttes Beskrivelse over Aarhuus-Domkirke S. 25—26, hvor dog Bemærkningen om „hans Eftermand Johannes d. II. af Lykkernes Familie" (efter Pontoppidans Autoritet) er urigtig. [53]) Chron. Skib. i S. R. D. II. 559. [54]) S. R. D. II. 560, Pontopp. Ann. II. 475; Hvitf. Danm. Krøn. S. 999 har 1489. [55]) Efter Indskriften paa hans Gravsteen:

i den jydske Lov, som blev udgivet 1241; † 25 Aug. 1251 [12]) 100 Aar gammel paa Asmildgaard; begravet i Viborg-Domkirke.

9. **Niels** (II.), Bisskop 1251; var Kongerne **Christoffer I.s** og **Erik Glippings** Cantsler, og Kongehuset med Troskab hengiven; † 1267 [13]).

10. **Peder** (I.), en Franciscanermunk, indviet i Lybek til Bisskop i Viborg 1267 af den pavelige Legat, Cardinal **Guido**; var tilstede ved Kong **Erik Menveds** Kroning i Lund 1287 [14]); resignerede (rimeligviis 1288) og levede endnu 1292 [15]).

11. **Laurentius**, nævnes i et Diplom af 12 Sept. 1288 som Bisskop i Viborg [16]).

12. **Peder** (II.), var Bisskop i Viborg i Nov. 1299, da han tilligemed Bisskop **Johan** af Aarhuus udstedte et Vidnebrev for Kong **Erik Menveds** Appellation til Paven [17]); blev 1309 sendt til **Oslo** for at frie til Kong **Hakon Magnussens** Datter **Ingeborg** for den svenske Prinds **Birger Magnussen**; havde siden nogle Stridigheder med Erik Menved, som bilagdes 1313, og med Kannikerne i sit Capitel; † 1322 eller 1323 [18]).

---

12) Vita Gunneri i S. R. D. V. 580. Suhm X. 185. 13) S. R. D. II. 527. Hvitf. Danm. Krøn. S. 273. Suhm X. 599; Hvitf. Bispekrøn. S. 103 og Pontopp. (Ann. I. 596) nævne urigtigt denne Bisskops Klerk **Kield** eller **Ketil** som Bisskop i Viborg. 14) Suhm XI. 20. 15) Han nævnes i et Testamente af d. A.; jfr. Suhm XI. 120. 16) Reg. dipl. I. Nr. 1404; jfr. Suhm XI. 41. 17) S. R. D. VI. 349—50. Suhm XI. 348; i det citerede Skrift i Script. nævnes p. 333 N. (**Nicolaus**) og p. 335 **Johan** som Bisskop i Viborg 1299. 18) Diplomer vise, at han er død imellem 16 Jun.

13. **Tyge**, var Bisp 11 Dec. 1323, da han udstedte et Diplom[19]; † efter 1330[20].

14. **Simon**, nævnes som Bisp i Viborg 1338[21] og 1340[22].

15. **Peder** (III.), nævnes første Gang som Bisp i Mai 1345, da han var tilstede paa Conciliet i Helsingborg[23]; † 1371 eller 1372[24].

16. **Jakob Moltke**, en Munk[25], var Bisp i Viborg 6 Juli 1372; kjøbte Godset Hald af Dronning Margrete, men maatte i den Anledning pantsætte 4 Herreder af sit Stift til Bispen i Aarhuus; † c. 1395[26].

17. **Lage**, nævnes først som Bisp i Jun. 1397, da han var tilstede paa Rigsdagen i Calmar[27]; havde 1399 en heftig Strid om Læsø med Bisp Peder af Børglum, og var nær bleven dræbt af denne under en Sammenkomst imellem de 4 jydske Bisper i Aarhuus-Domkirke. Han levede endnu 1427[28].

18. **Herman**, nævnes som Bisp 1430[29]; undertegnede

1322 og 11 Dec. 1323; jfr. Reg. dipl. Nr. 1915 og 1942. Pontopp. (Ann. II. 77) har urigtigt 1325. [19]) Dänische Biblioth. VI. 176—77, Suhm XII. 73. [20]) S. R. D. VI. 550—51. Suhm XII. 211. [21]) Suhm XII. 293. [22]) Reg. dipl. Nr. 2185. S. R. D. I. 304. Suhm XIII. 12. [23]) S. R. D. VI. 496. Suhm XIII. 137. [24]) Diplomer vise, at han er død imellem 15 Nov. 1371 og 6 Jul. 1372; jfr. Suhm XIII. 698, 710. [25]) Han kaldes i Diplomer „Broder" (Hvitf. Danm. Krøn. S. 553, Pontopp. Ann. II. 229). Jfr. S. R. D. VII. 161, 196. [26]) Jfr. Suhm XIV. 358, 394. I Hofmans Efterretninger om danske Adelsmænd III. 348 anføres dette Aar. [27]) Suhm XIV. 423. [28]) Pontopp. Ann. II. 481. [29]) S. R. D. I. 327.

1435 Forliget i Vordingborg med Hertug **Adolf**; † 1438[30]).

19. **Thorlav** eller **Thorlak**, en Normand, nævnes som Biskop i Viborg 1438[31]). Han er rimeligviis den samme, som **Thorleif Olaffsen**, der i Januar 1434 forekommer som Provst i Bergen, og kort efter udnævntes af Kong **Erik** til Erkebisp i Upsala, hvorfra det Engelbrechtske Opror snart fordrev ham[32]). Han var en tro Tilhænger af Kong Erik, medens de andre Biskopper opsagde ham Lydighed. 1450 kaldes han Biskop i Viborg og Postulatus i Bergen. Han blev dræbt i et Opror af Hanseaterne i Bergen 1 Sept. 1455[33]).

20. **Knud Mikkelsen**, Dr. juris, tidligere Decanus i Kjøbenhavn, var Biskop i Viborg 1456[34]). Han var en lærd Jurist og Statsmand, som derfor hyppigt brugtes ved diplomatiske Forhandlinger. 1460 blev han sendt som Gesandt til en Forsamling i Bourges tilligemed Kongens Cantsler i Norge **Daniel Kiepken**, i Anledning af en Strid med den skotske Konge **Jakob II.** om Syderøerne; 1466 til en Congres i Maasstricht, hvor han stiftede Forbund imellem Kong **Christian I.** og Hertug **Carl d. Dristige** af Burgund; 1468 antog han, formedelst sine mange Statsforretninger og sin hyppige Fraværelse, **Niels Glob** til Medhielper; var atter paa en Gesandtskabsreise 1469, og forhandlede med engelske Gesandter om Fred. Biskop Knud har skrevet latinske Anmærkninger til den

[30]) Suhms Saml. til den danske Historie I. 1. H. S. 38.
[31]) S. R. D. I. 330. [32]) Lagerbrings Swea Rikes Hist. IV. S. 575, 337. [33]) Suhms Saml. II. 1. H. S. 99—100. [34]) Dansgaard: Om de danske Klostre S. 360.

jydske Lov og flere juridiske Skrifter[35]); hans Dødsaar er ubekiendt; han levede endnu i Mai 1478[36]).

21. **Niels (III.) Glob**, blev antaget til Medhielper af Biskop Knud 1468[37]), og Biskop ved dennes Død; † 1498[38]), begravet i Viborg-Domkirke.

22. **Niels (IV.) Friis**, blev Biskop 1498; † 1512[39]).

23. **Erik Kaas**, var antaget af sin Formand til Medhielper, og undertegnede saaledes 1509 Forliget med de Svenske i Kiøbenhavn[40]); blev Ene-Biskop 1512; † 1520[41]).

24. **Jørgen Friis**, Mag., Provst i Viborg og Kong **Christian** II.s Secretair, blev paa Dronning **Elisabeths** Forbøn valgt til Biskop 1520[42]), men var dog 1523 med at opsige Kongen Huldskab og Troskab. Han søgte at forhindre **Hans Tausen** fra at prædike den evangeliske Lære i Viborg, men fandt kraftig Modstand hos Bor-

---

35) Jfr. Kolderup-Rosenvinge: „Bemærkn. om den canon. Rets Anvendelse i Danm." i Kirkehist. Saml. I. S. 51—53. 36) Efter Dipl. Langeb. i Geheimearchivet; Pontoppidan (Ann. II. 483) ansætter urigtigt hans Død til 1477. Efter Ursins Beskriv. af Viborg S. 35 og 151, skal han endnu 1499 have deeltaget i et Sandemændstog; men dette er usandsynligt. 37) Hvitf. Bispekrøn. S. 105. Pontopp. Ann. II. 483. 38) S. R. D. II. 561. Pontopp. Ann. II. 484, Marm. Dan. II. 194; Hvitf. (Danm. Krøn. S. 1024, Bispekrøn. S. 105) har 1499. 39) Hvitf. Bispekrøn. S. 105, Pontopp. Ann. II. 484. 40) Hvitf. Danm. Krøn. S. 1070. 41) Pontopp. Ann. II. 484; Hvitf. i Bispekrøn. S. 105 har urigtigt 1513; thi Diplomer vise, at han levede de følgende Aar. Jfr. Reg. diplom. I. S. 671 (Aar 1517). 42) Dronningens Brev til Capitlet, skrevet 20 Sept. 1520 i Kongens Fraværelse, findes i Pontopp. Ann. II. 485—86.

gerne, som 1529 fik Tilladelse af Kong Frederik I. til at nedbryde alle deres Sognekirker, og ombanne Dominicaner- og Franciscaner-Klosterkirkerne til (evangeliske) Sognekirker[43]; havde 1530 den Skiebne at blive sat i Ban af Paven; blev i Aug. 1536 paa Kong Christian III.s Befaling tagen til Fange af Johan Ranzau udenfor sit Slot Ny-Hald, men fik kort Tid efter sin Frihed, imod at forpligte sig til ikke at tragte efter sin forrige Værdighed, og blev forlehnet med Krastrup. Hans Dødsaar og Begravelsessted er ubekiendt.

---

[43]) Jfr. H. Knudsen: „Bidrag til Oplysning af den danske Reformationshistorie" i Annaler for nordisk Oldkyndigh. og Hist. f. 1847, S. 123—25.

VIII.

Bisskopper i Børglum.

1. **Magnus**, første Bisskop i Vendsyssel 1065; druknede i Elben paa Hiemreisen fra Bremen, hvor han var bleven indviet af Erkebisskop **Adelbert**[1]).

2. **Alrik** ell. **Alberik**, blev Magnus's Efterfølger 1066[2]).

3. **Henrik**, var Bisskop 1086, da Kong **Knud** d. **Hellige**, kort førend han blev myrdet, opholdt sig i Vendsyssel[3]).

4. **Kield** ell. **Ketil**, faldt i Slaget ved Fodvig 4 Jun. 1134[4]).

5. **Self** ell. **Sylvester**, Bisskop 1134[5]); indtil c. 1146[6]).

6. **Tyge** (I.), tidligere Kong **Erik Lams** Diaconus, blev Bisskop c. 1146; anklagede Hertug **Buris** for Forræderie imod Kong **Valdemar** 1167; levede endnu 1176[7]).

7. **Orm** (Homerus I.), bivaanede Lateran-Conciliet 1179[8]), og levede endnu 1183[9]).

---

[1]) Hvitf. Bispekrøn. S. 106. Suhm IV. 321, 495. [2]) Hvitf. l. c. Suhm IV. 333, 377, 495. [3]) Hvitf. l. c. Suhm IV. 681, 686. [4]) S. R. D. I. 382. III. 448, 523. Suhm V. 438. [5]) S. R. D. I. 383, Suhm V. 464. [6]) Suhm V. 636. [7]) Suhm VII. 464. [8]) Suhm VII. 557. Reg. dipl. I. Nr. 315. [9]) S. R. D. V. 250. Suhm VIII. 37. Han er forskiellig fra en anden Orm ell. Omer, der vaa samme Tid var Bisskop i Ribe, men som Nogle (Hamsfort, Hvitfeldt, Pontoppidan) giøre til den Samme, der fra Børglum skulde være forflyttet til Ribe. Jfr. Suhm VII. 507, 557, VIII. 35 (VIII. 100 og 111 er han derimod af den modsatte Mening) og Kalls Anm. til Suhm VIII. 111.

8. **Truid** eller **Trugoth**, bivaanede Conciliet i Lund 1187[10]).

9. **Homerus** (II.), udstedte et Diplom 1219[11]).

10. **Johan** (I.), var Bisp 1238[12]); † 1247[13]).

11. **Rudolf**, Provst i Vestervig, blev Bisp i Børglum 1247; resignerede 1252 og blev Franciscanermunk[14]).

12. **Oluf Glob**, Provst i Børglum, blev Bisp 1252 og indviet af Erkebisp Jakob Erlandsen, men tog Kong Christoffers Partie i hans Strid med Erkebispen; blev dræbt i Hvidberg-Kirke 1260 af en af sine Slægtninge Jens Glob, hvorfor Stiftet blev belagt med Interdict[15]).

13. **Johan** (II.), tidligere Klerk hos Bisp **Gunner** af Viborg, var Bisp 1266[16]); tog ligeledes Kongens Partie imod Erkebispen; † 1280 ell. 1281[17]).

14. **Svend** (I.), var Bisp 1281[17]).

15. **Niels** (I.), var Bisp 1283[18]); † efter 1290[19]), begravet i Lygum-Kloster[20]).

---

10) Hvitf. Bispekr. S. 106. Hamsfort ved Aar 1188 (S. R. D. I. 282; jfr. VII. 190, 221) Suhm VIII. 151. 11) Suhm IX. 345. Reg. dipl. I. Nr. 663. 12) Hvitf. Bispekr. S. 106. Suhm IX. 682. 13) Hvitf. Danm. Kr. S. 216. Bispekr. S. 106. Pontopp. Ann. I. 599. Hamsfort i S. R. D. I. 288 har 1245, og nævner en Provst Eskil som Johans Efterfølger. 14) S. R. D. II. 263. V. 517. Hvitf. Danm. Krøn. S. 216. Bispekr. S. 106. 15) Suhm X. 412. 16) Suhm X. 557. 17) Suhm X. 820. 18) Suhm X. 868; jfr. Diplomet S. 1017—18, hvor han kaldes „Electus confirmatus Burglanensis". 19) Reg. dipl. I. Nr. 1445 Anm. Nogle have urigtigt 1286; jfr. Pontopp. Ann. I. 602, Suhm X. 928. 20) S. R. D. IV. 576.

16. **Joseph**, nævnes som Biskop i Børglum 1299[21]) under Striden imellem Kong **Erik Menved** og Erkebiskop **Jens Grand**.

17. **Niels** (II.), nævnes som Biskop i Børglum 1309[22]); † 1327[23]).

18. **Tyge (II.) Klerk**, Bisko p i Børglum 1327; blev paa Kong **Christoffer** II.s Foranstaltning tagen til Fange ved den holsteenske Greve **Geert** 1329, hvorpaa Riget ifølge Beile-Constitutionen blev belagt med Interdict; sluttede Forlig med Grev Geert 1337; levede endnu i Jan. 1341[24]).

19. **Andreas**, nævnes først som Bisko p i Mai 1345, da han var tilstede paa Conciliet i Helsingborg[25]); † 1354[26]).

20. **Magnus Johansen**, tidligere Kannik i Roeskilde og Aarhuus, blev Bisko p i Børglum 1354 ved Kong **Valdemar Atterdags** Medvirkning; † 1365[27]).

---

[21]) S. R. D. VI. 333, 341. (p. 332 og 334 kaldes han **Peder**, p. 365 **Johan**.) Jfr. Pontopp. Ann. I. 603. Suhm XI. 323, 325, 336. Hvitf. (Danm. Krøn. S. 300, Bispekr. S. 107) lader urigtigt denne Bisko p være tilstede ved Kong Erik Menveds Kroning 1288 (rettere 1287), da hans Formand Niels endnu levede. [22]) Suhm XI. 603. [23]) Efter Pontopp. Ann. II. 79. Den 16 Aug. 1326 stadfæstede han, tilligemed de andre danske Biskopper, paa Danehoffet i Nyborg Forlehningen af Hertugdømmet Sønder-Jylland til Grev Geert; jfr. S. R. D. VII. 356—57. [24]) Suhm XIII. 22. [25]) S. R. D. VI. 496. Suhm XIII. 137. [26]) Hvitf. Bispekr. S. 107. Suhm XIII. 298. [27]) Diplomer vise, at han er død imellem 7 Jul. og 22 Nov. d. A. jfr. Suhm XIII. 561, 850.

21. Johan (III.) **Mikkelsen,** blev Bisskop i Børglum 1365; valgt til Bisskop i Ribe 1369[28].

22. Svend (II.) **Moltke,** Bisskop i Børglum 1369 ell. 1370; † 1396[29].

23. Peder, nævnes første Gang som Bisskop i Junius 1397, da han var tilstede paa Rigsdagen i Calmar[30]; var 1399 i en heftig Strid med Bisskop Lage (som han voldelig overfaldt) og Capitlet i Viborg om Læsø; levede endnu i Jul. 1425, da han var tilstede paa Conciliet i Kiøbenhavn[31].

24. Gerhard ell. **Geert,** nævnes som Bisskop af Børglum 1427, da han opholdt sig i Flensborg under denne Stads Beleiring af Holstenerne[32]; † 1452[33].

25. Jakob ell. **Jeppe Friis,** var Bisskop i Børglum 1453; † efter 1481[34], begravet i Børglum-Klosterkirke.

26. Niels (III.) **Stygge,** tidligere Munk i Børglum-Kloster, nævnes først som Bisskop af Børglum 1487, da han var med i Lund at vælge Prinds Christian til Thronfølger. Han er bekiendt for sit ryggesløse Levnet (som

---

[28]) Suhm XIII. 652. [29]) Jfr. om denne Bisskop Danske Magaz. I. S. 257—64. [30]) Suhm XIV. 406. [31]) Hvitf. Danm. Krøn. S. 714. [32]) Jahn: Danmarks politisk-militaire Hist. under Unionskongerne, S. 87; 1432, da han undertegnede Vaabenstilstanden i Horsens, kaldes han „postulatus" (Jahn S. 504), og var altsaa dengang endnu ikke indviet. [33]) Efter Pontopp. Ann. II. 488, hvor han siges at have været af Familien Gyldenstierne. [34]) Dette Aar angives i Pontopp. Ann. II. 489; men han levede flere Aar senere; Hvitf. (Bispekr. S. 108) giør af denne Bisskop to forskiellige Personer.

Munk havde han staaet i Ry for Hellighed), der endog bevirkede, at han under Kong Hans en Tid lang var udstødt af Rigsraadet, og senere foranledigede Paven til at beordre en Undersøgelse. 1519 fik han Styge Krumpen til Medhielper, og havde tilligemed denne størst Andeel i Opstanden imod Kong Christian II. 1523; † 1533 [35]), og blev begravet i Børglum-Klosterkirke.

27. **Styge Krumpen,** blev Bisкop Niels's Medhielper 1519 [36]), og Ene-Bisкop ved hans Død 1533; fængslet 1536, og sat paa Sønderborg-Slot, men siden løsladt, imod at han forpligtede sig til ikke at tragte efter sin forrige Værdighed; fik Børglum-Kloster i Forlehning; † 1551 [37]) i Asmild-Kloster; begravet i Mariager-Klosterkirke.

---

[35]) Chron. Skibyense, i S. R. D. II. 595. Pontoppidan Ann. II. 491. [36]) Pontopp. l. c. [37]) Pontopp. Ann. II. 492. Marm. Dan. II. 123.

IX.

Bispopper i Reval

(under Esthlands Forening med Danmark).

1. **Wesselin**, Kong Valdemar II.s Capellan, blev udnævnt af ham til Bisp i Reval 1219 [1]).
2. **Vilhelm**, nævnes som Bisp i Reval 1225 [2]).
3. **Thorkil**, tidligere Præst i Ribe-Stift, udnævnt af Kong Valdemar II. til Bisp i Reval 1240 og indviet af Erkebisp Uffo [3]); † 14 Oct. 1260 [4]).
4. **Oluf** (I.), var Bisp i Reval 1267, da han indviede Franciscanerklostrets Kirke i Ystad [5]).
5. **Thrugot**, tidligere Kannik i Roeskilde; † 2 Jul. 1279 [6]).
6. **Johan** (I.), var Bisp i Reval 1280 [7]).
7. **Henrik**, en Franciscanermunk [8]), var Bisp i Reval 1287 [9]); blev 1299 af Kong Erik Menved beskikket til hans Fuldmægtig for at betale Erkebisp Jens Grand en Sum Penge; opholdt sig s. A. i Danmark under Kongens Proces med Erkebispen; levede endnu 1318 [10]).
8. **Johan** (II.), udvalgt Bisp af Reval; † 1320 i Lybek; begravet i St. Catharine-Kirke sammesteds [11]).
9. **Oluf** (II.), var Bisp af Reval 21 Sept. 1329, da han undertegnede et Diplom i Kiøbenhavn [12]). Under denne Bisp blev Esthland 29 Aug. 1346 af Kong Valdemar Atterdag afhændet til den tydske Orden.

---

1) Suhm IX. 338. 2) Suhm IX. 512. 3) Suhm IX. 703, X. 19, 125. 4) S. R. D. III. 561, IV. 59, Suhm X. 416. 5) S. R. D. V. 513, Suhm X. 605. 6) S. R. D. I. 292, Suhm X. 790. 7) Suhm X. 799. 8) S. R. D. V. 517. 9) Suhm XI. 20. 10) S. R. D. V. 517, Suhm XI. 832. 11) Suhm XII. 28. 12) Hvitf. Danm. Krøn. S. 450, Suhm XII. 183.

over Slægtskabsforholdene imellem 11

13de Aarhundrede af Skial

Knud
le

Ebbe Skialmsen,
† 1150.

Sune Ebbesen
af Knardrup, † 1186.

Peder Sunesen, Biskop i Roeskilde 1191, † 1214.	Andr. Sunesen, Erkebiskop i Lund 1201, resign. 1223, † 1228.	Jakob Sunesen, † 1246.	Margr

Peder Jakobsen, Biskop i Roeskilde 1215, † 1225.	Cecili g. m. Erl

Jakob Erlandsen, Biskop i Roeskilde 1249, Erkebiskop i Lund 1254, † 1274.	Erland Erl udvalgt Erkebisk 1274, † 12

...l

...rkebiskopper og Biskopper i det 12te og

...eller den absalonske Slægt.

...e,
...rfader,
...4.

Asker Ryg.

Cecilia,
g. m. Peder Thorstensen af
Pedersborg.

...bbesen.

Absalon,
Biskop i Roeskilde 1158,
og 1177 tillige Erkebiskop
i Lund, † 1201.

Ingerid,
g. m. Vogn.

...allen.

Peder Vognsen
ell. Ingridsen,
Biskop i Aarhuus
1192, † 1204.

Skialm Vognsen,
Biskop i Aarhuus
1204, †1215.

...Stigsen,
...oeskilde
† 1249.

N.,
...g. m. Skialm Bang.

...ang,
...eskilde
...277.

Cecilia,
g. m. Thorbern Hvid.

Jens Grand,
Erkebiskop i Lund 1289—1302,
senere Erkebiskop i Bremen,
† 1326.

6.

De evangeliske Biskopper

i

Kongeriget Danmark og paa Island.

Af

J. P. F. Kønigsfeldt.

I.

Siællands Stift.

1. Dr. **Peder Plade** eller **Palladius**[1]), født 1503 i Ribe, hvor hans Fader, **Esbern Jensen**, var Borger. Sin første Underviisning fik han i Ribe-Skole og derpaa i Assens; siden kom han til Kiøbenhavns Universitet, og omtales derefter som Skolemester (ɔ: Rector) ved Odense-Skole, hvilket Embede han rimeligviis beklædte, da den mærkelige Herredag holdtes i Odense 1527, hvor Kong **Frederik I.** offentligt tog de Evangeliske under sin Beskyttelse. For at lære at kiende de evangeliske Lærere, navnligen **Luther** og **Melanchthon**, begav han sig til Wittenberg, hvor han blev immatriculeret 3 Sept. 1531. Det var en Borgermester Michels Enke i Odense og hendes Søn **Knud Michelsen**, som bekostede hans Reise og Ophold i Wittenberg, hvor han forblev omtrent 6 Aar, og blandt andet kom i nøie Venskabsforhold til sin Lærer **Melanchthon**, ligesom ogsaa til **Dr. Joh. Bugenhagen**, der siden 1523 var theologisk Professor og Præst i Wittenberg. Her tog Palladius 25 Sept. 1533 Magistergraden (tilligemed **Joh. Svaning**, siden Kong

[1]) Navnet **Plade**, med hvilket baade Peder og hans Broder Niels kaldte sig, menes at have været et Tilnavn eller Familienavn, som Faderen ogsaa har ført, og som **Melanchthon** i Wittenberg efter sin Sædvane forandrede, med en latinsk Form, til **Palladius**.

Frederik II.s Lærer). Den 1. Jun. 1537 disputerede han tilligemed **Tilemann v. Hussen** (siden Biskop i Slesvig) under Luthers Præsidium for Licentiatgraden i Theologien, og blev promoveret til Doctor 6 Jun. Kort efter reiste han tilbage til Danmark i Følge med **Bugenhagen**, og blev efter dennes og de andre wittenbergske Theologers Anbefaling af Kong **Christian III.** udnævnt til Professor ved det restaurerede Kiøbenhavns Universitet og til første evangeliske Superintendent (Biskop) over Siællands Stift; hvorpaa han 2 Sept. 1537 blev indviet tilligemed de andre 6 Superintendenter i Frue-Kirke i Kiøbenhavn af Bugenhagen i Kongens, Dronningens og Rigsraadets Nærværelse. Som Biskop foretog Palladius sig i de første Aar (til 1543) hyppige Visitatsreiser i sit Stift for at lære at kiende de ham betroede Menigheders Tilstand. Han har selv beskrevet sin Virksomhed paa disse Reiser og Maaden, hvorpaa han vilde, at Provsterne skulde gaae tilværks ved kirkelige Visitationer, i en „Visitatsbog", som ikke blev trykt;[2]) og ligesom han allerede 1537 havde oversat Luthers lille Catechismus til Brug for Almuen ved den første Religions-Underviisning: saaledes udgav han 1538, for at bringe Gudstienesten i Overeensstemmelse med den rensede Lære, og tilveiebringe den fornødne Eensformighed i samme, en Oversættelse af Luthers Enchiridion s. Manuale. Det var i samme Øiemed, at Kongen fra Tid til anden sammenkaldte Synoder eller Kirkemøder: i Kiøbenhavn 1540, Ribe 1542, Ant-

---

[2]) Den er nu kun til i et temmelig udførligt Udtog paa Tydsk, blandt en Samling af Biskop Harboes efterladte Papirer. Uddrag af samme findes i „Palladius, af A. E. L. Heiberg." 1840. S. 40—48.

vorskov 1546 og Kiøbenhavn 1555, hvor samtlige danske Biskopper vare forsamlede, og i hvis Bestemmelser Palladius vistnok har havt betydelig Deel. Tilligemed de andre 3 theologiske Professorer, **Ole Chrysostomus, Joh. Synningius** og **Joh. Macchabæus**, besørgede han den første fuldstændige danske Bibeloversættelse (efter Luthers tydske Oversættelse), som Kong Christian III. lod udgive 1550[a]); ligesom han ogsaa i Aarene 1543 og 1544 havde deeltaget med sine Colleger i Religionsdisputatserne med de kiøbenhavnske, roeskildske og lundske Kanniker. Foruden sit eget Stift, var Palladius til forskiellige Tider efter Kongens Befaling beskiæftiget med de kirkelige Anliggender i Norge, paa Island, og paa Gulland, saavelsom paa Rygen, hvilken Ø siden dens Erobring 1168 hørte under Roeskilde-Bispestoel. I sin sidste Levetid var han meget svagelig, og antog derfor Aaret før sin Død **Hans Albertsen**, Professor i Theologien ved Universitetet, til sin Medhielper. Efter henved 23 Aars utrættelige Virksomhed i Reformationens Tieneste, døde Palladius 3 Jan. 1560, og overlevede saaledes kun eet Aar den Konge, hvis trofaste Medarbeider han havde været i at ordne det nye Kirkevæsen. Peder Palladius var gift, men med hvem, vides ikke; 1562 blev der af Consistoriet tilstaaet hans Enke en aarlig Pension. Om han har havt Børn, er ubekiendt. (Hans Levnet findes i Pontopp. Ann. III. S. 89—95; Zwergs Siællandske Cleresie S. 55—83; P. T. Wandall: Mindesmærker paa Jægerspriis I. S. 323—42; og udførligst af A. C. L. Heiberg i Theolog.

[a]) Jfr. Molbechs Reformations-Program, om de danske Bibeloversættelser fra det XVI. Aarh. Kbh. 1840. S. 73. flg.

Tidsskrift 4de Binds 2det H. S. 1—186, som ogsaa indeholder en Fortegnelse over hans mange Skrifter.)

2. Dr. **Hans Albertsen**, født 1525 i Kiøbenhavn, af ubekiendt Herkomst. Han var først Professor i Græsk, derpaa i Dialectik ved Kiøbenhavns Universitet; 1558 blev han Professor i Theologien, og det følgende Aar antaget til Medhielper af Palladius, hvem han allerede 1560 fulgte som Bisskop. 1563 blev han promoveret til Dr. theol. af **Niels Hemmingsen**. Bisskop Hans Albertsen roses som en from, retfærdig og lærd Mand; han døde 25 Mai 1569, kun 44 Aar gammel. Hans Søn, **Albert Hansen**, blev 1591 Bisskop i Aarhuus. (Hans Levnet i Bindings Academia Haun. p. 83—85. Pontopp. Ann. III. S. 95—96. Zwergs Siæll. Cler. S. 83—91. C. J. Brandt og L. Helweg: Den danske Psalmedigtn. I. Levnetsløbene S. 17—18.)

3. Dr. **Poul Madsen**, f. 1527 i Kiøge, hvor hans Fader var Raadmand. Han blev Student 1543, besøgte siden fremmede Universiteter, og opholdt sig meest i Løwen. Efter sin Hiemkomst tog han Magistergraden, og blev først 1555 ansat som Professor i Latin og Græsk ved Kiøbenhavns Universitet, derpaa 1557 Professor i Hebraisk, hvilket Lære-Embede han igien 1560 ombyttede med Professoratet i Dialectik. 1562 blev han udnævnt til **Hans Tausens** Eftermand paa Ribe-Bispestoel, hvorfra han 1569 blev kaldet til Bisskop over Siællands Stift og Professor i Theologien ved Universitetet. Poul Madsen havde Navn som en meget lærd Mand, endskiøndt han ikke giorde sin Lærdom bekiendt ved Skrifter. Han var en Ven af **Niels Hemmingsen**, af hvem han 1570 blev promoveret

til Dr. theol.; og ligesom han 1575 tog denne berømte Kirkelærer i Forsvar, da Rigsraadet forlangte, at han skulde tilbagekalde sin Lære om Nadveren: saaledes bestræbte han sig ogsaa for at forhindre Indførelsen af Formula concordiæ i den danske Kirke, og skal tilligemed Hofprædikanten Christoffer Knopf have udvirket det strenge Forbud, som Kong Frederik II. 24 Juli 1580 udstedte mod samme. Tilligemed sine Colleger ved Universitetet, Professorerne Anders Lauridsen og Hans Slangendorp, besørgede han efter Kongens Befaling en ny Udgave af Bibelen (den saakaldte Frederik II.s Bibel, efter Luthers Oversættelse), der udkom 1589, og overhovedet egentlig kun er en ny giennemseet Udgave af Christian III.s Bibel fra 1550.[4]) Da Kong Jakob VI. af Skotland 1590 kom til Kiøbenhavn, blev han d. 7. Marts paa Universitetet modtaget med en Tale af Biskop Madsen, som dette Aar var Universitetets Rector. Kort efter døde Poul Madsen, 31 Oct. 1590, i sit 63de Aar. Han overlevede 4 Hustruer, men vides ikke at have efterladt sig Børn. (Hans Levnet i Script. rer. Dan. VII. p. 163—65. Vindings Academia Haun. p. 92—95. Pontopp. Ann. III. S. 96—99; og hos Zwerg S. 92—106.)

4. Dr. **Peder Jensen Winstrup**, f. 18 Marts 1549 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader var Sognepræst til Nicolai Kirke. Han gik efterhaanden i Kiøbenhavns, Slagelse og Roeskilde-Skole, fra hvilken sidste han 1568 blev dimitteret til Universitetet. I sit 21de Aar blev han af Rigsraad og Slotsherre paa Kiøbenhavns Slot, Biørn Andersen, antaget til Hofmester for hans Sønner,

[4]) See Molbechs ovenanførte Program, S. 109.

med hvilke han derpaa 1572—1576 reiste udenlands og besøgte Universiteterne i Leipzig og Wittenberg, ved hvilket han blev Magister. Strax efter sin Hiemkomst blev han ved ovennævnte sin Patron beskikket til Lector Theologiæ ved Dom-Capitlet i Aarhuus; men allerede 1578 kaldet derfra til Sognepræst ved Hellig-Geistes Kirke i Kiøbenhavn. 1587 vendte han atter tilbage til Aarhuus, da han blev ansat som den gamle Bisko**p Laurids Berthelsens** Medhielper, hvem han det følgende Aar succederede. Efter at have været Biskop i Aarhuus paa 4de Aar blev Winstrup 1591 af de fire, under Kong Christian IV.s Mindreaarighed regierende Rigsraader kaldet til Biskop over Siællands Stift, og til det med denne Værdighed forbundne Professorat i Theologien ved Universitetet, og s. A. creeret til Dr. theol. — Som Siællands Biskop kronede han 29 Aug. 1596 Kong **Christian** IV. og 11 Juni 1598 Dronning **Anna Catharine**, samt døbte de kongelige Børn. Da han ved Prindsesse Elisabeths Daab 1606, efter Kongens Befaling, havde udeladt Exorcismen eller Diævlebesværgelsen, blev dette lagt ham til Last af Mange; ogsaa havde Biskoppen en afgiort Modstander i sin Collega, den theologiske Professor **Jørgen Dybvad**. Biskop Winstrup døde 24 Juni 1614 i sit 66de Aar. Han var to Gange gift: med sin anden Kone, **Anna Eisenberg**, som Aaret efter hans Død giftede sig med hans Efterfølger, Biskop **Hans Resen**, havde han blandt flere Børn en Søn, **Peder Winstrup**, som 1638 blev Biskop i Skaane, og var den sidste danske Biskop i dette Stift. (Hans Levnet hos Vinding p. 170—75; i Poulsons Bibliotheca Aarhus. p. 55—62; Pontopp. Ann. III. S. 99—103, og hos Zwerg S. 106—32.)

5. Dr. **Hans Poulsen Resen**, f. 2 Febr. 1561 i Landsbyen Resen i Ribe-Stift, hvor hans Fader var Sognepræst, og hvis Navn han antog som Familienavn. Han gik først i Holstebro-Skole, derpaa i Ribe (under den berømte Rector, siden Bisskop i Ribe, Peder Hegelund) og sidst i Viborg-Skole (under Rector Jakob Holm, siden Bisskop i Aalborg), hvorfra han 1581 dimitteredes til Universitetet. Allerede 1583 blev han ansat som Conrector ved Viborg-Skole, men forlod strax efter denne Post for at tiltræde en Udenlandsreise med den unge Adelsmand Frederik Rosenkrants. Efter at have tilbragt 3 Aar i Rostock, begave de sig til Wittenberg, hvor Resen fik Magistergraden, og reiste derpaa til Italien, hvor de meest opholdt sig i Padua og Rom, og over Sicilien besøgte Malta. 1591 vendte Resen, efter 8 Aars Fraværelse, igiennem Schweiz tilbage til Danmark, og blev strax ansat som Professor logices og extraordinær Professor i Theologien ved Kiøbenhavns Universitet. 1597 blev han Professor ordin. i Theologien samt Dr. theol. — Resen stod i stor Anseelse for sin Lærdom hos Kong Christian IV., som derfor tog ham med sig, da han 1606 besøgte sin Svoger, Kong Jakob I. i England, der satte megen Priis paa lærde Mænd. Ved samme Tid var Resen sysselsat med at oversætte den hellige Skrift: den første danske Biboloversættelse efter Grundsprogene, hvoraf det Nye Testament blev udgivet 1605 i 12mo, og som fuldstændigt udkom 1607 i 8vo; (senere udgivet 1633 i fol. og 1647 i 4to, giennemseet og med Summarier forsynet af Hans Svane, Hans Resen d. Yngre og Ped. Winstrup d. Yngre). Denne Oversættelse, som har ligget til Grund for alle de følgende autoriserede danske Bibeludgaver, er

bleven meget forskielligt bedømt; thi medens Nogle (f. Ex. Vinding) tildeler den de største Lovtaler, som om den Intet lod tilbage at ønske, have Andre med Grund bemærket, at Oversætterens ængstelige Omhu for ordret at giengive den hebraiske Text, og hans Mangel paa Færdighed i at benytte Modersmaalet, giør hans Arbeide paa mange Steder dunkelt og uforstaaeligt[5]). 1609 optraadte allerede Mag. Iver Stub, Professor i Hebraisk ved Universitetet, imod denne af Kongen approberede Bibeludgave, og lod trykke en Oversættelse af to Capitler af Job som Prøve paa, hvorledes en Bibeloversættelse burde være: en Frihed, som den Tid var nok til at paadrage ham Tabet af hans Embede. Den Dunkelhed, som gaaer igiennem alle Resens Skrifter, paadrog ham en anden, endnu alvorligere Strid med Sognepræsten ved Nicolai Kirke, Mag. Ole Kock, hvis Beskyldninger havde til Følge, at der den 21 Febr. 1614 i Kongens Nærværelse blev holdt en Forsamling af Rigets Biskopper og nogle Rigsraader paa Koldinghuus, for hvilken begge Parter befaledes at møde. Dommen faldt ganske ud til Fordeel for Resen[6]), som dog maatte love, i et offentligt Skrift at forklare sine dunkle Yttringer; og skiøndt han stod høit i Kongens Naade, og var udseet til Bisp Winstrups Efterfølger, blev han først henved et Aar efter dennes Død, efterat bemeldte hans Skrift (De sancta

[5]) Jfr. *P. W. Becker*: De Jo. Pauli Resenii Versione Danica Sacræ Script., Haun. 1831. [6]) Mag. Ole Kock blev d. 23 Febr. dømt til Landsforviisning, og døde i Stockholm 1619. Christian IV. har selv i sin Skrivcal. for 1614 optegnet: „23 Febr. gik der Dom over M. Oluf Kock, at han skulde inden 14 Dage rømme af Landet." Suhms Nye Saml. II. 3 H. S. 93. (Jfr. Pontopp. Ann. III. S. 612—46. *Sommelii* Lex. Eruditor. Scan. II. p. 72—77.)

tids) var blevet underkastet Biskoppernes og Professorernes Dom og derpaa udgivet[7]), 29 Apr. 1615 udnævnt til Siællands Biskop. I denne Stilling virkede han i 23 Aar, og viste stærk Iver for den orthodoxe lutherske Lære, nævnligen mod de calvinske Anskuelser, som ved Niels Hemmingsen havde faaet Indgang i Kirken; saaledes 1616 i Sagen mod den fyenske Biskop **Hans Knudsen**, som endog blev afsat fra sit Embede. I Anledning af den første Reformations-Jubelfest udgav Resen det følgende Aar tvende Skrifter: Jubilæus Christianus og Lutherus triumphans, og udvirkede, at der aarlig paa Allehelgensdag skulde holdes en Taksigelsesfest for den lutherske Reformation i alle Landets Kirker. Biskop Resen døde 14 Sept. 1638 i sit 78de Aar. Af sin Formue skiænkede han en ikke ringe Deel til Legater for Skoler og milde Stiftelser. Han var to Gange gift: med sin første Kone, **Barbara**, en Datter af den theologiske Professor **Anders Lauridsen**, havde han 4 Børn, blandt hvilke **Hans Resen** blev Faderens anden Eftermand paa Bispestolen; hans andet Ægteskab med sin Formands Enke, **Anna Winstrup**, var barnløst. (Hans Levnet hos Vinding p. 175—92; i Pontopp. Ann. III. S. 103—8; hos Zwerg S. 132—69; i Treschows Danske Jubellærere S. 40—65; og C. J. Brandt og L. Helweg: Den danske Psalmedigtn. I. Levnetsløb. S. 34—36.)

6. **Dr. Jesper Brochmand**, f. 5 Aug. 1585 i Kiøge, hvor hans Fader, **Rasmus Brochmand**, var Raadmand og siden Borgermester. Han kom i sit 13de Aar fra

7) Imod dette udgav Mag. O. Rock sit Skrift: Vor christeliga Trons Wißheet och Triumph. Stockholm. 1617. 4to.

Kiøge-Skole til Herlufsholm (under den bekiendte Rector Joh. Alanus), og herfra 1601 til Kiøbenhavns Universitet; men endnu samme Aar, efter sin forrige Rectors Ønske, tilbage til Herlufsholm som Hører ved Skolen, i sit 16de Aar. Allerede 1603 tiltraadte han en Udenlandsreise til Holland, hvor han først i 3 Aar i Leiden, under Just. Lipsius, Jos. Scaliger og andre berømte Lærere, studerede Philologie og humaniora, og siden tilbragte to Aar ved Universitetet i Franeker. Arild Hvitfeldt, som Skoleherre paa Herlufsholm, kaldte Brochmand tilbage fra hans Udenlandsreise 1608, og ansatte ham som Rector ved Skolen. Dette Embede forestod han kun to Aar, da han 1610 i sit 25de Aar blev kaldet som Professor pædagogicus til Kiøbenhavns Universitet, hvorefter han 1613 fik Professoratet i det græske Sprog, og 1615, efter at have taget Doctorgraden, gik over i det theologiske Facultet. Men allerede 1616 forlod han igien denne Lærestoel, da Kong Christian IV. kaldte ham til Lærer og Opdrager for den udvalgte Thronfølger, Prinds Christian, hos hvem han (under Prindsens Hofmester Chr. Thomesen Sehested) forblev til 1620, da han til Belønning blev aflagt med et Præbende ved Lunds Domcapitel, og gik tilbage til sin Post ved Universitetet. Efter at have virket her i 18 Aar som en heldig og i sin Tid høiagtet Lærer, og tillige viist en ikke ringe Virksomhed som theologisk Forfatter, blev Brochmand efter Biskop Resens Død 1638 udnævnt til Bisskop over Siællands Stift[*]). Berømt i den lærde Verden blandt det 17de Aarhundredes

*) Christian IV. overlod efter hans Ønske Valget, ifølge Kirkeordinantsen, til Stiftets Provster, som eenstemmigen valgte Brochmand.

Theologer blev han især ved sit udførlige System i Dogmatikken, hvori han strengt følger den orthodoxe lutherske Lære, og derfor i Fortalen blandt sine Lærere og Veiledere hverken nævner **Melanchthon** eller **Niels Hemmingsen**. Under Titel af „Systema universæ Theologiæ, didacticæ, polemicæ et moralis“ udkom dette Værk første Gang i to Qvartbind, Kiøbenh. 1633 (eftertrykte Udgaver i Leipzig 1638, Ulm 1638 og 1658). Brochmand udgav endnu i sin Alderdom et Udtog af sit større Værk (Epitome System. theol., Hafn. 1649, 8vo); og meer end hundrede Aar efter hans Død brugtes hans System endnu ved theologiske Disputationer paa Communitetet, lige til dettes Ophør 1777[9]). Ligesom han i disse dogmatiske Skrifter, baade i Skriftfortolkning og Lære, holdt sig langt borte fra enhver friere reformatorisk Synsmaade, og derfor ligesaa lidt taalte Hemmingsen og Melanchthon, som Hugo Grotius og Arminianerne, hvilke han bekæmper ligesaa ivrigt, som nogen Kiætterfect: saaledes vendte han sin hele Lærdom og Dialectik med megen polemisk Kraft imod Catholikerne og Jesuiterne, da han, efter Christian IV.s Befaling, i Anledning af Kongens Svoger, den brandenborgske Markgreve **Christian Vilhelms** Overgang til den catholske Kirke, 1634 og 1646 udgav to i sin Tid berømte Stridsskrifter imod Papisterne[10]). Endnu mere navnkundig blev Brochmand hos Folket i Danmark og Norge ved sin 1636 første Gang udgivne Postil eller „Forklaring over alle Søndags-Evangelier og Epistler“, som fortrængte Niels Hemmingsens (overs. af Lat. ved N. H.

---

[9]) Jfr. *H. Beckman*: Hist. Commun. Reg. p. 62—63. Nyerups Univers. Ann. S. 287. [10]) See Slanges Christian IV.s Hist. S. 1482. Histor. Calender III. S. 256—57.

Merav 1576, 1600 og 1613, fol.) og tildeels Luthers (først overs. af P. Tidemand 1564 og 1577, fol.). Ingen dansk Opbyggelsesbog af saa stort Omfang har oplevet saa mange Udgaver[11]), eller i det 17de og 18de Aarhundrede vundet saa almindeligt Bifald, som Brochmands Huuspostil; og endnu 1817 antager hans Biograph (J. Møller), at „Menigmand i Danmark og Norge foretrækker til huuslig Opbyggelse hans Postil for de fleste eller endog for alle nyere." Samme Forfatter tillægger B.s Postil den Fortieneste, at den indeholder „rørende Betragtninger, Homilier, tildeels i den gamle Kirkes Smag, nedskrevne i det hierteligste, tydeligste og meest indtrængende Sprog, som derfor endnu kunne læses af alle Christne med Opbyggelse, ja ogsaa uden Anstød fra Indklædningens Side, da B.s Stiil med al dens Enfoldighed er reen og flydende." — Bisskop Brochmand stiftede sig desuden, ligesom i forrige Aarhundrede Niels Hemmingsen, et kiært og agtet Minde hos den nærmeste Efterslægt ved at optage unge Studerende i sit Huus, og sørge for deres Underviisning og Opdragelse. Det var deels Saadanne, hvis trængende Kaar, i Forening med gode Anlæg og andre anbefalende Egenskaber, gav dem Adkomst til Bisskoppens velgiørende Omsorg (deriblandt Orientalisten Thom. Bang, Hans Svane og den siden saa berømte Peder Schumacher), deels unge Adelsmænd, f. Ex. Niels Trolle, siden Statholder i Norge, og den

---

[11]) Fra 1636 til 1760 kiender man i det mindste 11 Udgaver (fra 1655 i fol., de øvrige i 4to og 8vo); jfr. Worms Lexicon I. S. 170. Histor. Cal. III. S. 249. Efter Worm skal Brochmands Postill være oversat paa Engelsk.

brave ridderlige **Hans Friis**, en Søn af Cantsleren Christian Friis til Kragerup, der tilbragte 8 Ungdomsaar (fra 1631 til 1639) i Brochmands Huus, og siden saa berømmeligt udmærkede sig i den svenske Krig under Kong Frederik III. Brochmands Huus blev saaledes en Planteskole for Lærdom og Videnskab, og det samlede ofte en Kreds af Disciple og lærde Venner omkring den i Levnet alvorlige og noget tungsindige, men i Omgang milde og belevne, ved Maaltidet ikke sieldent muntre og spøgende Biskop. Hos **Christian IV.** stod Brochmand i megen Anseelse; og om Biskoppens Hengivenhed for sin kongelige Herre vidner hans smukke latinske Liigtale. Ogsaa **Kong Frederik III.**, som Brochmand kronede 23 Nov. 1648, agtede ham høit, og siges jævnligt at have besøgt ham[12]). I Skolevæsenet var hans Virksomhed ikke ubetydelig, uden dog at blive til en giennemgribende Reform. Efter at have tilligemed sin Hustru, og tildeels medens begge levede, stiftet sig et hæderværdigt Minde ved betydelige Legater, døde Brochmand, almindelig agtet og savnet, 19 Apr. (2den Paaskedag) 1652 i sit 67de Aar. Han var i 40 Aar gift med **Sille Balkenburg**, som overlevede ham; de havde den Sorg at miste deres eneste Børn, en ung Datter og en meget haabefuld Søn, som døde paa en Udenlandsreise 1638 i sit 23de Aar. (Hans Levnet findes i Udg. af hans Huuspostil 1655 og de senere; hos Vinding p. 233—44; i Pontopp. Ann. IV. S. 76—82; hos Zwerg S. 169—237; i Treschows Jubellærere S. 65—90;

[12]) Det var ved et af disse Besøg, at Kongen blev opmærksom paa den unge **Peder Schumacher**, og det var saaledes i Brochmands Huus, at Grunden blev lagt til denne Statsmands Lykke.

Giessings Jubellærere, II. 2. B. S. 12—31; og udførligst af J. Møller i Histor. Calender 3die B. S. 193—276.)

7. Dr. **Hans Hansen Resen**, f. 19 Oct. 1596 i Kiøbenhavn, var en Søn af den næstforegaaende eller 5te lutherske Bisskop i Siælland, Dr. **Hans Poulsen Resen.** Fra Kiøbenhavns Skole blev han 1614 dimitteret til Universitetet; og allerede i det følgende Aar tiltraadte han en Udenlandsreise til Tydskland, Frankrige, Schweiz og Nederlandene. Efter sin Hiemkomst blev han 1621 ansat som Rector ved Herlufsholms Skole, hvilken han forestod i 3 Aar, indtil han 1624 blev udnævnt til Professor i Philosophien ved Universitetet. 1635 blev han Professor i Theologien, og tog følgende Aar Doctorgraden; 1652 Bisskop over Siællands Stift, men døde inden et Aars Forløb, 3 Apr. 1653. Bisskop Resen d. Yngre var gift med **Thale Winstrup**, en Datter af den siællandske Bisskop Dr. **Peder Winstrup** og Søster til den skaanske Bisskop af samme Navn; hun døde faa Dage efter sin Mand, og de efterlode sig flere Sønner, som beklædte vigtige Embeder i Stat og Kirke, af hvilke den ældste var den bekiendte **Peder Hansen Resen**, Dr. jur., Etatsraad og Præsident i Kiøbenhavn, Udgiver af K. Frederik II.s Krønike, Atlas Danicus, den yngre Edda og andre Værker. (Hans Levnet hos Vinding p. 298—306; i Pontopp. Ann. IV. S. 82—83, og hos Zwerg S. 237—46.)

8. Dr. **Laurids Mortensen Scavenius**, f. 6 Aug. 1589 i Skagen, hvoraf han antog sit Tilnavn; hans Fader var en fattig Fisker. Da hans Forældre siden kom

til Kiøbenhavn, satte de ham i Hovedstadens offentlige Skole (Frue-Skole); og da de kort efter begge døde, antog den medicinske Professor Thom. Finke sig det fader- og moderløse Barn. Efter at være bleven Student, blev han 1610 ansat som Hører ved Frue-Skole, og reiste derpaa 1612—1619 udenlands med Borgermester **Michael Wibes** Sønner. Strax efter sin Hiemkomst blev han kaldet til Sognepræst ved Roeskilde-Domkirke og Lector theol. ved Domcapitlet, hvorfra han 1627 forflyttedes til Nicolai Kirke i Kiøbenhavn. 1639 blev Scavenius udnævnt til Professor i Theologien ved Universitetet, og følgende Aar promoveret til Dr. theol. Som Universitetets Rector giorde han 1648 paa Geistlighedens og Borgerstandens Vegne stærk Indsigelse mod Rigsraadets og Adelens Paastand paa Eneret til at vælge Kongen. 1653 blev Scavenius af Frederik III. beskikket til Siællands Biskop. Dette Embede forestod han kun 2 Aar, da han under et Ophold i Roeskilde paa Landemodet blev syg og døde 22 Juni 1655. Af 15 Børn overlevede ham kun to Sønner og en Datter; den ældste Søn var **Peder Lauridsen Scavenius**, Dr. jur., Etatsraad, Generalprocureur og Assessor i Høiesteret. (Hans Levnet hos Vinding p. 345—50; i Pontopp. Ann. IV. S. 84—86, og hos Zwerg S. 246—55.)

9. Dr. **Hans Svane** (egentl. **Svaning**), f. 27 Marts 1606 i Horsens, hvor Faderen, **Hans Olsen Riber** (Ripensis), var Borgermester; hans Moder var en Datter af den ældre **Hans Svaning** (Kong Frederik II.s Lærer og kongel. Historiograph), efter hvem han var opkaldt, og hvis Familienavn han antog. Han gik først

i Horsens-Skole, men blev af sin Moder 1620 sendt til den kongelige Skole i Sorø, hvorfra han blev Student 1626, og nød strax den Lykke, ligesom flere dygtige Studerende, at blive optaget i Professor (senere Biskop) **Jesper Brochmands** Huus[13]). Efter dennes Anviisning tiltraadte Svane 1628 en Udenlandsreise for at studere de østerlandske Sprog, og opholdt sig i længere Tid ved de berømte Universiteter i Franeker, Wittenberg, Leiden, Oxford og Paris; 1635 kom han tilbage efter 7 Aars Fraværelse; med en kort Afbrydelse af Reisen 1631, da han i Mai kom hiem, for ved Kiøbenhavns Universitet at disputere for et kongeligt Stipendium. Efter Hiemkomsten 1635 blev han strax ansat som Professor i Hebraisk ved Universitetet, og tog da først Magistergraden, hvilket var ganske usædvanligt. Fra dette Professorat gik han 1646, efter at have i 11 Aar foredraget det hebraiske Sprog, over i det theologiske Facultet, og blev s. A. Dr. theol.; 1655 udnævntes han til Biskop over Siællands Stift. Som Orientalist og Theolog giorde Svane sig egentlig kun bekiendt ved sit vidtløftige Værk over Propheten Daniel (2 Bind i Fol. 1654—1666). Større Navnkundighed vandt han derimod ved den Virksomhed, han viste paa Rigsdagen 1660 (8 Sept.—18 Octbr.) som En af Hovedmændene for den store Statsforandring, hvorved Adelsaristokratiet, der især i den sidste Tid havde viist sig fordærveligt for Staten, maatte vige for uindskrænket og arvelig Kongemagt. Hans Fortienester af Kongehuset bleve ikke ubelønnede: allerede 30 Oct. 1660 blev Svane udnævnt til Erkebiskop, Kongens Raad, Præ-

---

13) See ovenfor S. 86.

sident i Consistorium, samt Assessor i Statscollegiet og Høiesteret. Han blev desuden indsat til Præsident i et geistligt Collegium (Colleg. consistoriale), som Frederik III. oprettede, men som ikke kom til betydelig Virksomhed, og snart igien ophævedes. Erkebiskop Svane — den eneste lutherske Geistlige i Danmark, der har ført denne Titel — levede 8 Aar i disse høie Værdigheder, uden at han ved sit geistlige Embedes Førelse erhvervede sig en saadan Berømmelse og Hæder, som han vandt Navn og Belønning for sin politiske Virksomhed. At Ærgierrighed og Herskesyge vare Grundtræk i Svanes Characteer, fremlyser af hans Embedsforhold; med Hensyn til hvilke hans nyeste Biograph har bemærket, „at han i Omgang med Geistligheden var meer en myndig og modig end en kiærlig Biskop", og at man deraf „vil kunne forklare sig den almindelige Uvillie, som Erkebiskoppens Undergivne skal have baaret til ham, ligesaa vel som hans Embedsbrødre ved Universitetet", med hvilke han idelig laae i Strid[14]). Efter en hastig og pludselig paakommen Svaghed, døde Erkebiskop Svane 26 Jul. 1668 i sit 63de Aar. Han var fra 1639 gift med Maria Fuiren, som tilførte ham store Rigdomme; desuden erholdt han af K. Frederik III. to Jordegodser til Foræring. (Hans Levnet hos Vinding[15]) p. 332—34; i Pontopp. Ann. IV. S. 86—89; hos Zwerg S. 255—89; og af J. Møller i Histor. Calender 1ste B. S. 213—316.)

---

[14]) Hermed kan sammenholdes en Yttring i Bircherods Dagbøger, udg. af Molbech, S. 119 flg. [15]) Rasm. Vinding var Svanes Collega ved Universitetet og En af de Faa, til hvem han stod i venskabeligt Forhold. Hans Academia Hauniensis udkom 3 Aar før Erkebiskoppens Død.

10. Dr. **Hans Wandal,** f. 26 Jan. 1624 i Viborg, var en Søn af den viborgske Biskop af samme Navn og en Efterkommer af den første evangeliske Bisko i Ribe, **Joh. Wandalus.** Han giorde tidlig stor Fremgang i de østerlandske Sprog[16], og blev 1642 dimitteret til Universitetet fra sin Fødebyes Skole. Efter at have studeret (1648—1651) ved fremmede Universiteter, i Holland og Tydskland, blev han 1652 ansat som Professor i Hebraisk ved Kiøbenhavns Universitet; 1655 Professor i Theologien, og 1657 Dr. theol. 1668 blev Wandal, der stod i stor Anseelse for sin Lærdom, udnævnt til Bisko over Siællands Stift, i hvilket Embede han 7 Jun. 1671 salvede Kong **Christian V.** Bisko Wandal døde 1 Mai 1675 i sit 52de Aar. Han var gift med en Datter af den skaanske Bisko **Peder Winstrup**, og efterlod sig flere Børn, som have forplantet den i vor Literaturhistorie hæderligt bekiendte wandalske Slægt. (Hans Levnet hos Vinding p. 397—403; i Pontopp. Ann. IV. S. 90—92, og hos Zwerg S. 290—308.)

11. Dr. **Hans Bagger,** f. 23 Aug. 1646 i Lund, hvor hans Fader, Mag. **Ole Bagger**, var Lector og siden Professor i Theologien ved det ny oprettede Universitet. Han gik i Lunds Cathedralskole (under den bekiendte Rector **Matthias Foss**, siden Bisko i Aalborg), og blev Student 1663; hvorpaa han først studerede ved Universiteterne i Greifswalde (som dengang tilhørte Sverrig) og Rostock, og derpaa i Kiøbenhavn, som han dog snart igien forlod for at besøge fremmede Universiteter, navnlig

16) Efter hans Samtidige Vindings Beretning kunde han i sit 14de Aar baade Hebraisk, Chaldaisk, Syrisk og Arabisk.

Wittenberg, hvor han opholdt sig hos den berømte Abrah. Calov, og Leipzig. Efter at have taget Magistergraden ved sin Hiemkomst i Lund 1669, blev han ansat som Professor i Philosophien ved Universitetet og tillige Conrector ved Cathedralskolen sammesteds. 1672 fik han af den svenske Regiering Tilladelse til at følge med et Gesandtskab til England, ved hvis tvende Universiteter han studerede de orientalske Sprog, og begav sig derfra til Holland. Baggers Ønske at blive ansat i sit Fædreland, hvor han desuden havde sine fleste Slægtninge (Siællands Biskop Wandal var hans Fætter), blev opfyldt strax efter hans Tilbagekomst 1674, da han af Kong Christian V. blev kaldet til Sognepræst ved Frue-Kirke i Kiøbenhavn, Stiftsprovst og Provst for Sokkelunds Herred. Samme Aar ægtede han sin Formands, Stiftsprovst Fabers unge Enke, Margrete Schumacher, en Søster til Storcantsleren, Grev Griffenfeldt. Dette mægtige Svogerskab, i Forbindelse med den unge Stiftsprovsts personlige Dygtighed og Aandsgaver, bevirkede, at han allerede det følgende Aar, efter at have taget den theologiske Doctorgrad, blev udnævnt til Biskop over Siællands Stift i den usædvanlig unge Alder af 29 Aar. I dette Embede virkede Bagger med Iver og Nidkiærhed i 18 Aar; og hans Navn er blandt Andet blevet bekiendt ved den væsentlige Andeel, han havde i det nye Kirke-Ritual og Alterbogen, hvoraf det første udkom 1686, den anden 1688. Med Hensyn til de af ham forfattede Collecter eller Bønner erklærer hans nyeste Biograph ham for „den største Mester, som Danmark har frembragt, i den Konst at tale andægtigt, hierteligt og opvækkende i de offentlige Formularer." Derimod maa man beklage, at denne for øvrigt klartskuende Biskop, som

afskyede Forfølgelse for Religionens Skyld, ikke desto mindre var saa hildet i sin Tids Ufordragelighedsaand, at han 1684, paa Kongens Forespørgsel, om det kunde tillades de for Ludvig XIV.s Forfølgelser flygtede franske Reformeerte at nedsætte sig her i Landet, indgav en udførlig Forestilling om det Farlige for Kirkelærens Reenhed i at tilstede disse Fremmede Indgang i Riget. Som en Mærkelighed i Henseende til Baggers private Forhold kan anføres, at han var vel anseet hos Cardinal Albani, den senere Pave Clemens XI., og har staaet i Brevvexling med ham. Biskop Bagger døde 30 Aug. 1693, kun 47 Aar gammel. Efter sin første Kones Død havde han ægtet Søster Svane, en Datter af Erkebiskoppen og Enke efter en Canceliiraad Walter; med hende havde han en Søn, Christian Bagger, Dr. jur. og Professor, død som Stiftsbefalingsmand i Bergen. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 92—96, hos Zwerg S. 308—45, og af J. Møller i Nyt theolog. Biblioth. XVI. S. 133—213.)

12. Dr. **Henrik Bornemann**, f. 3 Jan. 1646 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader, Lic. jur. Phil. Jul. Bornemann, var Secretair i det tydske Cancellie. Han blev Student 1662 fra Kiøbenhavns Skole, ved hvilken han derpaa (fra 1669) var ansat som Subrector, Conrector og tilsidst som Rector. 1674 blev han tillige Professor i Logik og Metaphysik ved Universitetet, men allerede det følgende Aar kaldet til Sognepræst ved Frue-Kirke; Stiftsprovst og Provst for Sokkelunds Herred. 1683 blev Bornemann udnævnt til Biskop i Aalborg (ved en kongel. Bulle tillige Dr. theol.), hvilket Embede han forestod i 10 Aar, indtil han blev forflyttet til Siællands Bispestol 1693. Som Siællands Biskop salvede han Kong Frederik

IV. og Dronning Louise 15 Apr. 1700. Biskop Bornemann døde 31 Dec. 1710. Han var to Gange gift: først med **Susanne Worm**, en Datter af den berømte Oldforsker og Læge **Ole Worm**; derpaa med **Anna Würger** fra Lybek, Enke efter Præsten ved Petri Kirke Hieron. Buck. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 96—98, og hos Zwerg S. 346—59.)

13. Dr. **Christen Worm**, f. 10 Jun. 1672 i Kiøbenhavn, var en Søn af Conferentsraad og Justitiarius i Høiesteret **Willum Worm** og en Sønnesøn af den berømte **Ole Worm**. Han blev Student fra Kiøbenhavns Skole 1689; og efterat han i to Aar havde været ansat som Hører ved samme Skole, blev han allerede i sit 22de Aar udnævnt til Professor i Philosophien ved Universitetet 1694. Kort efter foretog han (1695—1698) en Udenlandsreise til Holland, England og Tydskland, og blev efter sin Hiemkomst 1699 beskikket til Vicepastor (1701 til Sognepræst) ved Nicolai Kirke i Kiøbenhavn, hvorfra han 1707 forfremmedes til Sognepræst ved Frue-Kirke, Stiftsprovst og Provst for Sokkelunds Herred, i hvilken Stilling han 1710 tillige blev Professor i Theologien ved Universitetet. Allerede i Begyndelsen af det næste Aar blev han udnævnt til Biskop over Siællands Stift. Dette øverste Embede i Kirken forestod Worm i næsten 27 Aar med megen Berømmelse; han indviede i dette lange Tidsrum 20 Biskopper og ordinerede 438 Præster, salvede Kong **Christian** VI. og Dronning **Sophia Magdalene** 6 Jun. 1731, og havde Aaret før sin Død den Glæde at see Confirmationen indført i den danske Kirke (1736). I Anledning af Reformations-Jubelfesten samme Aar blev han ved en kongelig Bulle af 3 Aug. creeret til Dr. theol., for at kunne conferere Graden

til Disputanterne ved Festen, efterat i de sidste 41 Aar (siden 1695) Ingen havde erholdt den theologiske Doctorgrad ved vort Universitet[17]). Ved Kiøbenhavns Ildebrand 1728 mistede Biskoppen sit store og kostbare Bibliothek, medens han var reist til Landemodet i Roeskilde. Biskop Worm døde 9 Oct. 1737; i hans Gravskrift omtales „hans urøggelige Ærlighed og ubevægelige Troskab, hans rene og sunde Fornuft, hans uforfalskede Gudsfrygt og sagtmodige Nidkiærhed", der blev understøttet af „en meer end menneskelig Veltalenhed". Han havde 1699 ægtet **Christine Tistorph**, en Datter af hans Formand ved Nicolai Kirke, den i sin Tid ligeledes som geistlig Taler berømte Mag. **Mich. Tistorph**, med hvem han levede i 30 Aar. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 98—101, og hos Zwerg S. 359—80; jfr. M. Wölbikes latinske Sørgetale over ham i Dän. Bibl. IV. S. 582—604.)

14. Mag. **Peder Hersleb**, f. 25 Marts 1689 i Stoed i Trondhiems Stift, hvor hans Fader, Mag. **Christoffer Hersleb**, var Præst. Han blev, kun 14 Aar gammel, dimitteret fra Trondhiems Skole til Universitetet 1703; efter at have taget philosophisk og theologisk Examen, blev han 1713 Magister og det næste Aar Feltpræst, hvorpaa han fik sit Ophold hos sit Regiment i Holsteen, og 1715 fulgte med det paa Toget til Stralsund. 1718 blev han kaldet til Sognepræst til Gundersleø paa Falster, men endnu s. A. beskikket til Slotspræst til Frederiksborg og Sognepræst til Hillerød og Herløv. Dette Embede, i hvilket han giftede sig med **Bolette Hiort**, en Datter af Hans Hiort, Sognepræst til Steenstrup i Fyen, og hvori han havde haabet at forblive til sin Død, forestod han i 7

[17]) Jfr. Dän. Bibl. I. S. 272—79.

Aar, indtil han 1725 blev kaldet som Hofprædikant til Kiøbenhavn. 1728 ledsagede han Kronprinds Christian og Kronprindsessen paa en Reise til Carlsbad, og 1730 blev han tilligemed Confessionarius **Lintrup** hentet til Odense til Kong **Frederik** IV.s Dødsleie. Samme Dag, som **Christian** VI. besteg Thronen, 12 Oct. 1730, udnævnte han Hersleb, imod dennes Ønske, til Biskop over Aggershuus-Stift, hvorfra han 1737 forflyttedes til Siellands Bispestoel. Det følgende Aar blev han udnævnt til General-Kirke-Inspector i Danmark og Norge; og 4 Sept. 1747 salvede han Kong **Frederik** V. og Dronning **Louise**. Formedelst Alder og Svagelighed fik Biskop Hersleb 1748 sin Svigersøn, **Ludvig Harboe**, Biskop i Trondhiem, adjungeret som Medhielper; han døde 4 Apr. 1757 i sit 69de Aar. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 101—4 og hos Zwerg S. 381—96; jfr. L. Harboe: Episcopus numinis igne calefactus, 1757. J. P. Anchersen: Laus Herslebii, 1757. Suhms Samlede Skrifter X. S. 26—27.)

15. **Ludvig Harboe**, f. 13 Aug. 1709 i Broager i Hertugdømmet Slesvig, hvor hans Fader, Jubellæreren **Johan Harboe**, var Præst og tillige Provst over det glücksborgske District. I sit 18de Aar blev han sendt til Gymnasiet i Hamborg, hvor han især nød Veiledning af de berømte Lærde **Fabricius** og **Wolf**; og, efter at have studeret ved forskiellige tydske Universiteter, kom han 1735 til Kiøbenhavn, hvor han omgikkes **Gram** og **Langebek**, og tilligemed denne begyndte at udgive „Dänische Bibliothek" (de 3 første Bind, 1738—39). 1738 blev Harboe ansat som Capellan ved Garnisonskirken i Kiøbenhavn og Citadellet Frederikshavns Kirke, ved hvilken han i Begyn-

delsen af det næste Aar blev den første Sognepræst. Da Regieringen havde besluttet at tage sig af Kirkevæsenet paa Island, der i Tidens Løb efterhaanden var kommet i Forfald, blev Harboe 1741 sendt derop som „General-Kirke-Visitator", i hvilken Egenskab han bereiste Landet i 4 Aar, og med Iver og Held virkede til Kirke- og Skolevæsenets Forbedring og almindelig Oplysnings Fremme. Under sit Ophold paa Island blev han 1743 udnævnt til Biskop i Trondhiem, hvilket Embede han efter sin Hiemkomst tiltraadte 1746. Men kun i to Aar forestod han Trondhiems Stift, og giorde i den Tid en Visitatsreise i Finmarken paa 300 Miil til Landets yderste Grændser. I Apr. 1748 blev han kaldet til Kiøbenhavn, og adjungeret sin Svigerfader, Biskop Hersleb, hvem han 1757 succederede som virkelig Biskop over Siællands Stift og General-Kirke-Inspector. 1766 blev Harboe tillige udnævnt til kongel. Confessionarius, og det næste Aar salvede han Kong **Christian** VII. og Dronning **Caroline Mathilde** 1 Mai 1767. I sin høie Alderdom fik ogsaa Harboe sin Svigersøn, Dr. **Balle**, Professor i Theologien, adjungeret som Medhielper 1782. Efter en lang og hæderlig Virksomhed døde Biskop Harboe 15 Juni 1783 i sit 74de Aar. Han havde 1748 ægtet sin Formands Datter, **Frederikke Louise Hersleb**. (Pontopp. Ann. IV. S. 232—35; Zwerg S. 396—406; *P. Peturssons* Hist. eccl. Islandiæ p. 455—71. Jfr. Suhms Saml. Skr. X. S. 27—28.)

16. Dr. **Nicolai Edinger Balle**, f. 12 Oct. 1744 i Vestenskov paa Lolland, hvor hans Fader, **Søren Balle**, var Degn. Han gik først i Nakskov-Skole, og derpaa i Slagelse, hvorfra han 1762 blev dimitteret til Universitetet. Efter at have taget theologisk Examen 1765 (med

Charact. Laudab. cum distinct.), foretog han med offentlig Understøttelse en Udenlandsreise 1766, og opholdt sig først i Leipzig, hvor den som Philolog og Theolog berømte Ernesti havde megen Indflydelse paa hans videnskabelige Uddannelse; derpaa i Gøttingen, hvor han især sluttede sig til den store Philolog Heyne og Kirkehistorikeren Walch. Under sit Ophold i Leipzig fik han for en Afhandling, han der udgav, Magistergraden fra Kiøbenhavns Universitet; og i Gøttingen var han saa anseet, at der blev tilbudet ham Ansættelse ved denne paa den Tid saa berømte Høiskole. 1770 vendte Balle hiem, og blev næste Aar kaldet til Sognepræst for Kiettrup og Giøttrup-Menigheder i Aalborg Stift; men allerede efter et halvt Aars Forløb, i Marts 1772, udnævntes han til Professor i Theologien ved Kiøbenhavns Universitet, hvorpaa han 1774 tog den theologiske Doctorgrad, og blev s. A. tillige udnævnt til Hofpræst. Efter 10 Aars Virksomhed som Universitetslærer blev Balle 1782 (ligesom det var skeet med hans Formand paa Bispestolen) i sit 38te Aar udnævnt til adjungeret og succederende Biskop over Siællands Stift, og ved hans Svigerfaders, Biskop Harboes, Død det næste Aar virkelig Biskop, samt General-Kirke-Inspector. Medens Balle ved et inderligt Venskab, grundet paa Lighed i Characteer og Tænkemaade, var knyttet til den Mand, som dengang havde størst Andeel i Statsstyrelsen, O. Høegh Guldberg: maatte han paa den anden Side som Orthodoxiens Hævder i en irreligiøs Tidsalder lide mange Anfegtelser, og udstaae mangen haard Kamp med dem, der giennemtrængte af den Aand, som fra Frankrig udbredte sig over hele Europa, søgte at giøre

samme gieldende i vort Fædreland, f. Ex. **Otto Horrebow**[18]); ligesom ogsaa den Iver og Nidkiærhed i Religionens Tjeneste, der blandt Andet bragte den fromme Bisp til i en Række af Aar (fra 1793) hver Søndag-Aften at holde Bibellæsning i en af Hovedstadens Kirker, jævnlig paadrog ham Miskiendelse og Spot. Men under disse Storme havde han dog ogsaa 1798 den Glæde at modtage et hædrende Beviis paa Medborgeres Erkiendtlighed i en til hans Ære præget Skuepenge; ligesom ogsaa Regieringen altid paaskiønnede hans Fortienester. Ved Dr. **Bastholms** Afgang blev Bisp Balle 1800 tillige udnævnt til kongelig Confessionarius, hvilket Embede han forestod indtil sin Død; derimod blev han 1808 efter Ansøgning, da han følte sig „svækket, ikke blot ved overspændt Arbeide, men af mangefold tilstødende Kummer", entlediget fra Bispe-Embedet med en anseelig Pension. Paa den første Ordensdag efter Danebrogordenens Udvidelse, 28 Jan. 1809, udnævntes han til Commandeur af Danebrog, og 1812 til Danebrogsmand. Bisp Balle døde 19 Oct. 1816, 72 Aar gammel. Blandt hans mange Skrifter har især hans „Lærebog i den evangelisk=christelige Religion" giort hans Navn bekiendt over hele Landet; den udkom 1791, og har fra 1794, da den, ifølge et kgl. Rescript af 1792, blev indført i de danske Skoler, ligget til Grund for den

---

[18]) I et Ugeblad, betitlet „Jesus og Fornuften", giorde denne unge Theolog (1796—1801) Angreb paa de christelige Dogmer; herimod udgav Balle Ugeskriftet: „Bibelen forsvarer sig selv", I—IV. B. 1797—1802.

offentlige Religionsunderviisning overalt i Danmark. Balle var to Gange gift: hans første Kone var **Frederike Severine Grundtvig**, en Datter af Otto Grundtvig, Sognepræst til Vallekilde; efter hendes Død ægtede han 1782 sin Formands, Biskop Harboes, Datter, **Johanne Frederike Harboe**, som døde 1802. (Jfr. hans Autobiographie, tilføiet Talen ved hans Indvielse til Biskop, 1783. J. Møller: „Bisk. Dr. Nic. Ed. Balles Levnet og Fortienester", som udgjør 12te Bind af Theolog. Bibl., og tillige særskilt er udgivet, 1817. Tillæg til Levnetsbeskrivelsen ved samme Forf. i Nyt theolog. Bibl. III. S. 62—77. Erslews Forfatter-Lexic. I. S. 50—55.)

17. Dr. **Frederik Münter**[19]), f. 14 Oct. 1761 i Gotha, hvor hans Fader, Dr. **Balthasar Münter**, dengang var Præst. I sit 4de Aar kom han til Kiøbenhavn, da Faderen 1765 blev kaldet til Sognepræst ved Petri tydske Menighed i denne Hovedstad. Tidligt førtes han ved en levende Tilbøielighed, hvis Udvikling begunstigedes af heldige ydre Vilkaar, til Videnskab og Kunst; og efter at have nydt Underviisning af duelige Privatlærere, blev han 1778 dimitteret til Universitetet af sin Fader, og udmærket ved examen artium. 1780 tog Münter philologisk, og 1781 theologisk Embedsexamen (begge med Characteren laud.), hvorpaa han i to Aar (1781—1783) i Gøttingen fortsatte sine Studier under **Heyne**, **Koppe**, **Walch**, **Spittler** og flere berømte Docenter. Kort efter sin

[19]) Hans fulde Døbenavn, som han dog aldrig brugte, var **Friederich Christian Carl Heinrich**.

Hiemkomst tiltraadte han i Foraaret 1784 med kongelig Understøttelse en Reise til det sydlige Europa; opholdt sig et Aar i Rom, hvor Cardinal Steph. Borgias Yndest var ham til megen Nytte, derpaa i Neapel og Sicilien, og vendte igiennem Lombardiet, Schweiz og Tydskland tilbage til Danmark, hvor han ankom i Sommeren 1787 efter 3 Aars Fraværelse. 1788 blev han udnævnt til Professor extraordinarius i Theologien ved Kiøbenhavns Universitet, til hvilken Post han concurrerede med Andr. Birch (siden Bisskop i Aarhuus); og allerede 1790 blev han i sit 29de Aar Professor ordinarius og Assessor i Consistoriet, samt Dr. theol.; til Dr. phil. var han 1784 bleven creeret ved Universitetet i Fulda. I 20 Aar virkede Münter som Universitetslærer, udgav ogsaa i dette Tidsrum endeel betydelige og lærde Værker, og deeltog som Medlem af forskiellige Directioner og Commissioner i mange Forhandlinger udenfor Universitetet; saaledes giorde han 1806 som Medlem af Directionen for Waisenhuset en Reise til Leipzig, Dresden og Berlin for at blive bekiendt med Indretningen af de derværende Borgerskoler, og derefter anlægge en Skole i Waisenhuset. Ved Bisskop Balles Entledigelse 1808 blev Münter udnævnt til Siællands Bisskop; ved Danebrogordenens nye Organisation s. A. blev han Ridder og Danebrogsmand, samt Ordensbisskop, 1812 Commandeur og 1817 Storkors af Danebrog. D. 31 Juli 1815 salvede han Kong Frederik VI. og Dronning Marie. Bisskop Münter døde 9 Apr. (Langfredag) 1830 i sit 69de Aar. For sin sieldne Lærdom, hvis Udbytte han har nedlagt i en Mængde værdiefulde Skrifter, og som især

bevægede sig om Kirkens ældre Historie og Alt, hvad dermed stod i Forbindelse (saaledes ogsaa som Orientalist og Numismatiker), var Münter høit anseet i Udlandet ligesom i sit andet Fædreland, Danmark; streng Redelighed og Godmodighed vare Grundtræk i hans Characteer, og giorde ham elsket og agtet af Alle, med hvem han kom i Forbindelse. Han efterlod et anseeligt Bibliothek og en betydelig og værdiefuld Myntsamling. Hans Hustru, **Maria Elisabeth Krohn**, en Datter af Dr. Hermann Krohn, Borgermester i Lybek, overlevede ham (d. 1842) tilligemed 4 Sønner og ligesaa mange Døttre. (Hans Levnet, efter egne Optegnelser, i Kofods Conversations-Lex. XXV. S. 108—20; af P. E. Müller i Dansk Literatur-Tid. 1830 Nr. 18 og 19; af J. Møller i Nyt theolog. Bibl. XVIII. S. 340—49, jfr. samme Forfatters latinske Sørgetale S. 125—69; af J. P. Mynster i Ullmanns og Umbreits Theolog. Stud. und Krit. 1833, I. S. 13—53; tillige særskilt udgivet, og oversat paa Dansk af J. Møller i dennes Tidsskr. for Kirke og Theol. II. S. 352—98. Jfr. Erslews Forfatter-Lex. II. S. 362—74.)

18. Dr. **Peter Erasmus Müller**, f. 29 Mai 1776 i Kiøbenhavn, var en Søn af Conferentsraad og Stempelpapiirsforvalter **Frederik Adam Müller**. Han erholdt sin Dannelse og Underviisning i Faderens Huus ved Privatlærere; blev dimitteret til Universitetet 1792 og udmærket ved examen artium; tog 1795 theologisk Embedsexamen (med Characteren laud. et quid. egregie), og disputerede 1797 for Doctorgraden i Philosophien. Samme Aar tiltraadte han en Reise til Tydskland, Frankrig og England, hvorfra han 1799 vendte tilbage.

1801 blev Müller i sit 25de Aar udnævnt til overordentlig Professor i Theologien ved Kiøbenhavns Universitet; 1803 tog han den theologiske Doctorgrad, og 1806 blev han ordentlig Professor i Theologien og Assessor i Consistoriet. Som Professor var han i 26 Aar Redacteur af „Kiøbenhavnske lærde Efterretninger" (1805—10) og sammes Fortsættelse: „Dansk Literaturtidende" (1811—30); af hvilke kritiske Tidsskrifter han havde megen Fortieneste. Efterat han 1822 havde faaet Rang med Biskopper, erholdt han 17 Apr. 1830 — uventet for ham selv, og efter Kong Frederik VI.s Tilkiendegivelse af sit Ønske — Udnævnelsen til Biskop over Siællands Stift, og 4 Juni s. A. til Ordensbiskop. 1826 var han bleven Ridder af Danebrog, og 1830 blev han Danebrogsmand. 1832 deeltog han, efter kongelig Befaling, i den Forsamling af oplyste Mænd, der sammenkaldtes i Kiøbenhavn, for at tage Indretningen af Danmarks Provindsialstænder i Overveielse. Som Biskop virkede Müller, hvis Helbred alt i nogen Tid havde været svagelig, kun i noget over 4 Aar; han døde 4 Sept. 1834 i sit 59de Aar. Biskop Müller, hvis personlige Egenskaber og Characteer giorde ham almindelig agtet og afholdt, har ogsaa efterladt sig et hædret Navn i den danske Literaturhistorie, ikke blot som lærd Theolog, men tillige, og fornemmelig, som Historieforsker, navnlig i den nordiske Historie. Hans Værker over Eddaerne, over den islandske Saga-Literatur, over Saxos og Snorre Sturlesens Kilder, „om det islandske Sprogs Vigtighed" og „om den islandske Historiographie," hans Udgave af Saxo Grammaticus, og hans Arbeide over den danske Synonymik ville længe bevare hans Minde. Han havde

1805 ægtet **Louise Augusta Stub**, en Datter af Commandeurcapitain O. F. Stub, som med to Sønner og en Datter overlever ham. (Autobiographie, vedføiet „Prædikener ved Dr. og Professor Theol. P. E. Müllers Indvielse til Bisskop over Siællands Stift," Kbh. 1830. Jfr. C. Molbechs „Mindetale i det kgl. danske Vidensk. Selskab", Nordisk Tidsskr. for Hist., Liter. og Konst IV. S. 457—80; Erslews Forfatter-Lex. II. S. 348—55.)

19. Dr. **Jakob Peter Mynster**, f. 8 Nov. 1775 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader, Kammerraad **Christian Peter Mynster**, var Inspecteur ved Frederiks Hospital. Kun lidet over eet Aar gammel mistede han sin Fader, og i sit 4de Aar sin Moder; men hans Stivfader, daværende Hospitalsmedicus, siden Etatsraad og Professor, Dr. **Fred. Ludv. Bang**, viste ham faderlig Omhu, og af ham blev han i sit 15de Aar dimitteret til Universitetet 1790. Efter at have i sit 19de Aar underkastet sig theologisk Embedsexamen 1794 (med Char. laud. og for de practiske Prøver med Udmærkelse), blev han af Geheimeraad Grev **Joach. Godske Moltke** til Bregentved antaget til Lærer for hans eneste Søn, nuværende Premierminister og Præsident i Statsraadet, Grev **Adam Vilh. Moltke**, som han 1801 dimitterede til Universitetet. Samme Aar blev han kaldet til Sognepræst for Spiellerup og Smerup Menigheder i Siælland, hvorfra han, efter henved 10 Aars Virksomhed, 1811 blev forflyttet til Kiøbenhavn som residerende Capellan ved Frue-Menighed, hvilket Embede han tiltraadte i Begyndelsen af det følgende Aar; hvorhos det blev ham overdraget at holde

Forelæsninger over Psychologien i Pastoralseminariet. I Anledning af Kroningsfesten 1815 disputerede han, efter Facultetets Indbydelse, for den theologiske Doctorgrad; 1817 blev han Medlem af Directionen for Universitetet og de lærde Skoler, og 1826 Hofprædikant. 1828 afgik Mynster som Præst ved Frue-Menighed, da han beskikkedes til kongelig Confessionarius, samt Hof- og Slotspræst; ved Biskop **P. E. Müllers** Død blev han 9 Sept. 1834 udnævnt til Biskop over Siællands Stift, hvorhos han vedblev at være Confessionarius, men udtraadte som Medlem af Directionen for Universitetet og de lærde Skoler; 30 Sept. f. A. Ordensbiskop. 1815 var Biskop Mynster bleven Ridder af Danebrog, 1826 Danebrogsmand, 1828 Commandeur og 1836 Storkors af Danebrog; 1847 tillagdes ham Rang i 1ste Classe af Rangforordningen. Den 28 Jun. 1840 salvede han Kong **Christian VIII.** og Dronning **Caroline Amalie.** Ligesom Biskop Mynster, ifølge kongelig Udnævnelse, havde deeltaget som geistligt Medlem i samtlige Provindsialstænderforsamlinger for Østifterne, saaledes var han ogsaa 1848—1849 kongevalgt Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling. Som Samtidens meest udmærkede geistlige Taler i Danmark har Mynster udøvet en overordentlig Indflydelse i den danske Kirke paa Udvannelsen af den geistlige Rhetorik. Sin rige Forfattervirksomhed begyndte han 1806 med en Afhandling i „Minerva“ „Om den foreslagne Forandring i den offentlige Gudsdyrkelse“; 1810 udgav han den tidligste Samling af sine „Prædikener“ (1ste Bd. hvoraf 4de Oplag udk. 1848), der var Begyndelsen til en Række af kirkelige Taler, som have giort Epoke i den danske

Homiletik, og i Oversættelse fundet Vei til flere fremmede Sprog. Biskop Mynsters øvrige Virksomhed som Forfatter af theologiske, philosophiske og andre Skrifter har været ligesaa frugtbar, som udmærket i den danske Literatur, blandt hvis classiske Stilister han indtager en Plads. Siden 1815 er Biskoppen gift med **Maria Frederike Franzisca Münter**, en Datter af hans anden Formand paa Bispestolen, Dr. **Frederik Münter**. (Autobiographie i Universitetets Acta solennia ved Kroningsfesten 1815, p. 22 –24, og vedføiet hans „Bispevielse i Frue-Kirke paa Reformationsfesten 2 Nov. 1834"; jfr. Erslews Forfatter-Lex. II. S. 321—28.)

II.

Skaane.

(Indtil dets Afstaaelse til Sverrig 1658.)

1. **Frands Wormordsen** (Franciscus Wormordi), født 1491 i Amsterdam. Han kom i sin Barndom til Danmark, hvor han først blev Munk i Carmeliterklostret i Helsingør, derpaa Lector i Kiøbenhavn. 1528 besørgede han en dansk Oversættelse af Davids Psalmer, hvortil han fik Bistand af sin forrige Lærer og Ordensbroder **Paulus Eliæ**[1]) (den udkom s. A., trykt i Rostock); det næste Aar prædikede han den evangeliske Lære i Malmø[2]), og blev af Kong **Frederik** I. ansat som Lector ved det ny oprettede Gymnasium i denne By. Tilligemed de andre evangeliske Lærere mødte han paa Herredagen i **Kiøbenhavn** 1530. Ved Reformationens Indførelse i Danmark blev Frands Wormordsen ansat som den første evangeliske Superintendent i Lund, og tilligemed de andre Superintendenter indviet 2 Sept. 1537 i Frue-Kirke i Kiøbenhavn af Dr. **Bugenhagen**. Samme Aar udgav han i Malmø en lille dansk Catechismus, som skulde „af alle Sognepræster efter Prædiken for Almuen fortælles," og som er forskiellig fra Luthers. Som Biskop virkede han i 14 Aar, og deeltog i de Bestemmelser, som

---

[1]) Jfr. C. T. Engelstoft: „Paulus Eliæ" i Nyt histor. Tidsskr. II. S. 429—42. Til 1528 henføres ogsaa Fr. Wormordsens Frafald fra den catholske Kirke i Chron. Skibyense (S. R. D. II. 584). [2]) Han har selv optegnet, at han kom til Malmø 3 Febr. 1529, „a senatu Malmogiensi vocatus et constitutus sincerioris doctrinæ evangelicæ prædicator." (Suhms Nye Saml. III. S. 81.)

bleve fastsatte paa Kirkemøderne i Kiøbenhavn, Ribe og Antvorskov. Frands Wormordsen døde 19 Nov. 1551; han var meget anseet for sin Lærdom og Veltalenhed, og skiøndt Fremmed prædikede han med Færdighed i det danske Sprog, og udgav i dette adskillige Skrifter. (Hans Levnet findes i *Magni Matthiæ* Series episcop. Lund. p. 239—41, Pontopp. Ann. III. S. 108—11.)

2. Mag. **Niels Palladius**, var en yngre Broder til Siællands første evangeliske Biskop, Peder Palladius, og, ligesom han, født i Ribe. Sin første Dannelse fik han i Odense-Skole, og studerede derpaa i Wittenberg. Fra Tydskland, hvor han havde giftet sig, blev han 1544 hiemkaldt, da han blev ansat som Læsemester og Prædikant i Maribo, og herfra 1547 befordret til Sognepræst ved Frue-Kirke i Kiøbenhavn. I Dec. 1551 blev Palladius valgt til Biskop i Lund, hvortil han i det næste Aar, efter at have underkastet sig en Examen, blev indviet af sin Broder. Under dennes Sygdom kronede han Kong Frederik II. 20 Aug. 1559, da Kroningsfunctionerne ellers sædvanligen udførtes af Siællands Biskop. Niels Palladius døde faa Maaneder efter sin Broder, 17 Sept. 1560. (Hans Levnet i *Magni Matthiæ* Ser. episcop. Lund. p. 241—42. Pontoppidan Ann. III. S. 111—12; jfr. Theolog. Tidsskr. 4de B.s 2det H. S. 163—64.)

3. Mag. **Tyge Asmundsen**, født 1522 i Lund. Han studerede i sin Ungdom i Wittenberg; blev siden Professor pædagogicus ved Kiøbenhavns Universitet, og var 1555, da han blev Magister, Prædikant hos den udvalgte Prinds Frederik. 1560 blev han kaldet til

Sognepræst ved Frue-Kirke i Kiøbenhavn og Provst over Sokkelunds Herred, og det følgende Aar blev han efter Bispop Niels Palades Død valgt af Geistligheden i Skaane, og indviet til Bispop i Lund; hvilket Embede han med Omhu forestod i 16 Aar, indtil han, krænket ved en forargelig Proces, hvori han dog erkiendtes for uskyldig, besluttede at nedlægge det, og Juledag 1577 i en talrig Forsamling tog Afsked med sine Menigheder. Han levede derpaa som Privatmand i Lund [3]) indtil sin Død, 25 Apr. 1586. (Hans Levnet i Vindings Acad. Haun. p. 108; hos *Magn. Matthiæ* p. 242—44; i Pontopp. Ann. III. S. 112—13; C. J. Brandt og L. Helweg: Den danske Psalmedigtn. I. Levnetsløb, S. 18—19.)

4. Mag. **Niels Hvid** (Nicolaus Albinus), f. 1535 i Kiøbenhavn. Han var Sognepræst til Hellig-Geistes Kirke i Kiøbenhavn, og blev 1578 valgt til Bispop i Lund. Ogsaa denne Bispop havde den Skiebne, at en forargelig Strid forbittrede hans Dage. En forhenværende Præst, Mag. Jakob Nielsen, som var bleven afsat efter Bispoppens Kiendelse, søgte at hævne sig ved at sætte Smædeviser i Omløb, hvori han beskyldte Bispoppen for at have stiaalet en Liigsteen, og trængte endog om Natten med Vold ind i hans Huus. Vel blev Mag. Jakob dømt fra Livet, og uden Naade henrettet paa Slotspladsen i Kiøbenhavn d. 16 Marts 1586 [4]); men de lidte Krænkelser siges dog at have

[3]) Kun i Fortegnelsen over de lundske Bispopper i S. R. D. VI. 651 siges han efter sin Resignation at være bleven Landsbypræst.
[4]) I Danske Magaz. 3die Række III. S. 140—68 har Inspecteuren ved det kgl. Geh.-Archiv, Kall-Rasmussen, meddeelt de denne Sag vedkommende Documenter.

havt Bispens Død til Følge, som indtraf 3 Aar derefter, 19 Junius [5]) 1589. (Hans Levnet hos *Magn. Matth.* p. 144—46 og i Pontoppidans Ann. III. S. 113—15.)

5. Mag. **Mogens Madsen** (Magnus Matthiæ), født 18 Sept. 1527 i Helsingborg, hvor hans Fader, Mads Pedersen, var Borgermester. Han gik først i sin Fødebyes Skole, derpaa i Kiøbenhavns, og tilsidst i Landskrone-Skole, hvorfra han 1543 kom til Kiøbenhavns Universitet. Her giorde han saa god Fremgang under Peder Palladius, Niels Hemmingsen og andre Lærere, at han allerede 1546 af Biskop Frands Wormordsen blev kaldet til Lærer ved Landskrone-Skole og til Prædikant ved Hospitalet i denne By. 1550 blev han udnævnt til Præst for Atterups Menighed, som han dog efter 2 Aars Forløb igien forlod for at ledsage en ung Adelsmand paa dennes Udenlandsreise (1552—1556), i hvilken Tid han studerede ved Universiteterne i Leiden, Cøln og Wittenberg. Efter sin Hiemkomst blev han 1557 kaldet til Præst i Vorby og Landkiøbing, og kort efter med Beholdning af sit Kalds Indtægter ansat som Hofprædikant hos den udvalgte Prinds Frederik, der i nogle Aar, under sin Faders Levetid, for at blive bekiendt med Landets Styrelse og indvortes Forhold, holdt Hof paa Malmøhuus. Da Mogens Madsen ved Frederik II.s Thronbestigelse 1559 blev afskediget fra denne Post, opholdt han sig derpaa i Lund som Medhielper for Sko-

[5]) Denne Dag angives i Mogens Madsens Autobiographie i hans Ser. episc. Lund.; men i samme Værk S. 246 findes 12 Junius; Pontoppidan har 12 Julius.

lens Rector, hvem han 1561 succederede; blev 1563 af Capitlet udnævnt til Lector i Theologien, og 1571 til Provst og Præst i Lund, i hvilket Embede han forblev i 18 Aar, indtil han 1589 i sit 62de Aar valgtes til Bisop. I denne Stilling virkede han endnu i 22 Aar, og var 1608 i sit 81de Aar forsamlet med de andre Bisopper i Kiøbenhavn for at vælge Christian IV.s Søn, Prinds **Christian**, til Thronfølger, hvorved tillige Adskilligt blev forhandlet angaaende det forfaldne Skolevæsen og Kirkedisciplinen. Bisop Mogens Madsen besad lærde, især historiske, Kundskaber; **Arild Hvitfeldt** omtaler med Paaskiønnelse hans Hielp i Fortalen til sin Bispekrønike, og han har selv beskrevet sine Formænds Levnet i det oftere citerede Værk: Episcoporum ecclesiæ Lundensis series (udg. 1710 af Thom. Bartholin). Han døde 6 Marts 1611 i sit 84de Aar. I tvende Ægteskaber havde han 22 Børn, hvoraf dog kun 6 overlevede ham. (Hans Levnet findes, beskrevet af ham selv i hans høie Alderdom, i Indledningen til hans Series Episcoporum Lund.; fremdeles i Pontopp. Ann. III. S. 115—18, Treschows Danske Jubellærere S. 13—15, Zwergs Siællandske Cler. S. 466—71)

6. Mag. **Poul Mortensen Ostrup**, f. 1576 i Landsbyen Aastrup i Ribe-Stift, hvor hans Fader, **Morten Poulsen Grum**, var Præst, og efter hvilken By han antog sit Tilnavn. Som Student giennemreiste han en stor Deel af Europa (Tydskland, Polen, Ungarn, Italien, Frankrige, England, Skotland og Nederlandene); efter sin Hiemkomst blev han 1604 Magister, og det næste Aar Rector i Ribe, hvorfra han 1610 forflyttedes til Kiøbenhavns Universitet som Professor pædagogicus,

men udnævntes allerede 1611 til Biskop i Lund. Tilligemed de andre Biskopper deeltog han baade i Mødet i Kolding 1614 i Anledning af Striden imellem Resen og Kock, og i den Forsamling, som 1616 holdtes i Kiøbenhavn angaaende den fyenske Biskop Hans Knudsens Sag. Biskop Ostrup døde 4 Nov. 1619, kun 43 Aar gammel. Han havde 1605, da han blev Rector i Ribe, ægtet **Anders Sørensen Vedels** Datter **Sidsel**; deres Søn, den for sin Lærdom, især som Orientalist, bekiendte Mag. **Morten Poulsen Grum**, døde ligeledes i en meget ung Alder 1652 som Slotspræst i Kiøbenhavn; Datteren, **Anna**, blev gift med Biskop **Frands Rosenberg** i Viborg. Af Skrifter har Ostrup kun efterladt sig 3 danske Ligprædikener. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. III. S. 118—19; jfr. Zwerg S. 629—30, Thorups Efterretn. om Ribe-Cathedralskole, 1827 S. 45—51, 1837 S. 80, Wegener: And. Sør. Vedels Levnet, 1847, S. 236. 243. 245.)

7. Dr. **Mads Jensen Middelfart**, f. 25 Apr. 1579 i Middelfart, hvor hans Fader var Skomager. Efter at have taget Magistergraden ved Kiøbenhavns Universitet, blev han 1603 Rector i Svendborg, og det følgende Aar Præst sammesteds. Fra 1607 til 1611 reiste han udenlands, og opholdt sig ved Universitetet i Wittenberg og andre tydske Høiskoler. Ved sin Hjemkomst blev han først Sognepræst i Veile, men allerede 1613 forflyttet til St. Albani Kirke i Odense; 1614 atter derfra til Nicolai Kirke i Kiøbenhavn istedetfor den afsatte og landsforviste Mag. **Ole Kock**[6]); og,

[6]) See ovenfor S. 82.

eftersom han stod i stor Anseelse for sin Veltalenhed paa Prædikestolen[7]), det følgende Aar udnævnt til kongelig Hofpræst[8]), hvorved han fik sin Bolig paa Frederiksborg. 1620 valgtes Mads Jensen til Bisköp i Lund, og s. A. blev han Dr. theol. Som Biskop tilstødte ham den Ubehagelighed, at blive overfaldet og mishandlet i sin Bispegaard af en skaansk Adelsmand, **Holger Rosenkrants**, til Glimminge[9]). Biskop Mads Jensen døde 14 Mai 1638. Han var 3 Gange gift; hans tredie Kone, **Mette Wibe**, en Datter af Borgermester Michael Wibe i Kiøbenhavn, fødte ham den bekiendte **Michael Wibe**[10]), Herre til **Freienfeld**, der blev adlet og døde som Vicepræsident i Cancelliet, og som igien var Fader til Kong Frederik IV.s høitbetroede Yndling, Geheimeraad, Ridder af Elephanten **Ditlev Wibe**, der døde som Statholder i Norge 1731. (Biskop Mads Jensens Levnet i Pontopp. Ann. III.

---

[7]) Han kaldes af Biskop Brochmand i Fortalen til hans Systema theol. „vir eloquentissimus et concionator admirandus“. [8]) Der fortælles i Holbergs Danmarks Hist. II. S. 651, Slanges Christian IV.s Hist. S. 372, og derefter af Pontoppidan og Zwerg: at **Mads Jensen**, medens han var Præst ved Nicolai Kirke, blev af Kongen 1615 kaldet over til Skaane, og paa Lunds Bispegaard forrettede hans Vielse til **Christine Munk**; men at dette er usandsynligt, sees af Molbechs „Uddrag af Kong Christ. IV.s Skrivcalendere“ i Nyt hist. Tidsskr. IV. S. 354 flg. [9]) Den Mulct, som Herredagen derfor idømte Voldsmanden, antages i Almindelighed at være den Sum af 3000 Speciesdalere, hvormed Kong Christian IV. 1630 grundede Frederiksborg lærde Skole. [10]) Han antog sin Morfaders Navn; hvorimod hans Sødskende kaldte sig **Lund** efter deres Fødested. Jfr. om **Michael Wibe** og hans Søn, Geneal. og biograph. Archiv S. 91—96.

S. 120—21; Zwergs Siell. Cler. S. 542—52; Blochs Fyenske Geistligh. I. B. 3die H. S. 611—23.)

8. Dr. **Peder Pedersen Winstrup**, f. 30 Apr. 1605 i Kiøbenhavn, var en Søn af den siællandske Bisop, Dr. **Peder Jensen Winstrup**. Efter sin Faders Død blev han opdraget af sin Stivfader, Bisop **Hans Poulsen Resen**. Fra Sorøe-Skole blev han 1623 dimitteret til Universitetet; 1625 reiste han udenlands, og opholdt sig 8 Aar ved forskiellige tydske Universiteter. Strax efter sin Hiemkomst, ligesom han stod i Begreb med at tiltræde en ny Reise, blev han 1633 udnævnt til Professor i Physik ved Kiøbenhavns Universitet; men allerede 1635 forlod han igien Universitetet, da han blev kaldet til kongelig Hofprædikant. Efter 1636 at have taget den theologiske Doctorgrad, blev Winstrup, der var ligesaa anseet for sit lyse Hoved, som for sin Lærdom, og dertil stod i stor Naade hos Kong **Christian IV.**, 1638 udnævnt til Bisop i Lund. Tyve Aar derefter, da Danmark ved Freden i Roeskilde 1658 maatte afstaae Skaane, kom Bisoppen under svensk Herredømme, hvilket han skal have viist sig meget hengiven paa sit Fædrelands Bekostning. Han blev derfor ogsaa tilligemed sin Familie adlet af den svenske Konge under Navnet **Himmelstierne**, og 1668 udnævnt til den første Procantsler ved det nye Universitet i Lund, hvis Oprettelse han siges, tilligemed Flere, at have tilraadet **Carl XI.** (ligesom allerede denne Konges Fader 1658), for at bringe Skaaningerne til at glemme Kiøbenhavns Universitet. Ligesom denne Bisop i det Hele var en Mand af Verdensklogskab, saaledes tillægger man ham verdsligt Sind, tilligemed en ærgierrig og stolt Charakteer. Da de

Danske under Christian V. igien havde indtaget den største Deel af Skaane, maatte Winstrup, som skrøbelig Olding, modtage unaadige Yttringer af denne Konge, som han dog forstod at formilde. Ikke længe efter døde han, 28 Dec. 1679, i sit 75de Aar, efter at have beklædt Bispestolen i henved 42 Aar. Af to Ægteskaber overlevede ham tre Børn, af hvilke en Datter blev gift med den siællandske Biskop Hans Wandal. (Hans Levnet i Vindings Acad. Haun. p. 328—32; Pontopp. Ann. IV. S. 105—7; hos Zwerg S. 566—76; jfr. J. J. Bewerlin: Præco Winstrupianus s. oratio in laudem Petri Winstrupii, Scaniæ episc., Haun. 1652.)

III.

Fyens Stift.

1. Mag. **Jørgen Jensen Sadolin**, født 1499 i Viborg, hvorfor han skrev sig paa Latin **Georgius Johannis Vibergius** [1]). Han gik i Skole i Aarhuus under den berømte Rector **Mort. Borup**, og studerede derpaa i Wittenberg, hvor han ved **Luther**, **Melanchthon** og de andre Reformatorer blev vunden for den evangeliske Lære. Efter sin Hiemkomst 1525 var han først sin Svoger **Hans Tausens** trofaste Medhielper i at udbrede Reformationen i sin Fødeby, ved hvis Skole han blev ansat som Rector, og hvor han af Tausen, før dennes Afreise fra Viborg 1529, blev viet til Præst; siden prædikede han i Odense, hvorhen han blev kaldet af Bisskop **Knud Gyldenstierne**. Her forsvarede han 1532 med Held den evangeliske Lære i en Disputats, som blev holdt i Bisskoppens Nærværelse med hans Vicarius **Nicolaus Paulinus**, og oversatte s. A. Knud Gyldenstiernes Catechismus paa Dansk; [2]) ligesom han 1533 ogsaa oversatte den augsburgske Confession. En kort Tid var Sadolin den første evangeliske Præst ved Frue-Kirke i Kiøbenhavn; ved Reformationens Indførelse blev han beskikket til Gyldenstiernes Efterfølger som første evangeliske Bisskop i Odense, og tilligemed de øvrige nye Bisskopper indviet af **Bugenhagen** 2 Sept. 1537. Som Bisskop

---

[1]) Navnet Sadolin skal han have faaet deraf, at hans Fader var Sadelmager; efter Chron. Skib. (S. R. D. II. 581) var han derimod en Præstesøn: „cujusdam vicarii Vibergensis filius". [2]) See ovenfor S. 36.

optraadte han kraftigt mod Munkevæsenet, og maatte paa den anden Side ogsaa (1551—1552) udholde en Kamp med to af sit Stifts Præster, **Christoffer Mikkelsen** og **Laurids Eliesen**, der vare hildede i anabaptistiske Vildfarelser. Han bivaanede de 4 Nationalsynoder, der holdtes under **Kong Christian III.s** Regiering for at ordne Kirkevæsenet; og ligesom han i det Hele viste megen Nidkiærhed i sit Embedes Førelse, saaledes sørgede han ogsaa omhyggeligt for at forbedre de ham undergivne Geistliges Stilling. Bisköp Sadolin døde 19 Dec. 1559. Af hans Gravskrift veed man, at han var to Gange gift; blandt hans Sønner var den meest bekiendte Mag. **Hans Sadolin**, paa den Tid en stor latinsk Poet, som derfor blev adlet af Kong Frederik II.; men siden afsat fra sit Præstekald i Thoreby paa Lolland, formedelst utugtigt Levnet. (Bisköp Sadolins Levnet findes i Pontopp. Ann. III. S. 121—23; Blochs Fyenske Geistligheds Hist. I. S. 3—13; jfr. Danske Magaz. V. S. 193—202.)

2. Mag. **Niels Jespersen**, f. 1519 i Viborg, hvor hans Fader var Borgermester. Han var først Præst i Aalborg, derpaa i Malmø, og endelig ved Nicolai Kirke i Kiøbenhavn, hvorfra han 1560 kaldtes til Bisköp i Fyen. Ligesom sin Formand bekæmpede han ivrigt Munkevæsenet og de andre papistiske Levninger, og indgav 1563 en udførlig og heftig Klage til Kongen over de usædelige og overtroiske Nonner i Maribo-Kloster[3]). Dog var det ikke blot mod de fra Fortiden overleverede

[3]) Klagen læses i Pontopp. Ann. III. S. 393—97.

Udskikke, at Geistligheden i Reformationsperioden maatte kæmpe; den fik ogsaa mange Beviser paa den overmodige Adels Raahed, som, efterat Kirkens Magt var brudt, ikke længer fandt nogen Modvægt; især Bisopperne, hvis Stilling hyppigt bragte dem i Berøring med denne Stand. Saaledes blev Niels Jespersen engang udskieldt i Kirken, medens han prædikede, af en adelig Frue (Anna Oldeland), hvis Mand, Hans Norby, tidligere havde overfuset ham i hans Huus, fordi en uværdig Præst, som denne Herremand havde kaldet, var bleven afsat; over hvilken Behandling Bispen havde klaget til Kongen. I øvrigt var denne Bisop en Yndar af Kirkemusiken, og han har forfattet den første Gradual eller Sangbog til Kirkebrug (trykt i Kiøbenh. 1573 og 1583 fol. Aarh. 1637 fol.), som efter Kongens Befaling blev indført overalt i Rigerne. Biskop Niels Jespersen døde 22 Nov. 1587, efter at have beklædt Bispestolen i 28 Aar. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. III. S. 123—25; Blochs Fyenske Geistl. I. S. 23—49.)

3. Mag. **Jakob Madsen Veile**, f. 24 Jul. 1538 i Veile, hvor hans Fader var Borgermester. Fra Viborg-Skole blev han 1555 dimitteret til Universitetet; reiste 1561—1563 udenlands for at studere Medicinen, og opholdt sig ved Universiteterne i Løwen, Paris og Wittenberg, hvor han blev Magister. Efter sin Hiemkomst blev han 1565 ansat som Professor pædagogicus ved Universitetet, men endnu s. A. udnævnt til Rector ved Ribe-Skole, som han bestyrede indtil 1567, da han blev kaldet til Sognepræst ved Ribe-Domkirke. I dette Embede virkede han i 20 Aar, og var saa alminbelig elsket, at, da han 1587 blev valgt til Bisop, indgav

Borgermester og Raad og hele Menigheden i Ribe en Ansøgning til Kongen om at beholde ham, skiøndt uden Virkning. Som Biskop var han en meget omhyggelig Kirkevisitator, og viste samme roesværdige Iver som sine to Formænd i at udrydde de kirkelige Uskikke fra den catholske Tid. Bisp Jakob Madsen døde 24 Sept. 1606. Hans Hustru fødte ham 13 Børn, blandt hvilke **Mads Jakobsen** (Matthias Jacobæus) blev Kong Christian IV.s Livlæge, og var Fader til Bisp **Jakob Madsen** i Aarhuus. (Hans Levnet i Vindings Academ. Haun. p. 123—25; Pontopp. Ann. III. S. 125—27; Blochs Fyenske Geistl. I. S. 50—73; Thorups Efterretn. om Ribe-Cathedralskole, 1827, S. 35—38.)

4. Mag. **Hans Knudsen Veile**, f. 1567 i Veile, hvor hans Fader var Borger. Hans Levnetsomstændigheder ere ubekiendte lige til 1596, da han blev Sognepræst ved Nicolai Kirke i Kiøbenhavn[4]), hvorfra han 1606 blev kaldet til Bisp i Fyen. 1608 deeltog han med de andre Bispper i de kirkelige Forhandlinger i Kiøbenhavn, hvor de vare samlede for at udvælge Prinds **Christian** til Thronfølger; og i Febr. 1614 var han atter forsamlet med sine Embedsbrødre paa Koldinghuus, i Anledning af den bekiendte theologiske Strid imellem Dr. **Hans Poulsen Resen** og Mag. **Ole Kock**.

---

[4]) Den Conjectur, som er anført af Bloch efter Zwergs Manuscript, at han tidligere havde været Sognepræst i Nykiøbing paa Falster, er urigtig, eftersom bemeldte Præst heed **Jens Mikkelsen Veile**, og døde 1612; jfr. J. Barfod: Den falsterske Geistligheds Personalhist. S. 6.

Under denne Kamp imellem den strengt luthersfe Orthodoxie, som repræsenteredes af Resen, og de calvinistiske Anskuelser, der betegnede Theologerne af Niels Hemmingsens Skole, paadrog Bisfoppen sig, ved at forsøge at hielpe paa Rock, Mistanke om selv at være hildet i de friere Lærdomme, hvilke han ogsaa snart uforbeholdent vedkiendte sig, i det han tillige fremførte ubesindige Yttringer om Forhandlingerne i Kolding og om Kirkeordinantsen. **Christian IV.** udnævnte da først 3 overordentlige Kirkevisitatorer (Prindsens Hofmester, **Chr. Friis** til Kragerup, og de to kiøbenhavnske Professorer, **Jesper Brochmand** og **Elias Eisenberg**), der sendtes over til Fyen, for at bereise Stiftet og undersøge Bisfoppens Forhold; og da Præsternes Vidnesbyrd overalt løde ugunstigt for ham i Henseende til hans Lære, blev han stævnet for en Ret, der samledes i Kiøbenhavn 28 Mai 1616, og bestod af Rigets 6 andre Bisfopper og nogle Rigsraader (de samme, som to Aar tidligere vare samlede med ham i Kolding). Da han ogsaa for denne geistlige Herredag erklærede, at han ikke kunde andet, end holde fast ved de Religionsmeninger, som han ansaae for de rigtigste: blev han den følgende 3 Jun. dømt fra sit Embede[5]). Imod at aflægge det Løfte, at han hverken offentlig eller privat vilde udbrede sin Lære, undgik han anden Straf; og henlevede sit øvrige Liv som Privatmand, først i

---

[5]) Den nyeste Fremstilling af denne Sag i L. Helwegs Danmarks Kirkehist. efter Reformationen, S. 262—65, som grunder sig paa den originale Domsact i det kongel. Geh.-Archiv, er noget afvigende fra den ældre i Pontopp. Ann. III. S. 695—700 og hos Bloch S. 80—85.

Odense, siden i Malmø og Veile indtil 1627, da han for sin Helbreds Skyld reiste til Badene i Aachen, og derfra til Franeker for at besøge sine to Sønner, som studerede ved dette Universitet, hvor han døde 25 Oct. 1629 og blev begravet. Bisop Hans Knudsen var gift med en Søster til hans theologiske Modstander Dr. Resens første Kone. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. III. S. 127—29; Blochs Fyenske Geistl. I. S. 74—88. Jvf. Slanges Christian IV.s Hist. S. 382; Schlegels Overs. af Slange II. S. 45—46.)

5. Dr. **Hans Mikkelsen**, f. 1 Jan. 1578 i Odense, hvor hans Fader var Borger. Fra sin Fødebyes Skole blev han 1601 dimitteret til Universitetet; men vendte s. A. tilbage til Odense for Pestens Skyld, og blev antaget af Bisop Jakob Madsen til Amanuensis ell. Haandskriver. 1603 reiste han udenlands som Hofmester for den unge fyenske Adelsmand **Iver Bryske** igiennem Tydskland, Schweiz og Frankrige, og opholdt sig i længere Tid ved flere af de berømteste Høiskoler. Kort efter sin Hiemkomst 1608 blev han udnævnt til Rector ved Odense-Skole, hvilket Embede han nedlagde 1614 for at blive Huusprædikant hos Fru **Ellen Marsvin** paa Lundegaard, hvis Datter, den siden som Kong Christian IV.s Ægtefælle saa bekiendte **Christine Munk**, han som Rector i Odense havde givet Underviisning i det franske og tydske Sprog. Formodentlig har Forholdet til Fru Ellen Marsvin givet Anledning til, at Kongen paa Lundegaard er bleven personlig bekiendt med Dr. Hans Mikkelsen. Allerede 1615 blev han kaldet til Sognepræst i Assens og Provst i Baag-Herred; men

her blev han kun nogle faa Maaneder, da han endnu samme Aar blev udnævnt til Hofprædikant og Professor i Græsk ved Kiøbenhavns Universitet. Disse Embeder beklædte han ligeledes kun nogle Maaneder; thi, efterat han 1616 havde taget den theologiske Doctorgrad, blev han ved Bisop Hans Knudsens Affættelse udnævnt til Bisop i Fyen [6]). I 35 Aar forestod han derpaa dette Stift med megen Berømmelse, efter hans Samtidiges Vidnesbyrd, der ere enige i at tillægge ham herlige Aandsgaver og en sielden Dygtighed og Retfindighed. Han døde pludseligt i Odense Natten imellem 24 og 25 Marts 1651 i sit 74de Aar, alminbelig elsket og savnet. Sine tre Sønner efterlod han den især paa de Tider store Formue af 30,000 Rigsdaler. (Hans Levnet hos Vinding p. 270—73; i Pontopp. Ann. III. S. 129—32; hos Zwerg S. 532—41; Bloch S. 89—108.)

6. Dr. **Laurids Jakobsen Hindsholm**, f. 1600 i Viby paa Halvøen Hindsholm, hvor hans Fader var Præst. Han gik først i 11 Aar i Kierteminde-Skole og derpaa i Odense-Cathedralskole, hvorfra han 1621 blev dimitteret til Universitetet. 1623 blev han antaget af den lærde Holger Rosenkrants til Hofmester for hans Sønner, og forblev i hans Tieneste i 7 Aar, indtil han 1630 blev kaldet til Sognepræst i Rudkiøbing og Provst over Langelands Nørre-Herred. Dette Embede bestyrede han i 17 Aar indtil 1647, da han blev Kong Christian IV.s sidste Hofprædikant; prædikede i Februar

[6]) Jfr. K. Christian IV.s Skrivcalend. 1616: „D. 1. Jul. giorde D. Hans Mikkelsen sin Eed at være Bisop i Fyen".

1648 endnu for Kongen paa dennes Dødsleie, og var den, til hvem Christian IV., der døende holdt Dr. Jakobsens Haand i sin, henvendte sine sidste Ord. Han var derefter Hofprædikant hos Kong Frederik III., der viste ham samme Yndest, som hans Fader, indtil 1651, da han blev valgt til Biskop i Fyen. I denne Embedsstilling oplevede han de sørgelige Tider (1658—1659), da Fyen maatte lide saa meget ved de Svenskes Indfald og de fremmede Hielpetroppers Voldsfærd [7]), ligesom ogsaa Forandringen i Statsforfatningen 1660; og selv deeltog han i Forhandlingerne paa den mærkelige sidste Rigsdag i Kiøbenhavn. Han døde 30 Aug. 1663. Af to Ægteskaber efterlod han sig kun en Datter, som blev gift i Familien Luja og Stammoder til flere lærde Mænd af dette Navn. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 107—9; hos Zwerg S. 592—99; Bloch S. 109—30. Jfr. hans Dagbog som Hofprædikant, udg. af F. V. Wivet, Kbhvn. 1779, hvoraf Uddrag havde været indførte i Danske Mag. I. S. 153—57.)

7. Dr. **Niels Bang**, f. 10 Aug. 1614 i Klinte i Fyen, hvor hans Fader var Præst og Provst i Skam-Herred. Han blev Student fra Odense-Skole 1634; reiste siden, for at fortsætte sine Studeringer, til Nederlandene, og opholdt sig nogen Tid i Franeker, hvor han holdt en græsk Tale om Historien (udg. i Franeker 1638, 4.) 1639 blev han Capellan, og 4 Aar derefter Sognepræst til Dalum og Sanderum i Fyen; herfra blev han 1663 kaldet til Biskop over Fyens Stift, og 1668 per

---

[7]) Jfr. Uddrag af Biskop J. Bircherods Dagbøger, udg. af Molbech, S. 48—50.

bullam udnævnt til Dr. theol. Denne Biskop viste en roesværdig Omsorg for de Geistliges Efterlevende, idet han 1665 i en Synodalskrivelse opfordrede Stiftets Præster til i 3 Aar at sammenskyde et lille Bidrag af deres Høitidsoffer, for deraf at danne en Capital, der kunde komme deres Enker tilgode, hvilket var den første Begyndelse til de geistlige Enkekasser. Imod sit Ønske fik han 1672 en Broder til Kong **Christian** V.s bekiendte Maitresse, Sophie Amalie Moth, siden Grevinde af Samsø, Dr. **Rudolf Moth**, som fra Hofprædikant var bleven Sognepræst til St. Knuds Kirke i Odense, til Medhielper som Vicebiskop og designeret Efterfølger; men Dr. Moth døde et Aar før Biskoppen, 16 Nov. 1675. Biskop Niels Bang døde 17 Oct. 1676 i sit 63de Aar. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 109—10, hos Bloch S. 131—50.)

8. Dr. **Thomas Kingo**, f. 15 Dec. 1634 i Slangerup; hans Fader, **Hans Ringo**, var en fattig Linnedvæver; hans Farfader, **Thomas Ringo**, en Skotlænder, var Tapetmager hos Kong Christian IV., og boede i Helsingør. Fra sin Fødebyes Skole kom han til Frederiksborg under Rector **Alb. Bartholin**, som 1654 dimitterede ham til Universitetet. Efter at have taget theologisk Examen 1658, var han i nogle Aar Huuslærer, først hos Forvalteren ved Frederiksborg-Slot, derpaa hos Fru Ellen Rud paa Sæbygaard[8]); siden blev han Personel-Ca-

[8]) Til dette Sted er Scenen henlagt i hans første bekiendte Riimværk „Sæbygaards Koklage over den hornmægtige Tyrgildings Død", der ligesaa lidt bærer Præg af egentlig Digteraand, som det bebuder den Vei, hvorpaa Kingo siden vandt sin Navnkundighed i Kirken og hos Folket.

pellan hos den gamle Provst **Peder Worm** i Kirke-Helsinge, ved hvis snart indtrufne Død han succederede ham i Kaldet, og efter den Tids hyppige Skik ægtede hans Enke. Fra dette Kald blev han 1668 forflyttet til sin Fødeby Slangerup, hvor han i 8 Aar var Sognepræst. I den Tid lykkedes det Kingo, der ikke kunde udmærke sig ved theologisk Lærdom og dens Frugter, ved sine Digtergaver ikke alene at vinde Berømmelse og Navnkundighed over hele Danmark, men ogsaa at tildrage sig Kong **Christian** V.s Opmærksomhed. Det var 1674, da Kingo udgav og dedicerede til Kongen 1ste Part af sit „Aandelige Siunge-Chor" — en Samling af Psalmer og Bønner, bestemte til Huusandagt; hvilke — efter Bisskop Deichmanns Ord — „med stor Hiertens Lyst og Begierlighed af Høie og Lave blev modtaget", og i en Tid af nogle Aar oplevede adskillige Udgaver. Det hørte til Bogens mærkelige Egenskaber, at Kingo til endeel Psalmer havde valgt „velklingende og behagelige Melodier" fra bekiendte danske Folkeviser. Men Kingo glemte heller ikke paa andre Maader at bruge sit Pund ved poetiske Arbeider til sin Fordeel. 1675 rimede han en Beskrivelse over Øen Samsø, og tilegnede den Øens Besidder, Digterens høie Velynder, Storcantsleren Grev **Griffenfeldt**. Han blev derpaa i Febr. 1677 udnævnt til Bisskop over Fyens Stift, og vedblev fremdeles at modtage mange Beviser paa den kongelige Naade; saaledes fik han 1679 for sin Person, til sine Indkomsters Forbedring, Sandby-Kald i Lolland, imod at holde en Capellan paa Stedet, blev 1682 Dr. theol. bullatus, og det næste Aar endog ophøiet i Adelstanden, med en Pegasus og tre Stierner i Vaabenet. Blandt danske geist-

lige Digtere i det 17de Aarhundrede indtager Kingo en høi Rang, og som Psalmedigter hører han endnu blandt de ypperste. I sin 27aarige Embedsstilling som Biskop blev han brugt i adskillige vigtige Forretninger; han var saaledes med at indrette Kirkeritualet, og 1683 fik han kongelig Befaling at udgive en ny Kirke-Psalmebog for Danmark og Norge. Af denne Sag tog Kingo sig med megen Iver, digtede selv en stor Deel nye Psalmer, samlede Bidrag fra Andre, og anlagde endog et Bogtrykkerie i Bispegaarden, hvor Vinterhalvparten blev trykt 1689. Vel blev denne Psalmebog forkastet, eftersom endeel af de ikke-kingoske Psalmer befandtes overflødige og upassende [9]); men den blev dog lagt til Grund for den nye Kirke-Psalmebog, som de kiøbenhavnske Theologer fik Befaling at tilveiebringe. Kingo fik ikke blot 1697 kongeligt Privilegium paa i 10 Aar at trykke og sælge denne autoriserede Psalmebog, som derpaa holdt sig i et heelt Aarhundrede i vore Kirker; men det blev tillige overdraget ham at forfærdige Gradualer eller Psalmemelodier til Brug i Kirkerne, og det blev paalagt enhver Kiøbstedkirke og enhver Hovedkirke paa Landet i begge Rigerne at anskaffe sig et Exemplar heraf. Baade

[9]) At Kingo tog sig dette Uheld nær, kan man let tænke sig; i nogle Exemplarer af den casserede Psalmebog, som han forærede sine Venner, har han skrevet følgende Vers:

„Gak, hudeflettet Bog, du tør vel Plaster finde
Og rene Siæle, som vil dine Saar forbinde.
Gak, slung din Sorrig hen, det tør end blive godt;
Thi Ære fødes tit ud af vanartig Spot" —

et Haab, som ogsaa snart gik i Opfyldelse. (Bloch S. 154. Bircherods Dagb. S. 285 flg.)

Psalmebogen og Gradualet udkom 1699, trykte i Odense; og begge bleve til en rig Indtægtskilde for Digteren [10]. For øvrigt var Kingo, hvis Myndighed og geistlige Stolthed skaffede ham adskillige Uvenner i hans Stift, til forskiellige Tider indviklet i heftige Stridigheder med forskiellige Personer; saaledes med Stiftamtmanden over Fyens Stift, **Helmuth Otto Winterfeldt**, angaaende Grændserne imellem den verdslige og geistlige Myndighed i Stiftet, hvori Bisskoppen fandt Medhold hos Regieringen; og siden med sin forrige Ven og Besvogrede, Stiftsprovsten i Odense, Mag. **Jørgen Carstens**, som beskyldtes for Insubordinationsforseelser, hvilken Strid førtes med stor Bitterhed paa begge Sider. Midt under denne Proces døde Kingo 14 Oct. 1703; men Sagen blev efter hans Død paadømt i Høiesteret til hans Fordeel. Kingo var tre Gange gift, men havde ingen Børn; hans to første Koner vare Enker; ved sit tredie Giftermaal med **Birgitte Balsløw**, en Datter af Cancellie-Assessor og Dr. med. Christoffer Balsløw, blev han Eier af Godset Fraugdegaard. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 110—13; hos Bloch S. 151—75; i C. J. Brandts og L. Helwegs „Den danske Psalmdigtn." I. Levnetsl. S. 55—64. Jfr. Rahbeks og Nyerups Bidrag til den danske Digtekunsts Hist. III. S. 170—260.)

9. Dr. **Christian Rudolf Müller**, f. 13 Nov. 1651 i Kiøbenhavn; hans Fader, Dr. **Johan Müller**, af tydsk Herkomst, var Professor juris ved Universitetet, og blev siden Borgermester i Flensborg. Han gik først i

---

[10]) Jfr. Bircherods Dagb. S. 369. 372. 375.

Frue-Skole i Kiøbenhavn, derpaa i Flensborg-Skole, hvorfra han sendtes til Gymnasiet i Danzig; derefter studerede han i 3 Aar ved Universitetet i Kønigsberg, og kom derpaa til Kiøbenhavn, hvor han blev Huuslærer hos Geheimeraad v. Støcken. 1675 blev han Feltpræst ved et holsteensk Dragonregiment, med hvilket han fulgte til Wismars Beleiring, og i Slutningen af samme Aar ansattes han som Pastor adjunctus i Rienbrock i Holsteen. 1684 blev han kaldet herfra til Kiøbenhavn som tydsk Hofprædikant, og 1695 tillige udnævnt til Professor i Theologien ved Ridder-Academiet sammesteds. Som Hofprædikant stod han i stor Yndest hos Frederik IV.s Dronning Louise; han blev derfor 1700 Dr. theol. bullatus, og 1703 kaldet til Biskop i Fyen. I dette Embede, som han forestod i noget over 8 Aar, mødte der ham adskillige Fortrædeligheder, som forøgedes derved, at han ikke let forstod at rede sig ud af Vanskeligheder, og ikke var det danske Sprog ganske mægtig. Bisköp Müller døde 12 Jan. 1712 i Vesterborg i Lolland under et Besøg hos sin Svigersøn, som der var Præst. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 113—14, hos Zwerg S. 699—701, Bloch S. 176—80.)

10. Mag. **Christian Muus**, f. 26 Oct. 1656 i Christiania, hvor hans Fader, Søren Muus, var Kiøbmand. Fra sin Fødebyes Skole blev han 1675 dimitteret til Universitetet; efter at have taget theologisk Examen og Magistergraden, vendte han tilbage til Norge, hvor han først 1679 blev Sognepræst til Urskog i Aggershuus-Stift, derpaa 1686 til Aas, og 1694 Stiftsprovst i Christiania, hvorfra han 1701 blev kaldet til Bisköp i

Ribe. Muus tillagdes i sin Tid det Talent, at skrive ziirlige Vers, hvilket han vel for en Deel skyldte sin Forfremmelse; i det mindste brugte han at skrive sine Ansøgninger paa Vers, og sin Takssigelse udtrykte han paa samme Maade. Fra Ribe blev han 1712 forflyttet til Fyen, hvor han kun i 5 Aar beklædte Bispestolen, og døde 10 Dec. 1717 paa en Reise i Svendborg. Denne Bisko̧p havde mange Fiender, og er bleven meget uforbeelagtigt bedømt, dog vistnok i flere Henseender med Urette eller Overdrivelse; han efterlod sin Familie i trængende Omstændigheder, og synes saaledes i det mindste at maatte frikiendes for den Beskyldning, at have benyttet sit Embede til at berige sig. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 114—15, hos Bloch S. 181—206.)

11. Mag. **Jacob Lodberg,** f. 27 Sept. 1672 i Roeskilde, hvor hans Fader, **Christen Lodberg,** dengang var Domprovst (senere Biskop i Ribe). Han gik først i Ribe-Skole, derpaa i Fredericia, hvorfra han blev dimitteret til Universitetet. Efter at have taget theologisk Examen, blev han Hører ved Ribe-Skole, hvilken Post han igien forlod 1690, for at tiltræde en Udenlandsreise til England. Her fik han en Anbefalingsskrivelse fra Prinds **Jørgen** til hans Broder, Kong **Christian** V., som ogsaa 1693 gav ham et Canonicat i Ribe-Capitel, og 1695 udnævnte ham til extraordinair Professor i Philosophie og Theologie. Men da der imidlertid ingen Vacance fandt Sted ved Universitetet, blev han 1699 Lector theol. i Aarhuus, hvorfra han 1701 blev kaldet til Stiftsprovst i Christiania efter Biskop **Muus.** 1707 blev Lodberg forflyttet til Kiøbenhavn som Sognepræst til Nicolai Menighed, og 1711

blev han Stiftsprovst og Sognepræst til Frue-Kirke; i begge disse Embeder var han den sjællandske Bisp Chr. **Worms** Eftermand. Endelig blev han 1718 anden Gang Muus's Efterfølger, og nu som Bisp i Fyens Stift. Lodberg roses som en lærd, retfindig og virksom Bisp; han tog sig omhyggeligt af de ham underlagte Stiftelser, oprettede den fyenske geistlige Enkekasse, og bragte Skolevæsenet i betydelig Opkomst. Bisp Lodberg døde 31 Dec. 1731 i sit 60de Aar. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 115—17, hos Bloch S. 207—12.)

12. **Christian Ramus**, f. i Febr. 1688 i Trondhiem, hvor hans Fader, Mag. **Melchior Ramus**, var Lector i Theologien. Da han var 5 Aar gammel, døde hans Fader, og efterlod Moderen med 4 uforsørgede Børn, af hvilke han var det yngste, i trængende Omstændigheder; imidlertid blev han dog, da han tidligt viste Lyst til Studeringer, sat i Trondhiems latinske Skole, hvorfra han 1707 blev dimitteret til Universitetet. Efter at have taget theologisk Examen 1710, blev han allerede 1711 beskikket til Interimspræst ved Garnisons-kirken i Kiøbenhavn; da Sognepræsten ved denne Menighed under Pesten havde forladt Staden. Endnu samme Aar, da begge Capellanerne ved Holmens Kirke døde af Pesten, blev han befordret til Capellan ved sidstnævnte Menighed. Ramus tiente i dette Embede i 17 Aar, indtil han 1728 blev kaldet til Sognepræst i Vordingborg og Provst over Baarse-Herred, hvorfra han allerede 1730 blev kaldet tilbage til Kiøbenhavn som Sognepræst til Hellig-Geistes Kirke, som han efter to Aars Forløb igien forlod, da han 1732 blev

udnævnt til Biskop i Fyen. I henved 31 Aar forestod Ramus dette Stift med megen Berømmelse, og er især bleven bekiendt for sit kiærlige Sind og sin store Godgiørenhed mod Trængende. Han døde som Jubellærer 14 Dec. 1762 i sit 75de Aar. Biskop Ramus var 3 Gange gift; i sit andet Ægteskab havde han flere Sønner, af hvilke den næstældste, **Jakob Ramus**, kort før hans Død blev ham adjungeret som Medhielper, og efterfulgte ham som Biskop. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 117—19, hos Bloch S. 213—20 og i Giessings Jubellærere I. S. 514—24.)

13. **Jacob Ramus**, f. 6 Febr. 1716 i Kiøbenhavn, var en Søn af den foregaaende Biskop, som paa den Tid var Capellan ved Holmens Kirke. Han blev dimitteret fra Odense-Gymnasium til Universitetet 1734; efter at have taget theologisk Examen 1738, var han i nogen Tid Amanuensis hos sin Fader, og til Odense blev hele hans Livs Virksomhed bundet. Her giennemgik han efterhaanden alle Grader i geistligt Embede. 1741 blev han kaldet til Fredagspræst ved St. Knuds Kirke, ved hvilken Kirke han 1744 blev Capellan, og 1745 Sognepræst. 1747 blev han tillige Stiftsprovst og Provst i Odense-Herred; og efterat han 17 Jun. 1762 var bleven adjungeret sin Fader i dennes høie Alderdom som Medhielper, opnaaede han ved Faderens s. A. indtrufne Død at blive hans Efterfølger som Stiftets Biskop. Efter 23 Aars hæderlige Virksomhed i denne Stilling døde han 24 Dec. 1785 i sit 70de Aar. Han har forfattet en stor Deel „gudelige Psalmer" (udk. i 3 Samlinger, Odense 1781—83, og samlede 1785), men af meget ringe poetisk Værd, som dog bleve benyttede i den

„evangelisk-christelige Psalmebog“. (Hans Levnet hos Bloch S. 221—23, jfr. S. 691—92; i Brandts og Helwegs „Den danske Psalmedigtn.“ II. S. 374—75.)

14. Dr. **Tonne Bloch**, f. 7 Jan. 1733 i Barret i Aarhuus-Stift, hvor hans Fader, **Søren Bloch**, da var Præst (siden Professor i Theologien ved Universitetet, derpaa Stiftsprovst i Aalborg, og tilsidst Stiftsprovst og Sognepræst til Frue-Kirke i Kjøbenhavn). Han blev Student fra Aalborg-Skole 1749, og tog 1752 theologisk Examen med bedste Characteer. Som Alumnus paa Borchs Collegium udgav han, foruden adskillige lærde Afhandlinger, tilligemed 5 andre unge Videnskabsmænd 1756—1757 en dansk Literatur-Journal: „Efterretninger om nye Bøger og lærde Sager i Danmark og Norge“, der for sin Tid ei var uden Fortieneste, men alt for snart maatte ophøre. 1758 blev han udnævnt til Feltpræst ved de i Holsteen cantonerende Tropper, med hvilke han 1762 fulgte paa Toget i Meklenborg; og 1763 blev han kaldet til Sognepræst for Middelfart og Kauslunde. Efter at have i 12 Aar forestaaet disse Menigheder, blev han 1775 udnævnt til Biskop i Ribe, hvorfra han, efter at have 1779 taget den theologiske Doctorgrad ved Universitetets 300aarige Jubelfest, forflyttedes 1786 til Odense-Bispestoel. Biskop Bloch var ligesaa anseet for sin nidkiære Embedsførelse, som for sin Lærdom; blandt andet var han en meget flittig Visitator. Han døde 5 Sept. 1803, og var den sidste fyenske Biskop, som tillige havde Lolland og Falster under sig, hvilke Øer 30 Dec. s. A. fik deres egen Biskop. Hans endnu levende Søn er den fortiente Skolemand, Jubellæreren Etatsraad Dr. **Søren Nic. Joh. Bloch**, Rec-

tor først i Nykiøbing og 1815—1851 ved Roeskilde-Cathedralskole. (Bisk. T. Blochs Autobiographie i Acta jubilæi univers. Hafn. 1779 p. 14—18; Biographie i Blochs Fyenske Geistligh. I. S. 224—28. Jfr. Kiøbenh. lærde Efterretn. for Aar 1803 S. 543—44; Frosts Efterretn. om Ribe-Domkirke S. 96—105.)

15. Dr. **Peder Hansen**, f. 8 Mai 1746 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader, Matth. Hansen, var Skomagermester; hans Moder blev siden Christian VII.s Amme og „Vartfrue". Han blev dimitteret fra Kiøbenhavns Skole 1764. Efter at have taget theologisk Examen, reiste han udenlands 1768 med kongelig Understøttelse, og studerede ved Universiteterne i Halle og Jena. Strax efter sin Hiemkomst blev han 1771 udnævnt til residerende Capellan ved Slots- og Garnisons-menigheden i Helsingør, i hvilket Embede han fik Leilighed til at prædike for Dronning Caroline Mathilde, medens hun opholdt sig paa Kronborg. 1776 blev han kaldet til Sognepræst for Skanderborg, Skanderup og Stillinge Menigheder i Aarhuus-Stift, og 1779 forflyttedes han derfra til Ringsted og Beenløse i Siælland, hvorhos han det næste Aar fik Titel af Professor theologiæ. 1787 blev han Sognepræst ved Hellig-Geistes Kirke i Kiøbenhavn; 1798 blev han udnævnt til Biskop i Christiansand, og 30 Dec. 1803[11]) til Biskop over Fyens Stift.

---

[11]) Samme Dag bleve tillige 5 andre i forskiellige Henseender bekiendte Geistlige (A. Birch, J. Bloch, J. Nord. Brunn, P. O. Bugge, og M. B. Krog) udnævnte til Biskopper — de 4 sidste over norske Stifter; jfr. Lærde Efterretn. for 1804 S. 64. To Stifter bleve ved denne Leilighed deelte, nemlig Fyens (i Fyens og Lolland-Falsters) og Trondhiems (i Trondhi. og Nordlandenes).

1809 blev han Ridder af Danebrog. Som Biskop havde han især Fortienester af Skolevæsenet; han døde 26 Dec. 1810. (Hans Levnet er af ham selv udgivet med hans Bispevielsestale, Kbh. 1798; jfr. Penia 6te Aarg. S. 129—41, Theolog. Biblioth. III. S. 310—13.)

16. Dr. **Frederik Plum**, f. 12 Oct. 1760 i Korsør, hvor Faderen, **Claus Plum**, var Sognepræst. Han blev dimitteret fra Odense-Skole 1778; efter at have taget theologisk Embedsexamen 1788 (med Charact. laud.), blev han 1789 Præst ved det civile Arresthuus i Kiøbenhavn, og tog det følgende Aar den philosophiske Doctorgrad. 1791 blev Plum Sognepræst i Korsør, og det næste Aar Dr. theol. i Gøttingen; 1794 blev han tillige Provst over Slagelse-Herred, og 1796 udnævnt til Præst ved St. Michaels Kirke i Slagelse, hvorfra han 1803 blev kaldet til Sognepræst ved Frue-Menighed i Kiøbenhavn og Stiftsprovst i Siællands-Stift; 1811 blev han udnævnt til Biskop over Fyens Stift. Som Biskop giorde Plum sig blandt andet fortient som Stifter af Fyens Stiftsbibliothek (1813) og af det fyenske literaire Selskab (1815). Han havde fra tidlige Aar været bekiendt som heldig og grundig Dyrker af den gamle classiske Literatur; som Præst og Biskop vedblev han at fortsætte sine lærde Studier, og berigede Literaturen med adskillige philologiske Arbeider, hvoriblandt en Udgave af den latinske Satiriker Persius (1827). Han arbeidede som Forfatter ligeledes meget i Pædagogiken; udgav (med Sander og A. K. Holm) et pædagogisk Tidsskrift (Egeria. 1804—1808) og hørte overhovedet til Danmarks lærdeste og mest videnskabelige Biskopper i den nyere Tid; endskiøndt han ved Siden heraf var en ivrig Befordrer

af Almuens Skole-Underviisning, og skrev selv en Bog til Læsning for Folket („Anders Kiærby". 1821). Af det fyenske Stiftsbibliothek havde han ikke mindre Fortieneste, end af videnskabelig Culturs Fremme i sit Stift, til hvilket Øiemed han i en lang Række Aar, og indtil sin Død, udgav „Efterretninger om udenlandsk theolog. og pastoral Literatur, meddeelte Fyens Stifts Geistlige ved Landemodet." (Odense. 1818—33.) Biskop Plum blev 1811 Ridder og 1828 Commandeur af Danebrog; han døde, almindelig agtet som Menneske, som Geistlig og Videnskabsmand, d. 18. Jan. 1834. Han havde 1792 ægtet **Marie Sophie Hviid, f. Munk**, en Datter af Justitsraad Søren Munk, og Enke efter Regentsprovst og Professor A. C. Hwiid. (Autobiographie, vedføiet det til Bispevielsen 1811 af Bisk. Münter udstedte Program: De schola Antiochena; jfr. Erslews Forfatter-Lex. II. S. 572—75.)

17. Dr. **Nicolai Faber**, f. 19 Juni 1789 i Odense, hvor hans Fader, **Rasmus Faber**, da var Procurator, siden Grosserer i Kiøbenhavn. Han blev dimitteret fra sin Fødebyes Skole 1807; og efter at have taget theologisk Embedsexamen 1811 (med Charact. laud.), blev han det næste Aar ansat som Adjunct ved Metropolitanskolen, hvilken Stilling han dog allerede 1814 opgav, for at deeltage i Bestyrelsen af en Handel, som blev dreven af hans yngre Broder. Endskiøndt han saaledes skiftede Levevei, fortsatte han dog sine theologiske og philosophiske Studier, og disputerede ved Reformations-Jubelfesten 1817 for Doctorgraden i Philosophien. Efterat hans Forsøg paa som Kiøbmand at vinde et rigeligere Udkomme, end Lærerstanden syntes at love ham, var

mislykket, vendte han sig paany til den forladte Stand, og søgte flere Gange, men forgieves, at opnaae geistlig Ansættelse. Omsider havde han, trykket af Næringssorger, i Sommeren 1820 truffet alle Foranstaltninger til at forlade Danmark og drage med sin Familie til den nye Verden for der at søge sin Lykke, da en elsket Søns Død giorde, at han igien forandrede denne Beslutning; og kort efter blev han kaldet til Sognepræst for Allested og Veile i Fyen. Disse Menigheder, som ved hans Embedstiltrædelse befandt sig i en meget forfalden Tilstand, men ved hans øvrige Virksomhed som Præst bleve aldeles ombannede, forestod Faber indtil 1826, da han, efterat han i Anledning af Christendommens tusindaarige Jubelfest i Danmark s. A., efter det theologiske Facultets Indbydelse, havde taget den theologiske Doctorgrad, blev kaldet til Sognepræst for Middelfart og Kauslunde, hvorfra han atter 1830 forflyttedes til Odense som Sognepræst ved St. Knuds Kirke og Stiftsprovst i Fyen. I alle disse Embeder bestræbte han sig for, ved aarlig Bibellæsning i Kirken og ved Kirkesangens Forbedring, at forædle Menigheden, ligesom han ogsaa med Iver sørgede for Skolevæsenets Fremme. Han vandt derved paa høiere Steder et saa anseet Navn, at han 1834 blev udnævnt til Biskop over Fyens Stift. Endnu s. A. fik han oprettet geistlige Conventer i sit Stift, hvilke snart viste sig som et fortrinligt Middel til at bevirke broderligt Sammenhold og forøge det aandelige Liv hos Geistligheden, ligesom deres Vigtighed i Henseende til Afgiørelsen af kirkelige Anliggender synes indlysende. Regieringen lod ikke hans Virksomhed være upaaskiønnet: 1835 blev han udnævnt til Ridder af Danebrog; og

Kong **Christian** VIII., som før sin Thronbestigelse var Gouverneur i Fyen, og personligt yndede Faber, giorde ham 1840 til Danebrogsmand og 1846 til Commandeur af Danebrog. Som Forfatter var Biskop Faber især virksom ved Udgivelsen af endeel praktisk-theologiske og pædagogiske Skrifter og Afhandlinger; han døde 15. Mai 1848. Han var to Gange gift: 1813 havde han ægtet **Christiane Kaarup**, en Datter af Møller Kaarup ved Odense; og efter hendes Død 1823 giftede han sig med hendes Søster, **Jakobine Kaarup**, som døde 1846. (Autobiographie i Universitets-Acterne fra 1817 og 1826 og i det ved hans Bispevielse af Biskop P. E. Müller 1834 udgivne Program: Symbola ad histor. conciliorum ex Saxone Gramm.; Nekrolog af hans Søn, Adj. C. G. W. Faber, i Tidsskriftet „For Literatur og Kritik," 6te B. S. 256—73; jfr. Erslews Forf.-Lex. I. S. 395—98.)

18. Dr. **Peter Christian Stenersen Gad**, f. 27 Apr. 1797 i Pedersker paa Bornholm, hvor hans Fader, **Elieser Gad**, dengang var Præst. Da Faderen senere blev forflyttet til det nordlige Siælland, kom han i Frederiksborg lærde Skole, og blev derfra dimitteret til Universitetet 1813 af Rector **B. Bendtsen**; tog 1817 theologisk Examen med Charact. laud.; blev 1821 ansat som Adjunct ved Frederiksborg lærde Skole; 1825 kaldet til residerende Capellan ved Frue-Kirke i Aalborg og Sognepræst til Sønder-Tranders; 1828 beskikket til anden residerende Capellan ved Frue-Kirke i Kiøbenhavn, hvorfra han 1831 forflyttedes ligeledes som residerende Capellan til Trinitatis Kirke sammesteds. I denne Embedsstilling søgte han med Iver at virke for Almueskolevæsenet i Hoved-

staden; optraadte ogsaa i Aarene 1831—1834 som Forsvarer af liturgisk Frihed [12]), og var i 3 Aar Formand for Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug. Efter at have disputeret for den theologiske Doctorgrad i Anledning af Kroningsfesten 1840, blev han 1845 udnævnt til Biskop over Lolland-Falsters Stift og s. A. Ridder af Danebrog. Den 29 Dec. 1848 blev han derfra forflyttet som Biskop over Fyens Stift. Han er gift med **Sophie Georgia Clausen**, en Datter af afdøde Stiftsprovst over Siællands Stift Dr. **H. G. Clausen** og Søster til Minister Dr. **H. N. Clausen.** (Autobiographie i „Forhandlinger ved Kiøbenhavns Universitets Fest 6 Jul. 1840" S. 23—25; samt i det ved hans Bispevielse af Biskop Mynster udgivne Program: Annalium Paulinorum adumbratio, 1845; jfr. Erslews Forf.-Lex. I. S. 476—78.)

---

[12]) Jfr. Maanedsskr. for Liter. IX. S. 95—126, XII. S. 526—47.

IV.

Lolland-Falsters Stift[1]).

1. Dr. **Andreas Birch**, udnævnt til Biskop over Lolland og Falster 30 Dec. 1803; blev 1805 Biskop i Aarhuus. (See nedenfor S. 189—91.)

2. **Peter Outzen Boisen**, f. 16 Nov. 1762 i den slesvigske Landsby Emmerlev ved Høyer, hvor hans Fader, Boie Outzen Boisen, var Landmand og Bestyrer af en Kniplingshandel. Efter at have nydt privat Underviisning, gik han, i sit 20de Aar, til Universitetet i Kiel, hvor han studerede i 3 Aar, og tog 1785 i Slesvig theologisk Embedsexamen med Udmærkelse. 1787 blev han kaldet til Sognepræst for Vesterborg og Birket i Lolland, men maatte, inden han tiltraadte Embedet, underkaste sig en ny Examen i Kiøbenhavn, ved hvilken han fik bedste Characteer; 1802 blev han tillige Forstander og første Lærer ved det vesterborgske Skolelærer-Seminarium; 1805 udnævnt til Biskop over Aggershuus-Stift, men endnu s. A. beskikket til Biskop over Lolland-Falsters Stift, hvorhos han vedblev at være Præst og Seminariiforstander i Vesterborg. 1809 blev Biskop Boisen Ridder og 1817 Commandeur af Danebrog, 1826 Danebrogsmand; han døde 10 Mai 1831. Blandt hans Skrifter vakte hans „Plan til Forbedring ved den

---

[1]) Dette Stift oprettedes 30 Dec. 1803, da Lolland, Falster og de omliggende Smaaøer, som tilforn altid havde hørt til Fyens Stift, fik deres egen Biskop.

offentlige Gudsdyrkelse" (Kbh. 1806) i sin Tid endeel Bevægelse, og fremkaldte flere Recensioner og offentlige Betænkninger[2]). Af andre skriftlige Arbeider optoges hans „Veiledning til huuslig Lyksalighed, i nogle Taler" (1798, 4de Opl. 1845) og hans „Bibelske Fortællinger med Anvendelse paa Religion og Sædelære" (1810, 4de Opl. 1829) med Bifald; ligesom ogsaa hans „Andagtsbog", der udkom 1820, og allerede har oplevet 6 Oplag. Biskop Boisen var to Gange gift: først med **Anna Hansen**, Enke efter Pastor **C. D. Wiinholt** i Vesterborg; anden Gang med **Anna Nannestad**, Datter af Professor ved Odense-Gymnasium og residerende Capellan ved St. Knuds Kirke, Dr. theol. N. Nannestad; af hans Sønner virke 5 i geistlige Embeder. (Autobiographie i den 1805 udkomne Bispevielses-Act og i Fallesens theolog. Maanedsskr. VI. S. 343—46; Nekrolog af hans Eftermand, Bisk. R. Møller, i Dansk Literaturtid. 1831 S. 535—44, 555—60; jfr. Erslews Forfatter-Lex. I. S. 163—65.)

3. Dr. **Rasmus Møller**, f. i Sept.[3]) 1763 i Landsbyen Stoustrup ved Fredericia, hvor hans Fader, **Niels Møller**, var Gaardeier. Han blev dimitteret fra Fredericia lærde Skole 1781; tog 1784 philologisk og 1786 theologisk Embedsexamen (begge med Char. laud.), og disputerede 1790 for Magistergraden. 1791 blev han kaldet til Sognepræst for Uldum og Langskov i Ribe-Stift, hvor-

[2]) Jfr. Lærde Efterretn. 1806 Nr. 37—40. Histor. Calender 1ste Aarg. S. 69—70. [3]) Han angiver selv 29 Sept.; men denne Dag blev han døbt; jfr. Hundrups Biograph. Efterretn. om philolog. Candidater S. 47.

fra han 1796 forflyttedes til Jellinge og Hover i samme Stift, og atter efter 6 Aars Forløb 1802 herfra til Kiøbeløv og Vindeby i Lolland, hvilke Menigheder han derpaa forestod i henved 30 Aar. 1815 disputerede han, efter det theologiske Facultets Indbydelse i Anledning af Kroningsfesten, for den theologiske Doctorgrad; 1820 blev han udnævnt til Stiftsprovst i Lolland-Falsters Stift, og 1831 efterfulgte han Boisen som Biskop, i hvilken Stilling det endnu forundtes ham at virke i 11 Aar. Han var allerede ved Kroningen 1815 bleven Ridder af Danebrog, blev 1829 Danebrogsmand, og 1836 Commandeur af Danebrog. Biskop Møller døde som Jubellærer 9 Nov. 1842 i sit 80de Aar; han indtager en hæderlig Plads baade blandt Danmarks lærde Theologer og Philologer. Som Menneske nød han, ved sin bramfrie Beskedenhed, sin ædle Humanitet og sit ægte christelige Sindelag, sin strenge Retskaffenhed og milde Fromhed i Charakteren, almindelig Agtelse. Som Forfatter er han især bekiendt ved sine smagfulde Oversættelser af Livius, Sallust og endeel af Ciceros Taler; saavelsom af sine populaire Veiledninger til andægtig og forstandig Bibellæsning. Han var to Gange gift: i sit første Ægteskab med **Bodil Marie Thaulow** blev han Fader til den for tidligt bortdøde geniale Skribent, **Poul Martin Møller**, Professor i Philosophien ved Kiøbenhavns Universitet, og til den nuværende Stiftsprovst i Lolland-Falsters Stift, Mag. **Hans Ulr. Møller**; hans andet Ægteskab med **Johanne Dorothea Winther**, f. **Borchsenius**, Enke efter Præsten H. Chr. Winther i Ulsø og Moder til Digteren Prof. **Christian Winther**, var barnløst. (Autobiographie i Universitetets

Acta solennia ved Kroningsfesten 1815, p. 18—22, og vedføiet det til Bispevielsen 1831 af Bisk. P. E. Müller udstedte Program: Vita Lagonis Urne, episc. Rosk., pars I.; ogsaa tilføiet „Prædikener ved Dr. theol. N. Møllers og Dr. og Prof. theol. N. Fogtmanns Indvielse til Biskopper," Kbh. 1831; jfr. Erslews Forfatter-Lex. II. S. 409—13.)

4. Dr. **Gerhard Peter Brammer,** Biskop over Lolland-Falsters Stift 1843—1845; derpaa Biskop i Aarhuus. (See nedenfor under Biskopperne i Aarhuus-Stift.)

5. Dr. **Peter Christian Stenersen Gad,** Biskop over Lolland-Falsters Stift 1845—1848; derpaa Biskop over Fyens Stift. (See ovenfor S. 138—39.)

6. Mag. **Ditlev Gothard Monrad,** f. 24 Nov. 1811 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader, **Otto Sommer Monrad,** dengang var kongelig Fuldmægtig (siden Foged i Norge). Han blev opdraget og 1830 dimitteret til Universitetet af nuværende Sognepræst for St. Hans-Menighed i Odense **L. Westengaard**; tog 1836 theologisk Attestats med Char. laud. et quid. egregie, og disputerede 1838 for Magistergraden, hvorpaa han med offentlig Understøttelse tiltraadte en videnskabelig Udenlandsreise. Efter sin Hiemkomst optraadte han som politisk Forfatter med en Række „Flyvende politiske Blade" (1840—42); blev 1841 valgt til Borgerrepræsentant i Kiøbenhavn, og blev som Saadan 1842 Medlem af Directionen for Almue- og Borgerskolevæsenet; hvorpaa han s. A. foretog sig en ny videnskabelig Reise til Tydskland og Holland. Fra 1843 var han Redacteur af det „Danske Folkeblad", som Selskabet for Trykkefri-

hedens rette Brug udgav, indtil 1846, da han blev kaldet til Sognepræst for Vester-Ulslev paa Lolland. Han deeltog som Forfatter, saavel ved Redactionen af det nævnte Blad, som ved Bidrag til andre Dagblade, ivrigt i Tidens politiske Bevægelser; ogsaa efter Kong Christian VIII.s Død. Som Følge heraf opnaaede Mag. Monrad, ved Regieringsformens Forandring 1848, d. 24de Marts, at blive optaget i det paa den Tid dannede Statsministerium, som Minister for Kirke- og Underviisningsvæsenet; men udtraadte allerede den 15de Nov. 1848 af Ministeriet tilligemed 3 af sine Colleger; hvorefter han i Begyndelsen af 1849 beskikkedes til Biskop over Lolland-Falsters Stift, og blev 1850 Ridder af Danebrog. Ved Valget i Lolland paa Medlemmer af Folkethinget d. 4 Dec. 1849 blev han Rigsdagsmand i dette Thing for Maribo-Amts 4de District. Han er siden 1840 gift med **Emilie Nathalie Lytthans**, en Datter af Muurmester og Oberstlieutenant Lytthans i Kiøbenhavn. (Autobiographie, vedføiet det til Bispevielsen 1849 af Biskop Mynster udstedte Program: „Om Hukommelsen, en psychologisk Undersøgelse"; jfr. Erslews Forfatter-Lex. II. S. 299—300.)

V.

Aalborg-Stift

(tidligere Børglum- ell. Vendelbo-Stift).

1. **Peder Thomesen.** Han var først Munk i Børglum-Kloster, men forlod Klostret for at giøre sig bekiendt med den evangeliske Lære i Wittenberg, hvor han opholdt sig hos **Luther**. Efter sin Hiemkomst virkede han som evangelisk Prædikant i Landsbyen Torum i Salling, og deeltog med sine Troesbrødre i Forhandlingerne paa Herredagen i Kiøbenhavn 1530. 1537 blev han udnævnt til første evangeliske Superintendent i Børglum-Stift, og d. 2 Sept. indviet tilligemed de andre Superintendenter af **Bugenhagen**; men de mange Fortrædeligheder, som Munkene forvoldte ham, bevægede ham til 1547 at søge sin Afskeed, som Kongen ogsaa tilstod ham. Sin sidste Levetid tilbragte han hos Præsten i Haversleв; hans Dødsaar er ubekiendt. (Hans Levnet i Alb. Thuras Series episcop., qui dioecesi Börglumensi præfuerunt, p. 14—16; Pontoppidans Ann. III. S. 180—81.)

2. Dr. **Ole Chrysostomus** (ɔ: Gyldenmund)[1], født i Vendsyssel. Han var En af de første og ivrigste Reformatorer i Danmark, og blev tilligemed **Frands Wormordsen** og **Claus Mortensen Tøndebinder**, ansat som Lector eller Læsemester i Theologien ved den af Kong **Frederik I.** 1529 oprettede evangeliske Skole i Malmø. Det næste Aar var han tilligemed de an-

[1]) Han har formodentlig faaet dette Tilnavn for sin Veltalenhed, ligesom i den gamle Kirke den berømte Patriarch i Constantinopel **Johannes Chrysostomus**.

vre evangeliske Prædikanter tilstede paa Herredagen i Kiøbenhavn. Fra Malmø blev han 1537 kaldet til Præst ved Frue-Kirke i Kiøbenhavn efter **Sadolin**, og blev tillige Professor i Hebraisk ved Universitetet. 1542 blev han Professor i Theologien, og 1544 efter Religionsdisputatsen med de lundske Kanniker creeret til Dr. theol.; men da han hverken var yndet af de Studerende eller af sin Menighed, modtog han gierne Valget til Biskop over Børglum-Stift 1547. I denne Stilling virkede han kun 6 Aar, og døde i Nov. 1553. (Hans Levnet i Vindings Acad. Haun. p. 67—68, A. Thuras Series episc. Börglum. p. 16, Pontopp. Ann. III. S. 181—82.)

3. Mag. **Laurids Nielsen**, f. i Ribe, var først Præst ved Nicolai Kirke i Kiøbenhavn, derpaa (fra 1546) Sognepræst til Ribe-Domkirke, og blev 1554 Bisкop i Aalborg, idet Bispesædet blev forlagt til denne Stad, som hidtil havde hørt til Viborg-Stift. Han døde allerede efter 3 Aars Forløb 1557. En Søn af denne Biskop var den i sin Tid som latinsk Digter bekiendte Dr. med. og Kannik i Ribe **Hans Lauridsen Amerinus**. (Bisk. Laur. Nielsens Levnet i A. Thuras Series episc. Börgl. p. 17—20. Pontoppidan, Ann. III. S. 182.)

4. Mag. **Jørgen Mortensen Bornholm**, f. paa Bornholm, var Præst ved Frue-Kirke i Kiøbenhavn, da han 1558 blev Biskop i Aalborg; men man veed intet andet om ham, end at han forestod dette Stift i 29 Aar. Han døde 16. Febr. 1587. (Jfr. Alb. Thura l. c. p. 20—21. Pontoppidans Ann. III. S. 182—83.)

5. Mag. **Jakob Holm**, f. 1543 af borgerlige Forældre i Viborg, fra hvis Skole han blev Student. Efter at

have taget Magistergraden i Wittenberg, blev han først Rector ved Viborg-Skole (hvorfra han bl. a. 1581 dimitterede den lærde Biskop Hans P. Resen); derpaa Stiftsprovst og Sognepræst ved Domkirken sammesteds. 1587 blev han valgt til Biskop i Aalborg. Da Kong Christian IV. 1607 forlangte Biskoppernes og Professorernes Erklæring om, hvorvidt Diævlebesværgelsen ved Daaben burde afskaffes, var denne Biskop En af dem, som tilligemed Resen stærkest anbefalede at beholde den i Ritualet. Han døde 29 Mai 1609. (Hans Levnet hos A. Thura p. 21—22; i Pontopp. Ann. III. S. 183; Glessings Jubellærere III. S. 254—55.)

6. Mag. **Christen Hansen,** f. 1567 i Ribe, hvor hans Fader var Chirurg. Efter at have besøgt fremmede Universiteter og taget Magistergraden i Kiøbenhavn, blev han 1602 ansat som Professor pædagogicus ved Universitetet. Han var derpaa i de følgende Aar Professor i forskiellige Videnskaber (Mathematik, Græsk, Dialectik og Ethik), og tilsidst adjungeret det theologiske Facultet, da han 1610 blev udnævnt til Biskop i Aalborg. 1614 var han forsamlet med Rigets andre Biskopper i Kolding i Anledning af Striden imellem Resen og Kock. Biskop Christen Hansen roses (af Brochmand og Thura) for sin Lærdom og sine Fortienester baade af Universitetet og Kirken; han forestod Stiftet i 32 Aar, og døde 2 Apr. 1642. (Hans Levnet i Bindings Acad. Haun. p. 202; hos A. Thura p. 22—25; i Pontoppidans Ann. III. S. 184 –85.)

7. Dr. **Anders Andersen Ringkiøbing,** f. 1 Oct. 1597 i Ringkiøbing. Han blev dimitteret fra Ribe-

Skole 1615, og kun 20 Aar gammel beskikket til Rector i Aalborg; 1621 Sognepræst for Henne, hvorfra han siden forflyttedes til Varde, og 1639 Provst og Sognepræst ved Holmens Menighed i Kiøbenhavn. 1642 blev han udnævnt til Biskop i Aalborg, og 1653 creeret til Dr. theol. Som Bisfop var han tilstede paa den sidste Rigsdag i Kiøbenhavn 1660, hvor Stænderne overdroge Kongen den arvelige Enevoldsregiering. Han døde 11 Oct. 1668. (Hans Levnet hos Thura p. 25—27, i Pontopp. Ann. IV. S. 196—97, Giessings Jubellærere, I. S. 289—95; jfr. Thorups Efterretn. ang. Ribe-Cathedralsk. 1826 S. 71—72.)

8. Dr. **Morits Køning**, f. 1637 i Krogstad i Norge, hvor hans Fader var Toldforvalter. Da han var 15 Aar gammel, blev han sendt til Danmark, og sat i Viborg-Skole, hvorfra han 1656 dimitteredes til Universitetet. Han opholdt sig i Kiøbenhavn under Beleiringen 1659—1660; tiltraadte efter Freden en Udenlandsreise, og studerede især Philosophien ved forskiellige tydske og ved de engelske Universiteter. Efter sin Hiemkomst 1663 tog han Magistergraden, og holdt private Forelæsninger, hvori han foredrog den cartesianske Philosophie; blev 1667 Professor i Theologien ved Universitetet, og allerede det næste Aar Bisfop i Aalborg og Dr. theol. bullatus. Han døde efter halvfierde Aars Virksomhed som Bisfop 2 Mai 1672, kun 35 Aar gammel. (Hans Levnet hos Thura p. 27—29, i Pontoppidans Ann. IV. S. 197—98.)

9. Dr. **Matthias Foss**, f. 12 Oct. 1627 i Lund, hvor hans Fader, Dr. med. Niels Foss, var Provincialme-

dicus og Kannik. Han gik først i Lunds Skole (under Rector **Ole Bagger**, Bisk op Baggers Fader), og derpaa i Sorøe, hvis daværende Rector, den lærde **Rasm. Vinding**, 1644 dimitterede ham til Universitetet. 1648 blev han Hører ved Lunds Skole; og efter at have giort en Udenlandsreise i Holland, Tydskland og Italien (1650—1653), blev han strax ved sin Hiemkomst Rector ved samme Skole. 1660 blev han af Kong **Frederik III.** udnævnt til Hofprædikant; 1665 Professor i Theologien ved Kiøbenhavns Universitet, hvilken Post han beklædte til 1672, da han blev beskikket til Biskop i Aalborg. 1675 blev han Dr. theol. Biskop Foss var berømt for sin sieldne Veltalenhed og for den Iver, hvormed han varetog alle sit Embedes Pligter. Ved Skrifter giorde han sig ikke bekiendt. Han døde 8 Jul. 1683 i sit 56de Aar. (Hans Levnet hos Thura p. 29—31; i Pontopp. Ann. IV. S. 198—200; Zwergs Siell. Clerefie S. 645—57.)

10. Dr. **Henrik Bornemann**, Biskop i Aalborg 1683—1693; derefter Biskop over Siællands Stift. (See ovenfor S. 94—95.)

11. Dr. **Jens Bircherod**, f. 15 Jan. 1658 i Odense; hans Fader var Dr. **Jakob Jensen Bircherod**, Professor i Theologie og Hebraisk ved Gymnasiet sammesteds; hans Moder **Sille Riisbrich**. Han blev dimitteret fra Odense-Gymnasium til Universitetet 1674; tog theologisk Examen 1677, og tiltraadte i April 1678 en Udenlandsreise, men kom ikke længer end til et Par Universiteter i Nord-Tydskland (Rostock og Helmstädt), da en Brystsvaghed blev Anledning til, at han vendte tilbage. 1682 blev han af det theologiske Facultet ud-

nævnt til den ellers usædvanlige Post som Vice-Provst ved Communitetet og paa Regentsen; og da Provsten, Mag. **Jørgen Hammer**, døde Aaret efter, blev Bircherod virkelig Provst ved Regentsen og Communitetet, hvilken Post han beklædte til 1688. Imidlertid havde han 1682 taget Magistergraden, og var 1684 bleven udnævnt til Professor i det hebraiske Sprog ved Universitetet. 1687 blev han adjungeret det theologiske Facultet, i hvilket han indtraadte som Professor ordinarius 1692. Samme Aar oprettedes et adeligt eller saakaldet Ridder-Academie i Kiøbenhavn, hvor Bircherod ligeledes modtog en Ansættelse som Professor, og i et Aars Tid holdt theologiske Forelæsninger. Allerede 28 Oct. 1693 blev Bircherod i sit 36te Aar af **Kong Christian V.** kaldet til Biskop i Aalborg, hvilken hurtige Forfremmelse han vistnok mere skyldte „heldige Forbindelser og Velynderes Indflydelse og Anbefalinger", end udmærkede videnskabelige Fortienester. Hans Skrifter, som dog vidne om philologisk og antiquarisk Lærdom, bestaae i nogle faa Disputationer og latinske Afhandlinger. Aalborgs Bispedømme forestod Bircherod i 15 Aar; i hans Embedstid indtraf 1696 den forargelige thistedske Besættelsessag [2]), som i meer end eet Aar

[2]) Sognepræsten i Thisted, Mag. **Oluf Biørn**, havde af forskiellige slette Bevæggrunde faaet en Mængde Personer i Thisted og Omegn til at udgive sig for besatte af Diævelen. Dette Uvæsen vakte megen Opsigt overalt i Landet; en kongelig Commission blev nedsat i Aalborg for at undersøge Sammenhængen, hvorved Bedrageriet opdagedes, og endelig fældede Høiesteret 26 Febr. 1698 Dom i Sagen. Jfr. „Beretning om Besættelsen i Thisted", Kbh. 1699; Dansk Folkeblad, 1ste Aarg., S. 135—39 med en kort Fremstilling af Sagen, og Bircherods Dagbøger, S. 314—48.

foraarsagede Bispoppen mange Ubehageligheder, da han fra Begyndelsen af søgte, ifølge sin Overbeviisning, at blotte de saakaldte Besattes og Ophavsmanden, Mag. O. Biørns, Bedragerier; og skiøndt Biskoppen af Høiesteret blev idømt en Mulct af 1000 Rdlr for ikke at have brugt tilbørlig Forsigtighed, fik han dog paa samme Tid et Beviis paa Kongens Naade ved at blive udnævnt til Dr. theol. per bullam. Da de Reformeerte i Aalborg 1706 søgte at faae Tilladelse til at holde Gudstieneste, og havde forskrevet en Præst dertil, viste Bircherod samme Intolerants, som 22 Aar tidligere den siællandske Biskop Bagger, og udvirkede et kongeligt Rescript med Forbud derimod. Biskop Bircherod, der iøvrigt viste megen Iver og Nidkiærhed i at opfylde sine geistlige Embedspligter, baade paa Visitatsreiser i Stiftet og i andre Tilfælde, døde 6 Dec. 1708 i sit 51de Aar; han var gift med Søster Bartholin, en Datter af Rectoren ved Frederiksborg-Skole, Alb. Bartholin, men havde ingen Børn. Bircherod var, ligesom flere af sin Slægt, en Elsker af fædrelandsk Historie og Oldsager, og efterlod hertil adskillige Samlinger. Saaledes har man ogsaa Leilighed til at blive nøie bekiendt med hans Levnetsløb, da han med en til Smaalighed grændsende Udførlighed har optegnet sit Livs Hændelser og sin Virksomhed for ethvert Aar, fra hans Fødsel indtil faa Dage før hans Død, i 50 Qvartbind, hvoraf nylig et fuldstændigt Uddrag er udgivet. Disse Dagbøger indeholde tillige endeel Optegnelser af mere almindelig historisk Interesse, hvilke især give en Mængde Bidrag til Personalhistorien og til Kundskab om Sæderne og de indre Forhold i vort Fædreland i Slutningen af det

17de og i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede. (Bisk. Bircherods Levnet hos Thura p. 39—44; i Pontopp. Ann. IV. S. 201—2; og især: C. Molbechs „Udbrag af Bisk. J. Bircherods historisk-biographiske Dagbøger for Aarene 1658—1708", Kbh. 1846, og det i Fortalen S. VII—XXXIV. af Udgiveren meddeelte Udkast til hans Levnet og Charakteristik.)

12. Mag. **Frands Thestrup**, f. 6 Jul. 1653 i Dalby paa Hindsholm, hvor hans Fader, **Ole Thestrup**, var Sognepræst; hans Moder var en Søster til Kong **Christian V.s** Livlæge, Dr. **Poul Moth**, og han var saaledes en Fætter til denne Konges bekiendte Frille, **Sophie Amalie Moth**, siden Grevinde af Samsø. Han blev Student 1670, og studerede derpaa i nogen Tid de østerlandske Sprog ved Universitetet i Kiel. Efter sin Tilbagekomst til Kiøbenhavn 1672 studerede han Medicin og Anatomie; blev 1675 creeret til Magister, og s. A. udnævnt til Rector i Nyborg, hvor han tillige 1681 blev adjungeret Præst. Herfra blev han 1684 forflyttet som Sognepræst til Nakskov, og det næste Aar blev han valgt til Provst over Lollands Nørre-Herred. I dette Embede, hvori han især med megen Iver tog sig af Ungdommens Religionsunderviisning, virkede han i 14 Aar indtil 1698, da han blev kaldet til Sognepræst for Hellig-Geistes Menighed i Kiøbenhavn, hvor han fortsatte samme gavnrige Virksomhed ved offentlige Catechisationer i Kirken to Gange om Ugen (fra 1702), og ved Sammenskud af milde Gaver fik en Friskole oprettet for sin Menighed, hvilket Exempel snart blev efterfulgt af de andre kiøbenhavnske Menigheder. 1709 blev denne fortiente Kirkelærer udnævnt

til Bisp i Aalborg, hvilket Stift han forestod i 26 Aar. Bisp Thestrup døde 17 Aug. 1735 i sit 83de Aar efter at have tient i 60 Aar i offentlige Embeder; han efterlod sig af tvende Ægteskaber en talrig Afkom. (Hans Levnet hos Thura p. 44—48; i Pontopp. Ann. IV. S. 202—5; Treschows Jubellærere S. 110—15; Giessings Jubellærere I. S. 472—85.)

13. Mag. **Christoffer Mumme**, f. 1676 i Vedsø i Trondhiems Stift, hvor hans Fader, **Gerhard Mumme**, var Sognepræst. Han blev Student fra Trondhiems Skole 1692; blev Hører, først ved Skolen i Thisted, og derpaa i Aalborg, hvor han hialp til at opdage Sandheden i den thistedske Besættelsessag. 1701 blev han kaldet til Sognepræst for Aasted og Skierum-Menigheder i Vendsyssel (senere tillige Provst over Venneberg-Herred), i hvilket Embede han viste megen Iver for Ungdommens Underviisning og Kirkernes Vedligeholdelse, og forblev i 34 Aar indtil 1735, da han blev udnævnt til Bisp i Aalborg; men han døde allerede efter to Aars Virksomhed i dette Embede 1737. (Pontopp. Ann. IV. S. 205—6; Worms Lexicon over lærde Mænd II. S. 92—93; III. S. 551.)

14. Dr. **Broder Brorson**, f. 12 Sept. 1692 i Randrup i Ribe-Stift, hvor hans Fader, der havde samme Navn, var Sognepræst. Han blev dimitteret fra Ribe-Skole 1712, tilligemed sin to Aar yngre Broder, den bekiendte Psalmedigter **Hans Adolf Brorson** (siden Bisp i Ribe); tog theologisk Examen med bedste Char. 1714, og studerede derpaa et Aar ved Universitetet i Kiel. Efter at have været i nogen Tid Lærer for Bisp **Thuras** Sønner i Ribe (Commandeur **Diderik**

Thurah og den bekiendte Bygmester, Generalmajor Laur. Thurah), blev Brorson 1719 Rector i Lemvig, og 1722 Præst til Medolden i Ribe-Stift, hvorfra han 1736 blev forflyttet til Ribe som Stiftsprovst og Sognepræst ved Domkirken. Allerede 1737 blev han udnævnt til Bisskop i Aalborg, hvilket Stift han forestod i 41 Aar. I Anledning af Jubelfesten 1760 skrev han en Disputats for den theologiske Doctorgrad. Bisskop Brorson døde som Jubellærer 29 Aug. 1778, næsten 86 Aar gammel; Aaret før sin Død havde han faaet Stiftsprovsten, Professor Studsgaard, til Medhielper. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 206—7; Giessings Jubellærere I. S. 552—58; Brandts og Helwegs „Den danske Psalmedigtn." II. S. 362—65.)

15. Dr. **Christian Beverlin Studsgaard**, f. 12 Jun. 1727 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader var Formand for Kornmaalerne. Han blev privat dimitteret til Universitetet 1745; reiste 1754—1757 udenlands med offentlig Understøttelse, studerede ved Universiteterne i Halle og Jena, og blev Magister i Rostock. Efter sin Hiemkomst blev han 1759 kaldet til Sognepræst for Herlufsholm og Lector ved Skolen sammesteds, og 1766 Provst over Øster-Flakkebierg-Herred. 1769 blev han udnævnt til Professor i Theologien ved Kiøbenhavns Universitet; fra dette Embede, som det snart viste sig, at han ikke var voxen[*]), forflyttedes han 1773 til Aalborg som Stiftsprovst og Sognepræst ved Budolfi Kirke. 1777 blev han adjungeret og succederende Bisskop i Aalborg, og det følgende Aar virkelig Bisskop; 1779

[*]) Jfr. J. Møllers Theolog. Bibl. XII. S. 64.

Dr. theol. Formedelst Alder og Svagelighed blev Bi-skop Studsgaard entlediget 18 Jul. 1806; han døde 15 Nov. s. A. i sit 80de Aar. (Autobiographie i Acta jubilæi univers. Hafn. 1779, p. 18—22; jfr. Worms Lex. over lærde Mænd III. S. 753—54.)

16. **Rasmus Jansen,** f. 30 Nov. 1746 i Horsens, hvor hans Fader var Parykmager. Fra sin Fødebyes lærde Skole afgik han 1766 til Universitetet; blev 1770 anden Observator paa det astronomiske Observatorium; tog 1774 theologisk Attestats med Char. haud ill., og blev det næste Aar residerende Capellan til Holstebro og Maa-bierg i Ribe-Stift, hvorfra han 1779 blev forflyttet som Sognepræst for Flade, Fladstrand og Gierum i Aalborg-Stift, og atter derfra 1782 som Sognepræst for Nykiøbing med tilhørende Annexer paa Mors, hvor han kort efter tillige blev Provst over denne Øes Sønder-Herred. 1793 blev Jansen kaldet til Sognepræst ved Aarhuus-Domkirke og Stiftsprovst i Aarhuus-Stift, og 1806 udnævnt til Biskop over Aalborg-Stift. Bi-skop Jansen blev 1810 Ridder, og 1817 Commandeur af Danebrog; han døde som Jubellærer i sit 81de Aar, 26 Jun. 1827. I sit Embede som Biskop havde han vidst at opnaae endeel Anseelse og Indflydelse paa høiere Steder. Derved blev han ogsaa i Stand til at kunne paadrage Bispestolen en saadan Gield, at det ved hans Død blev anseet for nødvendigt at lade den i nogen Tid være ubesat, og indeholde de væsentligste af Biskoppens Indtægter, for dermed at afbetale Gielden. I henved 6 Aar blev saaledes Bispeembedet bestyret af Stiftsprovsten i Aalborg, **Jens Stockholm**, som Vicarius episcopi indtil hans Død, 21 Febr. 1833.

(Bisk. Jansens Autobiographie i Fallesens theol. Maanedsskrift IX. S. 28—30, og i den 1807 udgivne Bispevielsesact; Biographie i Hertels Beskr. over Aarhuus-Domkirke II. S. 422—24; jfr. Erslews Forf.-Lex. I. S. 770—71. Om Stiftsprovst **Stockholm** see J. Møllers Tidsskr. for Kirke og Theol. III. S. 312—38. Erslews Forf.-Lex. III. S. 251—53.)

17. Dr. **Nicolai Fogtmann**, f. 16 Nov. 1788 i Sønder-Bork i Ribe-Stift, hvor hans Fader, **Hans Bartram Fogtmann**, var Sognepræst og Herredsprovst. Han blev dimitteret fra Ribe-Cathedralskole 1808; tog 1814 theologisk Attestats (laud. et quid. egr.); var en kort Tid Lærer ved Metropolitanskolen; blev 1815 Adjunct og 1820 Overlærer ved Herlufsholms Skole; disputerede 1821 for Licentiatgraden i Theologien; blev 1822 Lector ved Sorø-Academie, hvorfra han, efter 1826 at have taget den theologiske Doctorgrad ifølge Facultetets Indbydelse, 1830 blev forflyttet som Professor ordin. i Theologien ved Kiøbenhavns Universitet. Allerede det næste Aar blev han udnævnt til Biskop i Ribe, og 1833 forflyttet derfra til Aalborg-Bispestoel. Han blev 1835 Ridder af Danebrog, 1841 Danebrogsmand og 1845 Commandeur af Danebrog. Biskop Fogtmann ægtede 1837 **Frida Hesselaide Dons** (d. 1840), en Datter af afdøde Etatsraad Dons. (Autobiographie i Universitets-Programmet ved Jubelfesten 1826, og vedføiet det til Bispevielsen 1831 af Bisk. P. E. Müller udgivne Program: Vita Lagonis Urne, pars I.; ogsaa tilføiet „Prædikener ved R. Møllers og N. Fogtmanns Indvielse til Biskopper", Kiøbh. 1831; jfr. Erslews Forfatter-Lex. I. S. 447—50.)

VI.

Viborg-Stift.

1. Dr. **Jakob Skiøning**, rimeligviis født i Skaane (?), hvilket hans Tilnavn synes at tilkiendegive. Han var, ligesom flere af de danske Reformatorer, en Discipel af den berømte Rector i Aarhuus, **Mort. Borup**, og blev Kannik i Viborg, hvor han sluttede sig til **Tausen, Thøger** og **Sadolin** i Kampen for den evangeliske Lære, til hvis Forsvar han ogsaa mødte paa Herredagen i Kiøbenhavn 1530. 1537 blev han udnævnt til den første evangeliske Superintendent i Viborg, og 2 Sept. s. A. tilligemed de andre 6 Superintendenter indviet af **Bugenhagen**. 1540 blev han Dr. theol., og døde 1547. (Hans Levnet i P o n t o p p. Ann. III. S. 173—74.)

2. Mag. **Kield Juel**, født i Skive af fattige Forældre [1]), og underviist i Viborg-Skole. Efter at have studeret ved Kiøbenhavns Universitet, blev han først Rector i Viborg, derpaa Lector i Theologien ved Domcapitlet, og 1549 Bisskop i Viborg. I denne Embedsstilling tog han sig med megen Omhu af sin forrige Skole, idet han baade sørgede for at forbedre dens Indtægter og for Opførelsen af en ny Skolebygning. Under denne Bisskop blev Aalborg-By frataget Viborg-Stift og lagt til Vendelbo-Stift, hvis Bisskop tog sit Ophold i denne By. I 22 Aar forestod Bisskop Juel Viborg-Stift; han døde

---

[1]) Han hørte saaledes ikke til den gamle adelige Familie af dette Navn.

2 Marts 1571. (Om hans Levnet s. Pontopp. Ann. III. S. 174—75; jfr. Ursins Beskrivelse af Viborg S. 153.)

3. Mag. **Peder Thøgersen**, af den adelige Løvenbalkske Slægt, var født i Viborg 1532 og en Søn af Tausens Ven og Medhielper i Evangeliets Forkyndelse i Viborg, Broder **Thøger**. Han blev 1558 Sognepræst ved Domkirken, og 1571 valgt til Bisp i Viborg [2]); sørgede, ligesom sin Formand, med Omhu for Skolen, og døde 13 Jan. 1594. (Pontopp. Ann. III. S. 175—76.)

4. Mag. **Niels Lauridsen Arctander** [3]), f. 1561 i Overnes i Trondhiems Stift; hans Fader var Erkedegn i Trondhiems Capitel. Han blev dimitteret fra Trondhiems Skole til Kiøbenhavns Universitet 1578; studerede siden Theologie ved Universitetet i Marburg, og blev efter sin Hiemkomst udnævnt af Kong Frederik II. til Hofprædikant 1585, da han kun var 24 Aar gammel. 1595 blev han af de 4 i Kong **Christian IV.**s Mindreaarighed regierende Rigsraader beskikket til Bisp i Viborg, uden Hensyn til den Provsterne og Kiøbstedspræsterne i Stiftet efter Kirkeordinantsen tilkommende Valgret. Han roses for sin Virksomhed baade i Kirke og Skole, var Forfatter af en stor Deel ascetiske Skrifter og Liigprædikener, og døde 1. Nov. 1616. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. III. S. 176—78; Zwergs Siæll. Cler. S. 511—20.)

---

[2]) **Peder Thøgersen** maatte, ligesom 1552 Niels Palladius (see ovenfor S. 109), inden hans Valg blev stadfæstet af Kongen, underkaste sig en Examination af Universitetets Professorer; jfr. Ursins Beskr. af Viborg S. 154. [3]) Navnet Arctander er en Oversættelse af Norbagge ell. Normand.

5. Dr. **Hans Wandal**, f. 20 Aug. 1579 i Ribe, hvor hans Fader, **Iver Wandal**, var Borger; hans Farfader var den første evangeliske Bisp i Ribe. Han blev dimitteret fra Ribe-Skole til Universitetet; reiste derpaa udenlands, og besøgte forskiellige Universiteter i Tydskland og Nederlandene. Efter sin Hiemkomst blev han 1613 kaldet til Sognepræst ved St. Albani Kirke i Odense, hvorfra han efter 4 Aars Forløb blev forflyttet til Bisp i Viborg 1617. Denne Bisp berømmes som en lærd Theolog, især i Patristiken, uden at han giorde sig bekiendt ved Skrifter; han blev 1620 Dr. theol., og døde 16 Dec. 1641. Hans Søn af samme Navn blev 1668 Bisp over Siællands Stift. (Hans Levnet i Pontoppidans Ann. III. S. 178—79; Blochs Fyenske Geistl. Hist. I. S. 623—26.)

6. Mag. **Wichmand Hasebard**, f. omtr. 1601 i Kiøbenhavn, var en Søn af den kongelige Livlæge **Jakob Hasebard**. Han blev Student 1618; blev 1625 Magister og Rector ved Herlufsholms Skole; 1628 Informator for Kong Christian IV.s og Christine Munks Søn **Valdemar**, hvilken Post han forestod til 1635, da han blev kaldet til Sognepræst ved St. Hans-Kirke i Odense. 1639 blev han Provst og Sognepræst til Frue-Kirke i Kiøbenhavn, og 1642 Bisp i Viborg, hvilket Embede han dog kun bestyrede et Fierdingaar; thi han døde 9 Sept. s. A. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 175—76; Blochs Fyenske Geistl. Hist. I. S. 825—27; jfr. Worms Lexic. over lærde Mænd I. S. 403—4.)

7. Mag. **Frands Rosenberg**, f. 1593 i Aalborg, hvor hans Fader var Borger. Sine ved Kiøbenhavns Uni-

versitet begyndte Studier fortsatte han ved fremmede Universiteter, især i Wittenberg, hvor han opholdt sig i Aarene 1616—1618. Efter sin Hiemkomst blev han ansat som Professor i Mathematik ved Gymnasiet i Lund, og siden kaldet til Præst i Bilderup og første Capellan ved Lunds Domkirke. 1642 blev han udnævnt til Biskop i Viborg, og døde 10 Nov. 1658. Hans anden Kone var en Datter af Bisskop **Ostrup** i Lund. (Hans Levnet i Pontoppidans Ann. IV. S. 176—77.)

8. Dr. **Hans Bartsker**, f. 1611 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader, **Diderik Bartsker**, var Raadmand. Han dimitteredes til Universitetet fra Kiøbenhavns Skole; blev i sit 24de Aar 1635 Rector ved Herlufsholms Skole; 1641 Præst til Herlufsholm, og da han tilbrog sig Opmærksomhed ved sin Prædikekunst, efter den paa hans Tid saa meget yndede allegoriske Methode, blev han 1651 kaldet til Hofprædikant af Kong **Frederik III.** 1653 blev han Dr. theol., og i Nov. 1659 udnævnt til Bisskop i Viborg; men han virkede kun lidet over et Aar i dette Embede, da han døde i Marts 1661. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 177—78; Zwergs Siæll. Cler. S. 627—29.)

9. Mag. **Peder Villadsen**, f. 1605 i Viborg, var en Søn af Jubellæreren **Villads Nielsen**, Kannik og Lector i Theologien i Viborg, og en Dattersøn af Bisskop **Peder Thøgersen**. Han blev dimitteret til Kiøbenhavns Universitet fra sin Fødebyes Skole; og efter at have studeret i 5 Aar ved fremmede Universiteter, blev han 1636 kaldet til Sognepræst ved St. Michaels Kirke i

Slagelse, siden tillige Provst over Slagelse-Herred. I dette Embede tiente han i 25 Aar, og deeltog som En af den siællandske Geistligheds Deputerede i den mærkelige Rigsdag i Kiøbenhavn 1660. Her var han Biskop Svane en trofast og kløgtig Medhielper i at giennemføre den store Forandring i Statsforfatningen. Til Belønning blev han det næste Aar fra Slagelse forflyttet til sin Fødeby som Biskop, i hvilken Stilling han, udtrykkeligt opfordret dertil af Kongen, med Iver arbeidede paa at forbedre Geistlighedens Sæder og afskaffe de Uordener, som under den fiendtlige Occupation havde indsneget sig i Stiftet, hvilket ogsaa lykkedes ham, uagtet den Modstand, han mødte, især hos Domcapitlets Medlemmer; saa at han ved sin Død, som indtraf 25 Marts 1673, efterlod Stiftet i en langt bedre Tilstand end den, hvori han havde modtaget det. Hans Gravskrift (Pontopp. Marm. Dan. II. p. 196) roser ham for sielden Lærdom; dog har han ikke selv udgivet noget Skrift, men efterlod sig vigtige Samlinger, som benyttedes af hans Søn, den bekiendte Forfatter af Christian IV.s Historie, **Niels Slange**[4]), der blev optaget i Adelsstanden, og døde som Conferentsraad 1737. (Pontopp. Ann. IV. S. 179—80, Giessings Jubellærere III. S. 252—53.)

10. Dr. **Søren Glud**, f. 30. Mai 1621 i Landsbyen Glud i Aarhuus-Stift, hvor hans Fader var Præst, og dimitteret fra Horsens-Skole. Han blev 1648 Sog-

---

[4]) Biskoppens Sønner antoge Familienavnet Slange som Efterkommere af Biskop Peder Thøgersen, der havde optaget en Slange i sit Vaaben.

nepræst til Høie-Tostrup ved Roeskilde, og ægtede 1661 **Ida Christine Moth**, en Søster til **Sophie Amalie Moth**, siden Grevinde af Samsø, hvilket fornemme Svogerskab 1673 skaffede ham Viborg-Bispestol, efterat han i 25 Aar havde været Landsbypræst. Herpaa fulgte flere andre kongelige Naadesbeviisninger; saaledes blev han Dr. theol. bullatus og optaget i Adelsstanden, fik Gunderup og Nøsling lagt til Bispestolen, m. m. I 20 Aar forestod han Stiftet; han døde 25. Febr. 1693. (Hans Levnet i Pontoppidans Ann. IV. S. 181—82.)

11. Dr. **Henrik Gerner**, f. 9. Dec. 1629 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader, **Thomas Gerner**, af skotsk Herkomst, var Renteskriver. Han blev Student 1648, og allerede 1650 ansat som Hører ved Sorø-Skole; giorde derpaa 1654—1656 en Udenlandsreise for at studere ved Universiteterne i England og Holland, og blev efter sin Hiemkomst kaldet til Præst i Birkerød, hvor han ægtede sin Formands Datter, **Dorothea Bircherod**. I Begyndelsen af denne Embedsstilling maatte Gerner under den ulykkelige Krig med Sverrige 1658—1660 udstaae mange sørgelige Hændelser. Først blev hans Præstegaard gientagne Gange udplyndret, hvorved han mistede Alt, hvad han eiede, saa at de svenske Soldater endog kastede Lod om hans Præstekiole. Efter Freden i Roeskilde, da de Svenske endnu samme Aar igien begyndte Krigen, og ved List vare komne i Besiddelse af Kronborg, blev han fængslet som Deeltager med flere Fædrelandsvenner i den mislykkede Plan til at vinde denne Fæstning tilbage, blev lagt paa Pinebænken og dømt til Døden. Hans Henrettelse var bestemt til d. 19 Aug. 1659; alle Tilberedelser vare giorte;

han havde taget Afsked med sin Familie, og skrevet en Tale, som han vilde holde paa Retterstedet; men da Kong Frederik III. imidlertid truede den svenske Konge med at ville behandle en fornem svensk Fange, som han havde i sin Magt, paa samme Maade, blev han faa Timer, forend Executionen skulde gaae for sig, fri for Dødsstraf; dog maatte han endnu hensidde 18 Uger med tunge Lænker om Hænder og Fødder paa Helsingborg-Slot, og fik først ved Freden i Mai 1660 sin Frihed, efter 43 Ugers Fangenskab. Fra den Tid var han endnu i 33 Aar Præst i Birkerød, og fra 1690 tillige Provst over Liunge-Kronborg-Herred. Først i en langt fremrykket Alder blev han 1693, i sit 64de Aar, udnævnt til Biskop over Viborg-Stift og tillige til Dr. theol. Som Biskop virkede Gerner i 7 Aar, og døde d. 13. Mai 1700 i sit 71de Aar af et Stykke Kiød, han fik i Halsen, og som ikke kunde optages; da den for øvrigt friske Olding mærkede, at Døden nærmede sig, lagde han sig selv i sin Liigkiste. Biskop Gerner gav sig ogsaa af med Rimekonsten, og besang blandt andet Christian V.s Krigsbedrifter; men hans saakaldte „Ilias" og „Ulysses" (Kbh. 1681 fol.) have hverken forherliget Kongen eller Biskoppen, der baade i poetiske Gaver og i Navnkundighed stod langt under sin Samtidige, Biskop Kingo. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 182—85; Giessings Jubellærere I. S. 331—59; jfr. Rahbeks og Nyerups Bidr. til den danske Digtekunsts Hist. III. S. 147—60.)

12. **Bartholomæus Deichmann**, f. 5. Febr. 1671 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader, Peder Deichmann, var Byfoged (Politimester). Tidligt udviklede sig hans store

Naturgaver; efter privat Underviisning af Mag. **Niels Skive** (siden Rector i Viborg), blev han Student 1688, og disputerede strax derefter offentlig over selvvalgte Theses. Kort derpaa reiste han udenlands med sin forrige Lærer, og studerede ved Universiteterne i Leipzig og Jena; vendte hiem 1690, og tog endnu s. A. theologisk Examen, men begav sig snart igien paa en Udenlandsreise, paa hvilken han fortsatte sine theologiske og philologiske Studier i Leiden og Utrecht. Efter sin Hiemkomst blev han 1693 i sit 22de Aar, ved sin Velynder, Bisskop **Bagger**, ansat som Feltpræst og Viceprovst ved de danske Hielpetropper i Nederlandene, hvor han maatte prædike paa Tydsk; og skiøndt ikke vel modtaget af Overgeneralen, Hertug **Ferd. Vilhelm** af **Würtemberg**, der havde foreslaaet en Anden, giorde han et saadant Indtryk paa denne ved sine Talegaver, at den tydske Hertug tog den unge danske Mand til sin Confessionarius, gav ham særskilt Løn, og betroede ham sine private Sager at bestyre. Efter 3 Aars Forløb blev Deichmann, efter Anbefaling af den kongelige Confessionarius, **P. Jespersen**, 1696 udnævnt til Hofpræst og Skriftefader hos Prinds **Carl**, Kong **Christian V.s** Søn, som nylig havde tiltraadt en Udenlandsreise. Med Prindsen reiste Deichmann i halvtredie Aar igiennem Tydskland, Frankrig og Italien, vandt paa denne Reise meget i Kundskaber, Dannelse, Konstsmag og Verdensklogskab, og kom i Foraaret 1699 tilbage til Danmark. Endnu medens Deichmann var paa Reisen, var han bleven kaldet til Sognepræst i Kolding; men strax efter sin Hiemkomst blev han udnævnt til Sognepræst ved St. Knuds Kirke og Stiftsprovst i Odense, saa at han blot reiste til Kol-

ding for at holde sin Tiltrædelsesprædiken første Pintsedag og Afskedsprædiken Dagen efter. Neppe haves i den danske Geistligheds Historie et lignende Exempel paa overraskende hurtig Stigen i Befordring, som Deichmanns; hvortil baade hans almindelig erkiendte udmærkede Evner, hans Verdensklogskab, og Prinds Carls og Dronning Charlotte Amalies Yndest i Forening hialp ham. I Odense blev han ikke meer end 4 Maaneder. Allerede om Efteraaret 1699 blev han udnævnt til Superintendent i Grevskaberne Oldenborg og Delmenhorst; men ligesom han var ifærd med at reise derover, beskikkedes han 1700, kun 29 Aar gammel, til Gerners Eftermand paa Viborg-Bispestoel. Her „vandt Deichmann Menigmand ved sine Talegaver og sit milde Væsen, Adelen ved sin Urbanitet og Giæstfrihed, Geistligheden ved sin Nidkiærhed i Embedet, vel ogsaa ved sin Indflydelse hos Kongen"; skiøndt paa den anden Side hans usædvanligt hurtige og tidlige Forfremmelse ogsaa skaffede ham Misundere. I Bispegaarden, som han prydede med et udvalgt Bibliothek og en kostbar Malerisamling, var Alt indrettet paa det Prægtigste, saa at, da Frederik IV. 1712 besøgte sin Yndling, og i tre Dage opholdt sig i Bispegaarden, yttrede den engelske Minister, som ledsagede ham, at „Kongen logerede hos en geistlig Mand, og denne boede som en kongelig Mand". Samme Aar blev Deichmann forflyttet til Biskop i Christiania; ved hans Bortreise holdt Stiftsprovsten, Mag. Tychonius, i Stiftets Geistligheds Navn en Afskedstale til ham, hvori han fremstilledes som et Mønster paa en Biskop[5]), me-

[5]) Den udkom 1713 under Titlen: Idea consummati episcopi.

dens samtidigt flere Skandskrifter imod ham sattes i Omløb. I de første Aar af hans Ophold i Norge, under Carl XII.s gientagne Indfald 1716—1718, kom hans Stats- og Verdensklogskab, ja selv hans i Nederlandene erhvervede Indsigter i Militairvæsenet ved flere Leiligheder Landet tilgode, da Regierings- og Befalingsmændene jevnlig betiente sig af hans Raad og Veiledning; ligesom han ogsaa af Kong Frederik IV., der bevarede sin Yndest for ham lige til sin Død, og 1724[6]) giorde ham til Conferentsraad, blev udnævnt til Medlem af mangfoldige Commissioner i vigtige Anliggender, hvilket ofte giorde hans Ophold i Kiøbenhavn nødvendigt. Biskop Deichmann fandt saaledes Leilighed nok til at anvende sine Evner ikke mindre i verdslige politiske Sager, end i geistlige; men ogsaa til derved at forøge sine Uvenners og Misunderes Tal. Ved Kong Frederik IV.s Død ophørte med eet Deichmanns Lykke og Anseelse; saasnart Christian VI. havde besteget Thronen, blev Biskoppen i Oct. 1730 afsat, og en streng Undersøgelse indledet over hans Forhold. Dette haarde Slag var meer, end Deichmann, hvis hele Liv var henrundet i Medgang og rig Nydelse af Lykkens Goder, kunde bære; efter faa Maaneders Forløb, 17 Apr. 1731, døde denne talentfulde og dygtige, men maaskee mere, end det sømmer sig en geistlig

[6]) Det var i dette Aar, at Biskop Deichmann indgav til Frederik IV. sit berømte og mærkværdige „Forsvarsskrift for den norske Nation". Det er trykt særskilt Kbh. 1768 og 1776, og mange Gange aftrykt i forskiellige Skrifter; jfr. J. Møllers Mnemosyne I. S. 231—41.

Mand, i verdslige Handeler forfarne Biskop — et mærkeligt Exempel blandt de flere i vort Fædrelands Historie paa Lykkens og Fyrstegunsts Ustadighed. Med sin Hustru, Else Rosenmeier, havde han 3 Sønner og 3 Døttre; En af Sønnerne, den 1780 i Porsgrund afdøde Cancellieraad Carl Deichmann, efterlod sin Faders Levnet i Manuscript, hvilket har ligget til Grund for hans nyeste Biographs udførlige Fremstilling. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 211—16; Zwergs Siæll. Cler. S. 743—51; Blochs Fyenske Geistl. Hist. I. S. 639—51; og fornemmelig af J. Møller i Mnemosyne I. S. 171—311.)

13. Dr. Casper Wilthagen, født i Trondhiem; hans Herkomst og Ungdomshistorie er ubekiendt. 1693 omtales han som Præst i Glückstadt, da han i dette Aar og senere var indviklet i en theologisk Strid med en Collega. 1710 blev han kaldet af Kong Frederik IV. til Hofprædikant og tillige Skriftefader hos en Dame, som paa den Tid var Kongens Frille (Grevinde Schindel); men da hun kort efter faldt i Unaade, blev Wilthagen 1712 udnævnt til Biskop i Viborg og Dr. theol. bullatus. Han døde 1720. (Jfr. Pontoppidans Ann. IV. S. 186; Zwergs Siæll. Cler. S. 770—71.)

14. Søren Lintrup, f. 1675 i Landsbyen Lintrup i Ribe-Stift, hvor hans Fader, Jakob Sørensen, var Præst. Han blev dimitteret til Universitetet fra Kolding-Skole; 1696, da han var i Begreb med at tiltræde en Udenlandsreise, beskikket til Rector ved Cathedralskolen i Bergen; og, da han allerede dengang var meget anseet ved Universitetet for sin Lærdom, fik han tillige Titel

af Professor theol. designatus. I dette Embede, i hvilket han ægtede den bergenske Bisp Randulfs Datter, forblev Lintrup indtil 1702, da han, efterat en heftig Ildebrand havde fortæret Skolebygningen tilligemed den største Deel af Byen*), begav sig til Kiøbenhavn, hvor han blev ansat som Provst ved Communitetet og paa Regentsen, og 1705 indrettede lærde Colloquier blandt de Studerende under Navn af „Societas Indagantium." 1707 blev han Prof. eloquentiæ, 1716 Professor i Theologien, og holdt talrigt besøgte Forelæsninger, indtil han 1720 blev kaldet til Bisp i Viborg. Her arbeidede han med Iver paa at forbedre Geistlighedens fordærvede Sæder, men maatte i den Anledning døie adskillige Ubehageligheder, og opgav derfor gierne denne Stilling, da han 1725 af Kong Frederik IV. blev kaldet til Kiøbenhavn som kongelig Confessionarius (han var nemlig meget yndet af Dronning Anna Sophie), og tillige atter ansattes som theologisk Professor ved Universitetet. I Sept. 1730 blev Lintrup, tilligemed den daværende Hofprædikant (senere Siællands Bisp) Mag. Hersleb, hentet til Odense til Frederik IV.s Dødsleie, og beredede Kongen til Døden. Kort efter Christian VI.s Thronbestigelse fik han sin Dimission fra Hoffet, og døde efter faa Maaneders Forløb, 13 Marts 1731, som Professor i Theologien, berømt ogsaa i Udlandet for sin ualmindelige theologiske Lærdom. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 187—90, hos Zwerg S. 788—99.)

---

*) Han udgav 1704 en Fortegnelse over de af ham forfattede Afhandlinger (Tractatus), som forgik i Luerne.

15. **Hans Trellund**, f. 5. Oct. 1669 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader var Kiøbmand. Han blev Student fra Kiøbenhavns Skole 1686; besøgte i 5 Aar (1692—1697) tydske, hollandske og engelske Universiteter; blev derpaa 1699 beskikket til Lector theol. i Christiania, og 1701 til Feltprovst ved de danske Hielpetropper, som stode i keiserlig Sold i Italien. Efter at have taget sin Afskeed fra denne Tieneste, giorde han endnu en Reise igiennem Italien; blev efter sin Hiemkomst 1705 ansat som Prof. eloquentiæ ved Universitetet, 1707 Stiftsprovst i Christiania, og 1711 kaldet tilbage til Kiøbenhavn som Professor i Theologien. Den theologiske Læarestoel beklædte Trellund derpaa i 14 Aar med megen Berømmelse indtil 1725, da han blev udnævnt til at afløse sin forrige Collega i det theologiske Facultet, Søren Lintrup, som Biskop i Viborg. Allerede det næste Aar rammede den Skiebne ham, at Bispereſidentſen tilligemed hans store Bibliothek blev ødelagt ved den Ildsvaade, som d. 25. og 26. Jun. 1726 lagde den største Deel af Viborg i Aske. Han prædikede og visiterede meget flittigt i sit Stift indtil hans sidste Leveaar, da Sygdom ofte fængslede ham til Leiet. Biskop Trellund døde 12 Jun. 1735; han var gift med **Catharine Treschow**, en Datter af Admiralitetsraad Gerh. Treschow i Christiania. Af sin betydelige Formue testamenterede han en Trediedeel, 20,000 Rdlr., til offentlig Brug. Han besad megen theologisk Lærdom, hvorom hans latinske Skrifter vidne; ligesom han ogsaa berømmes for den Lethed og Elegants, hvormed han skrev latinske Vers. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 190—94; jfr. C. L. Tychonii Liigprædiken over Trellund, Vib. 1737. Fol.)

16. **Andreas Wøldike**, f. 29. Aug. 1687 i Sommersted i Haderslev-Amt, hvor hans Fader, Peder Wøldike, Stamfader til de danske Wøldiker (f. 1654 i Arensberg i Meklenborg, d. 1725) var Præst i 41 Aar[7]). Han blev 1702 dimitteret af sin Fader til Kiøbenhavns Universitet; og efterat han her havde taget sine Examina og en kort Tid besøgt de sachsiske Universiteter, blev han først 1709, kun 22 Aar gammel, kaldet til Capellan ved Kronborg-Slotskirke og den tydske Menighed i Helsingør, og allerede 1711, da Pesten havde bortrevet begge de danske Præster i denne By, udnævnt til Sognepræst ved den danske (St. Olai) Kirke. Under Pesten besørgede han saaledes allene alle geistlige Forretninger i Helsingør, og var baade Dag og Nat ufortrøden tilstede med Trøst og Husvalelse hos Syge og Døende. Han var ogsaa Gienstand for almindelig Kiærlighed og Høiagtelse hos Helsingørs Indvaanere, og efterlod sig et stort Savn, da han, efter meer end 23 Aars Virksomhed paa dette Sted, 1733 blev udnævnt til Provst og Sognepræst ved Holmens Kirke i Kiøbenhavn, hvorfra han igien 1735 blev forflyttet som Bisskop til Viborg. I 35 Aar forestod Bisskop Wøldike dette Stift i ægte apostolisk Aand[8]): han førgede omhyggeligt for, at Menighederne bleve forsynede med duelige Lærere, foretog hyppige Visitatsreiser, præ-

---

[7]) Ved sin Farmoder, Regina Bøhme, nedstammede Bisskop Wøldike fra Husiternes berømte Anfører Johan Zisca; see Stamtavlen i Giessings Jubellærere I. S. 536. En yngre Broder til Bisskoppen var den bekiendte theologiske Professor, Dr. Marcus Wøldike i Kiøbenhavn. [8]) „Han havde et ret apostolisk Udseende, og var og i sit Levnet en sand Apostel.“ (Suhms Saml. Skr. X. S. 24.)

bikede ofte saavel i Domkirken som paa Visitatserne, og viste i Stilhed megen Godgiørenhed mod Faderløse og Trængende. Aaret før sin Død fik han, paa Grund af sin høie Alder og Skrøbelighed, Stiftsprovsten i Viborg, Vilh. Adolf Worsøe, beskikket til, som hans Vicarius, at udføre de bispelige Forretninger. Biskop Wøldike døde 13. Oct. 1770 i sit 84de Aar, og havde tient i Kirken i 61 Aar. Ved Lærdom og Skrifter har han ikke giort sig bekiendt. (Hans Levnet i Pontoppidans Ann. IV. S. 194—95; Lærde Efterretn. f. 1770 S. 833—34; Giessings Jubellærere I. S. 529—41.)

17. Dr. Christian Michael Rottbøll, f. 12. Apr. 1729 paa Hørbygaard i Siælland, hvor hans Fader, Christen Michelsen Rottbøll [9]), var Forvalter. Han blev Student fra Roeskilde-Cathedralskole 1745 tilligemed sin to Aar ældre Broder, den siden som Botaniker bekiendte Professor Christen Friis Rottbøll; var Hører ved Nyborg-Skole 1752—1755, hvorpaa han vendte tilbage til Universitetet, og blev Decanus ved Communitetet. I de næste to Aar (1756 og 1757) udgav han, i Forening med 5 andre unge Videnskabsmænd (hvoriblandt

[9]) Denne havde taget sit Navn af Rottbøll-Gaard i Lodberg Sogn i Thy, som nu er ødelagt af Sandflugt. Biskoppens Farfader, Michel Christensen, som eiede denne Gaard, havde været Foged paa Ducholm, Ørum og Tandrup, og døde 1711. Om ham var skrevet i Lodberg Sogns Kirkebog: at „han var en ærlig trofast Mand, from og gudfrygtig, hvis Lige faa findes". Ogsaa dennes Fader, Christen Michelsen, døde paa Gaarden Rottbøll 1668. (Worms Lex. II. S. 298.)

den senere Bisskop **Tønne Bloch** og den lærde Jurist, Isländeren **J. Erichsen**), de bekiendte „Efterretninger om nye Bøger og lærde Sager". 1759 blev han kaldet til Sognepræst i Sorø og Provst i Alsted-Herred, samt Professor theol. honorar. ved Sorø-Academi. 1760 blev han Sognepræst til Frue-Kirke i Aarhuus og Provst i Ring-Herred; 1765 Stiftsprovst og Sognepræst til Domkirken i Aarhuus; 1766 Sognepræst til Trinitatis Kirke i Kiøbenhavn. 1767 disputerede han for den theologiske Doctorgrad; og 1770 blev han udnævnt til Bisskop i Viborg. Bisskop Rottbøll døde 8 Dec. 1780; han var — efter Suhms Dom — „en overmaade behagelig Mand, et klart og lyst Hoved, havde megen Anstand paa Prædikestolen, og besad et skiønt Foredrag og herlige Naturgaver"[10]. (Hans Levnet i Maanedl. Tillæg til de aalborgske Efterr. 1780 Nr. 12. Worms Lex. over lærde Mænd, II. S. 297—99; jfr. III. S. 660.)

18. Dr. **Peder Tetens**, f. 27. Oct. 1728 i Nykiøbing paa Falster, hvor hans Fader, **Jakob Tetens**, af en gammel holsteensk Familie, var Bager og Kiøbmand. Han blev Student fra sin Fødebyes Skole 1745; efter at have taget theologisk Examen, blev han 1750 Magister og Decanus ved Communitetet, 1754 Hører ved Kiøbenhavns Skole, og 1756 Rector i Horsens. Dette Embede beklædte Tetens i 17 Aar, indtil han 1773 beskikkedes til Stiftsprovst og Sognepræst ved Ribe-Domkirke. Efter at have taget den theologiske Doctorgrad 1779, blev han 1781 udnævnt til Bisskop i Viborg,

---

10) Suhms Saml. Skr. X. S. 38.

hvilket Stift han forestod i 24 Aar indtil sin Død, d. 7. Apr. 1805. Han var en virksom Embedsmand, der havde store Fortienester baade af Skolen og Kirken, og meget godgiørende. Hans Hustru, **Anania Wederkinch**, en Datter af Provst Henr. Wederkinch i Nykiøbing paa Falster, fødte ham 9 Børn, blandt hvilke Biskoppen over Als og Ærø, Dr. Stephan Tetens. (Autobiographie i Acta jubilæi univers. Hafn. 1779 p. 30—32; Biographie i Fallesens Theol. Maanedsskr. V. S. 622—24; Worms Lex. II. S. 469—70, III. S. 772—73; Frosts Efterretn. om Ribe-Domk. S. 97—98; Bendz's Bidrag til Horsens lærde Skoles Hist. S. 59—60.)

19. Dr. **Jens Bloch**, f. 27. Jun. 1761 [11]) i Hals i Vendsyssel; hans Fader, **Rasmus Bloch**, var Skibscapitain og Borger i Aalborg. I sit 12te Aar blev han sendt til Riga, for der at sættes paa et Handelscontoir; men da han hverken havde Lyst til Handelen eller Søvæsenet, hvortil hans Fader ønskede at see ham anbragt, begyndte han efter Hiemkomsten i sit 13de Aar at studere, først ved privat Underviisning, derpaa i Aalborg-Cathedralskole, hvorfra han 1780 blev dimitteret til Universitetet (med Udmærkelse ved Exam. art.). Efterat han her havde fuldendt sit academiske Cursus, og taget baade philologisk og theologisk Embedsexamen (begge med laud.), blev han 1784 beskikket til Decanus ved Communitetet, og manuducerede i nogen Tid til de phi-

[11]) Angaaende den mærkelige Uovereensstemmelse i Biskoppens egen Angivelse af sit Fødselsaar (1760, 1761, 1763, 1764) see Nyerups Biograph. Efterretn. om philolog. Candidater S. 35.

lologiske og philosophiske Examina, indtil han 1786 kom til at reise udenlands med Kammerherre Grev Jørgen Scheel til Scheel og Gammel-Estrup. I Gøttingen, hvor Bloch opholdt sig fra 1786 til 1788, erholdt han Magistergraden fra Kiøbenhavns Universitet; han reiste derfra videre i Tydskland og igiennem Holland til Frankrige, hvor han i Paris benyttede de store Bibliotheker. Efter sin Hiemkomst disputerede han ved den academiske Høitidelighed, som fandt Sted i Anledning af Kronprindsens Formæling 1790, for den philosophiske Doctorgrad, og blev s. A. kaldet til Sognepræst for Viergby og Mørke i Siælland. 1795 modtog han den theologiske Doctorgrad fra det theologiske Facultet i Kiel, og s. A. beskikkedes han til anden residerende Capellan ved Holmens Kirke i Kiøbenhavn. Her blev han allerede det følgende Aar forfremmet til første Capellan, og 1797 til Provst og Sognepræst for Holmens Menighed. Efter henved 9 Aars Virksomhed ved denne Menighed blev Bloch 30 Dec. 1803 udnævnt til Biskop i Christiansands Stift, hvorfra han atter meget hurtigt, 12 Jul. 1805, blev forflyttet, idet han udnævntes til Biskop i Viborg-Stift, hvilket Embede han beklædte til sin Død, i næsten 25 Aar. 1810 blev han Ridder og 1817 Commandeur af Danebrog, 1826 Danebrogsmand; han døde 3 Jul. 1830. Biskop Bloch besad megen Lærdom, især i den græske Philologie, men hans Forfattervirksomhed ophørte tidligt; som Theolog holdt han fast ved den gamle orthodoxe Tro, og var en Ven og Befordrer af Bibellæsning; „formedelst sit kiærlige Hierte, sin velvillige og fordringsfrie Tænkemaade var han meget yndet af sit

Stifts Geistlighed, ligesom af Andre, der kiendte ham."
Han havde 1798 ægtet **Christine Meincke** (d. 1824), en Datter af Grosserer Henr. Meincke. (Autobiographie i Fallesens Theolog. Maanedsskr. III. S. 664—69 og i Bispevielsesacten 1804, samt vedføiet hans Affskedstale i Holmens Kirke; Nekrolog af J. Møller i Nyt theolog. Biblioth. XVIII. S. 350—56. Jfr. Erslews Forf.-Lex. I. S. 145—46 og Hundrups biographiske Efterretn. om de Candidater, som have underkastet sig philolog. Embedsexamen, S. 35—36.)

20. **Nicolai Esmark Øllgaard**, f. i Oct. 1775 paa Sneumgaard i Ribe-Stift, hvoraf hans Fader, **Niels Rasmussen Øllgaard**, var Eier. Da begge hans Forældre tidligt døde, tog hans Farbroder, Justitsraad **Term. Øllgaard**, sig af ham med faderlig Omhu; 1792 blev han privat dimitteret til Universitetet og udmærket ved examen art.; 1796 tog han theologisk Attestats (med Charact. laud.; de praktiske Prøver med Udmærkelse). Efter at have 1799—1800 studeret ved Universiteterne i Kiel og Gøttingen, blev han 1801 ansat som Præst ved Frederiks Hospital og Fødselsstiftelsen i Kiøbenhavn. Fra 1805 til 1807 var han Feltprovst ved de i Holsteen sammendragne Tropper; hvorefter han atter overtog sit Embede ved Hospitalet, hvormed tillige forenedes Bestillingen at være Provst for Feltpræsterne, og i det næste Aar Embedet som Præst i Citadellet Frederikshavn. 1809 blev det overdraget ham at holde Forelæsninger over Psychologie i Pastoralseminariet. 1811 blev han udnævnt til Amtsprovst over Frederiksborg-Amt, Slotspræst til Fredensborg og Sogne-

præst til Asminderød og Grønholt; hvorfra han 1824 forflyttedes som Sognepræst til Trinitatis Kirke i Kjøbenhavn; og derfra igien 1830 til Viborg som Biskop. 1828 blev han Ridder af Danebrog, 1835 Danebrogsmand, og 1836 Commandeur af Danebrog. Siden 1811 er han gift med Juliane Hansen, f. Bie. (Autobiographie, vedføiet det til Bispevielsen 1830 af Bisk. P. E. Müller udgivne Program: Vita Andreæ Sunonis, archiep. Lundensis.)

VII.

Aarhuus-Stift.

1. Mag. **Mads Lange** eller **Schade**. Af hans Gravskrift vides, at han først var i Skoleembede; siden optraadte han blandt de første evangeliske Prædikanter i Randers, og var fra 1529 Præst ved Graabrødrekirken i denne By. 1537 blev han udnævnt til den første evangeliske Superintendent i Aarhuus, og 2 Sept. s. A. tilligemed de andre Superintendenter indviet af **Bugenhagen**. Han var Bisskop i henved 20 Aar, og døde 16 Apr. 1557. (Hans Levnet i Poulsons Bibliotheca Aarhus. p. 53—54, Pontopp. Ann. III. S. 165—66; jfr. Worms Lex. over lærde Mænd, I. S. 571.)

2. Mag. **Laurids Berthelsen** (**Laurentius Bartholinus**[1]) s. **Bartholomæi**), f. 1514 af Bønderfolk i Harsyssel i Ribe-Stift. Han skal 1547 have været Rector ved Aarhuus-Skole; blev 1550 Sognepræst ved Frue-Kirke i Aarhuus, og 1557 valgt til Bisskop sammesteds. I sin høie Alderdom fik han 1587 Mag. **Ped. Winstrup** adjungeret som Medhielper; han døde 19 Jan. 1588, efter at have tient i Skolen og Kirken i 44 Aar. (Hans Levnet i Poulsons Bibl. Aarh. p. 54—55; Pontoppidans Ann. III. S. 166—67; Worms Lex. I. S. 78—79.)

3. Mag. **Peder Jensen Winstrup**, var Bisskop i Aarhuus 1588—1591, da han blev Bisskop over Siællands Stift. (See ovenfor S. 79—80.)

---

[1]) Han hørte ikke til den berømte barthelinske Slægt.

4. Mag. **Albert Hansen**, var en Søn af den anden evangeliske Bisкop over Siællands Stift, Dr. **Hans Albertsen**, og født i **Kiøbenhavn**. Han blev i Sept. 1576 „Skolemester" (Rector) i Helsingør, hvor han 1580 opførte Skuespil for Borgerne „med sine Personer" (Disciple). 1582 blev han Sognepræst ved Nicolai Kirke i Kiøbenhavn, og var tillige Hofprædikant hos Kongerne **Frederik II.** og **Christian IV.** indtil 1591, da han blev valgt til Bisкop i Aarhuus, hvor han døde 20 Febr. 1595. (Hans Levnet i Poulsons Bibl. Aarh. p. 62—63; Pontoppidans Ann. III. S. 167—68; Zwergs Siæll. Cler. S. 510. Jfr. Histor. Tidsskr. V. S. 518—19. 528.)

5. Mag. **Jens Giødesen** (**Johannes Ægidius**), f. 1550 i Ribe af borgerlige Forældre. Han var først i 5 Aar Rector ved Lemvig-Skole; blev derpaa 1581 Hofprædikant hos Kong **Frederik II.** efter den berømte **Anders Sørensen Vedel**[a]); 1591 Sognepræst ved Nicolai Kirke i Kiøbenhavn efter Mag. **Albert Hansen**, hvem han ogsaa 1595 succederede som Bisкop i Aarhuus, hvilket Embede han derpaa forestod med Berømmelse i 31 Aar. Bisкop Giødesen døde 11 Dec. 1626, 76 Aar gammel; han var gift med **Magdalene Valentini** fra Wittenberg, og blev ved hende Stamfader til en meget talrig og mærkelig Afkom. (Hans Levnet i Poulsons Bibl. Aarh. p. 63—66; Pontopp. Ann. III. S. 168—70; Giessings Jubellærere I. S. 247—59 med vedføiet Slægtregister S. 260—89.)

---

[a]) Ikke 1583 (Pontoppidan, Zwerg) eller 1580 (Worm, Giessing); jfr. C. F. Wegener: Histor. Efterretn. om And. Sør. Vedel, Udg. 1847 S. 118.

6. Dr. **Morten Madsen**[3]), f. 1594 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader var Bager. Han studerede først ved Kiøbenhavns Universitet og derpaa i Wittenberg, hvor han et Par Gange offentligt disputerede 1618 og 1619. Efter sin Hiemkomst blev han først Lærer for Christian IV.s Børn med Christine Munk, og kort efter Rector i Sorøe og Magister 1621. Allerede næste Aar blev han kaldet til Slotspræst paa Frederiksborg, og 1624 til Hofpræst, i hvilken Stilling han fulgte med Kongen paa Felttoget i Tydskland. 1627 blev han udnævnt til Biskop i Aarhuus, i hvilket Embede Christian IV., formodentlig ifølge Biskoppens tidligere Stilling ved Hoffet og Bekiendtskab med Christine Munk, adskillige Gange brugte ham, i Forening med Andre, til Inqvisitioner hos hende og andre Forhandlinger, da hun efter sin Skilsmisse fra Kongen var flyttet til Boller. 1634 blev han promoveret til Dr. theol. Biskop Morten Madsen døde, efter at have forestaaet sit Stift i 16 Aar, 17 Oct. 1643, kun 49 Aar gammel; som der siges, af Græmmelse over en skammelig og løgnagtig Beskyldning, som en Herremand, Erik Grubbe, havde opspundet mod hans Familie, og hvori den ved sine danske satiriske Skrifter bekiendte Klokker Hans Skonning var Deeltager. Han roses for sin Lærdom, især i de østerlandske Sprog, og for sine Fortienester af Kirken. (Hans Levnet i Poulsons Bibl. Aarh. p. 66—70; Pontopp. Ann. III. S. 170—

---

[3]) Familienavnet Leiel (Lælius) tillægges urigtigt Biskoppen; hans Hustru var en Datterdatter af Fred. Leiel, Borgermester i Helsingør, efter hvem Biskoppens to Sønner antoge dette Navn. Jfr. Worms Lexicon over lærde Mænd, II. S. 25 f., og om Familien Leiel Histor. Tidsskr. V. S. 146—61.

73; Zwergs Siell. Cler. S. 552—58. Jfr. K. Christian IV.s egenhænd. Breve, udg. af Molbech, I. S. 395.)

7. Dr. Jakob Madsen ell. Matthiesen, f. 17 Oct. 1602 i Aarhuus; hans Fader var Dr. Mads Jakobsen (Matthias Jacobæus), Kong Christian IV.s Livlæge og Kannik i Aarhuus-Domcapitel, en Søn af den fyenske Biskop Jakob Madsen Veile; hans Moder Ingeborg var en Datter af hans anden Formand paa Aarhuus-Bispestoel, Jens Giødesen. Han gik først i Aarhuus, derpaa i Odense-Skole, hvorfra han 1621 blev dimitteret til Kiøbenhavns Universitet. Som dygtig Student tilbrog han sig den theologiske Professor (senere Siællands Biskop) Jesper Brochmands Opmærksomhed, og blev optaget baade i hans Huus[4]), og hos den lærde Adelsmand Holger Rosenkrands; hvilke Huse vare ligesom smaa Academier for lærde Ynglinger. I Aarene 1624—1630 studerede han ved forskiellige Universiteter i Tydskland, Nederlandene og England, og blev strax efter sin Hiemkomst ansat som Prof. eloquentiæ ved Universitetet, i hvilken Stilling han skrev en Mængde academiske Programmer og Testimonier, der i sin Tid beundredes som Mønstre paa en fuldendt latinsk Stiil 1638 udnævnte Kong Christian IV. ham til sin Hofprædikant; og da han stod i stor Yndest ved Hoffet, erholdt han i dette Embede ved forskiellige Leiligheder, f. Ex. ved de kongelige Børns og ved Adeliges Bryllupper, anseelige Foræringer, hvorover han selv efterlod en Fortegnelse[5]). 1640 blev han Dr. theol.,

[4]) Jfr. om denne berømmelige Bispops Pleiesønner Histor. Calend. III. S. 260—68. [5]) Jfr. „Udtog af D. Jac. Matthiesens Tegnebog", Danske Mag. I. S. 218—24.

og i Jun. 1645 udnævnt til Biskop i Aarhuus, efterat denne Bispestol havde staaet ledig i henved to Aar. Hans sieldne Lærdom og Dygtighed var almindelig erkiendt, hvorfor ogsaa Siællands Bispestol og det theologiske Professorat blev ham tilbudt af Kong Frederik III. efter Biskop Hans Resen d. Yngres Død; men hans svagelige Helbred nødte ham til at afslaae det. Bisfop Jakob Madsen døde 3 Jun. 1660 i sit 58de Aar, efter at have været Bisfop i 15 Aar. Han var gift med **Anna Bartholin**, en Datter af den berømte **Casper Bartholin**, Dr. theol. & med. og Professor ved Kiøbenhavns Universitetet. Ved hende blev han Stamfader til den lærde jacobæiske Slægt; deres tre Sønner, **Matthias**, **Jens** og **Holger Jacobæus**, vare alle Doctorer og Professorer ved Universitetet; deres to Døtre vare gifte med Etatsraad og Professor **Rasmus Vinding** og Etatsraad og Generalprocureur **Peder Lauritsen Scavenius**. (Hans Levnet i Vindings Acad. Haun. p. 321—25; Poulsons Bibl. Aarh. p. 70—77; Pontopp. Ann. IV. S. 163—65; Zwergs Siæll. Cler. S. 577—88.)

8. Mag. **Hans Brochmand**, f. 16 Apr. 1621 i Kiøge, hvor hans Fader, **Enevold Brochmand**, en Broder til Siællands Bisfop **Jesper Brochmand**, var Borgermester. Han blev 1638 dimitteret fra Herlufsholms Skole til Kiøbenhavns Universitet, og studerede her Theologie under sin berømte Farbroders Veiledning. 1642 reiste han til England, og blev der bekiendt med den allegoriske Prædikemethode, hvori han, ligesom hans forrige Rector paa Herlufsholm, siden Bisfop i Viborg, **Hans Bartsker**, drev det meget vidt. Under sit treaa-

rige Ophold i England tog han Magistergraden i Canterbury, og giftede sig med en engelsk Dame af Stand, **Anna Laurence de la Ford**, en Baronets Datter. Efter sin Hiemkomst blev han 1649 kaldet til Sognepræst ved Nicolai Kirke i Kiøbenhavn, hvilket Embede han efter 11 Aars Forløb nedlagde formedelst Svagelighed, hvorpaa han blev udnævnt til theologisk Professor, men endnu s. A., 1660, til Biskop i Aarhuus. Kun i 4 Aar beklædte han Bispestolen, og døde 13 Marts 1664 i sit 43de Aar. Det maa vel være med Hensyn til den allegoriske Prædikekonst, som paa den Tid var saa meget yndet, og som man kiender af hans trykte Liigprædikener[6]) (de eneste Skrifter, der haves fra hans Haand), at han i sin Gravskrift blev kaldet „vir incomparabilis, etiamsi comparetur cum maximis." (Hans Levnet i Poulsons Bibl. Aarh. p. 78—84; Pontopp. Ann. IV. S. 165—66.)

9. Dr. **Erik Grave**, f. 26 Sept. 1624 i Lund, hvor hans Fader, Mag. **Mogens Grave**, var Kannik og Lector i Theologien ved Gymnasiet. Fra dette kom han 1643 til Kiøbenhavns Universitet; og efter her at have taget theologisk Attestats, blev han først Hører ved sin Fødebyes Skole, og derpaa Rector i Helsingborg. Herfra blev han 1650 af Geheimeraad Erik Rosenkrantz til Rosenholm kaldet til Sognepræst for Hornslet i Aarhuus-Stift; og da Rygtet om hans sieldne Gaver var naaet til Kong **Frederik** III., udnævnte denne ham 1660 til sin Hofprædikant. I denne Embedsstilling

---

6) De findes, 9 i Tallet, anførte i Worms Lex. I. S. 174 og Nyerups Literaturlex. S. 92.

havde han 1662 i Kongens Nærværelse en Samtale angaaende Trinitetslæren med den lærde polske, af Frederik III. beskyttede, Socinianer **Stanisl. Lubienitzky**, som han fuldstændigt giendrev. 1664 blev han kaldet til Biskop i Aarhuus, og 1668 udnævnt til Dr. theol. per bullam. Da der 1680 af Kong **Christian** V. blev forelagt Biskopperne det Spørgsmaal, om der burde tilstaaes de for Ludvig XIV.s Forfølgelser flygtede franske Reformeerte fri Religionsøvelse i Danmark, sluttede Biskop Grave sig til **Bagger**, **Masius** og de andre Theologer, som fraraadede deres Optagelse i Landet. I sine sidste 10 Aar var han meget svagelig, og døde 22 Febr. 1691 i sit 67de Aar, efter at have forestaaet Stiftet i 27 Aar. (Hans Levnet i Poulsons Bibl. Aarh. p. 84—99; Pontoppidans Ann. IV. S. 167—70; Zwergs Siæll. Cler. S. 632—45.)

10. Dr. **Hans Braem**, f. 12 Apr. 1648 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader, **Gotthard Braem**, var Toldforvalter. Han blev dimitteret fra Roeskilde-Cathedralskole 1665, og efter at have studeret ved Kiøbenhavns Universitet i 3 Aar, begav han sig 1668 til fremmede Universiteter, navnlig Leiden, Oxford og Wittenberg. Efter sin Hiemkomst blev han 1674 beskikket til Rector ved Helsingørs Skole, som han forestod i 7 Aar og meget ophialp, indtil han 1681 blev kaldet til Sognepræst ved St. Peders Kirke i Næstved, hvorfra han allerede det næste Aar blev forfremmet til Domprovst ved Roeskilde-Domkirke. 1691 blev han udnævnt til Biskop i Aarhuus, hvor han efter 22 Aars Virksomhed døde 21 Mai 1713. Biskop Braem har giort sig fortient af Domkirken ved at restaurere Synodal-Capellet ell. Convent-

salen[7]), hvor ogsaa han og hans Hustru, **Mette Harboe** (en Søster til Geheimeraad **Harboe**) ligge begravne, og af sin Geistlighed ved at oprette en Understøttelseskasse for trængende Præsteenker i Stiftet. (Hans Levnet i Poulsons Bibl. Aarh. p. 99—110; Pontoppidans Ann. IV. S. 170—71.)

11. Dr. **Hans Ocksen**, f. 5 Dec. 1667 i Kiøbenhavn, hvór hans Fader, **Thomas Ocksen**, var en anseet Borger (Silke- og Klædekræmmer, Kirkeværge for St. Petri Kirke og Formand for de 32 Mænd). Efter at være bleven underviist af duelige Lærere i sine Forældres Huus, blev han 1687 privat dimitteret til Universitetet, hvor han først studerede Medicin; men da han var bleven frelst af Luerne ved Amalienborgs Brand 19 Apr. 1689, forandrede han i den Anledning sin Bestemmelse, valgte Theologien til sit Studium, og tog det næste Aar Examen i denne Videnskab. Fra 1690 til 1693 foretog han sig en Udenlandsreise igiennem Tydskland, Nederlandene, England, Frankrig, Schweiz, Østerrig og Bøhmen; blev efter sin Hiemkomst ansat som Lærer hos Prinds **Vilhelm** (en Søn af Christian V.), og 1694 kaldet til Præst ved Mariekirken i Flensborg, hvor han kort efter ægtede en Raadmands Datter, **Anna Petersen**. 1707 blev han udnævnt til Slotsprædikant i Kiøbenhavn; 1712 til Biskop i Ribe; hvorfra han allerede i Nov. 1713 blev forflyttet til Aarhuus, hvilket Stift han derpaa forestod i 24 Aar. Han ordinerede i dette Tidsrum ikke mindre end 314 Præster, og indsatte 33

---

[7]) Dette Capel var bygget af den catholske Bisкop **Jens Iversen Lange** i det 15de Aarhundrede; jfr. ovenfor S. 59.

Provster og 10 Rectorer. 1714 blev han Dr. theol. bullatus. Bisfop Ocksen døde d. 13. Jan. 1738 i sit 71de Aar; hans latinske Gravskrift i Conventsalen berømmer ham for at have været i Omgang venlig uden Letsindighed, i sit Embede alvorlig uden Strenghed, i sine Ord behagelig uden Sminke, i sine Forretninger tro uden Hovmod, i Alt gudfrygtig uden at prale dermed. Af sine Midler skienkede han 500 Rigsdaler til den af hans Formand stiftede geistlige Enkekasse i Aarhuus-Stift. (Hans Levnet i hans Liigprogram i Dän. Biblioth. II. S. 508—18; Pontopp. Ann. IV. S. 171—73; Zwergs Siæll. Cler. S. 763—69.)

12. **Peder Hygom**, f. 22 Nov. 1692 i Hygom i Haderslev-Amt, hvor hans Fader, Jakob Hygom, var Præst, og før ham hans Farfader[8]). Sin Barndom tilbragte han for det Meste hos den ærværdige Præst i Sommersted, Peder Wøldike[9]), af hvem han blev underviist tilligemed hans egne Sønner, og 1710 dimitteret til Universitetet. Han studerede derpaa Theologie i Kiøbenhavn, hvor han tog theologisk Examen 1714, og i Kiel; blev 1718 ordineret til Capellan hos Præsten i Lintrup og Hierting, Christian Welleius, og ægtede her dennes Datter. Efter Svigerfaderens Død 1730 fulgte han ham i Embedet, men var kun to Aar Sogne-

[8]) Bisfoppens Fader, Jakob Pedersen Hygom, døde i Begyndelsen af Aaret 1755 i sit 98de Aar, og blev begravet i Hygom-Kirke 19. Jan., just paa den Dag, da hans Fader var bleven ordineret til Præsteembedet sammesteds for 100 Aar siden. (Haandskr. Fortegn. over Bisfopperne og Præsterne i Aarhuus-Stift siden Reformat. i Kallske Saml. paa det kgl. Bibl.) [9]) See ovenfor S. 169 f.

præst i Lintrup, da han 1732 blev kaldet af sin alderssvage Fader til hans Medhielper i Hygom. Baade i Linkrup og her viste Hygom sig som en ivrig Tilhænger af Pietismen, som dengang var i sin fulde Blomstring i Halle, og søgte at virke til Menighedens Opvækkelse ved private Sammenkomster og ved Bibellæsning. Da han nu tillige i sine Prædikener udpegede dem, der ikke deeltoge i disse Forsamlinger, som Vantroe i Modsætning til de sande opvakte Christne, fik han derved mange Uvenner, som endog klagede over ham til hans Biskop, **Matth. Anchersen**; men denne fandt hans Forsvar aldeles tilfredsstillende. Ved denne Leilighed tildrog han sig ogsaa Kong **Christian** VI.s Opmærksomhed og særdeles Gunst, saa at han i Løbet af halvandet Aar blev forfremmet, først i Oct. 1736 til Sognepræst ved Frue-Kirke i Aarhuus og Provst over Ring-Herred, derpaa i Nov. 1737 til Sognepræst ved Budolphi-Kirke i Aalborg, og i Febr. 1738 til Biskop i Aarhuus, efterat kort i Forveien Christiania-Bispestol havde været tiltænkt ham. I sin 26aarige Stilling som Biskop virkede Hygom paa samme Maade som tidligere, og i sine Indberetninger til Kirke-Inspectionscollegiet udbredte han sig især vidtløftigt over Opvækkelsens Fremgang i Stiftet. I sin Alderdom henfaldt han selv i en Sovesyge, hvorfor Lægekonsten ikke kunde finde noget opvækkende Middel, og som tilsidst medførte hans Død 8. Jun. 1764, i hans 72de Aar. Biskop Hygom er Forfatter af den bekiendte Psalme: „Jesu, din søde Forening at smage længes og trænges mit Hierte og Sind", men har for øvrigt ikke efterladt sig Skrifter[10].

[10]) Han findes derfor ikke i Worms og Nyerups Literaturlexica.

(Hans Levnet i Pontoppidans Ann. IV. S. 174—75; C. J. Brandt og L. Helweg: Den danske Psalmedigtn. II. S. 360—61.)

13. Dr. **Poul Matthias Bildsøe**, f. 15 Febr. 1710 i Kiettinge paa Lolland, hvor hans Fader, Mag. Lor. Bildsøe, var Præst. Han blev Student 1726, og allerede 1730, kun 20 Aar gammel, beskikket til Rector i Svendborg. 1736 blev han kaldet til Sognepræst for Torkildstrup og Lillebrænde paa Falster, hvorfra han 1738 blev forflyttet til Kiøbenhavn som Sognepræst ved Garnisonskirken. I Kiøbenhavn virkede Bildsøe i 26 Aar som Sognepræst for 4 forskiellige Menigheder; fra Garnisonskirken blev han nemlig 1754 forflyttet til Hellig-Geistes Kirke; derfra 1757 til Nicolai Kirke, og atter herfra 1759 til Holmens Kirke. 1752 disputerede han for den theologiske Doctorgrad, og 1764 blev han udnævnt til Biskop i Aarhuus. Biskop Bildsøe var 4 Gange gift; han døde 27 Jul. 1777. (Hans Levnet i J. Staunings epistola ad Clerum dioec. Aarhus. de morte episc. Dr. P. M. Bildsöe; og derfra i Lærde Efterretn. f. 1778 Nr. 14; jfr. Hertels Beskriv. over Aarhuus-Domk. II. S. 85—88.)

14. **Jørgen Hee**, f. 18 Nov. 1714 i Odense, hvor hans Fader, Jens Hee, var Præst ved Hospitalet, og siden tillige fungerede som Stiftsprovst i Fyen. Han blev Student fra Odense-Gymnasium 1729; blev 1738 kaldet til Sognepræst for Allerup og Davinde i Fyen, hvorfra han 1759 blev forflyttet til Odense som Sognepræst for St. Hans-Menighed, og derfra igien 1763 til St. Knuds Kirke og Stiftsprovst i Fyen. 1764

blev han Sognepræst ved Holmens Menighed i Kiøbenhavn og Provst for Sø-Etaten og Garnisonen efter Biskop Bildsøe, som han ogsaa fulgte paa Bispestolen 1777. Biskop Hee døde som Jubellærer 30 Dec. 1788; han var anseet for sin Dygtighed og meget elsket af Stiftets Geistlige. (Hans Levnet i Blochs Fyenske Geistligheds Hist. I. S. 692—94 og II. S. 40—43; jfr. Hertels Beskriv. over Aarhuus-Domk. II. S. 48—52.)

15. Dr. **Hector Frederik Janson,** f. 2 Oct. 1737[11]) i Golzwarden i Grevskabet Oldenborg, hvor hans Fader, **Gustav Ludvig Janson,** var Præst og Assessor i det oldenborgske Consistorium. Fra Latinskolen i Oldenborg kom han til Universitetet i Gøttingen, hvor han studerede Theologie under denne Høiskoles berømte Lærere indtil 1758. Ved sin Hiemkomst til Oldenborg lod han sig examinere af Generalsuperintendent Flessa, og blev derpaa Hofmester for Grev Reventlows Sønner, først i Holsteen og siden i Kiøbenhavn. 1766 blev han udnævnt til tydsk Slotspræst i Kiøbenhavn, og 1772 til Hofprædikant; blev 1774 tillige Professor theolog. ordin. ved Universitetet og s. A. Dr. theol.; 1782 General-Kirke-Inspector. Efterat Janson ved sin Collega Balles Udnævnelse til Siællands Biskop 1783 var bleven første Professor i det theologiske Facultet (primarius theologus), og havde faaet Rang med Confessionarius, blev han 1786 udnævnt til Universitetets Procantsler,

[11]) Efter hans Autobiographie i Acta academ. Hafn. 1774 p. 18; hans Gravskrift i Hertels Beskr. over Aarh.-Domk. II. S. 240 har 28 Oct. I Worms Lexic. III. S. 384 og Fallesens Theolog. Maanedsskr. V. S. 374 angives 2 Oct. 1734.

i hvilket Embede han blandt andet foretog en Undersøgelse af denne vigtige Stiftelses Eiendomme og Midler, og derover udgav en Beretning. 1789 blev han beskikket til Biskop i Aarhuus, hvilket Stift han derpaa forestod i 16 Aar, indtil sin Død 4 Febr. 1805. Foruden en høi Grad af Retsindighed, Godgiørenhed og Forekommenhed tillægges Biskop Janson megen Lærdom og Smag, saavelsom en sielden Fremstillingsgave; hvorfor han ogsaa i sin Stilling som Universitetslærer holdt fortrinlige Forelæsninger over de theologiske Systemer. Han var gift med **Anna Marie Stendrup**, en Datter af Etatsraad og Forstander for Vartou-Hospital, Jak. Stendrup; hun overlevede ham kun eet Aar. (Autobiographie i Acta academ. Haun. 1774 p. 18; Biographie i Fallesens Theolog. Maanedsskr. V. S. 374—76. Jfr. Minerva f. 1805, II. S. 90—96; Hertels Beskr. over Aarhuus-Domk. II. S. 239—41.)

16. Dr. **Andreas Birch**, f. 6 Nov. 1758 i Kiøbenhavn, hvor Faderen, **Andreas Birch**, var Byskriver og kongel. Mineral-Inspecteur. Allerede i sit 4de Aar mistede han begge sine Forældre; men hans Morbroder, Brygger **Gardenholtz**, tog sig af ham og hans Søskende; og i sit 16de Aar blev han 1774 dimitteret til Universitetet. Efter at have taget theologisk Attestats (med Charact. laud.) 1779, reiste han s. A. til Gøttingen, hvor han studerede indtil 1781, da han, efter **Joh. Dav. Michaelis's** Raad, og understøttet af den danske Statssecretair **Ove Høegh Guldberg**, drog igiennem Schweiz og det sydlige Frankrig, over Turin, Genua og Livorno, til Rom, i Særdeleshed for der at undersøge adskillige hidtil ubenyttede Haandskrifter af det Nye

Testamente. De romerske Bibliotheker gave ham et rigt Udbytte; og hans Samlinger forøgedes paa Hiemreisen i Florents, Bologna, Parma, Venedig, ligesom ogsaa paa det keiserlige Bibliothek i Wien. Mod Slutningen af 1783 kom Birch hiem; og det blev ham nu overdraget af Regieringen at besørge en Pragtudgave af det Nye Testaments Grundtext med kritisk Apparat, som skulde trykkes paa kongelig Bekostning. Af dette Værk udkom 1ste Deel under Titel: „Quatuor Evangelia Græce, cum variantibus a textu lectionibus" etc. Haun. 1788, fol. et 4to; men da den store Ildebrand 1795 fortærede Waisenhuset — hvorved Birch, efter 1788 at have concurreret med **Münter** (senere Siællands Biskop) om et theologisk Professorat, i det følgende Aar var bleven Præst — blev næsten hele Oplaget tilintetgiort. Dette Uheld, i Forening med andre Omstændigheder, bevirkede, at Birch opgav Pragtværkets Fortsættelse, og lod sig nøie med at udgive sine samtlige Varianter i et Par smaa Octavbind (1798—1801), hvorfra de af **Griesbach** bleve optagne i dennes kritiske Udgave af det Nye Testamente. Efterat Birch 1790 havde taget den theologiske Doctorgrad, og 1792 erholdt Prædicat af Professor i Theologien, blev han 1796 udnævnt til Domprovst og Sognepræst ved Roeskilde-Domkirke. D. 30 Dec. 1803 beskikkedes han til den første Bisop over Lolland og Falster, hvorfra han allerede 12. Jul. 1805 blev kaldet til Bispestolen i Aarhuus, hvilken han beklædte i 24 Aar. 1810 blev han Ridder, og 1817 Commandeur af Danebrog. Bisop Birch døde 25 Oct. 1829; han var gift med sin Broderdatter, **Charlotte Marie Birch**, (d. 1839), en Datter af Dr. theol. C.

C. Birch, Provst og Sognepræst i Assens. (Autobiographie i Fallesens Theolog. Maanedsskr. III. S. 660—64 og i Bispevielsesacten 1804; Nekrolog af P. E. Müller i Dansk Literaturtidende, 1829, S. 787—91; af J. Møller i Nyt theolog. Biblioth. XVIII. S. 331—33. Jfr. Erslews Forfatter-Lex. I. S. 131—32.)

17. Dr. **Peter Hans Mønster**, f. 12 Jul. 1773 i Bogense, hvor hans Fader, **Carl Christian Mønster**, da var Told- og Consumtions-Controleur (siden Told-Inspecteur i Stubbekiøbing). Han kom tidligt i sin Morbroder, Regimentsskriver Rosenquists Huus i Frederiksborg, og blev 1790 dimitteret fra Skolen sammesteds af Rector B. **Bendtsen**, som i Slutningen af forrige Aar havde tiltraadt Rectoratet efter sin Fader. Efter at have taget theologisk Embedsexamen (med Charact. haud ill.) 1795, vedblev han at høre theologiske Forelæsninger under de berømte Universitetslærere **Münter** og **Moldenhawer**, og manuducerede i nogle Aar til theologisk Examen; underviste ogsaa en kort Tid i det Christianiske Institut, og blev derefter Lærer i Efterslægtsselskabets Realskole. I Begyndelsen af Sommeren 1800 reiste han til Cette med den siden som Deputeret i Commerce-Collegiet ansatte Generalkrigscommissair **Ewald**, der var bleven udnævnt til dansk Consul paa dette Sted. Da Ewald kort efter blev sendt til Genua i et kongeligt Ærinde, bestyrede Mønster i hans Fraværelse Consulatets Forretninger, og havde Leilighed til at vise de danske Søfarende vigtige Tienester. Ved sin Hiemkomst i Slutningen af Aaret 1801 blev han strax igien Lærer, og 1803 Inspecteur ved Efterslægtsselskabets Realskole, i hvilken Stilling han forskaffede

sig Navn som en dygtig Skolemand. 1805 blev han kaldet til Sognepræst for Gyrstinge og Flinterup i Siælland, og 1807 tillige udnævnt til Amtsprovst over Sorø-Amt. 1813 udnævntes han til Sognepræst for Ringsted og Beenløse; 1819 blev han Medlem af Commissionen for den indbyrdes Underviisnings Anvendelse i Almueskolerne, og bidrog tilligemed Oberst J. Abrahamson, i Forening med hvem han udarbeidede et udførligt Værk „Om den indbyrdes Underviisnings Væsen og Værd" (3 Dele, Kbh. 1821—28), meget til denne Methodes Indførelse i de danske Almueskoler. Efterat Mønster 1812 var bleven Ridder af Danebrog, 1824 Danebrogsmand, og 1826 i Anledning af Jubelfesten havde disputeret for den theologiske Doctorgrad efter Facultetets Indbydelse, blev han 13 Nov. 1829 udnævnt til Bisskop over Aarhuus-Stift, og 2den Juledag indviet af sin gamle Velynder, Bisskop Münter; men kort efter at have tiltraadt sit nye Embede blev han syg, og døde efter et halvt Aars Forløb 31 Jul. 1830. Han var gift med Frederikke Sophie Fleischer, en Datter af Fuldmægtig Søren Fleischer. (Autobiographie i Universitets-Programmet ved Jubelfesten 1826, og vedføiet det til hans Bispevielse af Bisskop F. Münter udstedte Program: Effata et oracula Montanistarum, 1829; Nekrolog af J. Møller i Nyt theolog. Biblioth. XVIII. S. 357—72. Jfr. Erslews Forf.-Lex. II. S. 416—19.)

18. **Jens Paludan-Müller**, f. 7 Nov. 1771 i Sorø; hans Fader, Casper Peter Müller, var Forvalter over Academiets Godser. Kun 4 Aar gammel mistede han ved Døden sin Fader; men hans Moders Slægtning,

daværende Professor i Sorøe Laur. Laurb. Kongslew, tog ham i sit Huus, og lod ham undervise tilligemed sine egne Børn. Siden flyttede hans Moder med ham til Kiøbenhavn, hvor han blev underviist af hendes Broder, Joh. Lønborg Paludan (siden residerende Capellan ved Trinitatis Menighed i Kiøbenhavn), og 1789 af ham dimitteret til Universitetet. 1793 tog han theologisk Embedsexamen (med Charact. Haud ill.; specimen scriptum laude dignum). Efter at have været i nogle Aar Lærer ved Vaisenhuset, blev han 1799 kaldet til Sognepræst for Tise Menighed i Viborg-Stift, og 1801 forflyttet derfra til Sognepræst for Kierteminde og Drigstrup, hvor han med Iver tog sig af det forsømte Skolevæsen. 1819 forfremmedes han til Stiftsprovst i Fyen og Sognepræst til St. Knuds Kirke i Odense; 1830 udnævntes han til Biskop over Aarhuus-Stift. 1813 var han bleven Ridder af Danebrog, og 1828 Danebrogsmand; 1836 Commandeur af Danebrog. Han var anseet som geistlig Taler, og nød almindelig Høiagtelse, baade som Præst og Biskop, for den sande Fromhed og den milde, med forstandig Alvor forenede Værdighed, der udmærkede hans Person og Characteer. Biskop Paludan-Müller døde 14 Mai 1845; han var fra 1799 gift med Marie Benedicte Rosenstand-Goiske (d. 1820), en Datter af Mag. Jens Rosenstand-Goiske, Sognepræst til Gundslev paa Falster, og havde 9 Børn, blandt hvilke den som historisk Forfatter bekiendte Dr. C. P. Paludan-Müller og Digteren Fred. Paludan-Müller. (Autobiographie, vedføiet det til Bispevielsen 1830 af Bisk. P. E. Müller udgivne Program: Vita Andreæ Sunonis. Jfr. Erslews Forfatter-Lex. II. S. 339—40.)

19. Dr. **Gerhard Peter Brammer**, f. 5 Mai 1801 i Hillerød; hans Fader, **Joachim Henrik Brammer**, var Hører ved Frederiksborg lærde Skole, og døde kort efter hans Fødsel. Fra samme Skole blev han 1818 dimitteret til Universitetet; tog 1822 theologisk Attestats (med Charact. laud. inprim. ob specim. script.); blev 1826 kaldet til ordineret Catechet ved Borgerskolen i Rakskov; tog 1829 Licentiatgraden i Theologien; blev 1830 beskikket til Sognepræst for Snedsted og Nørhaa i Aalborg-Stift, samt Forstander og første Lærer ved Skolelærer-Seminariet i Snedsted. I Anledning af Reformations-Jubelfesten 1836 disputerede han for den theologiske Doctorgrad; blev 1840 Ridder af Danebrog; 1842 kaldet til Sognepræst for Vemmeløv og Hemmershøi i Siælland; men blev, inden han kunde tiltræde sit nye Embede, i Begyndelsen af 1843 udnævnt til Biskop over Lolland-Falsters Stift, hvorfra han allerede 1845 blev forflyttet til Biskop i Aarhuus. Han er siden 1826 gift med **Nielsine Henrikke Høst**, en Datter af afdøde Justitsraad og Told-Inspecteur i Kiøbenhavn C. G. Høst. (Autobiographie i Universitetets Acta solennia ved Reformations-Jubelfesten 1836 S. 48—51, og vedføiet det til hans Bispevielse af Biskop Mynster udgivne Program: De momentis chronologicis in vita Jesu Christi disquisitio, 1843. Jfr. Erslews Forf.-Lex. I. S. 192—93.)

VIII.

Ribe-Stift.

1. Mag. **Johan Wandal**, skal have været født i Güstrow i Meklenborg; hans Efternavn Vandalus eller — som han ogsaa kaldes — Slavus tyder paa hans vendiske Herkomst. I Begyndelsen af Reformationsperioden kom han tilligemed flere tydske Theologer til Slesvig, og blev snart meget yndet af Prinds **Christian** (den senere Konge **Christian III.**), der som Statholder residerede i Haderslev, og lod sig undervise af ham i Theologien. Han virkede ogsaa til Reformationens Udbredelse i Hertugdømmerne, og blev ansat som Læsemester i Theologien i Haderslev. Efter Kongens Thronbestigelse blev han 1537 udnævnt blandt de første evangeliske Superintendenter, og sat over Ribe-Stift. Han roses for sin Lærdom og Flid, saavelsom for sin Færdighed i at tale Latin; derimod var han som Udlænding ikke det danske Sprog mægtig, og maatte derfor paa sine Visitatser i Stiftet have en Præst med sig som Tolk. Han forestod Ribe-Stift kun i 4 Aar, og døde 11 Aug. 1541. Den berømte wandalske Slægt nedstammer fra ham; hans Sønnesøn, **Hans Iversen Wandal**, blev Biskop i Viborg, og dennes Søn, som ogsaa heed **Hans Wandal**, Biskop over Siællands Stift. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. III. S. 138—39; Zwergs Siæll. Cler. S. 444. Jfr. Dänische Biblioth. I. S. 178—79.)

2. Mag. **Hans Tausen**, „Danmarks Luther", var født 1494 af fattige Bønderfolk (Faderens Navn var **Tage**, efter Fyenboernes Udtale Tave, og Moderens **Karen**) i Landsbyen Birkende i Nærheden af Kierteminde. Da

han tidligt viste stor Lærelyst i Forening med fortrinlige Evner, blev han først sat i Odense-Skole; siden kom han til Aarhuus, hvor han nød den navnkundige Skolemand **Mort. Borups** Underviisning, og blev derpaa optaget i St. Johannis Hierosolymitani ell. Korsbrødrenes Orden i Antvorskov-Kloster. For at fortsætte sine i Klostret begyndte theologiske Studier, begav han sig 1521 til Kiøbenhavn[1]), hvor han i Oct. s. A. blev optaget blandt de academiske Borgere. Allerede det følgende Aar reiste han udenlands paa Klostrets Bekostning, og besøgte Universiteterne i Löwen og Cøln, hvor den catholske Theologie dengang fornemmelig blomstrede. Da den unge Munk, der upaatvivlelig havde forladt sit Fædreland som rettroende og nidkiær Catholik, i Cøln var bleven bekiendt med Luthers Skrifter, foregik der en saadan Forandring i hans religiøse Overbeviisning, at han besluttede at drage til Wittenberg, hvor han findes indskreven blandt de Studerende d. 16. Mai 1523. Som Luthers ivrige Tilhører i noget over et Aar optog Tausen i sin fyrige Siæl Spiren til den Sæd, som han siden skulde udstrøe i sit Fædreland, indtil han i Efteraaret 1524 uventet blev hiemkaldt[2]), og ved sin Tilbage-

[1]) I Annaler for nord. Oldkyndigh. og Hist., 1847, S. 86 flg. har Registrator H. Knudsen paaviist Urigtigheden i ældre Beretninger om Tausens første Fremtræden og Virksomhed, ifølge hvilke han allerede 1517 ell. 1518 skulde være reist udenlands, og først efter sin Hiemkomst fra Wittenberg have besøgt Kiøbenhavns Universitet o. s. v. Han har derhos restitueret den rigtige Chronologie for det første Afsnit af vor berømte Reformators Levnet, i Overeensstemmelse med den af Tausens Svigersøn og anden Efterfølger paa Bispestolen, **Hans Lausen**, forfattede Gravskrift. [2]) Paa Hiemreisen skal han, efter Hvitfeldts Beretning (Danm. Krøn. S. 1305), have taget Magistergraden i Rostock.

komst til Antvorskov, da han frimodigt bekiendte sin Hengivenhed til den nye Lære, sat i Fængsel. Fra Fangetaarnet i Antvorskov blev han af Klostrets Prior, Eskil Thomsen, i Begyndelsen af det følgende Aar sendt til Viborg, og overgivet til Forstanderen for det derværende Johanniterkloster Peder Jensens Varetægt, for at denne, som stod under den antvorskovske Prior, og var bekiendt for sin Veltalenhed og Skarpsindighed, skulde forsøge, ved hvilkesomhelst Midler, at bringe Tausen til at forsage de kiætterske Lærdomme. Men Tausens Standhaftighed modstod ethvert Forsøg paa at rokke hans Overbeviisning, og hans Mod trodsede al Anvendelse af Magt. Endskiøndt han ved sin Ankomst til Viborg paa ny var bleven indspærret i Fængsel, fandt han dog Leilighed til at forkynde den evangeliske Lære for den under hans Vindue sammenstimlede Folkehob; og fra Klosterfængslet i Viborg 1525[2b]) var det altsaa første Gang, at luthersk Prædiken hørtes i Danmark, efter den tydske Magister Mart. Reinhards korte og uheldige Optræden i Kiøbenhavn 1520. Da Prioren mærkede, at han Intet udrettede ved Strenghed, begyndte han at behandle Tausen paa en mildere Maade, og tillod ham at prædike i Klosterkirken hver Søndag, efterat Munkene havde endt deres Aftensangs-Tieneste; men da han her fik et stort Tilløb af Byens Borgere, fortrød Prioren snart den givne Tilladelse, og pønsede paa Midler herimod; hvor-

2b) Om Tausens tidligere reformatoriske Virksomhed i Viborg, m. m. s. ogsaa H. Knudsens Anm. 5 til den af ham udgivne „Krønike om Graabrødrenes Udjagelse af deres Klostre": i „Kirkehistor. Samlinger I. Bd. 1851." (Særsk. Aftryk S. 49—58.)

for Tausen engang, efterat han i Slutningen af sin Prædiken havde tilkiendegivet sine Tilhørere den Fare, hvori han svævede, og faaet Løfte om deres Beskyttelse, omringet af disse forlod Klostret, aflagde sin Ordensdragt, og søgte Tilflugt i en af de meest anseete Borgeres Huus. Kort efter, i Oct. 1526, udstedte Kong Frederik I. et Beskiermelsesbrev for Tausen, hvori han udnævnte ham til sin Capellan, og gav ham Tilladelse til at prædike i Viborg. Understøttet af trofaste Medarbeidere: Thøger, hans forrige Ordensbroder, Jørgen Jensen Sadolin, hvis Søster han kort efter ægtede, og Rectoren ved Byens Skole, Jakob Skiøning*), forkyndte Tausen endnu i henved 3 Aar, efter at være kommen i Frihed, Evangeliet i Viborg: først i St. Hans's Kirke (en Sognekirke, forskiellig fra den ovennævnte Klosterkirke af samme Navn), og siden, da denne ikke kunde rumme hans talrige Tilhørere, i den større Franciscaner- eller Graabrødrekirke; dog ikke uden heftig Modstand af Munkene (som spærrede deres Kirke, hvorfor Folket engang sprængte Dørene) og Kamp med Biskoppen, Jørgen Friis, hvis bevæbnede Udsendinge Borgerne dreve paa Flugt. Inden Tausen forlod Viborg, havde han den Glæde at see Reformationen almindelig antagen i denne By, i det Øvrigheden og Borgerskabet i Forening forlangte af Kongen og d. 23. Febr. 1529 erholdt Tilladelse til at nedbryde alle deres Sognekirker og istedetfor dem tage Graabrødrenes og Sortebrødrenes Klosterkirker til Sognekirker, ved hvilke Tausen og

*) Sadolin blev 1537 udnævnt til første evangeliske Biskop i Fyen, og Skiøning i Viborg; jfr. ovenfor S. 117 og 157.

Sadolin, som Tausen, følgende Luthers Exempel, ordinerede, af Menigheden beskikkedes til Prædikanter (ell. Sognepræster). I Sommeren s. A. blev Tausen af Frederik I. kaldet til Kiøbenhavn som Præst ved Nicolai Kirke. I Hovedstaden havde man hidtil ikke mærket synderligt til Reformationsbevægelsen; og Mart. Reinhards Virksomhed 8 Aar tidligere havde ikke efterladt sig noget Spor; men ved Tausens Ankomst forandredes Forholdene aldeles, og den nye Lære fik ogsaa her i kort Tid en Mængde Tilhængere. Da Spændingen imellem det catholske og det evangeliske Partie daglig tiltog, sammenkaldte Frederik I. det følgende Aar en Herredag i Kiøbenhavn[4]), hvor begge Parter skulde føre deres Sag og forsvare deres Meninger for Kongen og Rigsraadet. Her mødte paa den ene Side Rigets Bisper og Prælater i den dobbelte Egenskab som Medlemmer af Rigets Raad og som Indstævnte for Rigets øverste Domstoel; paa den anden Side „Mester Hans Tausen, hans Partie og Selskab" eller omtrent 20 Mænd[5]) som Repræsentanter for de evangeliske Lærere. I de første 8 Dage holdt Prædikanterne sig ganske rolige, uden at svare paa

---

[4]) Den holdtes samtidig med den mærkelige Rigsdag i Augsburg, hvor den augsburgske Confession, forfattet af Melanchthon, blev oplæst Løverdagen d. 25 Jun. 1530. Den følgende Løverdag, 2 Jul., aabnedes den kiøbenhavnske Herredag. [5]) De mærkeligste af disse vare: Frands Wormordsen, Ole Chrysostomus, Claus Mortensen Tøndebinder og Hans Olsen Spandemager fra Malmø, Jørgen Jensen Sadolin og Jakob Skiøning fra Viborg, Peder Thomesen (1537 første evangeliske Biskop i Vendsyssel) fra Salling. Jfr. C. T. Engelstoft: „Herredagen i Kiøbenhavn 1530", Theol. Tidsskr. 1ste B.s 2det H. S. 1—114.

som havde grundlagt den nye Kirke, valgte Kongen dog en Anden (**Peder Palladius**) til at føre Arbeidet videre, og Tausen blev endog — uvist, af hvad Grund — forbigaaet ved det første Valg af evangeliske Biskopper 1537. Derimod vedblev han endnu en kort Tid at prædike i Kiøbenhavn, og holdt tillige Forelæsninger i Hebraisk ved det restaurerede Universitet, indtil han i Febr. 1538 blev ansat som Lector ved Capitlet i Roeskilde. Ved Biskop **Joh. Wandals** Død blev Tausen valgt til Biskop i Ribe, og hans Indvielse ved **Bugenhagen** fandt Sted med usædvanlig Høitidelighed i Ribe-Domkirke Søndagen d. 30 Apr. 1542 i Kongens, Rigsraadets og samtlige Biskoppers Nærværelse; hvorpaa han den følgende Dag tog Sæde i den kirkelige Forsamling, paa hvilken de 26 Ribe-Artikler udstedtes. I de første Aar fungerede han tillige som Lector eller Læsemester i Theologien, da det var meget vanskeligt i den første Tid efter Reformationens Indførelse at finde Mænd, der vare skikkede til disse Embeder. Som Biskop virkede Tausen i henved 20 Aar med samme Nidkiærhed og Trofasthed i Evangeliets Tieneste, som stedse tidligere, indtil sin Død, som indtraf 11 Nov. 1561 i hans 67de Aar. Under et stærkt bevæget Liv var han saa forsøgt i Modgang, at han pleiede at sige: „hvilken Dag jeg ikke har en ny Sorg, frygter jeg for, at min Gud er fortørnet"; hans Fortrøstning til Gud i Kampen for Sandheden er udtrykt i hans Valgsprog: „Cras respondebit mihi justitia mea" og „Ægyptus homo est, non deus fortis", hvilke findes indgravede i hans Mindesteen omkring hans Brystbillede. De vigtigste af hans Skrifter, foruden de ovennævnte, ere hans danske Oversættelse af de 5 Mosebøger (Magdeb. 1535; 2det Opl. 1537),

hans Huuspostil — den ældste Samling af danske Prædikener — som uden al rhetorisk Kunst udmærker sig ved naturlig Simpelhed, Kraft og Varme i Foredraget og en vis Originalitet i Stilen[7]), samt hans Christi Lidelseshistorie, uddraget af alle 4 Evangelister, med Forklaring (begge trykte i Magdeb. 1539), hvilke tvende Skrifter læstes til Opbyggelse i vort Fædreland længe efter deres Forfatters Død. Tausen var to Gange gift: hans første Hustru var hans trofaste Ven Sadolins Søster Dorothea; den anden, Anna Anders-Datter, overlevede ham i 9 Aar; med begge havde han 13 Børn. Hans Portrait, restaureret i Anledning af Reformations-Jubelfesten 1836, hænger i Ribe-Domkirke. (Tausens Levnet er beskrevet i L. Brøndlunds Memoria Joh. Tausani, 1721; Dän. Biblioth. I. S. 1—34; Pontopp. Ann. III. S. 139—51; P. Røns Sciagraphia Lutheri Danici, 1757; P. T. Wandall: Mindesmærker paa Jægerspriis, I. S. 283—322; J. S. V. Suhr: Tausens Levnet, Ribe 1836, 2den Udg. Kbh. 1846. Jfr. H. Knudsen: „Hans Tausen og Reformationen i Viborg" i Annaler for nordisk Oldkyndigh. og Hist., 1847, S. 85—131.)

3. Mag. **Poul Madsen**, var Biskop i Ribe 1562—1569, da han blev Biskop over Siællands Stift. (See ovenfor S. 78—79.)

4. Mag. **Hans Lausen** (Johannes Lagonius), f. 1530 i Ribe, hvor hans Fader, Lauge Steffensen, var Raadmand. Fra sin Fødebyes Skole, der var en af de meest

---

[7]) Jfr. L. Helweg: Den danske Kirkes Hist. efter Reformationen, S. 41—43.

anseete og talrigst besøgte i Landet, kom han til Kiøbenhavns Universitet, hvor han studerede Theologie under **Niels Hemmingsen**; siden drog han efter den Tids Skik til Wittenberg, hvor han især sluttede sig til **Melanchthon**, og 1555 tog Magistergraden. Efter sin Hiemkomst s. A. blev han først Lector theolog. i Ribe-Domcapitel, og 14 Aar derefter 1569 valgt til Bisp. Han forestod Stiftet i 25 Aar, og skal med Omhu have varetaget Kirkens og Skolens Tarv, ligesom han ogsaa roses for Lærdom og Retskaffenhed. Bisp Hans Laursen døde 16. Aug. 1594 i sit 65de Aar; han var gift med **Hans Tausens** Datter **Dorothea**, med hvem han levede i 33 Aar; deres eneste Datter blev 1581 gift med den berømte **Anders Sørensen Vedel**. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. III. S. 151—52. Jfr. C. F. Wegener: Anders Sør. Vedels Levnet, Udg. 1847, S. 117. 123. 193. 195—96.)

5. Mag. **Peder Jensen Hegelund**, f. 9. Jun. 1542 i Ribe, hvor hans Fader, **Jens Hegelund**, var Borgermester. Han var **Anders Sørensen Vedels** Jævnaldrende [8]) og Skolekammerat i Ribe-Skole under den som Psalmedigter bekiendte Rector **Hans Thomesen**, som 1561 blev kaldet til Kiøbenhavn, og ledsagedes til Hovedstaden af flere af sine ældste Disciple, deriblandt Vedel og Hegelund, der i de sidste 3 Aar havde været baade hans Lærling og Medlærer. I de 3 Aar, i hvilke han derpaa studerede ved Kiøbenhavns Universitet, var han i Huset hos **Niels Hemmingsen**, der fattede stor

---

[8]) Vedel var født 9 Nov. 1542 og altsaa 5 Maaneder yngre end Hegelund.

Kiærlighed til den begavede Yngling; 1564 drog han til Leipzig, for der at fortsætte sine Studier; og da han var kommen hiem derfra, blev han 1566 sendt af Niels Hemmingsen som Hofmester for hans Søn til Wittenberg, hvor han, ligesom i Leipzig, traf sammen med Vedel og Tyge Brahe, og desuden en Mængde andre unge Landsmænd [9]. I Wittenberg tog Hegelund tilligemed sin Elev Magistergraden; og ved sin Hiemkomst 1569 blev han strax ansat som Rector ved sin Fødebyes Skole. Det var paa den Tid en almindelig Skik i vore latinske Skoler, at Disciplene opførte Skuespil, oftest vel paa Latin, men dog ogsaa undertiden et eller andet, skrevet i Modersmaalet. Hegelund selv er en af de danske dramatiske Forfattere fra Frederik II.s Tid; han skrev flere Skuespil [10], hvoraf nu kun eet er tilbage, over „Susannas" Historie, hvilket han 1576 lod opføre i Ribe ved sine Disciple [11]. Efter at have

---

[9]) I Wegeners Vedels Levnet S. 43 nævnes efter Hegelunds Almanakker 20 unge Danske, som i Aaret 1567 studerede i Wittenberg. [10]) Af Hegelunds Skuespil fandtes endnu 5, ligeledes af bibelsk Indhold, i Haandskrift i det Resenske Bibliothek, nemlig: om Abel og Cain; om Abraham; om Lazari Opvækkelse; om de ti Spedalske, og om den rige Mand og Lazarus; men disse brændte med denne mærkelige Bogsamling 1728. [11]) „Susanna, comico-tragoedia, en mærkelig Leeg, udtagen af Bibelen udaf Daniels Historie, om den ærlige Qvindes Susannæ Kydskhed og underlige Befrielse" (trykt i Kiøbenh. 1578 og dediceret til Dronning Sophie). Dette Arbeide var en rimet og meget fri Oversættelse af *Xysti Betuleii* latinske comoedia tragica: Susanna (Augsb. 1537), som ved Festlighederne i Anledning af Christian IV.s Daab blev spillet i Kiøbenhavn i Slotsgaarden af Studenterne 3 Jun. 1577. S. 178 er bemærket om Biskop Albert Hansen i Aarhuus, at ogsaa han som Rector i Helsingør lod sine Disciple opføre Skue-

bestyret Ribe-Skole paa 11te Aar med megen Berømmelse, blev Hegelund 1580 udnævnt til Lector theol. i Ribe-Capitel, og 1588 til Provst og Sognepræst ved Domkirken. Da Biskop **Hans Laufen** var død, og de fire, af de forsamlede Kiøbstedpræster kaarede Valgmænd, som efter Kirkeordinantsen skulde foretage Bispevalget, og blandt hvilke ogsaa Hegelund var, ikke kunde blive enige om, hvo der skulde være hans Efterfølger, fik de endelig af Regieringsraadet, som styrede Riget i Christian IV.s Mindreaarighed, Befaling at møde i Kiøbenhavn, for at Sagen kunde blive afgiort; og allerede Dagen efter deres Ankomst, 4 Marts 1595, valgte Regieringsherrerne egenmægtigen Hegelund til Biskop [12]). Efter 45 Aars nidkiære og dygtige Virksomhed i sin Fødeby — i 19 Aar som Biskop — døde Hegelund, der i den sidste Tid var meget svagelig, og især led af Podagra, 18 Febr. 1614 i sit 72de Aar. Hans Død indtraf faa Dage før Forsamlingen i Kolding i Anledning af den kock-resenske Strid, hvor alle danske Biskopper mødte, undtagen Hegelund og Siællands Biskop **Winstrup**, som ogsaa var gammel og sygelig, og døde faa Maaneder efter denne. Biskop Hegelund var 3 Gange gift, og efterlod sig flere Børn. Foruden hans ovennævnte dramatiske Arbeider og flere trykte Skrifter, for største Deel af poetisk Indhold, har han efterladt sig i Haandskrift Almanak-Antegnelser for Aarene 1565—1613,

spil for Borgerne 1580. Jfr. i øvrigt P. V. Jacobsen: „Om Skuespil og Skuespil-Forfattere i Danmark i det 16de Aarh.", Histor. Tidsskr. V. S. 495—534. [12]) Hegelunds Ungdomsven **Vedel** var ved denne Leilighed hans Medbeiler, ligesom 15 Aar tidligere om Lectoratet.

som bevares i den Hielmstiernske Samling paa det store kongel. Bibliothek, og ere af Vigtighed for den Tids Personalhistorie. (Hans Levnet i Terpagers Ripæ Cimbr. p. 615—17; Pontoppidans Ann. III. S. 153—55. Jfr. Nyerups og Rahbeks Bidrag til den danske Digtekunsts Hist. II. S. 1—26. 47—69; Thorups Efterretn. ang. Ribe-Cathedralsk., 1827, S. 38—41; Frosts Efterretn. om Ribe-Domkirke, S. 30. 32—34; Histor. Tidsskr. V. S. 514—18; Wegener: And. Sør. Vedels Levnet, Udg. af 1847, S. 21. 25. 26. 32. 34—38. 41—44. 93—96. 116. 123. 153. 196—99. 215.)

6. Dr. **Iver Iversen Hemmet**, f. 1564 i Landsbyen Hemmet i Ribe-Stift, hvor hans Fader, **Iver Gregersen**, var Præst. Han gik i Ribe-Skole; studerede derpaa ved Universitetet, foruden Theologie, ogsaa Astronomie, og opholdt sig i nogle Aar hos **Tyge Brahe** paa Uranienborg som dennes Medhielper. 1590 blev han ansat som Rector ved Ribe-Skole; 1596 udnævnt til Lector theol. i Ribe, og 1614 til Biskop sammesteds. Han tog den theologiske Doctorgrad 1620, og døde 6 Jan. 1629. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. III. S. 155—56. Jfr. Thorups Efterretn. ang. Ribe-Cathedralskole: 1827, S. 43—45; 1837, S. 34. Frosts Efterretn. om Ribe-Domk. S. 35—36.)

7. Dr. **Jens Dinesen Jersin**, f. 28 Sept. 1587 i Landsbyen Jerste (i Nærheden af Kiøge), hvor Faderen, **Dines Jensen**, var Præst. Han blev dimitteret fra Herlufsholms Skole, og kort efter ansat som Hører ved samme Skole, som han dog snart igien forlod for at tiltræde

en Udenlandsreise 1607. Efter sin Hiemkomst 1610 tog han Magistergraden, og blev det følgende Aar Rector i Sorø, men nedlagde allerede 1615 dette Embede. Et Sagn fortælles om et Syn, han skal have havt en Aften i Sorø-Kirke, da han fik det Indfald at ville spille et Stykke paa sin Luth paa **Absalons** Grav; og der tilføies, at denne Vision, efter hans egne Yttringer, skulde have havt den Virkning, at omstemme hans tilforn muntre Sind, og giøre ham alvorlig og tungsindig. Efter at have nedlagt Rectoratet, reiste han atter 4 Aar udenlands som Hofmester for en ung Adelsmand, **Mogens Krabbe**, paa hvilken Reise han besøgte de vigtigste tydske Universiteter og Hoffer; og efter sin Hiemkomst 1619 blev han udnævnt til første Professor i Metaphysik ved Kiøbenhavns Universitet. **Christian IV.** antog ham derhos til Lærer for sine to uægte Sønner, **Christian Ulrik** og **Hans Ulrik Gyldenløve**, og det er rimeligviis denne Bestilling, der har givet Jersin Anledning til at skrive sine to Lærebøger i den latinske Grammatik („epitome grammaticæ Latinæ“, udk. første Gang 1622, og „Grammaticæ Latinæ præcepta majora“, Hafn. 1624 og siden oftere), som paa den Tid tildroge sig megen Opmærksomhed, og indførtes i begge Riger til almindeligt Skolebrug. 1625 blev han udnævnt til Provst og Sognepræst ved Frue-Kirke i Kiøbenhavn; her aabnede sig en videre Virkekreds for ham; men hans Melancholie tiltog end mere, da han mistede to Hustruer kort efter hinanden. 1629 blev Jersin Biskop i Ribe, ikke paa den i Kirkeordinantsen foreskrevne Maade ved Valg, men efter udtrykkelig Befaling af Kong Christian IV., for hvem han personlig aflagde sin Troskabseed

paa Slottet Eutin; det følgende Aar blev han Dr. theol. At han ogsaa i de 5 Aar, hvori han var Biskop, havde haarde Anfægtelser, derom synes blandt Andet hans bekiendte theologiske Smaaskrifter fra disse Aar at vidne; nemlig „Tractat om Mirakler, Tegn og Aabenbaringer" (Kbh. 1632. 1644. 1697. 1730 og 1746), „Vera via vitæ ɔ: en rigtig Vei, som fører til det evige Liv" (Kbh. 1633 og oftere), og „Troens Kamp og Seier" (Kbh. 1635 og oftere; de to sidste ogsaa udgivne sammen under Titel: „Tvende opbyggelige Skrifter", og oversatte paa Svensk, Tydsk og Islandsk). Hans tidlige Død synes at være fremskyndet ved følgende Begivenhed. Paa en Visitats i Medolden-Kirke i Sommeren 1634 kom han i Ordstrid med en halsstarrig Bonde, som til Menighedens store Forargelse gav Biskoppen et Øresigen; og da Bonden fandt Beskyttelse hos ligesindede Personer af høiere Stand, som forestillede Sagen anderledes ved Hoffet, end den i Virkeligheden forholdt sig, blev han nødt til selv at reise til Kiøbenhavn. Men han kom ikke længere end til Nyborg, hvor han blev syg og døde under en heftig Siælekamp 25 Oct. 1634, kun 47 Aar gammel. Biskop Jersin var ligesaa bekiendt for Lærdom, som for sit dybe religiøse Sind; hans berømte Samtidige, Biskop Brochmand, kalder ham i Fortalen til sit Systema theol. „theologum profunde doctum et excellentem Hebræum". (Hans Levnet i Vindings Academ. Haun. p. 278—79; foran hans „Tvende opbyggelige Skrifter"; i Pontopp. Ann. III. S. 156—65. — Jfr. Frosts Efterretn. om Ribe-Domk. S. 41—43; Kong Christian IV.s egenhænd. Breve, udg. af Molbech, I. S. 118—19. 361—62.)

8. Dr. **Hans Borchardsen**, f. 28 Oct. 1597 i **Kiøbenhavn**, hvor hans Fader, **Borchard Hansen**, var Borger. Han blev 1613 dimitteret fra Sorø-Skole af sin Formand paa Bispestolen, den daværende Rector **Jersin**, og blev siden Hører ved Kiøbenhavns Skole; reiste derpaa udenlands med offentlig Understøttelse, og studerede ved Universiteterne i Wittenberg og Jena. Ved sin Hiemkomst 1622 blev han antaget til Lærer hos Prinds **Frederik** (siden Kong Frederik III.), i hvis Tieneste han forblev i 7 Aar indtil 1629, da han blev udnævnt til Provst og Sognepræst ved Frue-Kirke i Kiøbenhavn efter sin forrige Rector **Jersin**, hvem han ogsaa efter 5 Aars Forløb 1634 efterfulgte som Bisp i Ribe. 1636 blev han Dr. theol., og døde 4 Jan. 1643. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 147—48. — Jfr. Frosts Efterretn. om Ribe-Domkirke, S. 43—45; Kong Christian IV.s egenhænd. Breve, I. S. 360.)

9. Dr. **Erik Monrad**, f. 24 Mai 1607 i **Kiettinge** paa Als, hvor hans Fader, den lærde Mag. **Johan Monrad**, af en tydsk (ell. efter Sagnet oprindelig ungarsk) adelig Familie, der var besvogret med **Luther**, var Præst og Provst[13]). Han gik først i Sønderborg-Skole, derpaa i Nyborg, og tilsidst i Odense-Gymnasium, hvorfra han blev dimitteret til Kiøbenhavns Universitet. Som Student vandt han megen Yndest hos den senere Bisp **Brochmand**; og efter i nogen Tid at have reist udenlands, blev han 1637 kaldet til Sognepræst i

---

[13]) Jfr. om ham Giessings Jubellærere, III. Anm. S. 178—82.

Middelfart. Herfra blev Monrad, der var meget anseet for sit behagelige Foredrag og exemplariske Levnet, 1642 forflyttet til Hellig-Geistes Kirke i Kiøbenhavn, og allerede det følgende Aar udnævnt til Bisskop i Ribe. 1646 blev han Dr. theol. Bispeembedet beklædte han kun i 7 Aar. I en ung Alder, ligesom begge hans Formænd, døde Bisskop Monrad af en tærende Syge 26 Jun. 1650, under et Ophold i Kiøbenhavn i Anledning af Prinds **Christians** (Kong Christian V.s) Udvælgelse til Thronfølger, kun 43 Aar gammel. Han var gift med **Margarete Bang**, en Søster til den lærde Orientalist, Professor og Dr. **Thom. Bang**, og havde en Datter og 4 Sønner. En af disse, **Johan Monrad**, blev nobiliteret af Kong Christian V., og døde som Etatsraad og Eier af Rødkilde og Nakkebølle i Fyen. Af Skrifter har Bisskop Monrad kun efterladt sig 4 danske Liigprædikener. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 148—50. Jfr. Giessings Danske Jubellærere, III. S. 221—23. Frosts Efterretn. om Ribe-Domkirke, S. 46—48.)

10. Dr. **Peder Jensen Kragelund**, f. 21 Dec. 1602 i Bergen, hvor Faderen, **Jens Kragelund**, var Kiøbmand. Fra sin Fødebyes Skole blev han dimitteret til Kiøbenhavns Universitet, hvor han i Aarene 1624—1627 hyppigt var Respondens ved forskiellige academiske Disputatser. 1628 blev han kaldet til Slotspræst paa Dragsholm og Sognepræst til Faareveile i Siælland; og 1635 tog han Magistergraden. Dragsholm (det nuværende Adlersborg) var dengang et kongeligt Slot, paa hvilket Christian IV. undertiden opholdt sig, og han hørte da gierne Kragelund prædike. Ogsaa Fre-

derik III. yndede ham; og Kragelund var den første Biskop, denne Konge udnævnte, 1650, efterat han havde tient i sit første Embede i over 22 Aar. 1653 disputerede han for den theologiske Doctorgrad. Under den svenske Krig 1657—1660, da Ribe først var besat af Fienden, og siden havde allierede brandenborgske og polske Tropper i Indqvartering, maatte Biskoppen, ligesom Byens Indvaanere i Almindelighed, lide meget, og næsten mere af de Sidste end af Fienderne. Efter Fredsslutningen var han paa Stiftets Geistligheds Vegne tilstede paa Rigsdagen i Kiøbenhavn 1660, og skal der med Iver have virket for Souverainitetens Indførelse. Det følgende Aar udgik der kongelig Befaling til samtlige Biskopper, at revidere Kirkeordinantsen og de andre Kirkelove, og indsende deres Betænkninger om, hvad der i samme behøvede Forandring, til Erkebiskop Svane; den Betænkning, som blev indgiven af Kragelund, tilligemed 8 af Stiftets Provster, røber den samme Ufordragelighedsaand, som vi saa ofte træffe i vor Kirkes nyere Historie, i det der blandt andet yttredes det Ønske: at „ikke alene ingen Papister, Jesuiter og Munke, men endog ingen andre fra den augsburgske Bekiendelse Dissenterende, maatte blive tolererede.“ Biskop-Kragelund døde som Jubellærer 13. Sept. 1681 i sit 79de Aar, og havde været Biskop i 31 Aar; han roses for Retsindighed og Nidkiærhed i hele sin Embedsførelse, saa at han endog i sin høie Alderdom visiterede indtil 3 Maaneder før sin Død. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 150—51; Treschows Danske Jubellærere S. 90—92; Giessings Danske Jubellærere, I. S. 296—330. Jfr. Frosts Efterretn. om Ribe-Domk. S. 48—52.)

11. **Dr. Christen Lodberg**, f. 31 Oct. 1625 i Sognet Lodberg i Thy, efter hvilket han tog sit Navn; hans Fader, **Jens Christensen**, var en fattig Bonde. Da han tidlig viste megen Lyst til Læsning, anvendte Faderen Alt, hvad han efter Evne kunde, paa at lade ham undervise hiemme; men da han i Krigen, ved de Keiserliges Indfald i Jylland, blev reent forarmet, maatte Sønnen atter kiøre Plov og vogte Qvæg, indtil han i sit 11te Aar kom i den nærmeste Skole i Thisted, hvor Rectoren, **Anders Veile**, havde ham hos sig paa femte Aar. Derfra kom han til Viborg, og tilsidst til Roeskilde, fra hvis Cathedralskole han omsider 1647 i sit 22de Aar blev dimitteret til Universitetet. Efter at have studeret her i nogle Aar, fik han et Reise-Stipendium, og begav sig 1652 til Holland og England; derfra paa sin egen Haand giennem Tydskland og Schweiz til Italien, hvor han (formodentlig ifølge et stiftet Bekiendtskab med en spansk General) gik i Krigstieneste, og i Neapel tiente halvandet Aar i den spanske Garde. Fra Italien drog han til Frankrig, og deeltog under Prindsen af **Condés** Anførsel i Beleiringen af Arras. Efter sin Tilbagekomst til Kiøbenhavn 1657 udgav han nogle physisk-astronomiske Disputationer [14]), tog Magistergraden, og holdt philosophiske Forelæsninger for et stort Antal Tilhørere. Han reiste derpaa atter udenlands som Hofmester for **Jens Rosenkrants**, og blev kort efter sin Hiemkomst, 3 Nov. 1663, ansat som Professor i Historie ved Sorø-Academie [15]). Herfra blev han dog allerede i Begyn-

---

[14]) En af disse er for sin Tid ikke uden Mærkværdighed: Exercitatio philosophico-theologica in duos primos versus Geneseos, Hafn. 1658. 4. [15]) Han var den sidste Professor, der ansattes ved

delsen af 1665 kaldet af Kong Frederik III. til Kiøbenhavn og til Hoffet, da Valget faldt paa ham at blive Lærer hos Prinds Jørgen; og Kongen, hvis Tilbøielighed for Videnskaber og Omgang med Videnskabsmænd er bekiendt, skal have fundet saa stor Fornøielse i at høre Lodberg undervise Prindsen, at han ofte tilbragte hele Timer i Værelset. 1666 blev Lodberg udnævnt til Provst ved Roeskilde-Domkirke, dog saaledes, at han skulde lade Embedet bestyre ved en Vicarius, og selv reise udenlands med den 14aarige Prinds som dennes Confessionarius, og tillige føre en Dagbog paa Reisen. Da Efterretningen om Kongens Død 1670 kom til Prindsen, som dengang opholdt sig med sit Følge i Venedig, vendte han hurtigt tilbage til Danmark; og ved Hiemkomsten fra denne tredie Reise overleverede Lodberg Prindsen to store Foliobind, hvori han havde optegnet alle mærkelige Hændelser paa Reisen, og hvad Skiønt og Mærkværdigt der var at see i næsten hele Europa. Lodberg tiltraadte derpaa sit Embede som Provst i Roeskilde, men vedblev tillige at være Prindsens Confessionarius, indtil han 1681 blev udnævnt til Biskop i Ribe, og tillige Dr. theol. ved en kongelig Bulle. I Bispeembedet, som han forestod i 12 Aar, vaagede han med megen Omhu over Sædeligheden; og uordentlige Præster fandt i ham en streng Tugtemester. Biskop Lodberg døde 12 Jun. 1693; han var siden 1671 gift med Johanne Eilertz, en Datter af Raadmand Jakob Eilertz

---

det af Kong Christian IV. stiftede Ridder-Academie i Sorø, som i Slutningen af Frederik III.s Regiering kom i Forfald. Jfr. Bircherods Dagbøger, udg. af Molbech, S. 92 flg.

i Kiøbenhavn, og havde 9 Børn; blandt hvilke en Søn, **Jakob Lodberg**, blev Biskop over Fyens Stift. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 151—55; Frosts Efterretn. om Ribe-Domkirke. S. 57—60.)

12. Dr. **Ancher Anchersen**, f. 17 Jan. 1644 i Kierteminde, hvorhen hans Forældre vare flygtede ved de svenske Troppers Indfald i Jylland; hans Fader, **Ancher Pedersen**, var Sognepræst i Kolding og Provst i Brusk-Herred. Han blev 1661 dimitteret til Universitetet fra Odense-Gymnasium; efter at have studeret her i 4 Aar, reiste han udenlands, og besøgte Universiteterne i Leipzig, Wittenberg (hvor han opholdt sig i den berømte theologiske Professor **Abrah. Calovs** Huus), Jena og Strasburg. Ved sin Hiemkomst fra denne Reise blev han udnævnt til Rector ved Kolding-Skole, og tog 1671 Magistergraden. 1682 efterfulgte han sin Fader som Sognepræst i Kolding og Provst i Brusk-Herred; og da den kongelige Familie ofte opholdt sig paa Koldinghuus, og fandt meget Behag i hans Prædikener, blev han 1692 beordret til at ledsage Kronprindsen (siden Kong **Frederik IV.**) som Confessionarius paa hans Udenlandsreise giennem Tydskland, Italien, Frankrige og Nederlandene. Efter 15 Maaneders Forløb kom han tilbage, og blev kort efter udnævnt til Biskop i Ribe. Som Biskop virkede Anchersen i henved 8 Aar; han tog sig især med Omhu af Skolevæsenet, hvis Brøst han kiendte af Erfaring, og var langt mere afholdt af Stiftets Geistlighed end hans strenge Formand, skiøndt ogsaa Anchersens Paamindelser til Præsterne vidne om alvorlig Embedsførelse. Biskop Ancher Anchersen døde 19 Jun. 1701 i sit 58de Aar;

i to Ægteskaber havde han adskillige Børn, blandt hvilke **Matthias Anchersen** blev hans fierde Efterfølger paa Ribe-Bispestoel; han har ikke efterladt sig Skrifter. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 155—56, Zwergs Siæll. Cler. S. 740—41, Frosts Efterretn. om Ribe Domkirke. S. 60—62.)

13. Mag. **Christian Muus**, var Biskop i Ribe 1701—1712, da han blev Biskop over Fyens Stift. (See ovenfor S. 129—30.)

14. **Hans Ocksen**, var Biskop i Ribe 1712—1713, da han blev Biskop i Aarhuus. (See ovenfor S. 184—85.)

15. Mag. **Laurids Thura**, f. 20 Aug. 1657 i Nakskov, hvor hans Fader, Mag. **Laurids Mortensen Vidsted**, var Præst og Provst over Lollands Nørre-Herred [16]). Han gik først i Kiøge-Skole, og da denne Skoles Rector, **Jakob Foss**, i hvis Huus han opholdt sig, og som viste ham faderlig Omhu, blev forflyttet til Rector ved Kiøbenhavns Skole, fulgte han med ham til denne, fra hvilken han 1676 blev dimitteret til Universitetet. Som Student fandt han megen Yndest hos Biskop **Bagger**, som 1680 beskikkede ham til øverste Hører, og det følgende Aar til Rector ved Kiøge-Skole. Thura

---

[16]) Navnet **Thura** førte han efter sin Morfader, Mag. **Laurids Pedersen**, Præst i Nykiøbing og Provst over Falsters Sønder-Herred, som besad stor Kundskab i de østerlandske Sprog, og i sin sidste Levetid skrev sig med dette Tilnavn (det Syrochald. טַוּרָא, en Klippe). Saavel Biskop Thuras Faders som hans Morfaders Levnet er efter hans egne Antegnelser meddeelt i Danske Mag. V. S. 215—23, og findes ligeledes i Giessings Jubellærere I. S. 454—59.

tog da Magistergraden; efter at have bestyret Riege-Skole i 9 Aar, nedlagde han Rectoratet 1690 for at reise udenlands, og opholdt sig en Tid lang i Holland og England. I Leiden, hvor han tilbragte to Aar, traf han sammen med en yngre Landsmand, den senere navnkundige Conferentsraad **Frederik Rostgaard**[17]), med hvem han sluttede et fortroligt Venskab; og i Oxford omgikkes de begge med de berømteste Lærde, som **Hudson** og **Dodwell**. Paa denne Reise opnaaede Thura en saadan Færdighed i at tale Hollandsk, at han efter sin Hiemkomst blev 1696 ansat som Præst for den hollandske Menighed i Kiøbenhavn, som paa den Tid holdt Gudstieneste i Holmens Kirke[18]), og det næste Aar tilligt for den hollandske Menighed i Valdby (siden Frederiksberg). Dette Embede forestod han i 7 Aar indtil 1703, da han blev kaldet til Sognepræst ved Frue-Kirke i Aarhuus og Provst over Ning-Herred. 1706 udnævntes han til Stiftsprovst og Sognepræst ved Aarhuus-Domkirke; og 1713 forflyttedes han derfra

[17]) En Søn af **Hans Rostgaard**, som udmærkede sig ved sit patriotiske Forhold under Kiøbenhavns Beleiring, og hvis Levnet **Thura** under sit Ophold i Udlandet beskrev i danske alexandrinske Vers (udk. 31 Aar derefter, 1726, Kbh. 4.). [18]) „D. 15 Sept. 1687 blev det de hollandske Gemene i Kiøbenhavn, som vare af den evangeliske eller lutherske Religion, ved en kongelig Anordning bevilget, at der maatte paa visse Tider holdes i Holmens Kirke Gudstieneste for dem i deres eget Sprog“ (Bircherods Dagb., udg. af Molbech, S. 243). Deres første Præst var Mag. **Jakob Andersen Hummer** 1687—1695 (see Worms Lex. over lærde Mænd I. S. 482); den anden og sidste var **Thura**. Da han 1703 forflyttedes til Aarhuus, ophørte denne Gudstieneste.

til Biskop i Ribe. Sit sidste Embede forestod han derpaa med Berømmelse i 18 Aar, og havde især store Fortienester af Byens Cathedralskole, hvis faldefærdige Bygning ved Biskoppens ivrige Bestræbelser blev fuldstændigt restaureret og som ny indviet 1727. Biskop Thura døde som Jubellærer 1 Apr. 1731 i sit 74de Aar; i sit Ægteskab med Helene Catharine With, en Datter af Mag. Albert With, Sognepræst ved Trinitatis Kirke i Kiøbenhavn, havde han 3 Sønner og 3 Døttre. Sønnerne have alle efterladt sig et berømmeligt Navn: den Ældste, Mag. Albert Thura (først Rector i Kolding, derpaa Præst i Leirskov, † 1740), er bekiendt som Forfatter til flere Værker i den danske Literaturhistorie[19]); den Anden, Diderik de Thurah, Commandeur-Capitain og nobiliteret af Kong Christian VI. († 1788), har beriget Literaturen med adskillige opbyggelige Skrifter, saavel originale som Oversættelser af Engelsk; og den Yngste, Laurids de Thurah, der blev adlet tilligemed sin Broder, og døde som Generalmajor og General-Bygmester 1759, er Forfatter til de berømte Værker: Den danske Vitruvius (2 B., Kbhvn. 1746—49, fol.), Hafnia hodierna (Hafn. 1748, 4.) og flere Skrifter. Biskoppen selv har, foruden „Hans Rostgaards Liv og Levnet" paa Vers, efterladt sig adskillige andre poetiske Arbeider, der give ham Plads blandt de bedre danske Digtere i det 18de Aarhundredes 1ste Halvdeel. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 157—59; Treschows Danske Jubellærere S. 105—10; Giessings

[19]) Idea historiæ literar. Danorum, Hamb. 1723. Series episcop. Börglum., Haun. 1733. Regiæ Acad. Hafniensis infantia et pueritia, Flensb. & Alt. 1734. m. fl.

Danske Jubellærere I. S. 454—72; N. S. Hjort: Vita Laur. Thuræ, Rip. 1827; Frosts Efterretn. om Ribe Domkirke S. 65—70, Brandts og Helwegs Den danske Psalmedigtn. II. S. 355—57; jfr. Rahbeks og Nyerups Bidrag til den danske Digtekunsts Hist. IV. S. 57—62.)

16. **Matthias Anchersen**, f. 16 Marts 1682 i Kolding, hvor hans Fader, Ancher Anchersen (den 12te lutherske Bisskop i Ribe), samme Aar blev Præst. Da Faderen blev Bisskop i Ribe, blev han sat i denne Byes lærde Skole, fra hvilken han dimitteredes 1698. Han lagde sig især ved Universitetet efter de østerlandske Sprog, og blev 1701 af sin Fader ansat som Rector i Fredericia, hvor han ved Omgang med Rabbinerne ved Synagogen fik Leilighed til at studere Talmud. 1706 nedlagde han Rectoratet og reiste udenlands til Tydskland, Holland og England, for videre at dyrke de orientalske Sprogstudier. I Utrecht udgav han 1707 det arabiske Digt Tograi af Abu-Ismael med Golii latinske Oversættelse[20]); og i Canterbury studerede han især Persisk og Tyrkisk. Ved sin Hiemkomst 1709 blev Anchersen, der allerede før sin Udenlandsreise var designeret til Universitetslærer, ansat som Professor ved Kiøbenhavns Universitet, dog ikke i de østerlandske Sprog, da dette Professorat ikke var ledigt, men — hvad der oftere skete paa den Tid — i et Fag, der var ganske fremmed for hans egentlige Studier, nemlig Mathematik, hvilken Post han beklædte til 1720, da han blev kaldet til Sognepræst i Taarnby

[20]) Bogen havde den Skiebne, at næsten hele Oplaget forgik med et Skib, hvorpaa de vare afsendte til Kiøbenhavn. (Jfr. Act. Eruditor. Supplem. T. IV. 1711. p. 156—57.)

paa Amager. Herfra blev han 1726 forflyttet til Sognepræst ved Trinitatis Kirke i Kiøbenhavn[21]); og 1731 blev han udnævnt til Bisskop i Ribe. I dette Embede, som han forestod i 10 Aar, havde Anchersen adskillige Ubehageligheder. Den da opkommende Pietisme havde ogsaa fundet Vei til Ribe-Stift, og fremkaldte der adskillige Bevægelser, blandt andet 1735 i Hygom Sogn, Frøs Herred, hvor Bisskop Anchersen selv paa en Visitats d. 18de Marts ved en eftertrykkelig Tale bragte de med deres Præsts (den senere Bisskop Hygoms) „nye Lærdom" misfornøiede Bønder til Rolighed. Den fortrykte oeconomiske Stilling, hvori han befandt sig, og de Forlegenheder, hvori han derved bragtes, havde til Følge, at det i Bisskoppens sidste Embedsaar blev ham forbudet at oppebære alle offentlige Penge, hvilket overdroges Stiftsprovsten, H. A. Brorson (siden Anchersens Eftermand). Dette siges at have givet ham Tilbøielighed for stærke Drikke, og har formodentlig fremskyndet hans Død, som indtraf 26 Febr. 1741 i hans 59de Aar. Han havde paadraget sig saa stor Giæld, saavel til det Offentlige som til Private, at hans Enke med 7 Børn maatte frasige sig al Arv efter ham, og alle hans Eiendomme bleve solgte; en Deel af den offentlige Giæld blev det paalagt hans Efterfølger paa Bispestolen at afbetale ved aarlige Afdrag. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 159—60; Giessings Jubellærere II.

[21]) Anchersen opholdt sig saaledes i Kiøbenhavn baade i det sørgelige Pestaar 1711, i hvilket han mistede sin første Kone, som han 10 Uger iforveien havde ægtet, og under den store Ildebrand 1728, som berøvede ham næsten Alt, hvad han eiede.

1ste B. S. 277; Frosts Efterretn. om Ribe Domk. S. 70—73. 161—62. Jfr. Riegels' Frederik IV.s Hist. II. S. 379—80.)

17. Dr. **Hans Adolf Brorson**, f. 20. Jun. 1694 i Randrup i Ribe-Stift, hvor hans Fader, **Broder Brorson**, var Præst. Han blev tilligemed sin to Aar ældre Broder, **Broder Brorson** (siden Biskop i Aalborg), dimitteret fra Ribe-Skole 1712; under hans Ophold ved Universitetet svækkedes hans Helbred ved anstrengende Studeringer i den Grad, at han maatte vende hiem; hvorpaa han beskiæftigede sig med Privat-Informationer indtil 1721, da han blev kaldet til at succedere sin Stivfader, **Ole Holbek**, som Præst i sin Fødeby. Efter at have taget theologisk Examen med Characteren laud., blev han det følgende Aar indviet til dette Embede, tilligemed sin ovennævnte Broder, der paa samme Tid var kaldet til Nabosognet Medolden. Fra Randrup blev Brorson 1729 forflyttet til Tønder som 3die Præst, og herfra igien 1737 til Stiftsprovst og Sognepræst ved Ribe-Domkirke efter sin Broder, da denne var bleven udnævnt til Biskop i Aalborg. Som Stiftsprovst bestyrede Brorson efter kongelig Befaling Stiftets offentlige Midler, hvilke Biskop Anchersen havde bragt i Uorden; og efter 4 Aars Forløb blev han, ved dennes Død, 1741 udnævnt til Biskop. I Anledning af Jubelfesten 1760 tog han tilligemed sin Broder den theologiske Doctorgrad. Biskop H. A. Brorson forenede med en mild, sagtmodig og ægte christelig Aand og en høi Grad af Samvittighedsfuldhed „den for en Biskop nødvendige Kundskab, Indsigt og Skiønsomhed og derhos en fast og bestemt Characteer; saa at han ei af Menneskefrygt eller Personsanseelse lod sig

afholde fra at giøre, hvad Pligten krævede, hvilket han især viiste ved den Strenghed, hvormed han giorde Alt, hvad der stod til ham, for at holde uværdige og umodne Candidater borte fra det geistlige Embede, og for at fierne forargeligt levende Præster og Kirkebetiente derfra"[22]). Men især er Brorsons Navn blevet berømt ved hans Psalmer og aandelige Sange (udk. deels i Tønder, deels i Kiøbenhavn, og ofte samlede udgivne under Titel „Troens rare Klenodie" tilligemed „Svanesang"; sidste Udg. af J. A. L. Holm, Odense 1851); skiøndt det ikke kan negtes, at adskillige af hans Psalmer bære Præg af en noget sygelig Pietisme[23]). I sin sidste Levetid var Brorson svagelig, og han blev ofte hiemsøgt af tunge Sorger; uagtet hans Temperament i Almindelighed var muntert, blev han dog af og til overfaldet af Tungsindighed; men hans Virksomhed svækkedes aldrig derved, og hans Tillid til Forsynet forblev under

---

[22]) Det Ubeføiede i Bisp Herslebs Dom over denne hans i enhver Henseende høist ærværdige Embedsbroder, som han afgav i en Indberetning til Kong Frederik V. om Generalkirkeinspections-Collegiet: at han var „en eenfoldig og ved Svaghed og Hypochondrie fast uduelig Mand", er paaviist af Stiftets nuværende Bisp i Theolog. Tidsskr. 2det B., og finder sin fuldstændige Giendrivelse i Brorsons Embedsbreve, som netop vise, at han var Bispeembedet aldeles voxen. [23]) Den halliske Pietisme, hvis Ophavsmænd vare de berømte tydske Theologer Spener og Francke, fik Indgang i Danmark under Kong Christian VI.; dens Repræsentanter blandt de danske Bisper vare H. A. Brorson og Peder Hygom i Aarhuus, hvis Embedstid falder sammen med Brorsons: de døde begge i Jun. 1764, faa Dage efter hinanden. Hersleb hørte til den ældre theologiske Skole; og heri maa formodentlig Grunden søges til denne i øvrigt høitfortiente Bisps Uvillie mod disse Mænd.

de største Lidelser urokkelig. Han døde 3 Jun. 1764, 70 Aar gammel; i to Ægteskaber blev han Fader til 16 Børn: hans første Kone, **Catharine Steenbech Clausen**, en Datter af Amtsforvalter Clausen i Lygum-Kloster, døde kort efter hans Udnævnelse til Biskop, i Barselseng med det 13de Barn; og hendes Død nedslog ham i den Grad, at han var nær ved at frasige sig Bispestolen; hans anden Kone, **Johanne Christiane Riese**, var en Datter af Provst Riese i Agerskov og en Søster til hans ovennævnte Broders Hustru. Den ældste af hans Sønner, **Broder Brorson**, døde som Stiftsprovst i Ribe 1773. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 160—62; Giessings Jubellærere I. S. 553; J. B. Daugaard: „Bidrag til en Characteristik af Psalmedigteren, Bisk. H. A. Brorson, som Embedsmand" i Theolog. Tidsskr. II. 2det H. S. 119—48; Frosts Efterretn. om Ribe Domk. S. 78—87; Brandt og Helweg: Den danske Psalmedigtn. II. S. 362—69. Jfr. „Aktstykker af H. A. Brorsons Liv og Virken som Biskop i Ribe" i Kirkehistor. Samlinger, I. S. 145—222.)

18. Dr. **Jørgen Karstens Bloch**, f. 12 Jun. 1717 i Odense, hvor hans Fader, Lic. theol. **Matthias Bloch**, var Stiftsprovst og Sognepræst ved St. Knuds Kirke. Han blev dimitteret fra Odense-Gymnasium 1736, og tog 1740 theologisk Examen med Characteren laud. Efterat Bloch, af Mangel paa Understøttelse, en kort Tid havde maattet paatage sig at være Correcteur i Høpffners Bogtrykkerie, og derpaa besørget Catechet Hiorts Forretninger ved Garnisonens Skole i Kiøbenhavn under hans Fraværelse som Feltpræst, blev han 1743 beskikket til Præst ved Sø-Qvæsthuset og 4de Præst ved Holmens

Menighed, 1752 til dansk Slotspræst ved Christiansborg-Slot, og 1764 til Biskop i Ribe. Han var en dygtig Biskop, og skal derhos have besiddet en elskelig Characteer. 1767 blev han Dr. theol. Biskop J. K. Bloch døde 8 Jan. 1773; han har udgivet nogle Prædikener, og efterlod sig i Manuscript et for Personalhistorie og Genealogie meget værdiefuldt Materiale til „den fyenske Geistligheds Historie fra Reformationen", hvoraf Provst L. P. Næraae udgav 1ste Bind (i 3 Hefter) og 2det Binds 1ste H., beriget med Tillæg og Rettelser (Odense 1787—90.); det Øvrige bevares nu paa Universitets-Bibliotheket. (Hans Levnet i Zwergs Siæll. Cler. S. 856—60; Frosts Efterretn. om Ribe Domkirke, S. 90—95.)

19. Dr. **Eiler Hagerup**, f. 11 Dec. 1718 (samme Dag, da Carl XII. faldt for Frederikshald) paa Gaarden Stensvig i Trondhiems Amt; hans Fader, **Eiler Bertelsen**, var Kiøbmand i Christiansund. Han blev opdraget af sin Slægtning, Biskop **Eiler Hagerup** i Trondhiem, som 1736 dimitterede ham til Universitetet. Hagerups hele Embedsvirksomhed falder i hans Fødeland, med Undtagelse af det ene Aar, da han var Biskop i Ribe. 1739 blev han ansat som Hører ved Bergens Skole; 1743 Sognepræst til Hølands Præstegield i Christiansands Stift, og 1753 Provst over Jæderens Provstie; 1757 Sognepræst i Arendal. 1760 tog han den theologiske Doctorgrad, og 1773 blev han udnævnt til Biskop i Ribe. Herfra blev han allerede det følgende Aar forflyttet til Biskop i Bergen, og tillige beskikket til theologisk Professor ved Kiøbenhavns Universitet, i hvilken Egenskab han før sin Opreise til Bergen creerede

6 Doctores theol.[24]) Fra Bergen blev han igien 1778 forflyttet til Christiansand; og som dette Stifts Bisko døde han 1788. (Hans Levnet i Worms Lex. over lærde Mænd, I. S. 387—88; III. S. 283. Frosts Efterretn. om Ribe-Domk. S. 95—96.)

20. Dr. **Tonne Bloch,** var Biskop i Ribe 1775—1786, da han blev Biskop over Fyens Stift. (See ovenfor S. 133—34.)

21. Dr. **Stephan Middelboe,** f. i Sept. 1730 i Flekken Sognedal i Christiansands Stift, hvor hans Fader, Oluf Middelboe, var Handelsmand. Fra Bergens Skole blev han 1751 dimitteret til Universitetet; kort derefter reiste han tilbage til Norge; og, efter at have taget theologisk Examen, var han først i nogen Tid personel Capellan hos Præsten i Askevold; blev derpaa 1762 ansat som Feltpræst ved første norske Feltregiment; 1763 Sognepræst til Askevold, og 1766 forflyttet til Danmark som Sognepræst til Frue-Kirke i Aarhuus og Provst over Ring-Herred. 1779 tog han den theologiske Doctorgrad; 1781 blev han udnævnt til Stiftsprovst i Ribe og Sognepræst til Domkirken; og 1786 til Biskop. Det sidste Embede forestod Middelboe i 25 Aar; 1811 blev han efter Ansøgning i Naade entlediget, og døde 1 Dec. s. A., 81 Aar gammel. Biskop Middelboe var meget yndet af Stiftets Præster for sin Humanitet og Omhu for deres Vel. (Autobiographie i Acta jubilæi univers. Hafn. 1779 p. 34—35; jfr.

[24]) Den Tale, Hagerup ved denne Leilighed holdt som Promotor, findes i Acta academ. Haun. 1774, p. 41—54.

Worms Lex. III. S. 521—22; Frosts Efterretn. om Ribe-Domkirke, S. 102. 118—22.)

22. **Victor Christian Hjort**, f. 13 Oct. 1765 paa Gunderslevholm i Siælland, hvor hans Fader, Peder Hjort, dengang var Forpagter (siden Herredsfoged i Jylland). Han blev dimitteret fra Odense-Skole 1783, og tog 1788 theologisk Embedsexamen med Charact. laud. I Candidataarene udgav han, efter Opfordring af Biskop Balle, en Samling af „aandelige Sange", som fandt meget Bifald, og hædredes med en Belønning af Selskabet for de skiønne Videnskaber; de fleste af disse Sange bleve siden, i mere eller mindre forandret Form, optagne i den „evangelisk-christelige Psalmebog". 1791 blev han af Consistorium, efter foregaaende Prøveprædiken, kaldet til residerende Capellan i Taarnby paa Amager. Det Otium, som dette Embede gav ham, benyttede han deels til at udarbeide Recensioner over homiletiske og pædagogiske Skrifter i de lærde Efterretninger, deels til at skrive Folkesange, men især til at forøge sin Færdighed i den geistlige Talekonst. Efter at have tilbragt 5 Aar i Taarnby, blev han 1796 beskikket til anden, og det følgende Aar til første residerende Capellan, ved Holmens Kirke i Kiøbenhavn; 1804 til Sognepræst og Provst over Holmens Provsti. I 15 Aar virkede Hjort som yndet Prædikant for Holmens Menighed, og havde tillige store Fortienester af Sognets Skole- og Fattigvæsen. 1811 blev han Ridder af Danebrog, og i Mai s. A. udnævnt til Biskop i Ribe. I denne høiere Virkekreds fortsatte han sin gavnrige Virksomhed, og vandt almindelig Agtelse og Yndest ved sin retskafne Vandel, sine Talegaver

og sin poetiske Aand. Biskop Hjort døde, efter at være kommen syg hiem fra en Visitatsreise, 26 Jul. 1818 i sit 53de Aar. Han efterlod sig en Enke, Marie Pauline Schiørring, Datter af kongel. Kammermusicus Niels Schiørring, samt 6 Sønner og 2 Døttre; den ældste af Sønnerne er den bekiendte Forfatter, Professor P. Hjort, forhen Lector i Sorø. (Autobiographie, tilføiet det til Bispevielsen 1811 af Bisk. F. Münter udgivne Program: De schola Antiochena, og paa Dansk vedføiet hans Afskedsprædiken i Holmens Kirke. Biographie af P. E. Müller i Dansk Literatur-Tid. for 1818 S. 540—44; Frosts Efterretn. om Ribe-Domk. S. 122—29. Jfr. Erslews Forfatter-Lex. I. S. 659—60.)

23. Dr. **Stephan Tetens**, blev i Apr. 1819 udnævnt til Biskop i Ribe, men kom ikke til at fungere i dette Embede, da han endnu s. A. blev Biskop over Als og Ærø. (See nedenfor S. 236—38.)

24. Dr. **Jens Michael Hertz**, f. 26 Jul. 1766 i Landsbyen Ørslev ved Vordingborg; hans Fader, Herman Hertz, var kongelig Skovrider; hans Moder, Birgitte Catharine Johansen, siden gift med Toldskriver H. Boye i Kiøbenhavn, giorde sig i sin Tid bekiendt som Digterinde; navnligen som Forfatterinde af en Mængde Psalmer, der bleve optagne i den guldberg-harboeske Psalmebog (1778) og af en metrisk Oversættelse af Davids Psalmer[25]. Moderens Talent i denne Retning gik i Arv til Sønnen. Efter sin Faders Død

---

[25]) Mad. Boye døde 17 Oct. 1824 i sit 83de Aar. Jfr. om hende Thaarups Fædrel. Nekrol. S. 265—67; Erslews Forfatter-Lex. I. S. 183—84.

1775 blev han, ved Understøttelse af Arveprinds **Frederik**, til hvem han var anbefalet af Statssecretair **Ove Høegh Guldberg**, sat i Helsingørs lærde Skole under den navnkundige Rector **Jak. Baden**[26]); herfra kom han siden, i Anledning af hans Moders nye Ægteskab, i Frue-Skole i Kiøbenhavn (Metropolitanskolen) under den ikke mindre bekiendte **Skule Thorlacius**, som dimitterede ham til Universitetet 1784. Kort efter at have taget anden Examen maatte Hertz af Trang tage imod en Huuslærerplads paa Falster, hvor han deels læste til Attestats, deels øvede sig i at prædike. 1787 vendte han tilbage til Kiøbenhavn, og maatte efter 3 Maaneders Ophold ved Universitetet fremstille sig til theologisk Embedsexamen, ved hvilken han derfor kun opnaaede Characteren non contemn. Imidlertid fortsatte han, eller rettere begyndte forfra sit theologiske Studium, hørte Forelæsninger hos de berømte Universitetslærere **Moldenhawer** og **Münter**, og indtraadte 1789 i det af Biskop **Balle** stiftede homiletisk-catechetiske Selskab, der er at ansee som en Begyndelse til det nuværende Pastoral-Seminarium, og hvori, foruden Hertz, hans Formand paa Bispestolen **V. C. Hjort**, den senere Stiftsprovst **Clausen**, og flere siden hæderligt bekiendte Mænd dengang deeltoge. Ved ufortrøden Flid søgte han saaledes at indhente, hvad Fattigdom og Uheld tid-

26) I Helsingør indgik han nøie Venskab med en jævnaldrende Skolekammerat, som ogsaa holdtes der ved Arveprindsens Understøttelse, nemlig **C. F. Degen**, siden Professor i Mathematik ved Kiøbenhavns Universitet, der døde kort før Hertz, og som denne, 3 Uger før sin egen Død, helligede sin sidste skiønne Sang (i Kiøbenhavns Skilderie 1825 Nr. 44).

ligere havde hindret ham i at opnaae; og det lykkedes ham i den Grad, at han endog blev en lærd Mand. Han var betænkt paa atter at underkaste sig theologisk Examen, da han 1791 blev kaldet til Sognepræst til Nørhaa i Aalborg-Stift; fra dette lille Kald, hvor han trykkedes af Næringssorger, blev han 1796 forflyttet til Butterup og Tudse i Siælland, hvor han med Iver tog sig af Skolevæsenet; og herfra blev han igien 1800 kaldet til Sognepræst i Korsør. Under sit Ophold her udgav han 1804 sit første og vigtigste literaire Værk: „Det befriede Israel", et bibelsk Epos (18 Sange i Hexametre) over Jødernes Udfrielse ved Moses fra Ægyptens Trældom, paa hvilket han allerede, medens han var Præst i Jylland, havde begyndt at arbeide. Dette Digt er mærkeligt i vor Poesies Historie som den første og hidtil eneste episke Digtning i sit Slags[27]) i den danske Literatur, og foruden at det besidder megen poetisk og oratorisk Skiønhed, er det tillige udmærket i Henseende til Correcthed og Elegants i Stilen; hvorfor det ogsaa skaffede Forfatteren baade megen Berømmelse og en Priis-Belønning af Selskabet for de skiønne Videnskaber. Samme Aar, da det udkom, blev Hertz udnævnt til Domprovst og Sognepræst ved Roeskilde-Domkirke, 1807 tillige til Amtsprovst over Roeskilde-Amt, og 1812 til Ridder af Danebrog. I Roeskilde skrev han adskillige lærde theologiske Afhandlinger, samt en metrisk Oversættelse af Apokalypsen, hvilke samtlige findes trykte i „Videnskabelige Forhandlinger ved Siællands Stifts Landemode"

[27]) I de sidste Aar har, som bekiendt, en yngre Forfatter beriget Literaturen med et Par bibelske Sørgespil.

(den sidste ogsaa udg. særskilt 1816); og efterat han ved Reformations-Jubelfesten 1817 havde disputeret for den theologiske Doctorgrad, blev han 1819 beskikket til Bisp i Ribe. Ogsaa i dette Embede, som han kun beklædte paa 6te Aar, vandt han almindelig Høiagtelse og Hengivenhed ved sin velgiørende Virksomhed og sin elskelige Characteer. Han var en ualmindelig duelig Forretningsmand, en erfaren Skolemand, og en fortrinligt begavet Taler[28]); navnligen besad han det sieldne Talent at kunne holde ypperlige Foredrag uden Forberedelse. To Institutioner i Ribe-Stift fik deres Tilværelse under denne Biskop, nemlig Stiftsbibliotheket og Bibelselskabet for Ribe og Omegn. Biskop Hertz døde, almindeligt savnet, 2 Jun. 1825 i sit 59de Aar; han var først gift med **Christiane Sophie Koch** (d. 1804), en Datter af Præsten Hans Peter Koch i Horbeløv paa Falster, og havde i dette Ægteskab 5 Sønner og en Datter[29]); hans andet Ægteskab med hans første Kones ældre Søster, **Else Christence Koch** (d. 1845), tidligere gift med Hof- og Stadsrets-Procurator Thrige, var barnløst. (Autobiographie i Universitetets Acta solennia ved Reformationsfesten 1817 p. 9—13, og i det ved hans Bispevielse af Bisk. Münter udgivne Program: Symbola veteris ecclesiæ, artis operibus expressa, 1819; Biographie af P. E. Müller i Dansk Literat.-Tid. f. 1825 S. 428—31; af J. Møller i Nyt theolog.

---

28) Et Udvalg af Hertz's Prædikener er efter hans Død udgivet 1830 af hans ældste Søn, Consistorialraad **H. P. B. Hertz** i Roeskilde. 29) Biskoppens Efterkommere findes i **J. Barfods Den** falsterske Geistligheds Personal-Historie, Stamtavl. S. XIX—XX. (Familien Koch).

Biblioth. IX. S. 39—65; i F. Thaarups Fædrel. Nekrolog S. 376—82; Frosts Efterretn. om Ribe-Domk. S. 130—36. Jfr. Erslews Forfatter-Lex. I. S. 646—47.)

25. Dr. **Conrad Daniel Koefoed**, f. 22 Sept. 1763 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader, Conferentsraad Hans Koefoed, var Directeur for det militaire Uldmanufactur. Han blev privat dimitteret til Universitetet 1783 af den senere Professor og Rector i Odense Ludv. Heiberg, og tog 1786 theologisk Embedsexamen med Characteren haud ill. Kort derpaa begav han sig til Gøttingen, hvor han hørte Forelæsninger af Planck, Heyne og flere af dette Universitets berømte Professorer. Ved sin Hiemkomst 1788 blev han først udnævnt til Skibspræst, og giorde nogle Reiser med Orlogsskibene Mars og Havfruen; derpaa 1791 kaldet til Sognepræst for Brørup og Lindknud i Ribe-Stift, og 1796 til Sognepræst for Bissenberg i Fyen, hvor han i 9 Aar med megen Iver tog sig af Skole- og Fattigvæsenet. 1800 fik han Diplom som Dr. theol. fra Universitetet i Kiel for en dertil indsendt Afhandling; 1805 beskikkedes han til Stiftsprovst i Ribe-Stift og Sognepræst ved Domkirken, og 1812 blev han tillige udnævnt til Amtsprovst for Ribe nordre Amt. I de 20 Aar, i hvilke han var Stiftsprovst, bestyrede han oftere de bispelige Forretninger; saaledes bereiste han 1809 og 1810 en Deel af Stiftet for at visitere Kirker og Skoler paa Biskop Middelboes Vegne, og fungerede i det Hele som vicarierende Biskop baade i Vacancen efter Biskop Hjort, under Tetens, som kort efter sin Udnævnelse til Biskop i Ribe blev beskikket til Biskop over Als og Ærø, og efter

Herz's Død, indtil han selv 10 Nov. 1825 blev udnævnt til Biskop. 1826 blev Koefoed Ridder af Danebrog, og 1828 Danebrogsmand. I sine sidste Aar var han meget svagelig, og døde 30 Jul. 1831 i sit 68de Aar. Biskop Koefoed var hverken Lærd, ei heller begavet som Taler, saaledes som hans tvende Formænd; men han skal have besiddet adskillig praktisk Dygtighed; Embedsiver, Arbeidsomhed, Tienstvillighed og Godgiørenhed anføres som Grundtræk i hans Characteer. Fra en anden Side havde han i Stiftet mindre heldigt Ry. Han var først i 22 Aar gift med en Datter af Justitsraad og Stiftsphysicus i Ribe Dr. A. F. Fridsch; efter hendes Død 1815 ægtede han sin efterlevende Enke, Fru Catharine Marie Tang, f. Meinert, som eiede Herregaarden Nørre-Vosborg i Ribe-Stift. (Autobiographie, vedføiet det til hans Bispevielse af Bisk. Münter udgivne Program: Symbolæ ad interpretationem evangel. Johannis ex marmoribus et numis, 1826; Biographie i Frosts Efterretn. om Ribe-Domkirke S. 138—42.)

26. Dr. **Nicolai Fogtmann**, var Biskop i Ribe 1831—1833, da han blev Biskop i Aalborg. (See ovenfor S. 156.)

27. **Tage Christian Müller**, f. 3 Oct. 1780 i Kiøbenhavn, hvor hans Fader, Vilhelm Müller, var Skræddermester. Han tilbragte sin Ungdom fra det 12te Aar i sin Farbroders, Sognepræsten til Hellig-Geistes Kirke Hans Henrik Müllers Huus; og da Borgerdydsskolen i Kiøbenhavn oprettedes, blev han optaget blandt dens første Disciple. Fra denne Skole blev han dimitteret 1795, og tog 1799 i sit 19de Aar theologisk

Embedsexamen med Characteren laud. 1806 blev han kaldet til Sognepræst for Nørre-Snede og Eistrup i Aarhuus-Stift, og 1810 forflyttet derfra til Kiøng i Siælland, hvor han virkede med Dygtighed og Held i 20 Aar. Efter at være bleven 1828 udnævnt til Consistorialraad, blev han 1830 beskikket til Sognepræst i Stege og Provst for Møenbo og Baarse Herreder, og efter 3 Aars Forløb 6 Sept. 1833 til Biskop i Ribe. I dette Embede virkede Müller sine 16 sidste Leveaar med utrættelig Iver, og modtog mange Beviser paa Regieringens Erkiendelse af hans Fortienester; saaledes blev han 1835 udnævnt til Ridder af Danebrog, 1840 til Danebrogsmand, og 1843 til Commandeur af Danebrog; fremdeles deeltog han, ifølge kongelig Udnævnelse, som geistligt Medlem i Provindsialstænderforsamlingerne for Nørre-Jylland, og blev 1848, skiøndt mod sit udtrykkeligt tilkiendegivne Ønske, af Regieringen valgt til Medlem af den grundlovgivende Rigsforsamling. Sygdom nødte ham til at forlade denne, inden den var tilende; efter at være bragt tilbage til Ribe i Aug. 1849, døde han, agtet og elsket af Alle, som kiendte denne dygtige, nidkiære og kiærlige, af Fromhed og ægte Fædrelandssind besiælede Biskop, 2 Oct. s. A., Dagen før hans 69de Aars Fødselsdag. Ogsaa som Videnskabsmand og theologisk Forfatter efterlod Biskop Tage Müller sig et hæderligt Navn. Han havde 1806 ægtet sin efterlevende Enke, Henriette Louise Rasmussen, som paa en dobbelt Maade var hans Søskendebarn, nemlig en Datter af hans Morbroder, Provst Thom. Rasmussen i Grevinge, og af hans Faders Søster; hun fødte ham 2 Sønner og 4 Døttre. (Autobiographie, vedføiet det til hans

Bispevielse af Bisk. P. E. Müller udgivne Program: Vita Lagonis Urne, pars poster., 1833. Biographie i J. B. Daugaards „Minde om Biskop Tage Müller“, Kiøbenh. 1849. Jfr. Erslews Forf.-Lex. II. S. 355—57.)

28. Jakob Brøgger Daugaard, f. 17 Sept. 1796 i Randers, hvor hans Fader, Hans Daugaard, en Bondesøn fra den Landsby, hvorefter han havde Navn, dengang var Toldbetient, og senere Kiøbmand. Han blev dimitteret fra Randers lærde Skole 1816, og, efter at have taget theologisk Attestats 1821 med Charact. laud., det følgende Aar ansat som Adjunct ved Sorø-Academies Skole. Herfra blev han 1827 kaldet til Sognepræst for Thorstrup og Horne i Ribe-Stift, hvorhos han 1839 tillige blev beskikket til Provst over Skads, Vester- og Øster-Horne Herreder. 1830 udgav han sit bekiendte kirkehistoriske Værk „Om de danske Klostre i Middelalderen“, for hvilket han 1826 havde vundet Videnskabernes Selskabs Guldmedaille. Efterat han i 18 Aar havde forestaaet ovennævnte Menigheder, blev Daugaard 1845 udnævnt til Sognepræst ved Domkirken i Ribe og Stiftsprovst i Ribe-Stift, til hvis Biskop han, efter samtlige Provsters skriftligt indgivne Ønske, beskikkedes 21 Jan. 1850. Han er siden 1827 gift med Catharine Kruse, en Datter af afdøde Amtsprovst P. J. Kruse i Randers. (Autobiographie, vedføiet det til hans Bispevielse af Biskop Mynster udgivne Program: „Den hedenske Verden ved Christendommens Begyndelse“, Kbh. 1850. Jfr. Erslews Forfatter-Lex. I. S. 327—28.)

IX.

Als og Ærø.

1. Dr. **Peter Krog Meyer**, f. 7 Jan. 1779 paa Gaarden Øgstad i Værdalen nær ved det historisk mærkelige Stiklestad i Trondhiems Stift; hans Fader, *Niels Meyer*, var Major i den norske Armee. Han blev dimitteret fra Trondhiems lærde Skole 1796, og kom det følgende Aar til Kiøbenhavns Universitet, hvor han 1800 tog theologisk Attestats med Udmærkelse. 1801 blev han ansat som Adjunct ved Metropolitanskolen, hvorfra han næste Aar blev forflyttet til Cathedralskolen i Christiania som Overlærer i Religion, Anthropologie og Hebraisk. 1806 udnævntes han til overordentlig Professor i Theologien ved Kiøbenhavns Universitet og tillige til Overlærer ved Metropolitanskolen i de samme Fag, som i Christiania. Efter to Aars Forløb modtog Meyer 1808 det hædrende Tilbud, som Hertug *Frederik Christian* af Augustenborg giorde ham, at være Opdrager og Lærer for hans Sønner paa Als — de samme to Fyrster, som siden have knyttet et saa bittert Minde til Familiens Navn i vort Fædrelands Historie. 1815 disputerede han for den theologiske Doctorgrad i Anledning af Kroningsfesten; og 1816 vendte han tilbage til Kiøbenhavn, for atter at indtage sin Plads i det theologiske Facultet ved Universitetet, hvor han allerede i følgende Aar udnævntes til ordentlig Professor. Henved tre Aar virkede nu denne aandrige, lærde og dygtige Universitetslærer i sin forrige Stilling;

d. 23 Apr. 1819 blev han udnævnt til første Biskop over Als og Ærø; men endnu inden han kunde tiltræde sit nye Embede, giorde en langvarig og smertefuld Sygdom 24 Jun. s. A. (4 Dage før den til hans og Biskop S. Tetens's Ordination bestemte Dag) Ende paa hans Liv i den unge Alder af ikkun 40 Aar. Han havde 1804 ægtet **Frederike Vilhelmine Wexels** (d. 1830), en Datter af Kammerraad Wexels i Christiania. (Autobiographie i Universitetets Acta solennia ved Kroningsfesten 1815, p. 15—18. Biographie af Bisk. P. E. Müller i Dansk Literatur-Tid. f. 1819 S. 442—47; af J. Møller i Theolog. Biblioth. XVII. S. 257—93. Jfr. Erslews Forfatter-Lex. II. S. 261—63.)

2. Dr. **Stephan Tetens**, f. 7 Mai 1773 i Horsens, hvor hans Fader, **Peder Tetens** (senere Biskop i Viborg), dengang var Rector. Han blev dimitteret fra Viborg-Cathedralskole 1789; tog 1792 theologisk Attestats, og 1794 den philologiske eller Skole-Embedsexamen, begge med Charact. laud. Han reiste derpaa udenlands med offentlig Understøttelse; opholdt sig halvtredie Aar ved Universiteterne i Gøttingen (hvor han nød den berømte **Heynes** Omgang og Veiledning) og i Kiel; reiste derfra til Paris, og vendte igiennem Holland tilbage til sit Fædreland. Efter sin Hiemkomst blev han 10 Nov. 1797 udnævnt til Conrector ved Ribe-Cathedralskole; og inden han forlod Kiøbenhavn for at tiltræde dette sit første Embede, disputerede han for den philosophiske Doctorgrad. Som Forfatter giorde han sig i de næste Aar bekiendt ved sin heldige og smagfulde Oversættelse af Plutarchs Levnetsbeskrivelser (hvoraf 4 Dele udkom; Kbh. 1800—1811). 1804 blev han kaldet til

Sognepræst til Trinitatis Kirke i Fredericia og Annexet Veilby; 1811 forflyttet derfra til Odense som Stiftsprovst over Fyens Stift og Sognepræst ved St. Knuds Kirke, i hvilke Embeder hans Virksomhed dog meget hemmedes ved en heftig og langvarig Sygelighed. D. 23 Apr. 1819 blev Tetens udnævnt til Biskop i Ribe (samme Dag, da **Krog Meyer** beskikkedes til Biskop over Als og Ærø), og 27 Jun. indviet til Biskop; men han kom ikke til at fungere som Biskop i Ribe; thi da Biskop Meyer imidlertid var død, blev det ny oprettede Embede, Bispedømmet over de nævnte Øer, i Sept. s. A. overdraget til Tetens. I de ubehagelige Forhold, hvori han i denne Stilling nødvendigt maatte komme til Hertugen af Augustenborg under dennes mangeaarige Machinationer, hvis statsfordærvelige Characteer ikke længe kunde blive skiult for Tetens, viste han megen Fasthed i at forsvare Kronens og sine egne Rettigheder, og paadrog sig derved Hertugens og hans Broders Forbittrelse[1]) i samme Grad, som han for øvrigt nød almindelig Høiagtelse. Regieringen undlod ikke at paaskiønne Tetens's Dygtighed og Fortienester.

---

[1]) Dette sees allerede af et Brev fra Aaret 1821 fra Hertugen til hans Svoger, Prinds Christian (siden Kong Christian VIII.), hvori han kalder Tetens „en huul og listig Geistlig, der søger at tiltrække sig saa megen Magt, som han kun kan faae i Hænder", og af en Skrivelse fra Prindsen af Nøer til Hertugen (1825), hvori den Første ikke undseer sig for at bruge raae og plumpe Udladelser om den hæderværdige Biskop. (Wegener: „Om Hertugen af Augustenborgs Forhold til det holsteenske Oprør", S. 111). Jfr. samme Forfatters „Actmæssige Bidrag til Danmarks Hist. i det 19de Aarhundrede", I. S. 234 f. 461.

Han var 1813 bleven udnævnt til Ridder af Danebrog; 1826 blev han Danebrogsmand, og 1836 Commandeur af denne Orden. Efterat han havde beklædt Bispestolen over 28 Aar, blev han i sin høie Alderdom i Oct. 1847 efter Ansøgning entlediget i Naade og med Pension fra 1 Dec. s. A., og feirede saaledes før sin Afgang sit 50de Aars Embedsjubilæum, ved hvilken Leilighed Kong Christian VIII. tillagde ham Rang med Conferentsraader. Efter den Tid har Biskop Tetens taget sit Ophold i Kiøbenhavn. Han var fra 1797 gift med Karen Sophie Gaarder (d. 1844), en Datter af Oberst Ole Gaarder. (Autobiographie, vedføiet det til hans Bispevielse af Bisk. Münter udgivne Program: Fragmenta versionis antiquæ latinæ antehieronym., 1819. Jfr. Hundrups Biograph. Efterretn. om philolog. Candidater, S. 73—74; Erslews Forf.-Lex. III. S. 307—9.)

3. **Jørgen Hansen**, f. 12 Febr. 1802 i Landsbyen Tandslet paa Als, hvor hans Fader, Christian Hansen, der endnu lever, er Smed. Han blev af Stedets Præst, T. M. Sabro, dimitteret til Kiøbenhavns Universitet 1819, og tog 1823 theologisk Embedsexamen med Charact. 'laud. 1827 blev han udnævnt til Sognepræst til Ballum i Ribe-Stift, hvor han med Iver tog sig af Fattigvæsenet; 1830 af Hertugen af Augustenborg kaldet til Nottmark paa Als, hvorfra han igien 1845 forflyttedes til Igen paa samme Ø. 1848 blev han beskikket til Biskop over Als og Ærø (hvorhos han vedblev at være Præst i Igen); og s. A. blev han Ridder af Danebrog. Efter den første Vaabenstilstand i den slesvigske Krig 1848 blev han, tilligemed Amt-

mand, Conferentsraad **Johannsen**, udnævnt af den danske Regiering til Medlem af den Commission, som under Vaabenstilstanden skulde bestyre begge Hertugdømmerne i Kongen af Danmarks Navn; men da Oprørspartiet giorde Modstand, og denne understøttedes fra tydsk Side, maatte begge udtræde af Commissionen, og deres Virksomhed indskrænkede sig derpaa til Øerne Als og Ærø. Biskop Hansen er siden 1828 gift med **Anna Margrete Schwensen**, en Datter af afdøde Consistorialraad Christ. Schwensen, Præst i Hørup paa Als. (Autobiographie, vedføiet det til Bispevielsen 1849 af Bisk. Mynster udgivne Program: „Om Hukommelsen".)

X.

Island.

a. Biskopper i Skálholt.

1. **Gissur Einarsen**, skal have været af en gammel og anseet islandsk Familie; hans Fader heed **Einar Sigvaldsen**. Han blev opdraget af sin Faster **Haldora**, den sidste Abbedisse i Kirkjubæ-Kloster, som, da hun mærkede hans gode Anlæg og Lærelyst, sendte ham til den gamle Bisp **Ögmund Paulsen** i Skálholt. Denne fattede Godhed for den 16aarige begavede Yngling, og lod ham paa sin Bekostning reise til Hamborg for at uddanne sig videre. Fra Skolen i Hamborg begav Gissur sig til Høiskolen i Wittenberg, og blev, ved at høre **Luther** og **Melanchthon**, overbeviist om Sandheden af den nye Lære, som han fra den Tid var af Hiertet hengiven. Ved sin Tilbagekomst blev han af denne Grund forskudt af Bisp Ögmund, og maatte i nogen Tid søge Livsophold for sin Moder og Søskende ved Fiskerie; siden blev han dog igien tagen til Naade af sin gamle Velynder, da denne trængte til hans Hielp. Ögmund giorde ham endog til sin Diaconus, sendte ham 1536 i et Ærinde til Erkebisp **Oluf Engelbrechtsen** i Trondhiem; og da han selv, som var 70 Aar gammel og blind, var betænkt paa at resignere, anbefalede han ham hos Kong **Christian III.** til at blive hans Efterfølger. Gissur reiste da til Kiøbenhavn, fik 1540 Stadfæstelsesbrev af Kongen, hvori det paalagdes ham at vaage over, „at det hellige Evangelium, Guds rene Ord, blev præ-

diktet og lært klart og reent for den menige Mand over alt Skálholt Stift efter Ordinantsens Lydelse"; og kort derpaa blev han indviet af Palladius i Frue-Kirke til den første evangeliske Superintendent i Skálholt. Men Kirkeordinantsens Indførelse paa Island vakte megen Modstand baade hos Præsterne og Almuen, som opæggedes af den gamle Biskop Ögmund og den stridbare Biskop paa Holum, Jon Aresen; først efterat Ögmund var ført fangen til Danmark[1]), kunde Gissurs Bestræbelser for at afskaffe de papistiske Ceremonier og skaffe Ordinantsen Lydighed i Landet nogenlunde lykkes. For at faae Præsterne til at foretrække ordentligt Ægteskab for det usædelige Levnet, der var en naturlig Følge af Coelibatet, udgav Christian III. 1545 den Forordning, at de islandske Præsters Ægtehustruer og deres Børn skulde arve alt deres Efterladenskab; og Biskoppen foregik med Exemplet ved selv at gifte sig. Han sørgede med Iver for Præsternes Dannelse, og lod det derfor være sig magtpaaliggende at skaffe den første islandske Oversættelse af det Nye Testament (trykt i Roeskilde 1540) og en Oversættelse af Ant. Corvini Postil (Rostock 1546), hvilke hans aandsbeslægtede Ven Oddur Gotskalksen[2]) havde udarbeidet, den størst mulige Udbredelse. Gissur oversatte selv nogle af det Gamle Testaments Bøger paa

[1]) Han tilbragte sine sidste Leveaar i Sorø-Kloster, og skal der være begravet. [2]) Denne Mand (en Søn af den næstsidste catholske Biskop paa Holum, Gotskalk), som ved sine Oversættelser blev et saa virksomt Redskab for Reformationens Udbredelse paa Island, vilde dog ikke indtræde i den geistlige Stand, men blev Laugmand 1554, og omkom 1557 ved at drukne i en Flod. Jfr. om ham Dän. Biblioth. VIII. S. 41—44.

Islandsk, af hvilken Oversættelse Salomos Ordsprog udkom trykt paa Holum 1580. Efter 8 Aars følgerige Virksomhed døde denne Islands første evangeliske Lærer 1548 i en Alder af omtrent 40 Aar. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. III. S. 214—15; L. Harboes „Første Afhandl. om Reformationen i Island" i Kiøbenh. Selskabs Skrifter V. S. 232—302; *Finni Johannæi* Histor. ecclesiast. Islandiæ, III. p. 244—80.)

2. **Martin Einarsen**, født paa Stadarstad i Skálholt-Stift, hvor hans Fader var Præst. Han blev fra sit 9de til 18de Aar opdraget til Studeringer hos en Svoger i England; efter sin Hiemkomst drev han først i et Par Aar Kiøbmandshandel i det sydlige Island, men kom siden til Bisfop Ögmund, og blev af ham viet til Præst, hvorpaa han succederede fin Fader paa Stadarstad. Efter Gissur Einarsens Død 1548 forsamlede Præsterne og Almuen i Skálholt-Stift sig i Bispegaarden, for at vælge hans Eftermand, og Valget faldt paa Martin Einarsen, som strax derefter reiste til Kiøbenhavn for at faae Stadfæstelse af Kongen; og efter at have opholdt sig Vinteren over i den theologiske Professor, Dr. Joh. Macchabæus's Huus, hvis Underviisning han nød, og underkastet sig en Examination af Bisfop Palladius, blev han 1549 af denne indviet til Bisfop. Uagtet han medbragte et kongeligt Beskiærmelsesbrev, blev han dog kort efter sin Hiemkomst overfaldet og fangen af Jon Aresen, som efter Bisfop Gissurs Død med Magt havde trængt sig ind i Skálholt-Stift. Først da denne Reformationens voldsomme Modstander i det følgende Aar var bleven fængslet og henrettet, fik Martin Einarsen sin Frihed og tiltraadte sit Embede. Under

et senere Ophold i Kiøbenhavn 1555 udgav han den første islandske Psalmebog, giennemseet af Palladius, som ogsaa skrev Fortalen dertil, og forøgede den med nogle af sine egne Arbeider*). Bisskop Martin Einarsen manglede sin Formands Kraft og Dygtighed, og beskrives som en Mand af stille Sind og ringe Evner; han nedlagde Bispeembedet 1556, og levede derefter som Privatmand til sin Død 1570. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. III. S. 215—16, *Finni Johannæi* Hist. eccles. Island. III. p. 280—97; jfr. L. Harboes „Anden Afhandl. om Reform. i Island" i Kiøbenh. Selsk. Skr. VII. S. 5—93.)

3. **Gisle Jonsen**, f. 1513 paa Gaarden Hraungerde, hvor hans Fader, Præsten **Jon Gislesen**, dengang boede. Ligesom begge sine Formænd kom han i sin Ungdom til Bisskop **Øgmund**, og vandt i den Grad dennes Yndest, at han satte ham til Præst ved Skálholt-Domkirke. Under sit Ophold hos Øgmund blev han ved Omgang med **Gissur Einarsen** og **Oddur Gotskalksen**, vundet for den nye Lære, men maatte ligesom disse omhyggeligt skiule sin forandrede Tænkemaade for den gamle Bisskop. Da Gissur selv havde besteget Bispestolen, blev Gisle Jonsen ham en trofast Medarbeider i Reformationens Tieneste; hvorfor han ogsaa 1546 blev beskikket til Præst i Selárdal og Bisskoppens Officialis (Provst) i Bardestrands Syssel. For at undgaae **Jon Aresens** Forfølgelse, af hvem han var sat i Ban, flygtede han 1550 til Kiøbenhavn, hvor han opholdt

*) Jfr. Palladius's Levnet i Theolog. Tidsskr. 4de B. 2det H. S. 150.

sig i Palladii Huus indtil det følgende Aar, da han vendte tilbage med den Expedition, Kong Christian III. sendte op til Island for at giøre Ende paa Urolighederne, hvilke imidlertid vare ophørte efter Jon Aresens og hans Sønners Henrettelse. Han tiltraadte nu atter sit Præstekald i Selárdal; blev 1556 eenstemmig valgt til Biskop over Skálholt-Stift[4]), og reiste det næste Aar atter til Kiøbenhavn, hvor han under dette Ophold lod trykke nogle theologiske Smaaskrifter paa Islandsk, og 1558 blev indviet til Biskop af Palladius. I 30 Aar forestod han Stiftet med Iver og Nidkiærhed, sørgede med lige Omhu for Kirken og Skolen, og bestræbte sig med Held for at faae udryddet Levningerne af den gamle Overtro og den almindeligt herskende Usædelighed. Biskop Gisle Jonsen døde pludseligt paa en Visitatsreise 30 Aug. 1587 i en Alder af 74 Aar; han er Stamfader til en meget talrig Afkom — saavel Embedsmænd og berømte Lærde, som Almuesfolk — der er udbredt over hele Island. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. III. S. 216, *Finni Joh.* Hist. eccl. Isl. III. p. 297—332, Giessings Jubellærere I. S. 87—114; S. 115—57 indeholder en Fortegnelse over hans Efterkommere.)

4. **Oddur Einarsen**, f. 1559 ved Mødruvalle-Kloster; hans Fader var Præst i Holum-Stift. Han blev dimitteret fra den lærde Skole paa Holum til Kiøbenhavns

---

4) Gisle Jonsen var allerede 1550 af Kong Christian III. selv bleven anbefalet Geistligheden i Holum-Stift til Biskop istedetfor Jon Aresen; jfr. Harboes Afhandl. i Kiøbenh. Selsk. Skr. VII. S. 38.

Universitet; opholdt sig som Student i nogen Tid hos **Tyge Brahe** paa Hveen, hvor han studerede Mathematik og Astronomie, og blev siden Provst eller Viceprovst ved Communitetet. 1586 blev han ved sin Tilbagekomst til Island ansat som Rector ved Holum-Skole, og 1588, da han kun var 29 Aar gammel, valgt til Bisp i Skálholt, hvilket Stift han forestod i 42 Aar. Oddur Einarsen fortsatte i dette lange Tidsrum sin Formands Bestræbelser for at ordne Kirke- og Skolevæsenet og forbedre Sæderne; han samlede et stort og kostbart Bibliothek, som dog ved Bispegaardens Brand kort før hans Død gik tilgrunde tilligemed hans egne Manuscripter, og roses i det Hele som en meget lærd Bisp, men dables for Vindesyge og Nepotisme. Han døde 28 Dec. 1630, 71 Aar gammel, og efterlod af sit Ægteskab med **Helga Jonsdatter**, en Sønnesøns-Datter af den oftnævnte Bisp **Jon Aresen**, flere Børn, af hvilke **Gisle** blev Faderens Eftermand paa Bispestolen. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. III. S. 216—17, *Finni Joh.* Hist. eccl. Isl.' III. p. 332—56.)

5. **Gisle Oddsen**, f. i Skálholt 1593, var en Søn af den foregaaende Bisp. Fra Skálholt-Skole blev han 1613 dimitteret til Kiøbenhavns Universitet; ved sin Hiemkomst til Island blev han 1616 Præst ved Domkirken, og 1621 Rector ved Skolen i Skálholt, men endnu s. A. Præst i Stafholt, og to Aar senere i Holt. Efter sin Faders Død blev han 1631 valgt til Bisp over Skálholt-Stift, skiøndt et stort Partie modsatte sig hans Valg. Gisle Oddsen, som især berømmes for sin Veltalenhed, og iøvrigt vidste at forene Venlighed mod sine Undergivne med Alvor i sin Embedsførelse, var kun

Biskop i 7 Aar; under et Ophold paa Thingstedet Thingvalle døde han 2 Jul. 1638, kun 45 Aar gammel, uden at efterlade sig Børn. (Hans Levnet i *Finni Johann.* Hist. eccles. Island. III. S. 594—602.)

6. Mag. **Brynjólf Sveinsen,** f. 14 Sept. 1605 i Holt i den vestlige Deel af Island, hvor hans Fader, **Svein Simonsen**, var Præst og Provst; ved sin Moder nedstammede han fra Biskop **Jon Aresen.** Fra Skálholt-Skole blev han 1624 dimitteret til Kiøbenhavns Universitet; efter at have studeret her i 5 Aar, vendte han tilbage til Island, og bragte det imidlertid saa vidt i sit græske Stúdium, at, da han igien 1631 kom til Kiøbenhavn, kunde han med saadan Færdighed tale Græsk med den derværende korinthiske Presbyter **Nicephorus,** at han vakte den lærde Grækers Beundring, og tildrog sig Biskop **Hans Poulsen Resens** særdeles Opmærksomhed; hvorfor ogsaa Biskoppen 1633 beskikkede Brynjólf, som da tog Magistergraden, til Conrector ved Roeskilde-Cathedralskole. 1638 forlod han Skolen for at reise udenlands, hvortil han havde faaet et Stipendium; men, da han imidlertid havde begivet sig op til Island for at ordne sine Anliggender før Afreisen, og Biskop Gisle Oddsen just dengang døde, blev Brynjólf ganske uventet valgt til Biskop i Skálholt, og skiøndt han frabad sig denne Værdighed, maatte han dog det følgende Aar modtage Kaldelsen ifølge Kong **Christian IV.s** Befaling, for hvem han personlig aflagde sin Troskabseed i Glückstad; hvorpaa han underkastede sig en Examination af Biskop **Brochmand**, og 5 Mai 1639 af denne blev indviet til Bispe-Embedet. Som Biskop havde han store Fortienester af sit Stift, for hvilket han i en-

hver Henseende var en ligesaa dygtig som nidkiær Tilsynsmand. Skálholt lærde Skole fik ved hans utrættelige Omhu et betydeligt Opsving; og den faldefærdige Domkirke besørgede han gienopbygget. For sin ualmindelige Lærdom, saavel i de gamle classiske Forfattere, som i de nordiske Antiqviteter og den islandske Historie, stod han i en saadan Anseelse, at Kong Frederik III. efter den lærde Stephanii Død 1650 udnævnte ham til kongelig Historiograph, hvilket Embede han dog undskyldte sig for at modtage; hvorimod han lovede, hvad han ogsaa omhyggeligt holdt, at sammensøge gamle islandske Haandskrifter og historiske Documenter[5]). At det saaledes var ham, det skyldes, at det berømte Pergaments-Haandskrift af den poetiske Edda, som han opdagede 1643, og som egentlig er det eneste, ligesom det er det ældste og fuldstændigste i sit Indhold af Nordens mythiske Sagn, blev bevaret for Efterverdenen: vilde alene giøre hans Navn udødeligt. Med de berømteste Statsmænd og Lærde i Danmark stod han i Brevvexling, fornemmelig med Stephanius og Ole Worm; og Marc. Meibom og Vilh. Lange overdroge ham endog at afgiøre deres lærde mathematiske Tvistigheder. Af hans betydelige lærde Arbeider er intet kommen for Lyset; hvorved man især maa beklage, at hans Commentar til Saxo (Pericula s. conjectanea in Saxonem Gramm.), der i Manuscript bevaredes i Universitetsbibliotheket, gik tilgrunde med dette i den store kiøbenhavnske Brand 1728; dog er endeel af dette Arbeide, som han havde meddeelt Stephanius,

---

[5]) Jfr. Werlauffs Hist. Efterretn. om det store kongel. Bibliothek, 2. Udg. S. 29.

anbragt i dennes Noter til Saxo; ligesom ogsaa Breve fra ham til O. Worm ere indførte i dennes Brevsamling. Han siges (hos Pontoppidan) at have havt endeel Tilbøielighed for den catholske Lære, som han i fortrolige Samtaler med andre Lærde ikke lagde Skiul paa. Efter at have 1674 overdraget sit Embede til Mag. **Thord Thorlaksen**, som allerede 1669 var udnævnt til hans Eftermand, døde denne berømmelige Biskop 5 Aug. 1675 i en Alder af henved 70 Aar. Hans kostbare Bogsamling blev efter hans Død adsplittet, da han ingen Efterkommere efterlod sig. Han havde havt megen Sorg af sin Familie; hans eneste Søn døde ung under et Ophold i England; og Datteren, som han havde givet en kærd Opdragelse, giorde sig skyldig i et Feiltrin, og døde kort derefter. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 256—58, Worms Lex. over lærde Mænd II. S. 453—56, *Finni Joh.* Hist. eccles. Isl. III. p. 602—64, Blochs Bidrag til Roeskilde-Domskoles Hist., 2det H. S. 8—10.)

7. Mag. **Thordur Thorlaksen**, f. 14 Aug. 1637 paa Holum, var en Søn af den 3die evangeliske Biskop sammesteds, **Thorlak Skulesen**. Han blev 1656 dimitteret til Universitetet fra Holum-Skole, og ved sin Tilbagekomst til Island 1660 ansat som Rector ved samme Skole. 1663 reiste han udenlands giennem Tydskland, Frankrig og Nederlandene; opholdt sig halvandet Aar i Wittenberg, hvor han udgav en Afhandling om Island, som han offentlig forsvarede, og tog efter sin Tilbagekomst fra denne Reise 1667 Magistergraden i Kiøbenhavn. 1669 blev han af Kong **Frederik III.** udnævnt til **Brynjólf Sveinsens** Efterfølger

paa Skálholts-Bispestoel, og 1672 indviet til Bisskop; hvorpaa han opholdt sig hos sin Broder Gisle, der var Bisskop i Holum, og hialp ham i hans Forretninger indtil 1674, da han selv tiltraadte Bispeembedet i Skálholt. Efter sin Broders Død flyttede Thordur det bekiendte Bogtrykkerie, som deres Stamfader, Bisskop Gudbrand Thorlaksen, havde oprettet paa Holum, derfra til Skálholt 1685, og lod en Mængde Bøger trykke der i de følgende Aar*). I sine sidste Leveaar var han bestandig sengeliggende, og døde 16 Marts 1697 i sit 60de Aar. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 258—61, *Finni Joh.* Hist. eccl. Isl. III. p 664—81.)

8. Mag. Jon Thorkelsen Vidalin, f. 21 Marts 1666 i Garde paa Alptanes, hvor hans Fader, Thorkel Arngrimsen, en Søn af den lærde Arngrim Jonsen, og selv bekiendt for sine physiske og naturhistoriske Kundskaber, var Præst. Han kom 1687 til Kiøbenhavns Universitet; efter at have studeret her i to Aar og taget theologisk Examen, lod han sig hverve, og giorde i de næste to Aar Tieneste som Soldat i et Marinregiment. Efter at være bleven løskiøbt herfra, og vendt tilbage til Island, blev han først 1692 ansat som Conrector ved Skálholts-Skole; derpaa det følgende Aar beskikket til Præst ved Domkirken, og 1696 paa sit Fødested Garde; men han vedblev at opholde sig hos Bisskop Thord Thorlaksen for at besørge Forretningerne un-

*) Finn Jonsen opregner i sin Kirkehistorie S. 677—78 henved et halvhundrede Skrifter, udgivne af Bisskop Thordur i Aarene 1686—1697; deriblandt Landnámabók, Kristnisaga og Olaf Tryggvesens Saga.

der hans Sygdom; blev ogsaa faa Dage før hans Død beskikket til Stiftets Officialis, og af den døende Biskop i en Skrivelse til Kongen anbefalet til at blive hans Eftermand. Vidalin reiste derpaa til Kiøbenhavn, hvor det lykkedes ham ved hans lærde Landsmand Arne Magnusens Indflydelse hos Kong Christian V.s meget formaaende Yndling, Geheimeraad og Oversecretair Matth. Moth, at erholde den kongelige Udnævnelse til Biskop i Dec. 1697[7]); og næste Aar blev han Magister. I 22 Aar beklædte Vidalin Bispestolen med megen Dygtighed, indtil han paa en Reise til en af sine Venners Begravelse blev syg og døde i sit Telt efter faa Dages Forløb 30 Aug. 1720 i sit 55de Aar. Han ansees i sit Fædreland for dets fortrinligste latinske Digter og meest begavede Taler. Vidalins islandske Huus-Postil, der udkom første Gang 1718, er et udmærket homiletisk Arbeide; den ansees tillige fra Sprogets Side for et classisk Værk i den nyere islandske Literatur, og de mange Udgaver, den har oplevet (13de Udg. Kbh. 1838, 4.), vidne om dens store Udbredelse blandt Forfatterens Landsmænd. I Manuscript efterlod han sig blandt Mere en islandsk Oversættelse af det Nye Testament med kritiske og exegetiske Anmærkninger, som ikke er udkommen i Trykken. Han var gift med den holumske Biskop Jon Vigfussens Datter Sigrid;

---

[7]) Finn Jonsen beretter i sin Kirkehistorie S. 684, at Vidalin ved sin Ankomst til Danmark uventet fandt en farlig Medbeiler i en Dansk, som blev stærkt anbefalet af den berømte Søhelt Niels Juel. Herved maa dog bemærkes, at Niels Juel var død 8 Apr. 1697, altsaa før Vidalins Ankomst til Kiøbenhavn.

deres to Børn døde unge. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 261—63; *Finni Joh.* Hist. eccl. Isl. III. p. 682—95; af Finn Magnusen i Minerva 1803, II. S. 300—3; Jon Sigurdsson: Ágrip af æfi Jóns biskups Vidalins i Ný Félágsrit, 1847 S. V—XVI.)

9. Mag. **Jon Arnesen**, f. 1665 i Dyrefiord, hvor hans Fader, Arne Loptsen, dengang var Præst; han var, ligesom Biskop Brynjólf Sveinsen, en Efterkommer af Biskop Jon Aresen. Fra Skálholt-Skole blev han dimitteret til Kiøbenhavns Universitet; efter at have taget theologisk Examen, vendte han tilbage til Island, og blev 1692 ansat som Conrector og 1695 som Rector ved Holum-Skole, som han derpaa bestyrede i 12 Aar. 1707 blev han kaldet til Præst paa Stad, og det følgende Aar beskikket til Provst over Strande-Syssel; 1721 udnævntes han til Biskop over Skálholt-Stift, og fik kort efter Titel af Magister. Ogsaa Jon Arnesen indtager en Plads blandt Islands dygtigste og lærdeste Biskopper; han overholdt strengt Kirketugten, havde omhyggeligt Tilsyn med Præsternes Embedsførelse, og viste megen Velgiørenhed mod værdige Trængende; besad lærde Kundskaber ikke blot i Theologie, men ogsaa i Sprog, Mathematik og Astronomie, og udgav adskillige Skrifter, blandt hvilke især hans islandske Calendarium efter den nye Stiil (Holum 1707) og hans Forklaring af Luthers Catechismus (Kiøbenh. 1722, og siden ofte opl.), som fandt almindelig Udbredelse paa Island, fortiene at mærkes. Han døde 8 Febr. 1743 i sit 78de Aar. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 263—65, Rothes Danske Mænds og Qvinders berømmel.

Eftermæle II. S. 501—12, *Finni Joh.* Hist. eccl. Isl. III. p. 695—714, Giessings Jubellærere I. S. 492—501.)

10. **Olaf Gislesen**, f. 1690 paa Gaarden Nyabæ ved Krisivik. Efter at være bleven dimitteret fra Skálholt-Skole, blev han antaget til Amanuensis af Bisskop **Vidalin**, som 1716 beskikkede ham til Præst ved Domkirken; 1726 forflyttedes han herfra til Odde, og det næste Aar blev han Provst over Rángárvalle-Syssel. 1744 blev han af **Ludv. Harboe**, der 1741 af den danske Regiering var sendt op til Island som General-Kirke-Visitator, indstillet som „vel bekiendt for sin Fromhed" tilligemed en anden Provst, der blev mere anbefalet for Lærdom, som de værdigste til at beklæde Skálholt-Bispestoel, der Aaret iforveien var bleven ledig; og skiøndt han ved sin Ankomst til Kiøbenhavn frabad sig denne Værdighed, baade fordi han ikke havde studeret ved Universitetet, var af svageligt Helbred, og i det Hele ikke følte sig Embedet voxen, fik han dog 1747 den kongelige Udnævnelse. I Henseende til Evner og Lærdom stod denne Bisskop ikke lidet under de fleste af sine Formænd; men han besad megen Retskaffenhed og en elskværdig Characteer, og var derfor almindelig yndet, skiøndt enkelte Præster oversaae ham. Han forestod kun Stiftet i noget over 5 Aar, og døde 2 Jan. 1753. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 265—66, *P. Pèturssons* Hist. eccles. Island. p. 472—74.)

11. Dr. **Finn Jonsen** (Finnus Johannæus), f. 16 Jan. 1704 i Hitárdal, hvor hans Fader, **Jon Haldorsen**, var Præst og Provst. Efter sin Dimission fra Skál-

holt-Skole kom han 1725 til Kiøbenhavns Universitet, hvor han tog theologisk Examen 1728. I Kiøbenhavns Ildebrand s. A. mistede han den største Deel af sine egne Klæder og Bøger, medens han var beskiæftiget med at redde sin Velynder Arne Magnusens kostbare literaire Skatte fra Luerne. Det næste Aar vendte han tilbage til Island, hvor han 1732 blev beskikket til Præst i Reikholt og Provst over Borgarfiords Sysel efter sin afdøde Farbroder. Efter at have fungeret som Officialis eller vicarierende Biskop i Skálholt-Stift 3 Gange: 1743, 1745—1747 og 1753, blev han i det sidste Aar udnævnt til Biskop paa Holum; men, da han ved sin Ankomst til Kiøbenhavn 1754 medbragte Efterretningen om Biskop Olaf Gislesens Død, beskikkedes han til dennes Eftermand paa Skálholt-Bispestoel. Som Biskop indlagde han sig store Fortienester baade af Stiftets Geistlighed og Folkets Oplysning, og erhvervede sig desuden et berømt Navn ved sin Lærdom, især som Forfatter af den i det Foregaaende ofte nævnte udførlige Historia ecclesiastica Islandiæ (4 Bind, udk. i Kiøbenh. 1772—78). Han var derfor ogsaa saa anseet ved Hoffet, at han ved Arveprinds Frederiks Formæling 1774 var den eneste Biskop, der blev udnævnt til Dr. theol.[*])

[*]) Dette er saameget mere mærkværdigt, som Doctorværdigheden ikke engang blev tildeelt Siællands lærde og dygtige, ogsaa af det islandske Kirkevæsen saa fortiente Biskop Ludv. Harboe, da dog alle de andre siællandske Biskopper have havt den theologiske Doctorgrad undtagen Herslev, som var Magister. Omvendt ere Finn Jonsen og hans Søn og Efterfølger Hannes Finsen de eneste islandske Biskopper, som have faaet den theologiske Doctorværdighed.

I sin høie Alderdom fik Finn Jonsen sin Søn, **Hannes Finsen**, 1777 adjungeret i Embedet; han døde 23 Jul. 1789 i sit 86de Aar, efter at have tient i Kirken i 57 Aar, 22 Aar som Provst og 35 som Biskop. (Hans Levnet i Acta academ. Haun. 1774; Gleesings Jubellærere II. 2det B. S. 345—48; hos Worm III. S. 389—91; af Finn Magnusen i Minerva 1803, II. S. 321—23, og i *Pèturssons* Hist. eccles. Island. p. 474—79.)

12. Dr. **Hannes Finsen** (**Johannes Finnæus**), f. 8 Mai 1739 i Reikholt, var en Søn af den foregaaende Biskop. Dimitteret fra Skálholt-Skole 1755, begyndte han s. A. sine academiske Studier, og udgav 1759—1760 „Kristinrètt Vikverja“ med latinsk Oversættelse og Anmærkninger, hvilket Værk, foruden en Belønning af det theologiske Facultet, ogsaa skaffede sin 20aarige Forfatter et anseet Navn for Lærdom, og var Begyndelsen til en Række vigtige literaire Arbeider (hvoriblandt Udgaven af „Islands Landnáma Bók“ 1774); 1763 tog han theologisk Examen. Foruden lærde Sysler var han ogsaa i Kiøbenhavn beskiæftiget med Underviisning, og blev 1766 ansat som Lærer i Mathematik for Enkedronning Sophie Magdalenes Pager, men vendte det følgende Aar efter sin Faders Anmodning tilbage til Island, og opholdt sig derpaa 3 Aar i Skálholt, hvor han deels fortsatte sine videnskabelige Arbeider, deels hialp sin Fader i hans Embedsforretninger, indtil 1770, da han efter Grev Otto Thotts Indbydelse atter reiste ned til Kiøbenhavn. Vel blev Greven kort efter styrtet, da **Struensee** kom til Roret; men Biskop **Harboe** tilbød Finsen frit Ophold i sit Huus, hvorved det blev ham muligt fremdeles at

leve for Videnskaberne og nyde Omgang med Hovedstadens mange berømte Lærde paa den Tid: Luxdorph, Suhm, Grev Thott, Hielmstierne, Klevenfeld, Langebek, Schøning o. Fl., som alle agtede ham høit. 1772 ledsagede han den berømte Retslærde Kofod Ancker paa en videnskabelig Reise til Stokholm og Upsala, paa hvilken Reise det lykkedes ham at opdage adskillige hidtil ubekiendte og ubenyttede, tildeels islandske Manuscripter, vedrørende den oldnordiske Historie, hvilke efterhaanden bleve offentliggiorte. Efter sin Faders Ønske lod han sig 1775 kalde af ham til Præst ved Skálholt-Domkirke, og blev tillige af Kongen udnævnt til Officialis eller Stiftsprovst i Skálholt-Stift, men vedblev dog endnu i nogen Tid at opholde sig i Kiøbenhavn og at deeltage i den arnemagnæanske Commissions Arbeider, indtil han 1777 blev beskikket til adjungeret og succederende Biskop i Skálholt-Stift; hvorpaa han først i 12 Aar var sin Faders Medhielper, og ved dennes Død 1789 blev virkelig Biskop. I Anledning af Kronprinds Frederiks (Kong Frederik VI.s) Formæling det følgende Aar blev Hannes Finsen udnævnt til Dr. theol., ligesom hans Fader 16 Aar tidligere ved en lignende Fest i Kongehuset. Ogsaa i Udlandet nød denne i Henseende til Characteer, Lærdom og Embedsdygtighed lige udmærkede Biskop*) megen Anseelse; han stod i Brevverling med mange berømte Lærde, var Medlem af forskiellige udenlandske lærde Selskaber, og blev optaget som

*) Han kaldes af Suhm „magni patris magnus filius, non solum Islandiæ, immo septentrionis ornamentum" (Iris og Hebe 1796 S. 384 f.).

Æresmedlem af det kongel. antiqvariske Selskab i London. Biskop Finsen døde 4 Aug. 1796 i sit 58de Aar. Han var to Gange gift; hans Enke, **Valgerd Jonsdatter**, giftede sig siden med **Steingr. Johnsen**, som blev hans anden Efterfølger paa Bispestolen; hun har nu overlevet sin første Mand paa 55de Aar. (Hans Levnet i Æfisaga Hannesar Finnssonar, Leirágördum 1797; af Finn Magnusen i Minerva 1803, II. S. 323—28; i *Pèturssons* Hist. eccles. Island. p. 479—84.)

13. **Geir Jonsen Vidalin**, blev 1797 Biskop i Skálholt-Stift, og 1801 Biskop over hele Island. (See nedenfor S. 269—70.)

b. Biskopper paa Holum.

1. **Olaf Hjaltesen**, var Søn af en Smed, eller efter andre Angivelser af en Klokker ved Holum-Domkirke, og født i Slutningen af det 15de Aarhundrede. I sin Ungdom blev han sendt til Bergen, i hvis Skole han i 6 Aar nød Underviisning; og efter sin Tilbagekomst til Island blev han viet til Præst af den næstsidste catholske Biskop paa Holum, **Gotskalk**. 1524 fulgte Olaf Hjaltesen, som da var Præst ved Holum-Domkirke, med **Jon Aresen**, der var valgt til Biskop paa Holum, paa hans Reise til Trondhiem; og han skal her have svaret for denne paa de Spørgsmaal, som Erkebiskoppen før Indvielsen forelagde ham paa Latin, eftersom Jon Aresen selv var ukyndig i dette Sprog. Han stod ogsaa i stor Anseelse og Yndest hos denne Biskop, som 1527 giorde ham til Provst, 1539 gav ham det ind-

bringende Kald Laufás, og 1542 sendte ham tilligemed sin Søn og Svigersøn til Kiøbenhavn for at undskylde, at han ikke selv indfandt sig efter Kongens Befaling. Under sit Ophold i Kiøbenhavn blev Olaf Hjaltesen, ved Omgang med Palladius og de andre lærde Theologer, overbeviist om den lutherske Læres Sandhed; og før sin Afreise lovede han Kongen at bestræbe sig for dens Forkyndelse i Holum-Stift. Dog hengik 7 Aar, inden han 1549 begyndte at prædike den nye Lære for sin Menighed i Laufás; og da Biskop Jon Aresen, paa Efterretningen herom, stævnede ham for sig, var han saa svag, til Biskoppens store Glæde at fornegte sin Overbeviisning; men han fortrød det snart, og prædikede atter frimodigt mod de papistiske Vildfarelser; hvorfor Biskoppen paa ny indstævnede ham til et Præstemøde, og da han her uforfærdet aflagde sin Bekiendelse, blev han sat i Ban og voldelig udstødt af Forsamlingen. Da han ikke længer troede sig sikker i Island, flygtede han 1550 til Kiøbenhavn, hvorfra han i det følgende Aar vendte tilbage med de Krigsskibe, Christian III. sendte op til Øen, efter at være bleven udnævnt af Kongen i Apr. 1551 til Superintendent over Holum-Stift. Imidlertid havde Scenen ganske forandret sig; Jon Aresen var bleven henrettet, og den nye Biskop fandt derfor ingen Modstand ved at tiltræde sit Embede. I de 17 Aar, i hvilke Olaf Hjaltesen forestod Holum-Stift, bestræbte han sig for at indrette Kirkevæsenet i Overeensstemmelse med Kirkeordinantsen, udrydde den papistiske Overtro og afskaffe de catholske Ceremonier; han oversatte adskillige Psalmer paa Islandsk, udgav det saa kaldte Dominicale ell. en Samling af Collecter, Epistler

særskilt det Nye Testament i 8.[13]) Hans Omhu for Kirkens Bedste sees ogsaa af de mange Synodalanordninger, han udstedte; ligeledes indførte han over hele Stiftet Ungdommens Confirmation eller Overhørelse før den første Altergang, og udgav et lille Skrift derom. En i det Foregaaende berørt vidtløftig Proces, som han førte for at værne om sin Morfaders Ære og vindicere Familien de ham fradømte Eiendomme, foraarsagede ham megen Uleilighed lige til hans sidste Levetid; Sagen kom endog for Kongen og Rigsraadet; og da Biskoppen i sine Forsvarsskrifter havde ladet sig forlede af Heftighed til at fremføre ærerørige og ubeviislige Sigtelser mod sine Modstandere, stod han endog i Fare for at miste sit Embede, men slap dog med en Pengebod. Biskop Gudbrand døde som Jubelbiskop 20 Jul. 1627 i en Alder af 85 Aar, efter at have beklædt Bispestolen i over 56 Aar; han havde, foruden tre Børn med sin Hustru, en uægte Datter Steinun, som var Moder til hans Efterfølger paa Bispestolen, Thorlak Skulesen; og han er Stamfader til talrige Efterkommere. I sin Alderdom var han meget svagelig, og fik derfor efter sit Ønske sin Slægtning, den for sin Lærdom berømte Præst Arngrim Jonsen, til Medhielper, saa at denne fra 1624 i Biskoppens tre sidste Leveaar ene bestyrede Embedet. Efter den gamle Biskops Død blev han ogsaa

[13]) Om Biskop Gudbrand gik i Island et Sagn, lig det om Luther, medens han var beskiæftiget med sin Bibeloversættelse paa Wartburg: at, da han havde begyndt Arbeidet, oversmurte Diævelen to Nætter i Rad det, der var skrevet om Dagen. Jfr. om denne Biskops Bibeludgaver Dän. Biblioth. VIII. S. 53—102.

af Stiftets Geistlighed valgt til hans Eftermand, men frabad sig denne Værdighed[14]). (Biskop Gudbrands Levnet af Arngrim Jonsen: Athanasia Gudbr. Thorlacii, Hamb. 1630; i Pontopp. Ann. III. S. 218—21; *Finni Joh.* Hist. eccl. Island. III. p. 368—443; Giessings Jubellærere I. S. 158—210; hans Efterkommere findes i det tilføiede Slægtregister S. 221—47.)

3. **Thorlak Skulesen,** f. 24 Aug. 1597 i Svartárdal, var en Dattersøn af den foregaaende Biskop. Han blev opdraget af sin Morfader paa Holum; efter at være dimitteret fra Skolen sammesteds, kom han 1616 til Kiøbenhavns Universitet, og blev ved sin Tilbagekomst 1619 beskikket til Rector ved Holum-Skole, og 1624 tillige viet til Præst ved Domkirken af sin Morfader, hvilket var den gamle Biskops sidste Embedsforretning. Efter dennes Død 1627 blev han eenstemmigt af Geistligheden valgt til Biskop, da **Arngrim Jonsen**, paa hvem Valget først var faldet, undskyldte sig for at modtage det. I 28 Aar forestod Biskop Thorlak berømmeligt Holum-Stift, og fortsatte sin Formands Bestræbelser for ved Bogtrykkeriet at udbrede nyttige Skrifter; saaledes lod han trykke flere af den bekiendte tydske Theolog **Joh. Gerhards** Opbyggelsesskrifter i islandske Oversættelser, og en ny Udgave af sin Morfaders Bibeloversættelse, giennemseet og forbedret efter den saakaldte Christian IV.s

[14]) Arngrim Jonsen døde 27 Jun. 1648, 80 Aar gl.; hans Levnet findes i Finn Jonsens isl. Kirkehist. III. S. 443—49 blandt de holumske Biskopper, og i Giessings Jubellærere II. 2det B. S. 32—40. Han er Stamfader til den berømmelige vidalinske Slægt, hvoraf Island har havt to Biskopper (Giessing II. 2. S. 46—51).

Bibel, hvortil han fik Understøttelse af denne Konge, og som udkom 1644 i Fol.[15]) Han døde 4 Jan. 1656 i sit 59de Aar, og efterlod sig flere Børn, af hvilke den ældste Søn Gisle blev Faderens Eftermand paa Holum-Bispestol, og Thordur Biskop i Skálholt[16]). (Hans Levnet i L. Harboes „Kurze Nachr. von der isl. Bibelhist." i Dän. Biblioth. VIII. S. 127—29; Pontopp. Ann. III. S. 221—22; *Finni Joh.* Hist. eccl. Isl. III. p. 715—25.)

4. **Gisle Thorlaksen,** f. 7 Nov. 1631 paa Holum, var en Søn af den foregaaende Biskop. Han blev 1649 dimitteret fra Holum-Skole til Kiøbenhavns Universitet, og efter sin Tilbagekomst ansat som Rector ved samme Skole 1654. Dette Embede bestyrede han kun i halvandet Aar; thi efter sin Faders Død 1656 blev han, mere paa Grund af den Anseelse, hvori denne og hans Formand, Familiens Stamfader Gudbrand Thorlaksen, havde staaet, end for sin egen Dygtighed, af Stiftets Geistlighed valgt til Biskop, skiøndt han endnu ikke var 25 Aar gammel. Biskop Gisle Thorlaksen har udgivet en islandsk Postil ell. Forklaring over de aarlige Søn- og Festdages Evangelier, og Luthers lille Catechismus paa Islandsk, hvilke oftere ere oplagte. Han døde 22 Jul. 1684, efter at have beklædt Bispestolen i 27 Aar. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 266—67, *Finni Joh.* Hist. eccl. Isl. III. p. 725—30.)

[15]) Jfr. om denne Bibeludgave Dän. Biblioth. VIII. S. 102—27. [16]) Biskop Thorlak Skulesen er Stamfader til Familien Thorlacius.

5. **Jon Vigfussen**, f. 1643; hans Fader, Vigfus Gislesen, var først Rector paa Holum, derpaa i Skálholt, og tilsidst Syßelmand. Denne Mand blev Biskop paa en besynderlig Maade. Efter at have giennemgaaet Skálholt-Skole og studeret et Par Aar i Kiøbenhavn, blev han 1666 beskikket til Syßelmand i Island, men 1673 fradømt dette Embede, forbi han havde giort sig skyldig i ulovlig Handel med fremmede Kiøbmænd til Skade for det octroierede islandske Handelscompagnie. Han begav sig strax derefter til Kiøbenhavn, og udvirkede her det følgende Aar — som der sagdes, ved Bestikkelse[17]) — hos Storcantsleren Grev Griffenfeldt, at han fik kongeligt Ventebrev paa Holums-Bispestoel; hvorpaa han vendte tilbage til Island med Ordre til Biskop Brynjólf Sveinsen i Skálholt at indvie ham til Biskop. Det varede imidlertid 10 Aar, inden Bispestolen blev ledig; og først 1684 tiltraadte han Embedet. I de 6 Aar, i hvilke han derpaa forestod Holum-Stift, laae han ideligt i Strid med Geistligheden, som ikke vilde staae under en Biskop, der baade var uværdig til at beklæde det høieste Embede i Kirken, og beskikket dertil paa en saa uregelmæssig Maade; og der fremkom heftige Beskyldninger imod ham for gientagen uberettiget Handel, Aager, Udsuelse af Bispestolens Bønder m. m. Under den Sag, som derfor blev anlagt mod Biskoppen,

---

[17]) Det var ibetmindste 1676 en af Anklagepuncterne mod Griffenfeldt, at han havde taget 400 Rdl. af Jon Vigfussen for at giøre ham til Biskop i Island, „endskiøndt Personen dertil var ganske uduelig". Jfr. Griffenfeldts Levnet i Hofmans Efterretn. om danske Adelsm. III. S. 124.

døde han pludseligt, ligesom han stod i Begreb med at reise til Thinget, 30 Jun. 1690 i en Alder af 47 Aar. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 267—68, *Finni Joh.* Hist. eccl. Isl. III. p. 730—36.)

6. **Einar Thorsteinsen**, f. 21 Febr. 1633 i Hvamm, hvor hans Fader var Præst. Han blev dimitteret fra Holum-Skole, og kom 1650 til Kiøbenhavns Universitet. Efter her at have taget theologisk Examen 1654, blev han ved sin Tilbagekomst til Island ansat først som Hører og derpaa som Rector ved Holum-Skole. 1660 blev han kaldet til Præst i Mule, hvilket Embede han forestod i 31 Aar. Da Bispestolen var bleven ledig ved Jon Vigfussens Død, blev han tilligemed Provst **Bjørn Thorleifssen** 1691 sendt til Kiøbenhavn, forat En af dem kunde blive beskikket til Bisp; Kongen udnævnte Einar som den Ældste til Bisp, men bestemte tillige, at Bjørn skulde være hans Efterfølger; hvorpaa Begge bleve indviede af Bisp **Bagger**. Ogsaa Einar Thorsteinsen, der roses for Lærdom og Nidkiærhed, og tillige var almindelig yndet, beklædte kun Bispestolen i faa Aar; han døde 9 Oct. 1696 i sit 64de Aar. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 268—69; *Finni Joh.* Hist. eccl. Isl. III. p. 736—39.)

7. Mag. **Bjørn Thorleifssen**, f. 1663 i Odde, hvor hans Fader, **Thorleif Jonsen**, var Præst og Provst over Rangárvalle-Syssel. Efter at have studeret ved Kiøbenhavns Universitet, blev han ved sin Tilbagekomst til Island først 1687 sin Faders Medhielper, og efter hans Død 1690 hans Efterfølger. Det næste Aar sendtes han, som ovenfor anført, i Anledning af det fore-

staaende Bispevalg, til Kiøbenhavn, hvor han udnævntes og indviedes til succederende Biskop paa Holum, og tillige fik Magistergraden; og ved sin Formands Død 1696 tiltraadte han Bispeembedet. 1704 kiøbte han Bogtrykkeriet, som Biskop **Thordur Thorlaksen** i Skálholt havde flyttet fra Holum til Skálholt, hvor det derpaa havde været i 19 Aar, af bemeldte Biskops Søn, og lod det atter føre tilbage til Holum; hvorpaa han i de 6 Aar, han endnu levede, udgav adskillige værdiefulde Skrifter. Biskop Bjørn Thorleiffsen døde 1710, 47 Aar gammel. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 269—71; *Finni Joh.* Hist. eccl. Isl. III. p. 739—43.)

8. **Stein Jonsen**, f. 30 Aug. 1660 i Hjaltabakke i Holum-Stift, hvor hans Fader, **Jon Thorgeirsen**, var Præst[18]). Han blev dimitteret fra Holum-Skole, og kom 1686 til Kiøbenhavns Universitet, hvor han studerede i to Aar, og tog theologisk Examen. Efter sin Tilbagekomst til Island var han Præst paa forskiellige Steder, og sidst paa Setberg. Da Holums Bispestol 1710 blev ledig, reiste han ned til Kiøbenhavn for at søge Embedet, hvilket han ogsaa i det følgende Aar erholdt ved Biskop **Worms** Anbefaling. Han skaffede Holum-Stift uomtvistet Besiddelse af Bogtrykkeriet ifølge Biskop Gudbrand Thorlaksens Testament, og benyttede det til at udgive mange theologiske Skrifter, som for en Deel vare forfattede eller oversatte af ham selv[19]); deriblandt en ny islandsk Bibeloversættelse, som

---

[18]) **Jon Thorgeirsen**, der døde som Jubellærer 1674, havde i 4 Ægteskaber 34 Børn, af hvilke Biskoppen var det 27de. [19]) De findes, 24 i Tallet, opregnede hos Giessing S. 488 flg.

udkom 1728 i Fol.[20]) Biskop Stein Jonsen døde Natten mellem 2 og 3 Dec. 1739 i sit 80de Aar, efter at have været Biskop i 28 Aar. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 271—72; *Finni Joh.* Hist. eccl. Isl. III. p. 744—50; Giessings Jubellærere I. S. 485—92.)

9. **Haldor Brynjólfssen**, f. 15 Apr. 1692 paa Saurum i Skálholt-Stift; hans Fader, **Brynjólf Asmundsen**, beklædte et Dommerembede. Han blev 1715 dimitteret fra Holum-Skole til Kiøbenhavns Universitet, men allerede det følgende Aar kaldet til Præst paa Utskálum, hvor han tilbragte 20 Aar indtil 1736, da han blev forflyttet til Stadarstad; og to Aar derefter blev han Provst over Snæfellsnes-Syssel. 1740 reiste han til Kiøbenhavn for at søge Holum-Bispestoel, som han dog ikke denne Gang erholdt; thi i Begyndelsen af det følgende Aar blev Præsten ved Citadellet Frederikshavn, **Ludv. Harboe**, beskikket til som General-Kirke-Visitator at reise op til Island for at ordne Kirke- og Skolevæsenet paa hele Øen, og interimistisk fungere som Biskop paa Holum[21]). Da Harboe fratraadte denne Virksomhed, anbefalede han Provst Haldor Brynjólfssen til at blive Biskop paa Holum, hvorpaa denne ogsaa 1746 fik den kongelige Udnævnelse, og 25 Marts s. A. blev indviet af Biskop **Hersleb** tilligemed Harboe, der under sit Ophold i Island var bleven beskikket til Biskop i Trondhiem. Haldor Brynjólfssen beklædte kun Bispestolen

---

[20]) Jfr. om denne tredie islandske Bibeloversættelse Dän. Biblioth. VIII. S. 132—41. [21]) Jfr. den Harboe meddeelte Instruction i Pétursons isl. Kirkehist. S. 463—70.

i 6 Aar; svageligt Helbred nødte ham til at reise til Kiøbenhavn for at søge Lægehielp, og paa denne Reise døde han 28 Oct. 1752. (Hans Levnet i Pontopp. Ann. IV. S. 272—73; *Pèturssons* Hist. eccl. Island. p. 485—91.)

10. **Gisle Magnussen,** f. 12 Sept. 1712 paa Grenjadarstad, hvor hans Fader var Præst. Han blev privat dimitteret 1731 til Kiøbenhavns Universitet, hvor han tog theologisk Examen. Efter sin Tilbagekomst til Island blev han 1737 ansat som Rector ved Skálholt-Skole, som han derpaa bestyrede i 9 Aar indtil 1746, da han blev kaldet til Præst paa Stadarstad og Provst over Snæfellsnes-Syssel. 1755 blev han udnævnt til Biskop paa Holum, efterat Finn Jonsen, som først var udseet til at beklæde denne Bispestoel, var bleven Bisköp i Skálholt. I 24 Aar bestyrede Gisle Magnussen Holum-Stift med megen Dygtighed, skiøndt han havde flere Vanskeligheder at kæmpe med, som Dyrtid, der i Aarene 1755—1757 i høi Grad hiemsøgte især den nordlige Deel af Øen[22]), og Qvægsyge; han sørgede for, at de faldefærdige Kirker bleve restaurerede, og Præsternes Stilling forbedret, og vaagede omhyggeligt over, at de opfyldte deres Pligter. Han døde 8 Marts 1779 i sit 67de Aar. (Hans Levnet i *Pèturssons* Hist. eccl. Island. p. 491—97; hans Familie i Giessings Jubellær. I. S. 230—31.)

---

[22]) I Aaret 1757 siges 1100 Mennesker at være omkomne af Hunger og Kulde. Biskoppen udvirkede et kongeligt Rescript om Collecters Indsamling i alle danske og norske Kiøbsteder for at afhielpe Dyrtiden.

11. **Jon Teitsen**, f. 8 Aug. 1716 paa Eyri, hvor hans Fader var Præst. Han dimitteredes fra Skálholts-Skole 1736; blev 1740 kaldet til Præst i Otrardal, og nogle Aar derefter udnævnt til Provst i Bardastrands Syssel; herfra forflyttedes han 1755 til Præst i Gaulverjabæ, og blev 1775 Provst over Arnes-Syssel. 1780 blev han udnævnt til Biskop paa Holum, men døde allerede det næste Aar, 16 Nov. 1781. (Hans Levnet i *Pèturssons* Hist. eccl. Island. p. 498—99; hans Familie i Giessings Jubell. II. 2det B. S. 47.)

12. **Arne Thorarensen**, f. 19 Aug. 1741 i Hjardarholt, hvor hans Fader var Præst og Provst. Han blev dimitteret fra Skálholt-Skole, og kom 1761 til Kiøbenhavns Universitet, hvor han tog theologisk Examen 1766 med Characteren laud. Efter sin Tilbagekomst til Island underholdt han sig ved Underviisning, indtil han 1769 blev kaldet til Præst paa Seltjarnarnes, hvortil Reykjavik hører. 1781 forflyttedes han til Odde, og blev s. A. Provst, men allerede det følgende Aar udnævnt til Biskop paa Holum, hvilket Embede han dog først tiltraadte 1784, efter at være indviet af Biskop Balle, og kun bestyrede i 3 Aar. Han døde 5 Jul. 1787 i sit 46de Aar. (Hans Levnet i *Pèturssons* Hist. eccl. Isl. p. 499—500.)

13. **Sigurd Stephansen**, f. 1744 i Høskuldsstadir, hvor hans Fader var Præst. Han blev 1765 dimitteret fra Holum-Skole til Kiøbenhavns Universitet, hvor han tog theologisk Examen 1767. Efter sin Tilbagekomst til Island blev han først 1768 Conrector ved Holum-Skole; 1773 Præst til Modrúvalle-Kloster; herfra forflyttedes

han 1781 til Helgafell, og blev kort efter Provst over Snæfellsnes-Syssel. 1789 blev han udnævnt til Biskop paa Holum; han døde 1798. (Hans Levnet i *Pèturssons* Hist. eccl. Isl. p. 501.)

c. Biskopper over hele Island.

1. **Geir Jonsen Vidalin**, f. 26 Oct. 1762[23]) i Laufaas, hvor hans Fader, Jon Jonsen Vidalin, var Præst og Provst over Thingeyar-Syssel[24]). Da han var 6 Aar gammel, mistede han begge sine Forældre, faa Dage efter hinanden; men blev med faderlig Omhu opfostret af en af sin Faders Venner, Bonden Arne Bjarnesen, som holdt ham til Studeringer. Fra Holum-Skole kom han 1780 til Kiøbenhavn, og blev det følgende Aar privat dimitteret til Universitetet; her beskiæftigede han sig, foruden med philologiske og theologiske Studier, tillige med Philosophie og Mathematik, hvori han gav sine Medstuderende Veiledning, og tog 1784 philologisk, og 1789 theologisk Examen, begge med Charact. laud. Strax derefter reiste han tilbage til Island med en Anbefalingsskrivelse fra det kongel. danske Cancellie til at beforddres til et af de bedste Kald paa Øen, og blev 1791 af Biskop Hannes Finsen kaldet til Præst i

[23]) Efter hans til Ordenscapitlets Archiv indsendte Vita; i Pèturssons Kirkehist. og Nyerups Efterretn. om philol. Cand. angives 27 Oct. 1761. [24]) Han var, ligesom Biskop Jon Vidalin i Skálholt, en Efterkommer af den lærde Arngrim Jonsen; jfr. dennes Slægtregister i Giessings Jubellærere II. 2det B. S. 46—51.

Reykjavik. Efter denne Biskops Død blev Vidalin 1797 udnævnt til Biskop i Skálholt, og indviet af Bisköp **Sigurd Stephansen** paa Holum; og da denne Bispestoel det næste Aar blev ledig, og det bestemtes at forene begge Stifter, blev han 2 Oct. 1801 beskikket til Biskop over hele Island. 1817 udnævntes han til Ridder af Danebrog. Den lærde, dygtige og velgiørende Biskop Vidalin døde 20 Sept. 1823; han havde, da han blev Præst i Reykjavik, 1792 ægtet **Sigrid Haldorsdatter**, en Sønnedatter af Bisk. **Finn Jonsen** og Enke efter Vidalins Formand i Embedet, **Gudmund Thorgrimsen**. (Hans Levnet i F. Thaarups Fædrelandske Nekrolog S. 337—40; *Pèturssons* Hist. eccl. Isl. p. 502—4; jfr. Hundrups Biograph. Efterretn. om philolog. Candidater, S. 44.)

2. **Steingrim Johnsen**, f. 14 Aug. 1769 i Præstegaarden Myrum; hans Fader, **John Johnsen**, var dengang Præst til Thykkebæ-Kloster. Han gik først i Skálholt-Skole, og kom, da denne nedlagdes, senere i Reykjavik-Skole, som blev oprettet i dens Sted. Efter at være dimitteret herfra, tilbragte han et Par Aar i sit Hiem, og blev 1790 antaget til Amanuensis af Bisköp **Hannes Finsen**, i hvilken Stilling han forblev indtil Biskoppens Død 1796; hvorpaa han endnu tilbragte 4 Aar hos hans Familie som Lærer for hans Børn og nogle andre unge Mennesker. Han kom derfor først til Universitetet i sit 31te Aar 1800, og tog s. A. examen artium; 1803 underkastede han sig theologisk Embedsexamen med Charact. laud. et quid. egregie. Efterat han derpaa i to Aar havde arbeidet i Kiøben-

havn som Stipendiarius ved den arnemagnæanske Commission, og tillige som Volontair i det danske Cancellies geistlige Departement, blev han 1805 ansat som Lector i Theologie og øverste Lærer ved den lærde Skole, som i dette Aar atter forflyttedes fra Reykjavik til Besſastad; 1810 kaldet til Præst i Odde, og 1812 tillige Provst over Rángárvalle-Syssel; og i Mai 1824 udnævnt til Bisskop over Island. 1828 blev han Ridder af Danebrog, 1836 Dannebrogsmand, og 1841 Commandeur af Danebrog. Efter 21 Aars hæderlige Virksomhed som Bisskop døde Steingrim Johnsen, almindelig elsket og savnet, 14 Jun. 1845. Han havde 1806 ægtet **Valgerd Jonsdatter**, Enke efter Bisskop **H. Finsen**; hun lever endnu[25]. (Autobiographie, vedføiet det til hans Bispevielse af Bisk. F. Münter udgivne Program: De rebus Ituræorum, 1824; Biographie i *Pèturssons* Hist. eccl. Isl. p. 505—7; jfr. Erslews Forfatter-Lex. I. S. 793—94.)

3. **Helgi Gudmundsen Thordersen**, f. 8 Apr. 1794 i Reykjavik, hvor hans Fader, **Gudmund Thordersen**, var Factor ved den flensborgske Handel. Efter Faderens Død blev han opdraget af sin Stedfader, Præsten **Brynjólf Sivertsen**, som satte ham i Besſastad-Skole; dimitteret herfra, kom han 1814 til Kiøbenhavn, hvor han s. A. tog examen artium, og 1819 theologisk Embedsexamen med Charact. laud. 1820 blev han kaldet til Præst i Saurbæ; 1825 Præst i Odde, og kort efter Provst i Rángárvalle-Syssel; 1835 forflyttet herfra til Domkirken i Reykjavik. 1841 blev han Ridder af

[25]) Jfr. ovenfor S. 255.

Danebrog, og i Sept. 1845 udnævnt til Islands Bisskop. Han var 1845 og 1847 kongevalgt Althingsmand, og blev 1849 Medlem af den ved kgl. Rescript af 23 Sept. 1848 bebudede islandske Forsamling. Bisskop Thordersen er siden 1820 gift med Ragnheid Stephensen, en Datter af afdøde Amtmand i Islands Vester-Amt, Stephan Stephensen. (Autobiographie, vedføiet det til hans Bispevielse af Bisskop Mynster udgivne Program: De illo fratre, cujus Paulus 2 Cor. VIII. 18 mentionem facit, 1846; jfr. Erslews Forf.-Lex. III. B.)

Alphabetisk Register.

I Historiske Aarbøger, 2den Deel

bedes endvidere følgende Trykfeil bemærkede og rettede.

S. 44 Lin. 8. Istedetf. „Bispopperne Peder Bang af Roeskilde og Jens Bang af Odense flygte, den Første" læs: Bisp Peder Bang af Roeskilde flygter.
— 155 Lin. 2 f. n. skotske læs: norske.
— 167 Lin. 5. f. n. Christ. Ulrik læs: Ulrik Christian.
— 183 Lin. 11. „efter 10" udslettes.
— 188 Lin. 22 og 23. „Et grønlandsk Compagnie" o. s. v. udslettes.
— 192 Anm. 91. Freder. Adolf læs: Adolf Frederik.
— 193 Lin. 9. 23 Apr. læs: 25 Apr.
— 195 Lin. 1. Parenthesen „Marts" udslettes.
— — Lin. 7. henflyttes til S. 194, nederst. (Det norske Videnskabers-Selskab stiftedes 1760.)
— — i Anm. B. G. Niebuhr læs: Carsten Niebuhr.
— 196 Lin. 2. f. n. Statsphysicus læs: Stadsphysicus.
— 198 Anm. 95. læs: Generallieut. Schack Carl.
— 203 Lin. 14. Oehlenschläger f. 1781 læs: 14 Nov. 1779.
— — Anm. 5. Statsretten læs: Stadsretten.
— 209 Lin. 3. 25 Jun. 1816 læs: 1817.
— — Lin. 8. 28 Jan. 1818 læs: 1825.
— 213 Lin. 22. „25 Marts" udslettes; den provisoriske Forordning om Presseforholdene er af 24 Marts.
— 240 Lin. 6. f. n. Pag. 135 læs: 155.
— — sidste Lin. Pag. 169 læs: 160.

JW

